

**HAZİNÎ'NİN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE
KELİME GRUPLARI
Nilay GİRİŞEN
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2011**

**HAZİNÎ'NİN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE
KELİME GRUPLARI**

Nilay GİRİŞEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Halil İbrahim USTA

Eskişehir

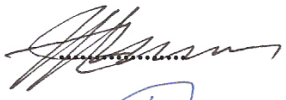

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mart, 2011

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Nilay GİRİŞEN'in "**Hazînî**"nin **Kırk Hadis Tercümesinde Kelime Grupları**" başlıklı tezi **24 Mart 2011** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Halil İbrahim USTA
Üye : Doç.Dr.Mehmet M.TULUM
Üye : Yard.Doç.Dr.Halit BİLTEKİN

Prof.Dr.Ramazan GEYLAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

HAZİNÎ'NİN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE KELİME GRUPLARI

Nilay GİRİŞEN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart 2011

Danışman: Prof. Dr. Halil İbrahim USTA

Bu yüksek lisans tezinde, Hazînî'nin XVI. yüzyılda kaleme aldığı Kırk Hadis Tercümesi incelenmiştir. Giriş bölümünde, XIII. yüzyıldan başlayıp günümüze kadar gelişen Türkiye Türkçesinin genel durumuna değinilmiş ve Hazînî'den bahsedilip eserin genel özellikleri ele alınmıştır.

Birinci bölümde, ilk olarak söz diziminin farklı tanımları ve önemi üzerinde durulmuştur. Ardından, kelime grupları hakkında tanımlar ve görüşler verilmiştir. İkinci bölümde; Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinde yer alan kelime grupları belirlenmiş, tez danışmanım Prof. Dr. Halil İbrahim Usta'nın kelime grupları ile ilgili görüşlerine ve çalışmalarına uyularak sınıflandırılmıştır. Daha sonra, transkripsiyon alfabesiyle Latin harflerine aktarılan metin yer almıştır. Sonuç bölümünde, eserdeki kelime grupları ile ilgili örneklerden belirlenen bulgulara yer verilmiştir.

İncelemenin, Anadolu'da gelişmiş olan Türkçenin söz dizimi ile ilgili çalışmalara kelime grupları açısından katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hazînî, Kırk Hadis Tercümesi, Söz Dizimi, Kelime Grupları,
Sınıflandırma

ABSTRACT

THE WORD GROUPS IN HAZÎNÎ'S TRANSLATION OF THE FORTY HADITH

Nilay GİRİŞEN

Department of Turkish Language and Literature

Anadolu University - Graduate School of Social Sciences, March 2011

Adviser: Prof. Dr. Halil İbrahim USTA

In this master thesis, Hazînî's Translation of the Forty Hadith written in the 16th century is examined. In the introduction, Turkish language's historical period from the 13th century to the present is mentioned. After that, Hazînî and the general features of the literary work are told.

In the first chapter, different definitions and the importance of syntax are emphasized. Then, definitions and opinions about word groups are given. In the second chapter, the word groups in Hazînî's Translation of the Forty Hadith are identified and classified in according to my thesis adviser Prof. Dr. Halil İbrahim Usta's views and researches about word groups. After that, the thesis contains Hazînî's Translation of the Forty Hadith's transcription into Latin alphabet. In the conclusion, the findings from the samples of word groups in the text are given.

It is aimed to contribute to the studies about syntax of Turkish language's historical period in terms of word groups.

Keywords: Hazînî, Translation of the Forty Hadith, Syntax, Word groups, Classification

ÖNSÖZ

Türkiye Türkçesinin bugünkü hâline kavuşmasında çok eski bir geçmişe sahip olmasının payı büyüktür. Anadolu sahasında Türkçe; Oğuz Türkçesi temelinde gelişmiş, Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi adları verilen çeşitli tarihsel süreçlerden geçerek şekillenmiştir.

Bu yüksek lisans tezinde; Hazîni'nin XVI. yüzyılda manzum bir eser olarak yazdığı Kırk Hadis Tercümesi, transkripsiyon alfabesiyle Latin harflerine aktarılmış ve eserde yer alan kelime grupları üzerinde durularak bu alandaki çalışmalara katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Bu tezin hazırlanması sırasında beni aydınlatan ve destekleyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. Halil İbrahim USTA'ya; yönlendirmeleriyle bana yardımcı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Abdulkadir GÜRER, Doç. Dr. Mehmet M. TULUM ve Yrd. Doç. Dr. Halit BİLTEKİN'e; anlayışıyla ve sevgisiyle her zaman yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nilay Girişen

ÖZGEÇMİŞ

Nilay GİRİŞEN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

Ls. 2007 Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Başarı

Ls. 2007 Anadolu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü İkinciliği

İş

2007 - Hâlen Okutman. Anadolu Üniversitesi, Türk Dili Bölümü

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri/yılı: İskenderun/1984

Cinsiyet: Bayan

Yabancı dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	x
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZ DİZİMİ VE KELİME GRUPLARI

1. Söz Dizimi Hakkında Görüşler	12
2. Kelime Grupları Hakkında Görüşler	15

İKİNCİ BÖLÜM

HAZİN'İN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE KELİME GRUPLARI

1. I. Tip – Düz (Kurallı) Kelime Grupları	23
1.1. Belirtili İsim Tamlaması	23
1.1.1. Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan belirtili isim tamlaması..	24
1.1.2. Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan belirtili isim tamlaması	28
1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması	29
1.2.1. Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan belirtisiz isim tamlaması	30
1.2.2. Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan belirtisiz isim tamlaması	33
1.3. Sıfat Tamlaması	35

1.4.	Ünlem Grubu	39
1.4.1.	Yardımcı ögesi “yâ” ünleminden oluşmuş ünlem grubu	39
1.4.2.	Yardımcı ögesi “iy” ünleminden oluşmuş ünlem grubu	41
1.4.3.	Yardımcı ögesi “eyâ” ünleminden oluşmuş ünlem grubu.....	44
2.	II. Tip – Ters (Kural Dışı) Kelime Grupları	44
2.1.	Edat Grubu	44
2.2.	Unvan Grubu	50
2.3.	Birleşik Fiil Grubu	50
2.3.1.	İsim + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu	51
2.3.2.	Fiil + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu	63
2.3.3.	Fiil + fiil yapısında çekimli fiillerle kurulmuş birleşik fiil grubu 65	
3.	III. Tip – Eş Değerli Kelime Grupları	65
3.1.	Tekrar Grubu	65
3.1.1.	Aynı kelimenin tekrarıyla kurulmuş tekrar grubu	66
3.1.2.	Zıt anlamlı kelimelerle kurulmuş tekrar grubu	67
3.1.3.	Yakın anlamlı kelimelerle kurulmuş tekrar grubu	67
3.1.4.	Aynı eki almış kelimelerle kurulmuş tekrar grubu	67
3.1.5.	Farklı ekler almış kelimelerle kurulmuş tekrar grubu	68
3.1.6.	Çekim ekiyle pekiştirilmiş tekrar grubu	68
3.1.7.	İkiden çok ögeyle kurulmuş tekrar grubu	69
3.1.8.	Birbirini tamamlayan tekrar grupları	69
3.2.	Bağlama Grubu	69
3.3.	Sayı Grubu	73
4.	IV. Tip – Kısaltma Grupları	74
4.1.	İyelik ekiyle kurulmuş gruplar	74
4.2.	Ayrıma ekiyle kurulmuş gruplar	76
4.3.	Kalma ekiyle kurulmuş gruplar	77
4.4.	Yönelme ekiyle kurulmuş gruplar	77
4.5.	Eşitlik ekiyle kurulmuş gruplar	78
4.6.	Belirtme ekiyle kurulmuş gruplar	78
4.7.	Vasıta ekiyle kurulmuş gruplar	78

TRANSKRİPSİYONLU METİN	79
SONUÇ	336
EKLER	341
KAYNAKÇA	349

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.ö. : asıl öge
A.Ü. : Ankara Üniversitesi
EAT : Eski Anadolu Türkçesi
DTCF : Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
TDK : Türk Dil Kurumu
y.ö. : yardımcı öge

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

آ	ş	آ	a , ā
ا	ş	ا	a , e , ı , i , u , ü
ض	z , d	ء	'
ط	t	ب	b
ظ	z	پ	p
ع	'	ت	t
غ	g	ث	s
ف	f	ج	c
ق	q	چ	ç
ك	k , g , ŋ	ح	h
ل	l	خ	ħ
م	m	د	d
ن	n	ذ	z
و	v , u , ü , o , ö , ū	ر	r
ه	h , a , e	ز	z
ی	y , ı , i , ī	ژ	j
		س	s

GİRİŞ

Batı Türkçesi; XIII. yüzyıldan günümüze kadar Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi olmak üzere üç devreye ayrılarak gelişmiştir.

Batı Türkçesinin ilk devresi; XIII, XIV ve XV. yüzyıllardaki Eski Anadolu Türkçesidir. (Ergin, 2002: 17). Bu devre, Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan ve XI-XIII. yüzyıllarda yaşanan göçlerle Anadolu'nun Türkleşmesinden sonraki dönemi kapsamıştır (Korkmaz, 2009: VCI). EAT, Anadolu'ya yerleşen Oğuz Türklerinin ilk kez kendi lehçeleri üzerine oluşturdukları yazı diline verilen isimdir (Tekin ve Ölmez, 2003: 48).

EAT, Eski Türkçenin izlerini taşıırken bazı ses ve şekil farklılıklarına da sahiptir. Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi biraz daha benzer özellikler taşıırken EAT'nin onlardan daha farklı olduğu görülmüştür. Dildeki yabancı öğelerin miktarı göz önünde bulundurulduğunda Batı Türkçesinin en temiz devresi EAT'dir. Devre ilerledikçe dildeki yabancı öğelerde artış gözlenmiştir (Ergin, 2002: 17).

Yaygın olarak bu şekilde kullanılsa da EAT devresi için “Eski Osmanlıca” ve “Eski Türkiye Türkçesi” gibi farklı adlandırmalar da bulunmaktadır.

Korkmaz; devreyi EAT ifadesiyle işlemiş, sadece konu başlığında yay araç içinde “Eski Türkiye Türkçesi” ifadesini kullanmıştır (Korkmaz, 2009: VCI).

Timurtaş'a göre; “EAT” ve “Eski Osmanlıca” kullanımları, devreyi doğru bir şekilde ifade edememektedir. EAT denildiği zaman, coğrafi bölge olarak sadece Anadolu anılmaktadır. Oysa Osmanlı Devleti'nin, Anadolu'nun dışında bulunan başka şehirleri ve bu şehirlerde verilmiş eserleri de bulunmaktadır. EAT ifadesi bu şekilde eleştirilirken Eski Osmanlıca teriminin kullanılmasının Selçuklu Devri Türkçesinin bu devreye dâhil edilmesini olanaksız kılacağı belirtilmiştir (Timurtaş, 2005: 11-12).

Gülsevin ve Boz; bu edebî yazı dili için “Eski Anadolu Oğuzcası” veya “Eski Oğuzca” gibi bilimsel adlandırmaların uygun olacağını belirtmiştir (Gülsevin ve Boz, 2004: 29).

Özkan'a göre; EAT devresinin başlangıç ve bitiş tarihleri hakkında kesin bir ifade kullanmak mümkün değildir. Bu durumun nedeni, devrenin başlangıcına ait eserlerin sadece bir kısmının ele geçmiş olmasıdır. XV. yüzyılın ortalarına doğru Osmanlı Devleti'nin sınırlarının genişlemesi ve siyasî birliğin kurulmasıyla Türkçenin ilim ve kültür dili olarak güçlendiği yıllar, EAT'nin bitiş yılları olarak değerlendirilmiştir (Özkan, 2000: 59).

Batı Türkçesinin ikinci devresi olan Osmanlı Türkçesi, XV. yüzyılın sonlarından XX. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir. Bu devre için "Osmanlıca" ifadesi de yaygın olarak kullanılmıştır.

İstanbul ve bazı illerin XV. yüzyılın sonlarından itibaren birer kültür merkezi hâline gelmesiyle sarayda Farsça, okullarda da Arapça önem kazanmıştır. Bu durumun sonucunda şairler ve yazarlar, eserlerinde bu dilleri yoğun bir şekilde kullanmıştır. Farsça ve Arapçanın şairler tarafından tercih edilmesine başka bir sebep de Türkçeyi aruz ölçüsüne uydurmakta yaşadıkları güçlülük (Özkan, 2000: 41).

XVI. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin genişleme ve yükselme devresidir. Bu devrede, Türk edebiyatı sanat bakımından en yüksek noktaya ulaşmasına rağmen yazı dili önemli değişikliklere uğramış ve ağırlaşmıştır (Korkmaz, 2009: C).

Devrelerin birbirine geçişi belirgin çizgilerle ayrılamayacağı için EAT ile Osmanlı Türkçesi arasında da uzun bir geçiş evresi olmuştur. Osmanlı Türkçesinin başlangıcını oluşturan ve XV. yüzyılın ikinci yarısı ile XVI. yüzyılın ilk yarısını içine alan süreçte eski gramer şekillerinin, yerlerini tam olarak yeni şekillere bıraktığı söylenemez (Ergin, 2002: 18).

EAT devresi özellikleri; XV. yüzyılın ikinci yarısında da devam etmiş, klâsik yazı dilinin olduğu XVI. yüzyılda da genel olarak varlığını sürdürmüş, hatta XVII. yüzyıl eserlerinde de izleri görülmüştür (Timurtaş, 2005: 12).

Batı Türkçesinin üçüncü devresi, günümüzde kullanılan Türkiye Türkçesidir. Devrenin temelini, 1911 yılında Selanik’te Genç Kalemler dergisi etrafında toplanan Yeni Lisan hareketi oluşturmuştur. Hareketin amacı, yabancı öğelerle yüklü Türkçeyi içinde bulunduğu durumdan kurtarmaktır (Korkmaz, 2009: CIII).

Gelişimini bu şekilde gerçekleştiren Türkiye Türkçesinin daha iyi anlaşılması, dildeki sorunlara çözümler getirilebilmesi için önceki devrelerin ve o devrelerde verilmiş eserlerin çeşitli açılardan incelenmesi gerekmektedir.

EAT devresinde ve sonraki devrelerde yazılmış, o devrelerin özelliklerini taşıyan eserler hakkında yapılan dil çalışmalarının pek çoğu ses bilgisi ve/veya yapı bilgisi üzerinedir. Aynı devredeki eserlerin söz dizimi hakkında yapılan çalışmalar ise sınırlı sayıdadır.

Yukarıda kısaca verilen bu bilgiler ışığında, XVI. yüzyılda Hazînî tarafından kaleme alınmış olan ve o devrenin dil özelliklerini taşıyan manzum Kırk Hadis Tercümesindeki kelime grupları, bu çalışmanın asıl içeriğini oluşturmaktadır.

Hazînî

Yapılan araştırmalarda, XVI. yüzyılda Kırk Hadis Tercümesini yazan Hazînî’nin hayatı ile ilgili maalesef hiçbir bilgi bulunamamıştır. A. Karahan’ın *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis* adlı kitabında Hazînî’ye yer verilmiş olsa da farklı bir bilgiye rastlanmamıştır (A. Karahan, 1991: 161-170).¹

¹ Bu çalışmaya başladıktan sonra, eser üzerinde bir başka yüksek lisans tezinin yapıldığı öğrenilmiştir. Sözü edilen tez, eserin daha çok edebî yönünü ortaya koyan bir çalışma görünümündedir. Tez, *Hazînî’nin Manzum Şerh-i Hadîs-i Erbaîn Tercümesi* adını taşımaktadır. O tezde de Hazînî’nin hayatı hakkında kaynaklarda yer alan bilgilerden daha fazlası bulunmamaktadır (Avcı, 2007: 19). Adı geçen tezde; Türkçenin XVI. yüzyıldaki fonolojik gelişmesi dikkate alınmamış, edebî bir metin olarak transkripsiyonu yapılmış ve çeşitli ses özellikleri göz ardı edilmiştir. Bu yüksek lisans tezinde ise, özellikle kelime grupları üzerinde durularak Türkçe söz diziminin gelişme aşamalarına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Kelime grupları üzerinde çalışılırken metin filolojik açıdan değerlendirilmiş ve dönemin ses özellikleri dikkate alınmıştır.

Üstelik Hazînî, kaleme aldığı eserde de kendisiyle ilgili herhangi bir bilgiye yer vermemiş, hayatından bahsetmemiştir.

Tercümenin A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki İsmail Saib yazmasında *Fî hâtimetü'l-kitâb* adlı bölümde 3424 numaralı beyitte yer alan bilgiden, sadece hangi dönemde hayatta olduğu hakkında çıkarımda bulunmak mümkündür:

*Muşfânuñ hicretinden iy hümâm
Kim toköz yüz otuz yıl geçdi tamâm*

Hicri takvime göre 930 yılının miladi takvimdeki karşılığı 1524 yılıdır. Hazînî, eserini o yıl yazdığını açıkça ifade etmiştir. Dolayısıyla Hazînî'nin XVI. yüzyılın başlarında yaşadığı söylenebilir. Hazînî, eserde iki kez mahlasını kullanmış ancak o mısralarda kendisine dair önemli bir bilgiye rastlanamamıştır.

Tercümenin adı geçen yazmasında 1051 numaralı beyitte Hazînî, kendisine şöyle hitap etmektedir:

*Bu Hazînî 'âcizi dūr eyleme
Yolına â'mâlini nâr eyleme*

Aynı yazmada 3412 numaralı beyit şu şekildedir:

*Bu Hazînî bir kemîne hâksâr
Ehl-i 'ilm ayağı altında gubâr*

Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinin Genel Özellikleri

Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinde çalışma metni olarak A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki İsmail Saib yazması seçilmiştir.

A. Karahan, biri A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki olmak üzere görülebilen ikinci yazmanın Bursa Orhan Kütüphanesinde bulunduğunu belirtmiştir (A. Karahan, 1991: 161-162).

Avcı ise yapmış olduğu yüksek lisans tezinde; A. Ü. DTCF Kütüphanesinde, Bursa Orhan Kütüphanesinde ve Sivas Ziya Bey Kütüphanesi Eski Yazılı Eserler Bölümünde olmak üzere toplam üç yazmanın bulunduğunu ifade etmiştir (Avcı, 2007: 53-56).

A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki İsmail Saib yazması, diğerlerine oranla daha düzgün ve güvenilir görülmüştür (A. Karahan, 1991: 161-162). Bu sebeple kelime grupları incelemesi için sadece bu yazma üzerinde çalışılmıştır.

Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesi, mesnevi nazım şekliyle yazılmış manzum bir eserdir.

Türkçe manzum olarak yazılmış kırk hadis tercümelerinin en büyüklerinden biri, Hazînî'nin eseridir (A. Karahan, 1991: 169).

Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinin A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki İsmail Saib yazması, 3425 beyitten oluşmaktadır. Ancak adı geçen eserde 3423 numaralı beyitte verilen bilgi, aslında eserin 3800 beyitten oluştuğunu belirtilmektedir:

*Üç biş oldı hem sekiz yüz beyt bu
Hatme erişdi bi'avn-i ferd Hû*

Eser, *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazılmıştır.

Der Sebeb-i Nazm-ı in Kitâb bölümünde 33-68 numaralı beyitlerde eserle ilgili bazı bilgiler verilmiştir:

*Çün bugün ol Hâlıkâ hamd eyledüm
Hem dil ü cândan şenâsın söyledüm*

Şoŋra ben aldum alem andan ele
Medh oudum Muştafaya şıdk ile

line evldına olsun selm
Anlaruŋla zeyn olur her bir kelm

Y ai gel glli ıl mctemi
Cn ulağıyla baŋa ol mstemi

Vrse tevi ol Hd-yı msten
Eydeyin bir maşdı şimdi ayan

şeyh zhidlim bid imm
Kim Muammed bin Eb Bekr iy hmm

Ddi bir gn crmmi zkr eyledm
Ol geen eyymumu fikr eyledm

Ma şiyet derysına grk olmşam
z elmle kendm oda şalmşam

Fikr ıldum ne ılam ben iy aceb
Ola ol benm nectuma sebeb

urtara baŋr-ı maşden beni
Rz ola benden ol Hyay u an

Bundan zge bulmadum hi bir sened
Kim beni urtarmağa ola meded

Ol cihn faŋri şefl-mznibn
Tc-ılem mehbi-i Rhl-emn

şadr-ı Bedr-ılem-i Hyayl-beşer
Lafz derysından aıtmş gher

Byle dmiş her işi ekse taab
Snnetmi eyleye ol mnteŋab

Snnetmden kırk hadşi cem ede
mmetm iinde zin şem ede

Rūz-ı maḥşer ben aḡa olam şeffīc
Ḥazret-i Ḥaḡda ola ḡadri refīc

Şeyḡ eydür çün bunı gördüm yakīn
Cem' ḡıldum pes ḡadıṡ-i erba'īn

Cümlesi müsned ile anuḡ ḡamu
Her birini naḡl ḡılmış bir ulu

Rāvīler andan rivāyet eylemiş
Her birini bir şaḡābe söylemiş

Soḡra andan söyledi bilgil yine
Bir ḡikāyet her ḡadıṡūḡ üstine

Va'z u aḡbār u rivāyāt-ı ḡarīb
Eyledüm ilḡāḡ aḡa ben dil vèrip

Var ümīdüm bu sebep birle meger
Özümi ḡurtaram ol nār-ı saḡar

Çünkü şeyḡ öz işini ḡıldı tamām
Yètdi nevbet bu fakīre iy hümām

Bu maḡalde bu faḡīr ü pür-günāḡ
Fi'li cürm ile ḡaḡā vü işi āḡ

Bir niçe dīn ḡardeşi ile bile
Meclis içre otururken cem' ile

Araya geldi ḡadıṡ-i erba'īn
Bir niçe söz naḡl olundı iy emīn

Ba'zı kimse meclis içre söyledi
İltimās ètdi vü ilḡāḡ eyledi

Dèdiler n'ola ḡabūl ètseḡ nefes
ḡılasın nazmına sen bunuḡ heves

Bir nice yārūḡ sözün ḡıldum ḡabūl
Buldum uş bu nazma anuḡ çün vuşūl

*Türki'è düp tercüme nazm eyledüm
Tâkatüm yètdükçe tıbyân eyledüm*

*Çünki böyle iltimās ètdi bular
Bu işi benden temennâ kıldılar*

*Pes muķırr oldum bunı gördüm şavāb
Eylerem bu iltimāsa ben cevāb*

*Nazmına çün meşgûl oldum ben hemān
Hem kalem aldım ele ender-zamān*

*Nazm èdüben Türki' kıldum tercüme
Umaram lâyıķ ola her encüme*

*İsti'ānet istedüm Haķdan yaķın
Meşgûl oldum bu işe ben ba' d-ez-în*

*Eyledüm ben şimdi maķşûda şürü'
Tā beyān ola uşûl ile fûrû'*

Eserin yazılış amacı; kendini âciz gören Hazînî'nin işlediği günahları affettirme, cehennemde yanmama isteğidir. Etrafındaki kişilerin de onu yönlendirdiğini ve kırk hadisi gücü yettiğince Türkçeye tercüme ettiğini açıklamıştır.

Hazînî'nin eseri, görüldüğü üzere, Muhammed bin Ebü Bekr'den tercümedir. Bu konuda A. Karahan şöyle demiştir: “Muhammed bin Ebü Bekr'in risalesindeki hadisler ve hikâyeler biraz daha geniş, ilâveli ve serbest bir tercüme ile ve hep aynı vezin ve nazım şeklini muhafaza ederek nazma çekilmişlerdir.” (A. Karahan, 1991: 167). Hazînî'nin tercüme etmesinde, Muhammed bin Ebü Bekr'in o dönemindeki şöhretinin etkili olduğunu ifade etmiştir (A. Karahan, 1991: 170).

Eser, çeşitli hikâyelerle zenginleştirilmiştir ve okuyuculara bazı dersler verme amacı taşımaktadır. 3415 ve 3416 numaralı beyitlerde şöyle söylenmiştir:

Özi tek bir nice ‘āšī mübtedī
Buḡa baḡup fā’ide alsun dēdi

Mübtedī olanlar için āşikār
Nazm ē düp ḡodum cihānda yādigār

Eserin dili sade, akıcı ve anlaşılırdır.

Yöntem ve Teknikler

Metnin Kuruluşu ve İncelemede Yer Alan Özellikler

Metinde yer alan Türkçe tamlamalar, tez danışmanım Prof. Dr. Halil İbrahim Usta'nın *Eski Anadolu Türkçesi Söz Diziminde Sintagmatik Yapılar* adlı kitabında ve UTEK 2007'de yayımlanan *Kelime Gruplarını Nasıl Tasnif Edelim?* adlı bildiri metninde kullandığı sınıflandırmaya uyularak incelenmiştir.

Usta, sözü edilen yazılarında şu ifadeleri kullanmıştır: “Kelime gruplarının ‘kuruluş’larındaki ortak özelliklerden hareket edilmiştir. Bu aynı zamanda, kelime grubunu oluşturan öğelerin bir araya geliş tarzlarına göre yapılan bir tasniftir. Bu tasnife dikkatle bakılınca görülecektir ki, aynı başlık altında gösterilen kelime gruplarının adlandırılmasında da ortaklık vardır.” (Usta, 2007a: 31; 2007b: 417)

İlk kez 2000 yılında yayımlanmış olan *Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları ile İlgili Bir Sınıflandırma* adlı makalesinde Usta, bu sınıflandırmanın işlenmemiş ilk hâlini sunmuş, 2007 yılında ise bu sınıflandırmayı geliştirmiştir. Kelime grupları ilk kez bu bakış açısıyla *dört farklı tip altında* incelenmiştir:

Kelime gruplarının buldukları mısralar, beyit numaraları belirtilerek aynen yazılmış ve ilgili kelime grubu **koyu** renk gösterilmiştir.

Bir mısradaki iki farklı kelime grubu varsa ikinci kelime grubu hem **koyu** hem de *italik* yazılmıştır.

Bir mısradaki üç farklı kelime grubu varsa üçüncü kelime grubu **koyu** ve **altı çizili** şekilde belirtilmiştir.

Hem ekli hem de eksiz kullanımların olabileceğini göstermek amacıyla \pm işareti kullanılmıştır.

Ögenin ek almadığını belirtmek için bazı yerlerde \emptyset işareti kullanılmıştır.

Tamamen aynı ve birbirine çok benzer örneklere yer vermemeye özen gösterilmiştir.

Ögelerinden biri ‘bu, şu, o; ben, sen’ gibi kelimeler olan tamlamalar, birkaç örnek dışında incelemeye alınmamıştır.

Biçimle İlgili Özellikler

Beyitler beşer beşer numaralandırılmıştır.

Eserde bulunan Arapça bölümlere, transkripsiyon alfabesine aktarılmadan Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesinde bulunan İsmail Saib yazmasındaki orijinal şekilleri kullanılarak yer verilmiştir.

Eserdeki ilk varak ‘a’ olarak değerlendirilmiş ve *Transkripsiyonlu Metin* ‘1b’ ile başlatılmıştır.

Kapalı é ünlüsünün varlığı kabul edilerek çalışmada bu işarete yer verilmiştir: *éder*, *géce*.

Özel isimler büyük harf kullanılarak yazılmış ancak gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır: *Mustafanun* , *Mes‘üddan*.

Nazal n için η işareti kullanılmıştır : *a η lağil* , *bildün*

Vezin gereği bazı sesler düşürülüp kelimelerin yazımında kesme işareti kullanılmıştır: *n'èdem , n'eyler*

Eserde ‘-dur/-dür’ ekinin “-durur” şeklindeki kullanımlarında, onların ek olduğunu belirtmek için kelimededen sonra kısa çizgi kullanılmıştır: *ol-durur, bir-durur*.

Arapça ve Farsça tamlamalar örneklerde görüldüğü gibi yazılmıştır: *Rabbü'l-‘âlemîn, nâr-ı saķar*.

Arapça ve Farsça ön ekler ve birleşik kelimeler kısa çizgi kullanılarak birbirinden ayrılmıştır: *lâ-merķabâ , bî-gümân , şâķib-vefâ , dest-gîr*

Eserde yazılı olmayan ancak anlam bütünlüğü oluşturması bakımından yer alması gereken bazı kelimeler köşeli ayraç kullanılarak yazılmıştır: [*ilm*] , [*èt*]

Kelimelerin okunuşunda, metindeki yazılışları esas alınmıştır. Yazımı hatalı bazı kelimeler düzeltilerek yazılmış ancak hatalı şekilleri dipnotta belirtilmiştir.

Eski yazılı metinlerde, özellikle XVI. yüzyıl ve sonrasında, “c” ve “ç” ayırımına dikkat edilmektedir. Bu sebeple “nice” ve “niçe” kelimeleri arasındaki görev farklılığını vurgulamak için yazımda da bu durum göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla bu çalışmada “nice” ve “niçe” ayırımına uyulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZ DİZİMİ VE KELİME GRUPLARI

1. Söz Dizimi Hakkında Görüşler

Söz dizimi; TDK'nin Güncel Türkçe Sözlük bölümünde “Bir cümleyi oluşturan kelime türlerinin arasındaki ilişkileri inceleyen ve sınıflamalar yapan dil bilgisi kolu, cümle bilgisi, tümce bilgisi, nahiv, sentaks.”² şeklinde tanımlanmaktadır.

TDK'nin Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü bölümünde “söz dizimi”nin anlamına bakıldığında ise “cümle bilgisi” ifadesinin anlamına yönlendirmektedir³.

Cümle bilgisi; TDK'nin Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü bölümünde “Bir dilde düşünce ve duyguların tam olarak anlatılabilmesi için gramer kurallarına uygun olarak dizilen kelimelerin, kelime gruplarının cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini inceleyen bilim dalı.”⁴ şeklinde tanımlanmaktadır.

Hatiboğlu; her ulusun, kendi düşünce düzenini yansıtan bir söz dizimi olduğunu belirtmiştir. Ulusların söz dizimlerinde birbirine benzer yanları olsa da çoğunlukla farklılıklar gösterdiğini dile getirmiştir. Söz diziminin; iki kelimenin, herhangi bir ilgi ile yan yana getirilmesiyle başladığını ifade etmiştir. Bu kelimelerin bir yargı bildirerek cümle kurduğunu veya cümle kurmadan bir anlatım belirttiğini savunmuştur (Hatiboğlu, 1972: VII).

²<http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=s%3%b6z%20dizimi>

³ <http://tdkterim.gov.tr/?kelime=s%F6z+dizimi&kategori=terim&hng=md>

⁴ <http://tdkterim.gov.tr/?kategori=terimarat&kelime=cümle%20bilgisi>

Bilgegil'e göre söz dizimi, bir kelimenin veya kelime grubunun başka bir kelime veya kelime grubuyla birleşmesini inceleyen bilim koludur. Kısacası burada kelime birleşmelerinin yer aldığı ifade etmiştir. Birleşik sözlerin; tam bir fikir veren birleşik sözler ve verdiği fikirde eksiklik bulunan birleşik sözler olarak ikiye ayrıldığını belirtmiştir. İlk bölümde, cümleler konusunu; ikinci bölümde ise *belirtme grupları* ismiyle kelime gruplarını ele almıştır (Bilgegil, 1963: 12, 115).

Atabay, Özel ve Çam, konuya “Bir dilin söz dizimi ile ilgili özelliklerin ve orada yer alan sorunların ortaya çıkarılması, o dilin çözümlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Söz dizimi, dil bilgisinin olduğu gibi dilbilimin de inceleme konularının içinde bulunmaktadır.” şeklinde değinmiştir (Atabay, Özel ve Çam, 1981: 11).

Ediskun; söz diziminin, dilbilgisinin ana bölümlerinden biri olup cümle konusunu içerdiğini belirtmiştir (Ediskun, 2003: 323).

Delice, söz dizimi için “Eski dilde nahiv ve İngilizcede syntax diye adlandırılan sözdizimi, bir kelimenin veya kelime öbeğinin bir diğer kelime veya kelime öbeğiyle birleşme durumlarını inceleyen dilbilim dalıdır. Kelimelerarası bu ilişki, sözdizimsel bağımsızlığı temsil eden yüklem esas alınarak iki ayrı başlık altında incelenebilir: Yüklemsiz ve yüklemli sözdizimi.” bilgilerini vermiştir (Delice, 2003: 15).

Özkan ve Musa ise söz dizimini şu şekilde yorumlamıştır: “Söz dizimi (sentaks), dilin cümle yapısını, cümle türlerini, kelimelerin birleşme usulleri ile kelime gruplarını inceleyen gramerin büyük ve önemli bir koludur. Nasıl ki, dili düşüncenin aynası olarak kabul ediyorsak, düşüncemizi muhatabımıza iletmemizin yegâne yolu da, cümledir. Cümle, kelimelerin rastgele sıralanışıyla değil, onların belli kurala göre birleşmesinden meydana gelen bir bütündür.” (Özkan ve Musa, 2004: 99)

Banguoğlu, kelimelerin sıralanma ve bağlanmalarını yani söz birliklerini inceleyen dil bilgisi bölümünün söz dizimi olduğuna değinmiştir (Banguoğlu, 2007: 495-496).

Karahan da söz dizimi hakkında Hatiboğlu'yla benzer görüşlere sahiptir. Yargısız anlatım birimi olup varlık, kavram veya hareketleri ifade eden kelime gruplarını ya da yargılı anlatım birimi olan cümleleri oluşturan kurallara dayalı yan yana dizilişlerin söz diziminin konusu olduğunu açıklamıştır (Karahan, 2008: 9).

Özkan ve Sevinçli, söz dizimi hakkında “Bir dildeki kelimelerin bir grup veya cümle oluşturacak biçimde bir araya gelmelerinin kurallarını, bu grupların cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle yapılarını inceleyen dil bilgisi bölümüne *söz dizimi* (cümle bilgisi, sentaks) adı verilir. Yani söz diziminin konusu kelime birleşmeleri ve cümle bilgisidir.” yorumunu yapmıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 10).

Gökdayı ise şu ifadeleri kullanmıştır: “Söz dizimi, cümlelerin yapısının yanında öbekler üzerinde de durur. ... Sözcük öbeklerinin yapısının belirlenmesi, adlandırılması, sınıflandırılması ve işlevlerinin tespit edilmesi söz diziminin üzerinde durduğu konular arasındadır. Öbeklerle ilgili bu konular, cümlelerin yapısının, anlamının ve işlevinin açıklanmasında belirleyici rol oynadığından, söz dizimi çalışmalarında önemli bir yer tutar.” (Gökdayı, 2010: 1297-1298)

Erdem ve Sarı, “Cümleyi oluşturan sözcükler bir düzen, bir hiyerarşi içinde bulunurlar. Aslında bu düzen ve hiyerarşik yapı kurallar seti halinde bir dili konuşanların zihinsel yapılarında vardır. Bu kurallar seti sayesinde doğru sözcükleri seçebilir ve cümlelerin doğruluğuna karar verebiliriz. Söz diziminin görevi zihinsel yapıdaki bu sıralanmış biçimlerini belirlemek ve ortaya koymaktır.” demiştir (Erdem ve Sarı, 2010: 322).

Usta, “Söz diziminin doğru algılanması ve anlatılması için ilk basamak, kelime gruplarıdır. Kelime grupları, yargısız anlatımlar olup cümlede birbirinden farklı görevler üstlenebilir. Cümle çözümlemesi çalışmalarında eğer kelime grupları hatalı tespit edilirse yapılacak değerlendirmeler de aynı şekilde hatalı olur. Türkçedeki söz dizimi hakkında doğru yargılara varabilmek için öncelikle kelime grupları doğru tanınmalı ve tespit edilmelidir.” yorumuyla konunun hassasiyetini belirtmiştir (Usta, 2007a: 34).

2. Kelime Grupları Hakkında Görüşler

Kelime grubu; TDK'nin Gramer Terimleri Sözlüğü bölümünde “Cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu.”⁵ şeklinde tanımlanmaktadır.

Türkçede kelime grupları hakkında yapılan incelemelerin, değerlendirmelerin, tanımlamaların ve görüşlerin çoğu birbirinden farklıdır. Aynı konu hakkında çalışanlar arasında -aynı görüşte bile olsalar- birbirinden farklı adlandırmalar ve dolayısıyla gruplandırmalar bulunmaktadır. Belirtmek gerekir ki tüm bunlar, durumu oldukça karmaşık bir hâle getirmiş ve konunun anlaşılmasını güçleştirmiştir.

Kelime grupları hakkında yapılmış pek çok çalışma olmasına rağmen bu çalışmaların bazılarının akıldaki sorulara cevap vermekten uzak olduğunu ifade eden A. S. Ertane Baydar ve T. Baydar “Özellikle, kelime gruplarının nasıl oluştuğu, grubu oluşturan kelimelerden hangisinin ana unsur, hangisinin yardımcı unsur olduğu, bu grupların cümlelerde ne tür görevler üstlenebildikleri ve bir kelime grubunun diğer kelime gruplarının yapılarında görevli bir eleman olarak nasıl kullanılabilirdiği, özetle, kelime gruplarının yüzeysel yapılarından daha çok derin yapılarını gösteren ve izah eden çalışmalar oldukça azdır.” yorumuyla devam etmiştir (Ertane Baydar A. S. ve Baydar T., 2001: 27).

Kelime gruplarının kaç çeşit olduğu, hangi ortak özellikleri ve farklılıkları gösterdiği, hangi alt türlerin ve grupların bir arada bulunması gerektiği ile bir arada bulunabilmelerini sağlayan sebeplerin neler olduğu hakkında oldukça farklı görüşler vardır. Hatta kelime gruplarının adlandırmalarında bile tutarlılık bulunmamaktadır.

⁵ <http://tdkterim.gov.tr/?kelime=kelime+grubu&kategori=terim&hng=md>

Bu yüzden kelime grupları hakkındaki bazı çalışmalar; zihni kurcalayan sorulara cevap vermek yerine maalesef yeni soruları ve sorunları beraberinde getirmekte, terim karmaşasına yol açmakta ve konuyu anlaşılmasız bir hâle bürümektedir.

Buradan yola çıkarak *Hazîni'nin Kırk Hadis Tercümesinde Kelime Grupları* hakkındaki incelemelerden önce araştırmacıların kelime grupları için bildirdikleri görüşlere yer vermek uygun görülmüştür.

Deny “Kelimelerin şekil bakımından olduğu gibi, mantık bakımından da bir bütün vücuda getiren her topluluğuna biz kelime grubu adını vereceğiz. Bir kelime grubu mantık bakımından az çok tam bir manayı içine almış bulunur. Şekil veya morfoloji bakımından ise esas itibarıyla tek bir kelimedenden ibaret imiş gibi insıraf hallerini alabilir.” ifadelerini kullanmıştır (Deny, 1943: 709). Bu bilgilendirmenin devamında ise kelime gruplarını üçe ayırmıştır: *determinatif gruplar, appositionnel gruplar, complement regimeden yapılan gruplar* (Deny, 1943: 711-772).

Bilgegil, kelime grupları yerine *belirtme grupları* ifadesiyle şunları söylemiştir: “Birden ziyade kelimedenden meydana geldiği halde, cümledeki görevi bakımından bir tek kelimedenden farksız olan, gerektiği takdirde yine bir kelime imiş gibi çekim eki alabilen isim soyundan kelimelerin teşkil ettiği bileşik sözlere belirtme (tayin) grupları diyoruz.” Konuyu *isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, bağlaç grupları, zarf grupları, isim grupları, ikizlemeler, edat grupları ve unvan grupları* olarak sekize ayırmıştır (Bilgegil, 1963: 115-116).

Kükey, kelime grupları için *sözcük öbekleri* diyerek şunları belirtmiştir: "Birden çok sözcüğü içine alan, anlamında ve yapısında bir bütünlük bulunan, tümcede bir tek sözcük gibi iş gören; tümceden küçük, sözcükten büyük, anlamlı geniş dil birliğine ‘sözcük öbeği’ adı verilir. Sözcükler, ek alarak ya da eksiz olarak birbirine bağlanma yolu ile sözcük öbeklerini oluştururlar." (Kükey, 1975: 3) Konuyu, on başlık altında incelemiştir: *ikilemeler, bağlama öbeği, iyelik öbeği, ad tamlaması (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama, zincirleme tamlama), sıfat tamlaması, ilgeç öbeği, ünlem öbeği, unvan öbeği, sayı öbeği, yükleme öbeği, -i’li sözcük öbeği (akkuzatif öbeği), -e’li sözcük*

öbeği (datif öbeği), -de'li sözcük öbeği (lokatif öbeği), -den'li sözcük öbeği (ablatif öbeği), belirteç öbeği (Kükey, 1975: 3-40).

Hatiboğlu, kelime grupları yerine *yargısız anlatımlar* ifadesiyle şu tanımları yapmıştır: "Yargısız anlatımlar, yargılı anlatımlara çeşitli yönlerden yardımcı olurlar. Yargısız anlatımlar en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birliklerdir. Yargı bildirmeyen bu birlikler, anlatımlar ya kalıplaşmamış sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır ya da kalıplaşmış sözcüklerden kurulan birleşik sözcükler, deyimler veya ikilemelerdir." (Hatiboğlu, 1972: 2) Konuyu; *yargısız anlatımların kalıplaşmış olanları ve kalıplaşmamış olanları* diyerek ikiye ayırmıştır. *Yargısız anlatımların kalıplaşmamış olanları* bölümünde; *ad tamlaması, (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama, takısız tamlama), adil tamlaması, sıfat tamlaması, zincirleme sıfat tamlaması, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, çıkmalı tamlama, kalmalı tamlama, yönelmeli tamlama, ilgeçli tamlama, bağlaçlı tamlama, zincirleme ad tamlaması, karma tamlama, girişik tamlamayı* işlemiştir. *Yargısız anlatımların kalıplaşmış olanları* bölümünde *birleşik sözcükleri ve ikilemeleri* ele almıştır (Hatiboğlu, 1972: 11-95).

Atabay, Özel ve Çam; *tamlama* için şu bilgileri vermiştir: "Başka dillerde olduğu gibi, tamlama, Türkiye Türkçesinde de, yargı taşımayan en küçük söz birliğidir. Bir ad, başka bir adla ya da ad soylu bir sözcükle tamlama oluşturur. ... Tamlamada, tamlamayı oluşturan iki öge vardır. Bunlardan birinci sözcük tamlayan, ikincisi tamlanandır. Bu iki ögenin aldıkları eklerden tamlamanın türü ortaya çıkar. Türkçede tamlamanın her iki ögesinin birden ek almasıyla belirtili, birinin ek almasıyla belirtisiz tamlama oluşur. İki sözcüğünün de ek almadığı tamlama, takısız tamlama olarak belirlenir. Bir başka tamlama türü de zincirleme tamlama olarak bilinen ve tamlayanı ad tamlaması olanlardır. Bütün bu bilgilerin ışığında, tamlama, bir adın niteliklerinin başka adlarla daha iyi belirlenmesini sağlayan söz birlikleridir." (Atabay, Özel ve Çam, 1981: 14)

Şimşek, kelime gruplarını *belirtme öbekleri* olarak adlandırıp şöyle demiştir: "Sözcüklerin ikinci tür öbeklenmesi, kavramlar-arası ilişkilere dayanır. Burada adsoylu sözcükler, bir yüklem olmaksızın, doğrudan doğruya kendi aralarında ilişki içine

girerler. Sözcüklerin bu tür ilişkisinden *belirtme öbeği* adı verilen *yargısız anlatımlar* doğar. Yargısız anlatımlar, sözdiziminin alt-birimini oluşturur. Belirtme öbekleri, yargı bildirmez. Bu dil birimlerinin ortak işlevi, *kavramları* açıp genişleterek *belli etmek*'tir.” (Şimşek, 1987: 321). Alt başlıkları ise şu şekildedir: *iyelik öbekleri* [*ad takımı (belirtili ad takımı, belirtisiz ad takımı, adil takımı)*], *niteleme öbekleri* (*ön ad takımı, sayı öbeği, san öbeği, belirteç öbeği*), *çekim öbekleri* [*ad öbekleri (yönelmeli ad öbeği, kalmalı ad öbeği, çıkmalı ad öbeği, belirtmeli ad öbeği, katılmalı ad öbeği, iyelikli ad öbeği, başka ad öbekleri)*], *eylem öbekleri, ilgeç öbekleri*], *ikileme, bağlaç öbekleri, ünlem öbeği* (Şimşek, 1987: 322-400).

Ergin, *kelime gurupları* diyerek "Birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir.” tanımlamasını yapmıştır (Ergin, 2002: 374). *Tekrarlar* (*aynen tekrarlar, eş manalı tekrarlar, zıt manalı tekrarlar, ilaveli tekrarlar*), *bağlama gurubu, sıfat tamlaması, iyelik gurubu ve isim tamlaması, âitlik gurubu, birleşik isim, birleşik fiil (isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, iktidarî fiili), ünvan gurubu, ünlem gurubu, sayı gurubu, edat gurubu, isnat gurubu, genitif gurubu, datif gurubu, lokatif gurubu, ablatif gurubu, fiil gurubu, partisip gurubu, gerundium gurubu, kısaltma gurupları ve akkuzatif gurubu* olarak kelime gruplarını sınıflandırmıştır (Ergin, 2002: 374-397) .

Banguoğlu, kelime gurupları hakkında şunları belirtmiştir: "Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri (groupe de mot) diyoruz. Kimi kelime öbekleri sadece kavramları daha yakından belirtmeye yararlar.” (Banguoğlu, 2007: 496) Bu tanımlamadan sonra *belirtme öbeklerinden* ve *yargı öbeklerinden* söz etmiştir. Dilde işleyişleri farklı veya aynı kelimelerinden birinin diğerini daha iyi belirtmek üzere yaklaşmasını *belirtme öbekleri* olarak nitelendirmiştir (Banguoğlu, 2007: 496-497). Kelime guruplarını *belirtme öbekleri* şeklinde adlandırıp *ad takımları, sıfat takımları, zarf öbekleri, takı öbekleri, çekim öbekleri (isim öbekleri, fiil öbekleri), bağlam öbekleri, yanaşma takımları (san öbekleri, ayama ve soyadı öbekleri,*

künye ve mahlâs), katma öbekler (ünlem öbekleri, saplama öbekleri) olarak sekize ayırmıştır (Banguoğlu, 2007: 498-519).

Karahan, kelime grubu için "Bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir." tanımını yapmıştır (Karahan, 2008: 39). "Tek kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılar." ve "Varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri, anlamlarını genişleterek, belirterek, niteleyerek, pekiştirerek karşılar." yorumlarıyla devam etmiştir (Karahan, 2008: 39). Kelime gruplarını; *isim tamlaması (belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması), sıfat tamlaması, sıfat-fül grubu, isim-fül grubu, zarf-fül grubu, tekrar grubu (unsurları aynı olan tekrar grubu, unsurları yakın anlamlı olan tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fül (bir hareketi karşılayan birleşik fiiller, bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller), kısaltma grupları (isnat grubu, yükleme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu, eşitlik grubu) şeklinde on dörde ayırmıştır (Karahan, 2008: 39-84).*

Bozkurt, kelime grubu yerine *birlik* ifadesini kullanarak şöyle demiştir: "Her sözcük ya da dilsel simge, başka sözcüklerle belli kurallar uyarınca ilişki içindedir. Bu kurallar belli bir dizge oluşturur. ... Birlikler, Türkçenin yargısız anlatım olanaklarıdır. Sözcükten türemeye geçiş evresidir. Türkçenin dil kuralları içinde oluşan birimlerdir. Kimileyin tümceye yakın bir anlam taşırlar. Yan tümce işlevi görürler. Sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır." (Bozkurt, 1995: 139) Sonra *birlikleri* şu şekilde gruplandırmıştır: *ad tamlaması (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama), sıfat tamlaması, ikileme, ilgi birliği, ilgeç birliği, eylem birliği, eylemlik birliği, ortaç birliği, ulaç birliği, san birliği, sayı birliği, ünlem birliği, bağlama birliği ve kısaltma birliği* (Bozkurt, 1995: 141-157).

Beserek, kelime grupları için şu bilgileri vermiştir: "Birden fazla kelimenin çeşitli faktörler vasıtasıyla bir araya gelmesi, bir bütün oluşturması kelime gruplarını meydana getirir. Kelime gruplarının en ehemmiyetli fonksiyonu, bir kelimeymiş gibi işlem görmesidir. Çünkü; kelime grupları bir cümle içerisinde bir blok, bir unsur oluştururlar. Kelime grupları bilinmeden cümlenin tahlil edilmesi zordur. Cümle konusunu da

anlayabilmek için kelime gruplarını anlamak gerekmektedir. Kelimeler yan yana gelirken birtakım vazifeler üstlenirler. Aynı zamanda kelimelerin grup oluşturabilmesinin belirli ölçüleri vardır. Bu ölçüler, kelime gruplarının çeşitlerini gösterirler.” (Beserek, 1991: 28) Kelime gruplarını şu şekilde incelemiştir: *isim tamlaması, sıfat tamlaması, isim grupları, edat grubu, unvan grubu, zarf grubu, tekrarlar (ikilemeler), ünlem grubu, bağlaç grupları* (Beserek, 1991: 28-31).

Koç, *sözcük öbekleri* ifadesiyle konuya şöyle değinmiştir: "Bir öbekteki en önemli sözcük, daima son sözcüktür. Dolayısıyla öbeğin kurucusu bu son sözcüktür. Öbekler, bu kurucu sözcüğün türüne göre ad alırlar.” (Koç, 1990: 334) Konuyu; *eylem öbeği, ad öbeği [ad tamlaması (belirtili ad tamlaması, belirtisiz ad tamlaması, eksiz (takısız) ad tamlaması, zincirleme ad tamlaması), adıl tamlaması, ön ad (sıfat) tamlaması, ad durumu ekleriyle kurulmuş tamlamalar (-dan {-den} ekiyle yapılan tamlama, -da {-de} ekiyle yapılan tamlama, -a {-e} ekiyle yapılan tamlama), ilgeçli tamlama, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, bağlaçlı tamlama, ilgi ekiyle yapılan tamlama, ünlemli tamlama, eylemsili tamlama, eylemli tamlama]*, *belirteç öbeği, ilgeç öbeği* şeklinde gruplandırarak işlemiştir (Koç, 1990: 334-357).

Ediskun, kelime grupları için ayrı bir başlığa yer vermemiştir. *İsimler* konusunu işlediği bölümde alt başlık olarak *isim takımlarını*, *sıfatlar* konusunu işlediği bölümde ise alt başlık olarak *sıfat takımlarını* ele almıştır. *İsim takımları* hakkında şu yorumu yapmıştır: "Türkçede kelimelerin öbikleşmesindeki temel kural şudur: Önce yardımcı, sonra ana öge.” Konunun devamında *isim takımlarını; belirtili isim takımı ve belirtisiz isim takımı* olarak ikiye ayırmıştır. Daha sonra ise *zincirleme isim takımları* şeklinde farklı bir başlık açmıştır (Ediskun, 2003: 114-123).

Üstünova da *sözcük öbekleri* ifadesini kullanarak şu tanımlamayı yapmıştır: “İletişim yargılı anlatımlarla kurulur; ancak cümlelerde sunulan bilgiyi, duyguyu, düşüncüyü tam olarak aktarabilmek için yargısız anlatımlara ihtiyaç duyulur. İşte en az iki sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu bu yargısız anlatımlara sözcük öbeği denir. Sözcük öbeklerinde adlar, yargı bildiren bir birim olmaksızın doğrudan doğruya kendi aralarında anlamsal ve biçimsel ilişki kurarlar. Bu; bazen ekler aracılığıyla, bazen de eksiz sağlanır. Öbeği oluşturan sözcükler; yardımcı öge başta, asıl öge sonda gelecek

biçimde sıralanırlar. Yardımcı ögenin görevi, asıl unsura hizmet etmektir.” (Üstünova, 2005: 418)

Özkan ve Sevinçli, kelime grupları için “Tek kelime ile karşılanan varlıkları, hareketleri ve kavramları daha geniş olarak belirtmek veya tek kelimeyle ifade edilemeyen varlıkları, kavramları ve hareketleri karşılamak üzere birden fazla kelimeyle kurulan dil birliklerine *kelime grubu* denir.” tanımını yapmıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 11-12). Kelime gruplarında iki temel öge olduğunu ifade ederek *belirtme gruplarını*; *isim tamlaması ve iyelik grubu (belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, eksiz tamlama), sıfat tamlaması, birleşik isim grubu, tekrar grubu [ikileme (aynen tekrarlar, eş veya yakın anlamlı kelimelerle kurulan tekrarlar, zıt anlamlı kelimelerle kurulan tekrarlar, pekiştirmeli tekrarlar)], aitlik grubu, edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu (yeterlilik fiilleri, tezlik fiilleri, süreklilik fiilleri, yaklaşma fiilleri, yarı tasvir fiilleri) , isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, sayı grubu, ünlem grubu, bağlama grubu, kısaltma grupları [yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, isnat grubu, yükleme grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, eşitlik grubu, kısaltma (isim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları]* on beş bölüme ayırmıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 17-98).

Gökdayı, *öbekler* şeklinde adlandırdığı kelime grupları için “Öbekler, *baş konumunda olan sözcüğün türüne göre adlandırılır* kuralına uyulduğunda, Türkçede olduğu varsayılan çok sayıda öbeğin, ad öbeği, sıfat öbeği, zarf öbeği, ilgeç öbeği ve eylem öbeği olmak üzere beşe indirilmesi mümkün görünmektedir. Bu durum, ayrıntıların dikkate alınmaması şeklinde değil, tutarlı adlandırma ve sınıflandırma yapılabilmesi olarak algılanmalıdır. Önerilen bu beş öbek, sözcüklerle kurulan bütün dil birliklerini karşılayamayabilir. Ancak öbeklerle ilgili çalışma ve araştırmaları önemli ölçüde kolaylaştıracağı düşünülmektedir.” yorumunu yapmıştır (Gökdayı, 2010: 1317).

Erdem ve Sarı da kelime grupları için *öbekler* ifadesini kullanmış ve şu düşünceleri belirtmiştir: “Geleneksel çalışmalarda sözcük öbekleri ana ve yardımcı unsurlar arasında kurulan çeşitli anlam ilgisi ve yapısal ilgilerden dolayı sayıca fazlalaşır. Fakat sözcük öbeklerinin tanımlanmasında önemli olan özellik ana unsurun, yani başın, sentaktik kategorisidir.” (Erdem ve Sarı, 2010: 333)

Delice, konuyla ilgili olarak *kelime öbekleri* ifadesini kullanmış ve “Birden çok kelimedenden oluşan, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümle veya cümlemsi içinde tek cümle ögesi; kelime öbeği içinde bütün hâlinde yardımcı veya temel öge olarak işlem gören ve bir kelime türü (isim, sıfat, zamir, edat vb.) yerine kullanılan söz dizileridir.” şeklinde tanımlamıştır (Delice, 2002: 17). Sonra ise *kelime öbeklerini* şu şekilde sınıflandırmıştır: *kelimeyle kurulan öbekler [edat öbekleri (bağlama edatı öbeği, çekim edatı öbeği, pekiştirme edatı öbeği, ünlem edatı öbeği), eksiz isim tamlaması, fiil öbeği (bir yardımcı fiil ile kurulan fiil öbekleri {yabancı isim/yardımcı fiil yapısında, fiil+zarf-fiil/yardımcı fiil yapısında}, asıl fiil ile kurulan fiil öbekleri), özel isim öbeği, sayı öbeği, sıfat tamlaması (Farsça sıfat tamlamaları, Arapça sıfat tamlamaları), tekrar öbeği (aynen tekrar öbeği, yakın anlamlı tekrar öbeği, zıt anlamlı tekrar öbeği, Farsça /be, Â, ender/ ile yapılan tekrar öbekleri, sayılı tekrar öbeği, edatlı tekrar öbeği, bir kelimesi anlamlı tekrar öbeği, aralıklı tekrar öbeği, ilâveli tekrar öbeği {‘M’ ilâveli tekrar, hece ilâveli tekrar}), unvan öbeği, zarf öbeği], ekle kurulan öbekler [iki durumlu öbek, isim tamlaması (belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması, Farsça isim tamlaması, Arapça isim tamlaması), kısaltma öbekleri (ayrılma öbeği, belirtme öbeği, ilgi öbeği, isnat öbeği, kalma öbeği, yönelme öbeği), sıfat yapım ekli öbek, yüklemli öbekleri (isim-fiil öbeği, sıfat-fiil öbeği, zarf-fiil öbeği, şart öbeği)] , diğer kelime öbekleri [iktibas öbeği, saplama öbeği] (Delice, 2002: 19).*

Usta, kelime gruplarını -*Yöntem ve Teknikler* bölümünde de kısaca belirtildiği gibi- *kuruluşlarına* göre sınıflandırmakta ve bunu “ ‘Kuruluş’ sözüyle kelime gruplarının kendi iç kurallarına bağlı olarak işleyen mekanizma kastedilmektedir.” şeklinde açıklamaktadır (Usta, 2007b: 413). Usta’nın kelime grupları için yaptığı sınıflandırmada *I. tip - düz (kurallı) kelime grupları: belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, sıfat tamlaması, ünlem grubu; II. tip - ters (kural dışı) kelime grupları: edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu; III. tip - eş değerli kelime grupları: tekrar grubu, bağlama grubu, sayı grubu; IV. tip - kısaltma grupları: iyelik, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma, vasıta, eşitlik ekleri ile oluşur* (Usta, 2007b: 417-420).

İKİNCİ BÖLÜM

HAZİNİ’NİN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE KELİME GRUPLARI

1. I. Tip – Düz (Kurallı) Kelime Grupları

Anlam yükünü üzerinde taşıyan “asıl öge” ile bu ögeyi çeşitli şekillerde niteleyen, tanımlayan, tamamlayan veya örnekleyen “yardımcı öge”nin bir araya gelmesi, I. tip olarak ele alınan düz (kurallı) kelime gruplarının ortak özelliğidir. Bu kelime gruplarında önce yardımcı öge, sonra asıl öge gelmektedir. Böylece Türkçenin tamlama düzenindeki sisteme uymaktadır. I. tipteki kelime grupları şunlardır: *belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, sıfat tamlaması, ünlem grubu* (Usta, 2007b: 417).

1.1. Belirtili İsim Tamlaması

Tamlayanın -ın, -in, -un, -ün; -nın, -nin, -nun, -nün yani tamlayan eklerinden uygun olanı aldığı tamlama, belirtili isim tamlamasıdır. Bu tamlamada, tamamlanan ise iyelik eki alır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 19-20).

Belirtili isim tamlamasında asıl ifade edilmek istenen nesne veya kavram, iyelik eki alır. Bu nesne veya kavram, kelime grubun asıl ögesidir ve sonda bulunur. Tamlayan eki olarak asıl ögenin önünde bulunan yardımcı öge, asıl ögeyi çeşitli şekillerde ve değişik anlamlarla tamamlar (Usta, 2007a: 44).

İki isim ögesi; belirtili isim tamlamasında *aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri* ile bir arada bulunur. Belirtme görevini birinci öge yapar. Tamlayan ve tamlanan arasındaki ilişki ekle sağlanır ve geçicidir (L. Karahan, 2008: 42-43).

kelime/kelime grubu (tamlayan eki) → kelime/kelime grubu (iyelik eki)

y.ö.

a.ö.

Niteleme yönü:

1.1.1. Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan belirtili isim tamlaması

Kelime grubunun kuruluş şartlarını tamamıyla taşıyan, tek bir kavrama karşılık gelmek üzere kurulmuş isim tamlamaları, bu bölümde ele alınmaktadır:

Ümmete kötardı Hakkuñ rahmetin	28
Bir nice yāruñ sözin kıldum kabül	61
Rahm idün siz yerde Hakkuñ kulına	76
Kim saña oldı Hudānuñ rahmeti	91
Bu sözün isnādı andandur tamām	116
Ol ‘ Alīnün hürmetine bu zamān	253
Pes ola ‘ ilmün kapusı ol velī	299
Şaldı tamunuñ kapusına özin	377
Sevdüğümün hürmeti içün seni	650
Pes Hudānuñ buyruğın ı tutdılar	699
Qıl ta‘ accüb Taırınun taqdīrine	764
Bu devenün yuları saña deger	1090
Birbirinden ellerinün parmağın	1413
Bir de quluñ yavuzı bī-bāk ola	2396
Oldı aşhābuñ yigirmisi esir	2413
Olur ikinün sözi dağı kabül	2508

İsim tamlamasının iki mısraya yayıldığı ve beyit boyunca devam ettiği de görülür:

Hem şorardı atasınuñ adını	2530
Mevlidini yerini bünyādını	2530

Bir mısradaki bazen birden fazla isim tamlaması bulunabilir:

Çeşmümün nûrî benüm nîk-ahterüm 850

Yardımcı öge ve/veya asıl öge, bir kelime grubundan oluşabilir:

Ol kulumun cümle ‘aybı örtile	627
Ol kuluñ dört biñ günâhı iy emîn	637
Söylemek olmaz anun biñde birin	810
Ol fülân şahşun kapusından meger	1471
Luftumun deryâsınun pâyâmı yok	1687
Cennet ehlinün birisine Hudâ	2175
Çıldıgunuz eylügen biñde birin	2540

Türkçede ses değerleri birbirine benzeyen hecelerden biri bazen düşürülebilir. Bu durum, isim tamlamalarında da görülür:

Eytdiler **Tağruñ şıfâtın** söylegil 1594

Birbirine benzeyen hecelerden biri düşmekle birlikte vezin gereği metinde ögeleri yer değiştirmiş bir örnek de bulunur:

Nice ol **hâli anañ** pes bugün 1169

İsim tamlamalarında bazen yardımcı öge, ayrılma durumu eki (-dAn) olarak belirtili isim tamlaması oluşturur. Burada “benzerleri arasından birini seçme” anlamı bulunur:

Erba‘inden bu **bêşincidür** yine 354

Geldi **ol taşdan biri** dağı o dem 382

Leyk ‘avratlardan ĩmāna gelen	471
Uşagından tıfl olan dahı bile	511
Evliyālardan biri ol mehlikā	1524
Dostlarumdan biri anda bu maḥāl	1758
Ben ḳamulardan raḥīmem bil ‘ayān	1776
Ümmetümden her kişi turup şabāḥ	2087
Hūrilerden birisi çıkdı negāh	2159

Yardımcı öge ile asıl öge arasına bazı tamamlayıcı ögelerin girdiği de görülmektedir. Bu ögeler *kim, dahı, çün* gibi bağlaçlar veya anlamlı sözler ya da tamlamalar olabilir:

Her kimünj kim niyyeti pes ḥayr ola	112
Şalihünj yahşı tutardum ḥürmetin	194
Erba‘inden bu bēşincidür yine	354
‘Ömrümünj bu nev‘ ile geçdi çoğı	501
Geldi ehlinünj güler buldı yüzün	601
Ol ḳuluñ bizden yaña hem gelmegi	626
Hem behiştünj sizi sultānı kılam	745
Hem Hüseynünj dahı ḳanlı gömlegin	1000
Ol za‘ifenünj hem eli oldı hoş	1175
Her kimünj kim ola ā‘ māli iyü	1420
Kiminünj atası var yā ḳardeşi	1546
Her kişinünj kim ḥayāsı olmaya	1901
Cümlesinünj tīgıla boynın ura	2418
Fi‘linünj göre cezāsın ḥaş u ‘ām	3137

Yardımcı öge ile asıl ögenin bazen yerlerinin değıştiği göze çarpar:

asıl öge ← yardımcı öge

Rahmetine Allāhuñ yakındur ol	118
Dedi ķorkuñ dan senüñ iy Girdgār	143
Yeg seversin şadisinden İblisüñ	201
Leşkeri Māliküñ ol dem geldiler	379
Ķulluğunı oduñ elden Ķoymazam	500
Hikmeti çok Hālıķuñ bunuñ teki	767
‘ Ādetiydi Muştafānuñ iy ulu	820
Hem fedā olsun saña cānum benüm	954
Lezzetine meşğül ola cennetüñ	1245
Ķullarında Tañrınuñ şerh eylenüz	1781
Hem yigirmi üç erba‘inden bu-durur	2084
Āşināsı olmağıl tālihlerüñ	3050

Bazen yer değıştirmiş yardımcı öge veya asıl öge, bir kelime grubundan oluşur:

İbtidāsında her işüñ iy Ķakīm	1
Eñ yuķaru Ķapusına dūzaħuñ	1274
Vardı bir atı şāhuñ sevgülü	2955

Yer değıştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin de girdiğı görülür:

Rāvisidür İbn-i Mes‘ūd bu sözüñ	1890
Ümmeti evvel geçen serverlerüñ	2099
Sende var sīmāsı çün şālihlerüñ	3050

Belirtili isim tamlamalarının pekiştirme, abartma gibi anlamları karşılamak üzere kullanıldığı örnekler de yer alır:

Ķullaruñ seksen yaşar Ķulı yakīn	274
---	-----

Anlarıñ ulularından on kişi	295
Dedi sen ümmeñlerümün anası	1006
Rahmetün kaçresinün bir kaçresin	3408

Bazen belirtili isim tamlamasında tamlayan ekinin düşürüldüğü örnekler vardır. Burada göze çarpan özellik ise vurgulama, abartma veya pekiştirme amaçlanmıştır:

Bilürüz aḥvālin iy cānlar cānı	169
Menziline gitdi ol cānum cānı	214
Söyledi kim yā nebīler serveri	1008
Çıl beni mü'minler anası dedüm	1021
Eyleyem daḥı seni begler begi	2422

1.1.2. Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan belirtili isim tamlaması

Cümle içerisinde görevli bir öge olarak kullanılan ama leksikolojik açıdan tam bir kalıplaşmaya uğramamış belirtili isim tamlamaları bu bölümde ele alınmaktadır:

Bir ḥikāyet her ḥadıñın üstine	52
Ol depe un olduḡunu ecrini	108
Ādemün ḥalk olduḡundan iy emīn	287
Bil yaḡīn kim dünyenün içi tolu	630
Vardı bir kavmin içine düşdi ol	664
Beyt-i Ma'murun yanında iy cüvān	704
Çün yaḡın geldi ' Alīnün katına	1078
' Avretün elinün üstine ' ayān	1170
Rāfizīlerün öninden de niḡāb	1208
Süreler cümle şırātın üstine	1227

Her birisinün öñinde bir ıabağ	1532
Ben bu şahşun üstine kılmam namāz	1661
Bir devenün üstine oldum süvār	1882
Siz cenāzemün öñinde gidünüz	2563
Geçmişidi gecenün nışfi yakın	2696
Rūzgārınun içinde bir zamān	2878
Bāyezīdün karşıısına geldiler	3106

Bazen isim tamlaması, ilk mısranın sonunda başlayıp ikinci mısranın başında tamamlanır:

Birine bir dağı yazar ol ķulun	1688
Defterinün üstine bellü bilün	1688

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği de görülebilir:

asıl öge ← yardımcı öge

Görmemişdük böyle ētdüğün senün	238
Arasında dişinün balık eti	756

1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Tamlayanın tamlayan eki almadığı tamlama, belirtisiz isim tamlamasıdır. Tamlayan bu eki almayınca kişi, nesneye sahip olmaz. Tamlanan ise ek alır. Böylece belirtisiz isim tamlaması daha çok cins ismi oluşturur. Bu tamlamada; ögeler arasında belirtili isim tamlamasında olduğu gibi geçici değil, kalıcı bir ilişki vardır. Bu yüzden belirtisiz isim tamlamasında kelimeler, anlamca kaynaşmaya çok uygun bir özellik taşır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 25).

Başka bir ifadeyle yardımcı öge, ek almaz ve başta bulunur. Asıl öge ise iyelik eki alır ve yardımcı ögeden sonra gelir (Usta, 2007a: 59).

Belirtisiz isim tamlaması; *belirsiz, genel bir nesneyi, bir türü* ifade eder. Tamlamada iki öge arasına başka bir öge giremediği ve ögeler yer değiştiremediği için nesne ismi olarak kullanılmaya en elverişli kelime gruplarından biri olarak değerlendirilir (L. Karahan, 2007: 44).

kelime/kelime grubu → kelime/ kelime grubu (iyelik eki)
y.ö. a.ö.

Niteleme yönü: →

1.2.1. Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan belirtisiz isim tamlaması

Belirtisiz isim tamlaması, asıl görevinde kullanılarak cins ismi yapar:

Arasında dişinüñ balık eti	756
Eski şemle pāresiydi göñlegi	832
Ĥurma çöpünden aña ĥayrū'n-nisā	833
Bil 'ayān bir çoç derisi iy emīn	843
Ĥurma yaprağıdur içinde 'ayān	845
Şimdi gel kāfir sözünü aňla sen	1404

Yardımcı öge ile asıl öge bir araya gelerek zaman kavramına karşılık olur:

Hem külümi yēl gününde siz yine	137
Cum'a günü varuban ğusl eylemek	432
İki cum'a arasında her ĥaṭā	685
Yā benī Ādem eger maĥşer günü	734

Bedr gününde şehīd olanlara	935
Cum‘ a gēcesi olıcağ ol emīn	1525
Hem receb ayında ‘ ādetdür bize	1851
Her kaçan olsa kıyāmet sā‘ ati	1941
Dağı dördinci oruc ayın tamām	3228

Bazen yardımcı öge ile asıl öge bir araya gelerek yer, mekân bildirir:

Ol Medīne kūşesinde iy emīn	78
Bu siyāset meydānına yētürüñ	2453

Yardımcı öge ile asıl öge bir araya gelerek bir topluluğa ait olma kavramı ifade eder:

Bir niçe dīn kardeşi ile bile	57
Buluban kūy ehlini ol dem şorar	162
Dēdi tūr bāzāra var iy dīn eri	264
Maḥşer ehli çağrışur vā ḥasretā	371
Ol zamān kim cennet ehli cennete	782
Dağı cin kavmindenem bilgil ‘ ayān	1492

Yardımcı öge, özel isimden oluşabilir ve tamlama belirlilik ifade edebilir:

Ol Medīne kūşesinde iy emīn	78
Ḥağ resūlinden rivāyet eyledi	132
Bize ta‘ līm ēde İslām dīnini	494
Ol Muḥammed dīnine girsem hemān	502
Hem Yemen mülkinde ola Mışr u Şām	807
Giriser evvel Muḥammed ümmeti	1222
Bunı Ḥassān oğlı ol ‘ Abdu‘ş-şamed	2121

Belirtisiz isim tamlaması, bazı örneklerde terim olarak kullanılan kavramları karşılar:

Taḥrî adın ben daḥî yâd eyleyem	3
Cân kulağı yla baḥa ol müstemî‘	36
Ma‘ şiyet deryâsına ġarḳ olmuşam	40
Çün ecel yaşduğına başın ḳodı	135
Ṭaḥ namâzına meġer kim ol velî	227
Ol cehennem yolına erzânıdı	247
‘ İlm eyesi uğrılardan ġam yemez	329
‘ İlm ehli niçeye olur şefî‘	334
Bizi tevḥîd ehli ḳıldıḡ yâ İlâh	397
Yoḳ-durur cânuḡda çün dîn revnâkı	509
Tâ ki düşmen fitnessinden ḳurtıla	627
Sen bizi tamu odına yaḳmağıl	892
Ḥasret odıyla ciġer taġlamayam	956
Eyleyem tamu ḳapusunda maḳâm	982
Ṭoldurup ḥasret yaşını ġözüme	1002
Altı dirhem vërdüḡ Allâh yolına	1114
Başdan aparmış-durur dünyâ sözi	1390
Bunı dër kim uş benem ġurbet evi	1394
Yalıḡuzlık menzili vaḥşet evi	1394
Hem benem ḳurt ḳuş evi bil iy şebâb	1395
Ḳabrine cennet ḳapusu açıla	1403
Kim ki terk êtdiyse dünyâ şöhretin	1447
Bulur ol elbette ‘ uḳbâ devletin	1447
Âḥiret evinde mesrûr eylegil	1453
İşüdüp yër ü gök ehli êde ḥurûş	1705
Hem belâ vaktinde ġöḡlin şâd êde	1897

Cân kuşu seyr étدی boş kaldı kafes	2304
Ġaflet uykusundan ol uyanmaya	2395
Bir zamān eyleŋ göŋül gözün uyaŋ	3218

Belirtisiz isim tamlaması kuruluşunda olmakla beraber, belirtili isim tamlamasından eksilti yoluyla ortaya çıkmış izlenimi veren örnekler de vardır:

Muştafa dedi eyā çeşmüm nūrı	994
Hak selāmın getirüp peygambere	1031
Kim bu āyet ma' nisini şordılar	1179
Nār zaḥmetine nice şabr edelüm	1291
Şabr edemezler cehennem zaḥmına	1362
Ṭamu zaḥmı tenlerinden arına	1379
Ya' ni mevt zıkrini eyleŋ şubḥ u şām	1391
Raḥmetüm şuyıyla ağardam yüzün	1707
Ehl-i 'ilm ayağı altında ğubār	3412

1.2.2. Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan belirtisiz isim tamlaması

Cümle içerisinde görevli bir öge olarak kullanılan ama leksikolojik açıdan tam bir kalıplaşmaya uğramamış belirtisiz isim tamlamaları bu bölümde ele alınmaktadır:

Pes dedi Hak hazretine iy Hudā	125
Hak katında tā ki ol nācī ola	130
Mālik-i Dīnār vaqtinde meger	473
Kiçisi kodı elin od üstine	484
Pādişeh katında ola hürmeti	574
Minber üstinde oturanda imām	683

Ol melâ'ik hürmetine yâ İlâh	725
Cennet içinde mü'ebbed olalar	1044
Dedi bir gün Resûl katından meger	1056
Fâtıma katına girdüm içerü	1057
Tahtları Hâk emri ile ol zamân	1195
İsrâfîl elinde olur yevm-i dîn	1442
Çünkü çıktı sehr içinden h'âr u zâr	1722
Halk arasına çıkasın gâh gâh	2126
Nâr içinde içi âh u zâr olur	2229
Yola serkeşlik hayâli yle gide	2392
Țolmuşıdı ev içi şeytânıla	2910
İki kardeş arasında söz dèye	3253

Belirtisiz isim tamlamalarının özelliklerinden biri, kalıplaşmış örneklerinin bulunmasıdır:

Yüridenden gökyüzünde mihr ü mâh 6	
Öz eli yle kabrine kodı anı	214
Âdem oğlunu kamu iy Zü'l-kerem	403
Yeryüzünde yaraduram ben yaqîn	689
Sen iy Âdem oğlı kıl benden hayâ	729
Ağlayup göz yaşını eyler sebîl	828
Şalaram anı terâzû gözine	999
Nâr elinde olmuşuz böyle zebûn	3125
Gerçi ola yüzleri âdem yüzi	3331

1.3. Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlaması; sıfat ögesi ve isim ögesinden meydana gelir. Sıfat ögesi, ismin önünde bulunup onu niteler veya belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 30).

Bu tamlamada sıfat, yardımcı öge; isim ise asıl ögedir. Sıfat görevindeki yardımcı öge, tek başına değerlendirilirse isim, sıfat, zarf vb. olabilir. Bu durum, onun sıfat gibi kullanılmasına engel değildir (Usta, 2007a: 68).

Başka bir deyişle tamlayan, sıfat; tamlanan ise isimdir. Bu tamlamada, isim ve sıfat ögesinin eksiz birleştiği ve iki ögenin de gruplaşmayı sağlayan herhangi bir ek taşımadığı belirtilir (L. Karahan, 2008: 48-49) .

kelime/kelime grubu (Ø) → kelime/ kelime grubu
y.ö. a.ö.

Niteleme yönü: →

Tanımda özellikleri sıralanmış olan ve metinde yer alan sıfat tamlamaları ile ilgili örnekler şu şekildedir:

Ṭoğrı yola başlayan her azmışı	2
Muştafâdur cümle ‘ âlem serveri	14
Pâk rûhı na erişün şubḥ u şâm	31
Dé kızıl altun midur yoḥsa gümüş	1595
Göndürüldi ṭoğrı peygamber bugün	1867

Yardımcı öge, pekiştirilmiş bir kelimedenden oluşabilir:

Ḳıpkızıl kana boyanmış iy ulu	1468
--------------------------------------	------

Yardımcı öge, belirsiz sıfattan oluşabilir:

Anlaruñla zeyn olur her bir kelām	35
Bundan özge bulmadum hiç bir sened	43
Bir nice söz naql olundı iy emīn	58
Ba' zı kimse meclis içre söyledi	59
Kim saña buncılayın mu' ciz vèrür	1644

Yardımcı öge, soru sıfatından oluşabilir:

Ne şıfatlıdur baña şerh eylegil	1643
--	------

Yardımcı öge, bir kelime grubundan oluşur:

Yine ol hātūn kişi dèdi revān	1913
Yağşı şālih kişi dèdi dèyünüz	2563

Bir kelime grubundan oluşan yardımcı öge, asıl ögeyi sayı veya nitelik bakımından tamamlar:

Bir şevāb iş tābi' ètgil sen aña	357
Her birine dürlü dürlü zīneti	404
Bir yüce āvāzıla oğur ezān	708
Bunlara geldi öküş dürlü ta' ām	1540
Gör kıılır aña niçe dürlü ' aṭā	1696
Bir büyük taş ı alup gitse bile	1810
Bir ulu taş çıkdı ol dem der-zamān	1821
Ṭāriq adlu bir kişi geldi yine	1864
Anda biñ dürlü hacāletler gelür	1937

Bir yüzi qara günahkâr bendeyem	2668
Bir ulu şâlih kişiydi müttakî	2823
Bir Müsülmân qardeşünj gelse eger	3266
Bir yavuz cabbâr zâlim pâdişâh	3350

Yardımcı öge, sıra sayı sıfatından oluşabilir:

Anı altuncı hadîş de diñledün	686
Vardı dördüncü göge kıldı qarâr	701
Bu otuzuncu hadîş oldı ‘ayân	2511
Bilgil otuz dördüncü keyfiyyetin	3279

Yardımcı öge bazen asıl sayı sıfatından oluşur:

Sünnetümden kırk hadîşi cem‘ éde	46
Her birini naql kılmış bir ulu	50
Leyk cem‘ olmışdı bende üç hışâl	182
Dağı kılsa her kişi bêş vaqt namâz	428
Her qapusında anuñ yétmiş melek	681
Yédi kerre ol tavâf étsün aña	697
Arqasında bir cıdâ nisbetlü şey	753
Bir elinde varıdı bir vaşla et	1130
Bir içim şu kılasın aña ‘atâ	1156
Bir qadeh şu vèrdi baña hem atam	1162
Giñligi yigirmi arşun ola hem	1184
Dé ki yüz mişkâl gümüş vèrmiş aña	1561
Yüz bidev mâye vèrelüm biz aña	1610
Bir niçe günden işitdük nâ-gehân	1862
Kim niçe yüz biñ melek éde kıyâm	2810

Ƙırk biñ yıldur işidürem ben yaķın 3146

Ol denizden ger ola **bir kaçre şu** 3407

Bazı sıfat tamlamaları zaman kavramı ifade eder:

Diledi **ol gece** Hâķdan ümmetin 28

Varıdı dër bir kişi **evvel zamân** 121

Asıl ögenin çokluk eki aldığı bazı örnekler vardır:

Ben severdüm leyk **şâlih kulları** 190

Er kişilerden yaķın bil dünyede 470

Var **ulu tağlar** oddandur kamu 856

Câna koyar ol **öküş lezzetleri** 1392

Ol **cemîc** işlere kâdir-durur 1600

Nadir de olsa, bazen yardımcı öge ek alır:

Bêş yüz yıllık yol-durur anla hemîn 705

Hem yüzi **on dört gecelik ay** gibi 2845

Yardımcı öge ile asıl öge arasına başka sözlerin girdiği bir örnek vardır:

Var-durur **bir** koņşumuz **hâtün kişi** 2269

Sıfat tamlamasının vezin gereği metinde ögelerinin yer değiştirdiği bir örnek göze çarpar:

Hem içi **gevherdür** anuğ **toptolu** 1680

1.4. Ünlem Grubu

Bir ünlem ve bir isim ögesinden oluşan kelime grubu, ünlem grubudur. Tamlayan, ünlem; tamlanan ise isimdir. İsim ögesi, tek kelimedenden de kelime grubundan da oluşabilir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 86).

Ünlem grubunda yardımcı öge; başta bulunur, görevli bir sözdür ve ünlem ifade eder (Usta, 2007a: 83).

İsim ögesi ise sonda bulunur. Ünlem ve isim ögesinin eksiz birleştiği belirtilir (L. Karahan, 2008: 70).

ünlem → kelime/ kelime grubu
y.ö. a.ö.

Niteleme yönü: →

1.4.1. Yardımcı ögesi “yâ” ünleminden oluşmuş ünlem grubu

Yâ aḥî gel gönlüñi kıl müctemi‘	36
Dedi yâ Rabbi‘ ibādātum kıanı	127
‘Afv kılgıl cürümü sen yâ İlāh	195
Hem üçünci şöyle bil kim yâ Kerîm	196
Yarlıgarısañ beni sen yâ Raḥîm	196
Hem olaruñ hürmetine yâ Ğanî	216
Yâ kavüm siz cenneti eyleñ taleb	773
Dedi Zehrâ yâ nebi‘ sen bu zamân	853
Fâṭımâ dedi ki diñle yâ ata	996
Yâ İlāhî ḥazretüñden diledüm	1021
Fâṭıma dedi ki billāh yâ imām	1059

Ġamlu olup söyledi ki yā velī	1072
Dèdi hikmet bu-durur yā müslimīn	1433
Ĥaḡ baḡa emr eylemişdür yā ḡabīb	1493
Dèdi Şābit yā yigit vèrgil ḡaber	1556

Yardımcı öge “yā” ünleminden, asıl öge ise özel isim veya unvandan oluşur:

Sen mi dèmişsin bunu yā Muştafā	430
Dèdi ḡurtar yā Hübel bundan beni	650
Dèdi yā ‘Uzzā ḡalāş eyle beni	651
Yā Benī Ādem saḡa vèrem ‘ayān	732
Muştafā dèdi ki dème yā ‘Ömer	846
Ḗayḡuḡı yā Āyişe ref’ èt dèdi	1034
Eydeler kim yā Eba’l-Ḗāsım amān	1332
Sözi yā Ḗannān u yā Mennān idi	3191

Yardımcı öge “yā” ünleminden oluşur ve asıl öge Türkçe ek alır:

Dèdi Allāh yā melā’ikler bilün	688
Dèdi yā kızım işitgil söyleyem	1137
Mālik eydür yā şaḡīler pes niçün	1269
Pes eyde yā ḡullarım ḡoḡrı dèḡüz	2186

Yardımcı öge “yā” ünleminden, asıl öge ise kelime grubundan oluşur:

Söyledi kim yā nebīler serveri	1008
Söyleye kim yā şeḡāvet ehli siz	1307

1.4.2. Yardımcı ögesi “iy” ünleminden oluşmuş ünlem grubu

İbtidâsında her işün iy hâkîm	1
Bir nice söz naql olundı iy emîn	58
Bir hikâyet geldi diñlegil iy yâr	225
‘Aklıñı cem’ eyle iy ârâm-ı cân	282
Biri merdûd olmaya iy pür-uşûl	289
Çok olur düşmânı bilgil iy dede	312
Anlara dèdi ‘Alî iy merdümân	350
Dèdi bir gün kiçisi kim iy ahî	476
Dèdi iy kardaş gel imdi gidelüm	488
Bir kişi gelse namâza iy hümâm	683
Çünkü Nûha degdi nevbet iy ulu	700
Hem senünle bile olsa iy beşer	735
Ger yaqîn bilmez olursañ iy denî	738
Rızkı Haq üstinedür iy mu’teber	750
Çıkarup yêr anı ol iy nîk-hû	761
Kim senün çün vèrem iy mâtem-zede	802
Egnüme rahtum alayın iy cüvân	829
Yok ‘Ömerce tākātüm iy reh-nümâ	973
Qarz vère Tañrıya iy reh-nümün	1068
İyü varmışsın dèdi iy hoş-nihâd	1075
Yok-durur naqdum elümde iy cüvân	1081
Söyledüm aña ki iy ana neden	1133
Uş bağıller menziline iy oğul	1159
Hem yine bir taht dağı iy h’âce	1191
Sizde niçündür bu ‘aceb iy ‘amû	1259
Kim severdüm ben seni iy muhterem	1398

Dèdi iy baba benümle gel berü	2894
Dèdiler anı n'èdersin iy kişi	3047
Ola kırk biçe şefî' iy dostân	3319

Yardımcı öge “iy” ünleminden, asıl öge ise özel isim veya unvandan oluşur:

Bilgil iy Mūsā bunı şimdi yaq̄in	203
Nite yaq̄arsın oda iy Zü'l-minen	405
Ĥürmetine anlaruñ sen iy Ĥudā	472
Çok şükür dergāhuña iy Dādger	724
Ol ' Arab dèdi aña iy Bü'l-Ĥasan	1079
Bir garībem bilgil iy Şir-i Ĥudā	1082
Bize iy fahrü'l-kıyāmet bir meded	1335
Dèdi dinle sözümi iy Bāyezid	3036
Dèye iy Ġaffār u Ĥayy u Zü'l-celāl	3145

Bazen “iy” ünlemiyle kurulan ünlem grubu, kişi zamiri kullanılarak pekiştirilir:

Ĥağ rızāsıçün n'ola sen iy ata	1156
Dèdi iy 'aklı kem bed-ef'āl sen	2358

Bir örnekte ünlem grubu içerisinde, başka bir ünlem ifadesinin saklandığı görülmektedir:

İy Ĥudāvendā bunı eyle ' ayān	1766
--------------------------------------	------

Yardımcı öge “iy” ünleminden oluşur ve asıl öge Türkçe ek alır:

İy melekler kulumı siz terk édün	96
---	----

İy ‘ azizüm cem‘ kııl ‘ aklıuı hoş	678
Muştafa dèdi aña iy duhterüm	850
İy günehkârlar ümidi yet bize	1333
Dèdi iy uşaklarum kıldum hayā	2286
Şabr èdüñ iy kızılar koyuñ beni	2288
Dèdi iy oğlanlarum bilüñ ‘ ayān	2889

Yardımcı öge “iy” ünleminden, asıl öge ise kelime grubundan oluşur:

Söyledi pes Āyişe iy yüzi gül	1011
Ne dèr aña kabri gör iy dīn eri	1405
İy utanmaz kāfir-i ehl-i haṭā	1406
Dèr Enes dèdi bunı iy toğrı yār	1506
Bunda kıaldum ben ölüp iy yüzi māh	1552
Oğlınuñ hayrına iy cānum cānı	1567
Dèdi kim iy fazlı çok Perverdigār	2666
Şimdi gel iy rızāsın isteyen	3383
Ḥālıkun fazl u ‘ aṭāsın isteyen	3383

Yardımcı öge “iy” ünleminden, asıl öge ise kelime grubundan oluşur ve bu kelime grubundaki yardımcı öge çokluk eki alır:

İy günehkârlar penāhı el-ğıyāş	1343
El-ğıyāş iy haste diller merhemi	1344
El-ğıyāş iy kimsesüzler hem-demi	1344

1.4.3. Yardımcı ögesi “eyā” ünleminden oluşmuş ünlem grubu

Bu ‘aceb-durur eyā şāhib-vefā	251
Söyle sen daḥı eyā şāhib-ḥayā	972

Yardımcı öge “eyā” ünleminden, asıl öge ise özel isimden oluşur:

Ben daḥı bilgil eyā Mūsā dedi	414
--------------------------------------	-----

Bazen “eyā” ünlemiyle kurulan ünlem grubu, kişi zamiri kullanılarak pekiştirilir:

Sen eyā mü ’min yēme ğam rızķiçün	747
--	-----

Yardımcı öge “eyā” ünleminden, asıl öge ise bir kelime grubundan oluşur:

Muştafā dedi eyā çeşmüm nūrı	994
-------------------------------------	-----

2. II. Tip – Ters (Kural Dışı) Kelime Grupları

II. tip olarak ele alınan ters (kural dışı) kelime gruplarında da “asıl öge” vardır ve anlam yükünü üzerinde taşır. Ancak bu öge, yardımcı ögeden önce gelir. Grup, bu nedenle bu adı alarak I. tipte bulunan grupların ve *Türkçenin tamlama sistemindeki dizime aykırı bir durum* taşımaktadır. II. tipteki kelime grupları şunlardır: *edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu* (Usta, 2007b: 418).

2.1. Edat Grubu

Edat grubu, edatların anlamlı kelimelerle oluşturduğu birliktir. Anlamlı kelimelerle edatlar arasındaki bağlantı, ekli veya eksiz kurulur. Bu durum, anlatılmak istenen konuya uygun olarak değişir (Usta, 2007a: 87).

Bu grupta isim ögesi önce, edat ise sonra bulunur. Bu edatların (*için, gibi, göre, kadar, deyin, sonra, ile, doğru, beri, üzere vb.*) sonuna geldiği isimlerle fiiller arasında ilişki kurarak söz diziminde önemli bir görev taşıdığı belirtilir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 52).

Edat grubunda ögeler, ekli veya eksiz birleşir. Bu durum, ismin ve edatın türüne göre değişir (L. Karahan, 2008: 63).

kelime / kelime grubu (± çekim eki) ← edat
a.ö. y.ö.

Niteleme yönü: ←

Edat grubu ile ilgili metinde yer alan örnekler, alfabetik sıra ile verilmektedir:

bile

Cum'a günü kim imāmıla bile	721
Halkıla bile oluram ol zamān	1436
Mağribi kılduk anuñıla bile	2123
Dedi aña gel bizümile bile	2902

Asıl ögenin kelime grubundan oluştuğu bir örnek bulunur:

Bir niçe **dīn kardeşi ile bile** 57

birle

Anlaruñ birle seni görüşdürem 1040

Asıl öge, bir kelime grubundan oluşabilir:

Var ümidüm **bu sebeb birle** meger 54

Ol nişān birle inana ol saña	1560
Ol şıfatlar birle kim dēdüm ʿ ayān	1754

gibi

Ditredi yaprak gibi aʿ zām varı	94
Gündeki gibiydi siz bilün yakīn	239
Muştafa dēdügi gibi ol ʿ Ali	299
Bize dağı tapmayanlar gibi ol	478
Niçe bunun gibi muʿ ciz gördiler	1827

Asıl ögenin kelime grubundan oluştuğu bir örnek vardır:

Hem yüzi on dört gecelik ay gibi	2845
----------------------------------	------

degin

Çıldı anda aḥşama degin namāz	532
-------------------------------	-----

Asıl öge, bir kelime grubundan oluşabilir:

Ṭuta baʿ zınuḡ topuḡma degin	1319
------------------------------	------

dek / dak

Söylegil nice şabāha dek bugün	2007
Bir iki loḡma kalanadaḡ taʿ ām	2546

Asıl ögenin kelime grubundan oluştuğu bir örnek bulunur:

Tā gelen cumʿ a günine dek bular	2812
----------------------------------	------

gêrû

Pes yigitler sûreler **andan gêrû** 1310

içre

Meclis içre otururken cem' ile 57
Vardı bir **vîrâne içre** ol hemân 524
Ol **harâbe içre** aç yatanlaruñ 554
Nite kim **dîn içre** añlar bu muhâl 558
Kim **kelâmı içre** bunu âşikâr 749
Cennet içre bâr-gâh-ı sâbıķîn 847
Uş **cehennem içre** etimüz erir 1296
Ol iki rek' at **namâz içre** eger 2806
Dûzağ içre cem' olanda ehl-i nâr 3116
Nicesi kim ola **şu içre** nemek 3367

Bazen asıl öge, bir kelime grubundan oluşur:

Dağı **İncîl ü Zebûr içre** beyân 455
Ol yeşil kuş **ol zamân içre** iner 759
Bu hayâl içre perişân olmuşam 2922

içün / çün

Dünye içün belünji berk eylesen 743

Asıl ögenin kelime grubundan oluştuğu örnekler bulunur:

Çünkü **ol hayr içün** etmişdi ğaraż 111
Hağ rızasıçün n'ola sen iy ata 1156
Bir iş içün dağı olmuşam melûl 1925

karşı

Küfr ehli **bunlara karşı** bağa 3129

öñdin / öñdün

Cümleden öñdin olupdur hil'ati 18

Cümleden öñdün erişür ni' mete 2215

ötrü

Dinümi **dünyādan ötrü** şatmazam 2427

Asıl öge, bir kelime grubundan oluşabilir:

Şeyh Naşrāniden ötrü Girdgār 255

Evliyāyı **ol cihetden ötrü** ben 631

özge

Senden özge cümle handān iy emin 1542

şonra

Ben **ölenden şonra** oda urasız 136

Bazen asıl öge, bir kelime grubundan oluşur:

Bir zamāndan şonra geldi Cebre'ıl 1647

Redd olandan şonra olam ehl-i nār 2736

Bir örnekte yardımcı öge ile asıl öge yer değiştirdiği görülür:

Şonra biñ yıldan gele çün taşkaru 3162

tek

Anlaruñ tek ol dañı kıldı ħıḫāb	310
Enbiyā tek tā kerāmetler vèrem	731
Ĥikmeti çoğ Ĥālıķuñ bunuñ teki	767
Kimisi yèl tek eser bilgil ‘ ayān	1228
Seni dañı yoldaşuñ tek öldürem	2442
Men tek olsa şad hezārān fevc fevc	3406

üste

Hem yèr üste döşegümüz gündüzin	844
--	-----

üzre

Bir gürüh ola Şırāt üzre ‘ ayān	1231
Yüzleri üzre çekerlerdi ķamu	1256

Asıl ögenin kelime grubundan oluştığu bir örnek bulunur:

Ol menāre üzre çıkar bellü bil	707
---------------------------------------	-----

yaña

Ol ķuluñ bizden yaña hem gelmegi	626
Göñlüni dönderdi putlardan yaña	649
Tevbe ķıldum döndüm Allāhdan yaña	1987
Gitdi mescidden yaña kıldı nażar	2697
Var getür dèdi anı benden yaña	2975

yuķaru

Dīn iķinde ger özün den yuķaru	3269
---------------------------------------	------

İsim ← fiil / yardımcı fiil
a.ö. **y.ö.**

Niteleme yönü: ←

2.3.1. İsim + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu

Bu gruplar, yazı dilinde sıklıkla görülen düz (kurallı) biçimlerin yanında, ters (devrik) ve/veya araya başka cümle öğelerinin girmesiyle genişlemiş biçimlerde de görülmektedir.

Aşağıda bu yardımcı fiiller alfabetik sıra ile verilmektedir:

al-

Bu haberden çünkü cânun **hazz ala** 421
Bir sâ' at **karşusun alup** turdılar 481
Kim anı senden **şatun aldı** 'aceb 1111
Dedi **izin al** atañdan iy oğul 2903
Buña bakup **fâ'ide alsun** dedi 3415

bat-

Yere batdı der-zamān bilgil yaq̄in 1627
Fikre batdum bu düşüçün gam yeyüp 2254

çek-

Metinde yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği iki örnek dışında başka kuruluşlara rastlanmaz:

Böyle demiş her kişi **çekse ta' ab** 46
Tamu ağzına **çekkerler yine sed** 1212

çık-

Pes gazāya çık dılar olup āgāh	643
Pes melekler anlara karşu çık a	1315

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin de girdiği görülür:

Çık ardı h̄ile ile taşkaru	2547
--	------

düş-

Bir işüm düş di işitgil iy h̄āce	897
Öñlerine düş e Aħmed ol zamān	1378
Ķankı mü `min Ķul kim ol haste düş e	1683
Hem cenāzem ardına düş üp olar	1737
Hoş geñince yere düş di ol Ķacer	1823
Göñlüme düş di benüm işbu Ķayāl	2256
Ķün çıkup evden yola düş üp gide	2799

Bazı örneklere yardımcı öge ile asıl öge yer değiştirir:

Hem cehennem ehli düş miş miñnete	1128
Düş diler öñine anuñ ol zamān	2569

êt-

‘ Ālemi oldur ‘ ademden var êden	5
Yeri Ķā `im gökleri devvār êden	5
Da ‘ vet êt di anı mi‘ rāca Celīl	22
Sünnetümden kırĶ Ķadīși cem ‘ êde	47
Dêdiler n’ola Ķabül êt señ nefes	60
Ķünkü böyle iltimās êt di bular	63

Dédi mahlûkuma kim ki rahm éde	73
Ol kıara yérde beni terk étdiler	92
Böyle fıkr étdi ki un olsaydı bu	105
Fısk éderdüm gerçi ben fĩ külli hâl	182
Luţfuma inkâr éden éder haţâ	206
‘Aşiliği kıo recâ étgil baıa	223
Gözlerinden hem revân étdi yaşın	271
Ol bu söz birle rücû ‘ étdi hemân	305
Nice kim ‘ilmi taşarruf édeler	319
Ben şehâdet éderem birdür Hıudâ	367
İhtiyâr étdüğü kıulıdur anuı	368
Terbiyet étdüı olara bâ-şafâ	402
Dédi yâ Mûsâ beyân ét biş ü kem	412
Bir kerîm Taırıya kulluğ édelüm	488
Nuşh édüben dürlü sözler söyledi	507
Söyle ki ol işde takşir étmesün	572
Hâşşa kim bu günde cehd étsün kıatı	574
Şordı pes teftiş édüp ol servere	581
Dédi beni yâd éderse kıankı kıul	623
Yédi kez ‘arşı tavâf étdi revân	695
Yeryüzinde Ka‘be bünyâd étdiler	699
Bu kelâmı fehmi édüben aıla siz	1275
Kıalbile taşdıķ éderlerdi tamâm	1327
Kııl namâzını daıı defn ét hemân	1760
Cânını yoğ édeyin şimdi saıa	1815
Cân kıuşı seyr étdi boş kıaldı kıafeş	2303
Ol daıı Kıur’ânı hatm étmek diler	2714
Sünnetüme meyl éderse bir kıışı	3355

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği örnekler de bulunur:

Hađ seni cūduñ içün mi ét di zād	89
Tā éd em taħfif olaruñ yüküni	964
‘Aybın örtüp müşkilini éde ħal	3420

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögeler de girebilir:

É tmek isterken baña bunlar su’āl	96
Ƙıla mescidde édüp Hađħa niyāz	245
Nefsümiçün étmez em senden su’āl	555

eyle-

Tağrı adın ben dağı yād eyle rem	3
Söze andan şonra bünyād eyle rem	3
Çün bugün ol Ĥāliħa ħamd eyle düm	33
Rāvīler andan rivāyet eyle miş	51
Ʀākatüm yétdükçe tibyān eyle düm	62
Alup anı ol dem āzād eyle di	81
Ƙurtarup maħbūs iken řād eyle di	81
Hağ ta‘ālā cürümümi ‘ afv eyle di	87
Raħmetümden nevmid eyle düñ tamām	128
Ehline böyle vaşiyyet eyle di	135
Dédi yā Rabbī baña emr eyle düñ	172
Gel dilile şimdi takrīr eyle gil	302
Dā’im aña taħsīn eyle lerler ‘aźīm	325
Cum‘a günü varuban gusl eyle mek	432
Gördiler va‘z eyle mekde ol emīr	498

Serzenīş eyler kamu döymez aña	503
Taňrını terk eylemişidi ol kişi	642
Her ne kim görmişidi şerh eyledi	605
Bilmedüğü nesneye sa'y eyleme	1157
Hem binā eyler bir ev yāķūtdan	1587

Bazı örneklerde yardımcı öge ile asıl öge yer değiştirir:

Cismümi eyler tecellī ke'l- ^ç adem	26
Eylemiş maħbūs oynadur anı	79
Pes bunu bilmeklige eyle taleb	439
Ťoęrı yolu bize eylegil naşīb	617
Ağlayup göz yaşını eyler sebīl	828
Ĥaķ aña eyler musallaŤ dört melek	1691

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin de girdiği görülür:

Eylerem bu iltimāsa ben cevāb	64
Eyledüm ben şimdi maķşūda şürū^ç	68
Eylemiş ola taşadduķ ol hümām	109

gel-

Döndi đerü geldi mescidden yaña	538
Dile geldi söyledi ol dem meger	1486
Dönüben īmāna geldi ol hümām	2299
Cümlesi ol dem ayağa geldiler	3102

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştirdiği sadece bir örnek vardır:

Anuğ için gelmedüm īmāna ben	522
--	-----

kal-

Murğ-i rûhı uçdı boş kaldı kafes	138
Mâl gidicek şâhibi mahrûm kalur	328
Qıuvveti kalmaya anuñ tã' ate	1684
Ben senüñ işüñde hayrân kalmışam	2922

kıl-

Fıkr kıldum ne kılam ben iy ' aceb	41
Cem' kıldum pes hadîş-i erba' in	49
Her birini naql kılmış bir ulu	50
Bu işi benden temennâ kıldılar	63
Râviler böyle rivâyet kıldılar	70
Ol kişiden kim ' ibâdet kıla bol	118
Havf kıldum gelmege iy Pâdişâh	144
Defn kılgıl kim habîbümdür o kul	211
Zâri kıldı gözlerinden dökdi yaş	366
Âh kıldı artdı ol dem teşvişi	374
Şükr kıldı çün uyandı uyğudan	396
Ağlayup feryâd kıldılar besî	517
Fıkr kıldı bir zamân kendü özine	580
Secde kıldı yüzini sürdü yere	608
Her kişi kim cenneti arzû kılar	775
Ğusl kılmak hem cenâbetden ' ayân	1268
Seyr kıldı murğ-ı rûhı cennete	2304
Cenneti mesken kılam ben ol kula	2872

Bazen yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği örnekler görülür:

Cismi ķılı mışdur müşerref cān ile	10
Cümlesi andan ķılı lpdur ıķtibās	21
ķıl madılar fā'ide bunlar ķamu	91
ķıl halās oddan be- ^ç ařķ-ı Muřtafā	280
Muřtafā eydür ki ķıl saņ bir haķā	357
şu vērürdi halkı ķıl urdu ferah	1151
Tanımadum ben saņa ķıl dum sitem	2373
Ben anuņ atın yine ķıl am diri	2966

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögeler de girebilir:

ķıl asın nazmına sen bunuņ heves	60
ķıl mıř olsa cümlesini Hāķ ķabūl	289
ķıl madı haķķunı zāyi ^ç bu zamān	389
Anlara ķıl dı Resūl ol dem nażar	1498
Uş eli boş ķıl dı dünyādan güzār	1741

ķo-

Çün beni ķabre ķo yuban gitdiler	92
Çün ecel yaşduğına başın ķo dı	135

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği bir örnek vardır:

Dēr ki ilet ķuvvetin ķo yērine	1697
--	------

ķop-

Metinde yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği üç örnek dışında başka kuruluşlara rastlanmaz:

Nā-gehān ķopmıř ķıyāmet ol zamān	370
Nūh Hāķdan diledi ķopdı tūfān	701
Bunı dēdi ķopdı yerden ol zamān	1881

oķu-

Pes çıkup huķbe oķur dōne dōne	709
La'net oķur kāfire bilgil yaķīn	1996
Bu du'āyı oķusa ol dem revān	2854

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği bir örnek bulunur:

Yeryüzinde oķuyanlara ezān	714
--	-----

ol-

Ma' Şiyet deryāsına ęarķ olmışam	40
Rāzı ola benden ol Hāyy u Ğanī	42
Bir nice söz naķl olundı iy emīn	58
Pes muķırr oldum bunı gördüm řavāb	64
Nazmına çün meřgūl oldum ben hemān	65
Umaram lāyık ola her encüme	66
Tā beyān ola uřul ile fūrū'	68
Her kimünj kim niyyeti pes ķayr ola	112
Fārię olup ķıldılar Hāķķa niyāz	236
Mūstahıķķ oldı ' azāba ol ķiři	374

Hem vezir olursın aña iy emin	453
Niçe müddetdür ki şarrâf olmuşam	583
Çünkü şehvet Hâk işe mâni' ola	779
Hem fedâ olsun saña cânım benim	954
Pes dèdi kim yâ Muhammed şâd ol	1032
Cennet ehli vâsıl olmuş rahmete	1128
Hem Şirât üstinde habs olmuş-durur	1237
Her kime kim bu cihân zindân olur	1445
Yoldaş olup cennete iltür revân	2000
Tağrıdan ıraq olur dèdi bahîl	2228

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştirdiği sadece bir örnek vardır:

Bilmeyen olmaz berâber iy emin	2760
---------------------------------------	------

Bazen yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin girdiği görülür:

Olmaz ol gün anuñ ecrinden kalil	684
Düşdi haste oldı pes hâli harâb	1729

tur-

Pes şalâta turup eylerler kıyâm	710
Fâtimâ eydür gerü tur bu zamân	829
Pes ayağa turdı cellâd-ı pelid	2432

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin girdiği bir örnek vardır:

Turdı ol ' avrat ayağa der-zamân	576
--	-----

ut-

Yeryüzinde siz bir ev utun dedi	696
Öldüreyin yāho diri utayın	1614
Ta' ziye utup kamu ağlaşdılar	1753
Hem şevābına anuñ göz utmışam	2265
Ka' benüñ yolın utup oldu revān	2672

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştigi örnekler dikkati çekmektedir:

İlm efzaldur dedi sen utma şekk	316
Diñle imdi ne dedi utğıl kulağ	711
Cebre 'il uta elini hem yine	3188

ur-

Ben ölenden sonra oda urasız	136
Hağ dedi şimdi kulağ ur diñlegil	180
Pes el urdı ol mübārek başına	835
Dem uraydı qalmaya kimse diri	1415
Cümlesinüñ tīgıla boynın ura	2418
Rüz-ı maşşer nür oluban berğ urur	2786

vèr-

Yèr vèrüm cennet içinde saña	801
Sadağa vèrmişidüm dünyāda ben	1042
Leyk mühlet vèr bize sen bu zamān	1277
Ka' benüñ dīvārına arğa vèrüp	1807
Dedi destür vèrseñüz bu dem baña	1815
Cānumı vèrdüm Muħammed ' aşğına	2428

Metinde yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği örnekler de bulunur:

Yā müsülmānlar baņa vêrûñ haber	162
Her kime şorsa vêrürlerdi cevāb	268
Dêdi kim Allāh saņa vêrdi selām	1033
Yêtmemişse Hāğ yine vêrür şifā	1696

yêt-

Ķudreti yêtdükce bir taş aldı ol	1818
---	------

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği sadece bir örnek bulunmaktadır:

Yêtdi nevbet bu fakîre iy hümām	55
--	----

Bu örneklerin yanı sıra, Türkçenin ilişkide bulunduğu dillerden “kopyalama” yoluyla aldığı bazı örnekler “isim + fiil” yapısındaki birleşikler şeklinde üretilmiştir. Bunların bir kısmı günümüze kadar ulaşmışken bir kısmı da Türkçelerinin bulunması nedeniyle kaybolmuştur:

Öz elümle kendüm oda şalmışam	40
Heybetinden gitdi ‘aqlum ol zamān	93
Çün ecel êrdi o şahşa nā-gehān	153
Oda tparlardı anlar şubh u şām	474
El götürdi hoş münacāt eyledi	548
Hem bunı da eyle harçlık çekme gām	586
Yeryüzinde kan döküp ‘işyān kıla	691
Yā İlāhî bunı kim cā’iz göre	1024
Ol zamān kim şorasın bizden hisāb	1050
Geçüben otura ol tahta ‘Ömer	1187

Muṣṭafādan diledi yine amān	1635
İnmeye gökden olara beyyināt	1794
Kim gāzāb yudmak yakın bil yā ‘ Alī	2044
Hem anuñ rızķı için ķayġu yemek	2079
Düşüme girdi yine Ḥayrū’l-beşer	2253
Bu fikirle uyķuya vardum yine	2255
Ben anuñla söz açup şordum haber	2261
Dēdi ur bu yanın aķıtġıl ķanını	2431
Toyururdu ķarnını çünkü tamām	2546
Ṭaşķaru çıkmaġa başardı ayak	2550
İşlemişdük leyk biz bī-ḥad günāh	3125

Ancak bu birleşikleri oluşturan fiil ögesinin sadece olumsuz çekiminin bulunduğu örneklere de rastlamak mümkündür:

‘ İlm eyesi uğrılardan ġam yemez	329
Ḥaķdan özge hiç ümidini ķalmadı	546
Şabrumuz ķalmadı yā ana bizüm	2284

Grubu oluşturan isim ögesi ile fiil ögesi eş sesli köklere sahip olabilir. Bugün bazı Anadolu Ağzlarında da görülen bu durumun örnekleri şunlardır:

Bir iş işle bāzāra var bu zamān	527
Bir yaġış yaġdurdı anda ez-kerem	660
On iki yerde yamamışdı yama	833
Ehl-i cennet hiç yemek yer mi dēgil	2170

Manzum metinlerde sıkça rastlanan bir durum da, kelime grubunu oluşturan ögelerden birinin, ilk mısradaki bulunurken diğer ögenin ikinci mısradaki yer almasıdır:

Dédiler buña ne nev' ile cezâ	646
Vêrelüm bu döndigiçün ez-Ĥudâ	646
İki cum' a arasında her ḥaṭâ	685
İşlese cümle kefaretdür aña	685
Ol zamân kim cennet ehli cennete	782
Girüben erişe dürlü ni' mete	782

Bir mısradaki birden çok kelime grubunun yer aldığı da görülür:

Eyledüm ilhâh aña ben <i>dil vèrip</i>	53
Türki' édüp <i>tercüme nazm eyledüm</i>	62
Ḳıl namâzın daḥı <i>defn eyle</i> hemân	160
Cum' aya varmak için <i>çekse emek</i>	432
Cehd ḳılsun daḥı <i>te ḥir'etmesün</i>	572
Pes gazâya <i>çıkdılar olup ağâh</i>	643
Nevḥa édüp <i>ün çeküp zârî ḳı</i> lup	1279
Bir bahâne isterem <i>cüd'etmege</i>	1777

2.3.2. Fiil + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu

<u>fiil (ulaç eki)</u>	←	<u>fiil/yardımcı fiil</u>
a.ö.		y.ö.

Niteleme yönü: ←

Bu bölümde yer alan gruplar, ulaçlı birleşik fiiller şeklinde kurulmuştur:

Depinüp tırur yerinde bī-sebeb	1972
Şāni' üñ her dem göre tırur seni	2065

Bu gruplardan bazılarında yardımcı öge ile asıl ögenin yerleri değişmiştir:

Secdeden baş kaldurup tır dı örü	609
Ben ne dërsem işlesün tır sun öri	2465

Metinde oldukça sık görülen bir başka fiil birleşmesi de, Standart Türkiye Türkçesinde kaybolduğu hâlde, Azerbaycan Türkçesinde yaygın olarak görülen ve yeterliliğin olumsuz çekimini ifade eden “-A bilme-“ ile kurulmuş olanlardır:

Çoparabilmediler taşu meger	380
Menziline varabilmez eli boş	594
Şaklayabilmem bunı iy reh-nümā	1082
İstedi çok anı bulabilmedi	1103
Size ben mühlet vérebilmem yaq̄in	1281
Men' édebilmezdi hiç kimse anı	1716
Söyleyebilmem dëdi ben yā Resūl	2062
Azdurabilmez nice kılsa taleb	2089
Bitürebilmem senüñ ben h̄idmetüñ	2544
Anı dağı redd édebilmez yaq̄in	2741

Ancak yaygın olarak kullanılan bu örneklere karşılık, Türkiye Türkçesinde görülen biçimlere de rastlamak mümkündür:

Şabr édemezler cehennem zaħmına	1362
--	------

2.3.3. Fiil + fiil yapısında çekimli fiillerle kurulmuş birleşik fiil grubu

<u>fiil</u>	←	<u>fiil / yardımcı fiil</u>
a.ö.		y.ö.
Niteleme yönü:	←	

Standart Türkiye Türkçesinde örnekleri olmakla birlikte, daha çok konuşma diline özgü ve çekimli fiillerle kurulmuş olan birleşik fiil gruplarına da metinde rastlanmaktadır:

Bir cenāze nā-gehān geldi geçer	2489
Geldi geçdi ol arada hem-çünān	2493

3. III. Tip – Eş Değerli Kelime Grupları

Ögeler; grubun anlam yükünü, vurguyu ve görevi eşit olarak paylaştığı için III. tip olarak ele alır ve eş değerli kelime grupları olarak değerlendirilir. Bu türden kelime gruplarında “yardımcı öge” ve “asıl öge” ayrımı yoktur. III. tipteki kelime grupları şunlardır: *tekrar grubu*, *bağlama grubu* ve *sayı grubu* (Usta, 2007b: 419).

3.1. Tekrar Grubu

Anlamı güçlendirmek, ifade gücünü artırmak, kavramı zenginleştirmek için iki kelimenin birlikte kullanılmasıyla oluşan kelime grubuna tekrar grubu denir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 38).

Tekrar grubundaki kelimeler; *bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak* üzere bir arada bulunur. Bu kelimelerin arasında *şekil ve anlam ilişkisi* bulunur (L. Karahan, 2008: 60).

isim (±ek) + isim (±ek) fiil (±ek) + fiil (±ek)
a.ö. a.ö. a.ö. a.ö.

Niteleme yönü: —

Niteleme yönü: —

3.1.1. Aynı kelimenin tekrarıyla kurulmuş tekrar grubu

Dürlü dürlü mu ^ç cizāt-ı enbiyā	20
Ayrı ayrı her birimüz bir muḥāl	296
Bu düşün ta ^ç birini bir bir dedi	445
Niçe niçe aḳçe vērüp almışam	583
Pes çıkup ḥuḥbe oḳur döne döne	709
Nişe böyle ağladuḅ ḳatı ḳatı	849
Maḥşer ehli ṭura anda mevc mevc	1226
^ç Aşīye gele elem hem fevc fevc	1226
Kimisi yürüyü yürüyü geçeler	1229
Zārī zārī ağlaşalar yèk-sere	1285
Pāre pāre ṭomı cānı ḳorḳulu	1534
Ṭurup ağladı revān ol zār zār	1564
Eyde yā Rabbī buḅa çoḳ çoḳ şevāb	2337
Ḳabre iltürsin beni ive ive	2357
Şer işini zerre zerre bilürem	2521
Ḳatre ḳatre ol ḥaşirün üstine	2717
Aḳrabāḅı görmege var tiz tiz	3285

3.1.2. Zıt anlamlı kelimelerle kurulmuş tekrar grubu

Aş u etmek dürlü ni' met ķurı yaş	602
Bağladı dün gün bēlini hıdmete	612
Yēr gōk ehli içine girse kamu	1999
Çün ola maşşer günü şoru hisāb	1225
Ķara idi yüzleri ķiçi ulu	1256
Yok-durur bir kimsenem yoħsul ġanı	1544
Her ki var ulu ķiçi cümlemize	1851
Gēce gündüz hem ölümün yād ēde	1897
Biri budur yokdur evümde çoğ az	2025

3.1.3. Yakın anlamlı kelimelerle kurulmuş tekrar grubu

Ħaķķ u bātıl şorulur yaħşı yaman	372
Aç şusuz ol gēce anda yatdılar	525
Bir yēmek içmek bilürler zād āb	666
Ol şaħābe menzilin bellü beyān	1209
Bir iki dem hālümüz ağlayavuz	1278
Geldi bizüm gel gör iy Ħayrū'l-beşer	1345
Hem benem ķurt ķuş evi bil iy şebāb	1395
Pes bu tedbiri idüñ yigit ķoca	1608
Ata ana ehl-i beytinden Ħudā	1773
Varımış anuñ iki üç ķız 'ayāl	2281

3.1.4. Aynı eki almış kelimelerle kurulmuş tekrar grubu

Dünyesine dīnine nef'ci deger	286
Fikre batdılar gēcesi gündüzi	293

Oda düşmiş uş yanar cānum tenüm	926
Elleri ayaqları bağluyıdı	1253
Ayağınız elleriniz boş kamu	1259
Ağlaşa bunlar dağı şağa şola	1290
Hem ataña anaña söger dağı	1522
Yağşı kıl bunu faķire miskine	1566
Yemez içmez kimseye muhtācı yok	1601
Yüzi gözi toptolu gerd ü türāb	1729
Geldi geçdi ol arada hem-çünān	2493
Yağşı diñle açıla göñlüñ gözün	2783
Dēdi şultān yok-durur oğlum kızum	2990

3.1.5. Farklı ekler almış kelimelerle kurulmuş tekrar grubu

Adlu adıyla yazarlar anları	682
Her birisi biri birinden biter	862
Alduğımı yêrlü yêrine kıoya	1703
Ol ki sürülmüşidi yêrden yêre	1740
Bizde ‘âdetdür dağı öñden şoña	1852
Vaktlü vaktinde kılasız iy ‘amū	3226

Bir örnekte öğelerden sadece birinin ek aldığı göze çarpmaktadır:

Ol kıadeğlerden içeler yêr yêrin	1205
---	------

3.1.6. Çekim ekiyle pekiştirilmiş tekrar grubu

Pes dēdiler enbiyādur enbiyā	1787
-------------------------------------	------

3.1.7. İki'den çok ögeyle kurulmuş tekrar grubu

Dağı ata ana ecdāduñ senüñ 2989

3.1.8. Birbirini tamamlayan tekrar grupları

Yarlıgayup cürmini ‘afv eylerem 212

Cürümü ‘afv eyleyüp bağışla sen 215

Anı bildür tiz ‘ayān eyle bize 317

Nevha édüp ün çeküp zārī kılp 1279

3.2. Bağlama Grubu

İki veya daha fazla isim ögesinin *sıralama*, *bağlama*, *karşılaştırma* ve *denkleştirme* bağlaçlarıyla meydana getirdiği kelime grubuna bağlama grubu denir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 88).

<u>kelime</u>	bağlaç	<u>kelime</u>
a.ö.		a.ö.

Niteleme yönü: —

Bağlama grubu ile ilgili metinde yer alan örnekler, alfabetik sıra ile verilmektedir:

birle

İctihād birle tā‘atüm kıanı 127

dağı

Metinlerde çoğunlukla cümleleri bağlayan bir öge olarak görünen “dağı” bu örnekte bir isim tamlamasıyla bir diğeri ismi birbirine bağlamaktadır.

Ehl-i beytine dağı aḥbābına 32

hem

Sen **beni merzūḡ hem rāzıḡ beni** 738

Zāhiri hem bāṭınıydı külli nūr 1749

ile

Bir kıyāmıla rükū‘ dan dağı bol 235

Dēdi kim ‘ilmile māl dan söylegil 315

Oddan **aḡlāl ile maḡlūḡ** olavuz 886

Bilürile bilmeyen olur mı bir 2711

Fātiḡayla Āyete’l-kürsī iy cān 2862

u/ü/vü

Yüridenden gökyüzinde **mihr ü māh** 6

Hem **dil ü cān** dan şenāsın söyledüm 33

Ḳullarımı ḡorḡuda her **şubḡ u şām** 119

Cān u dild en sen bu sözi eyle ḡuş 363

Rūz u şeb putlarıyla idi işi 642

Yēr ü gök ehli şevābını eger 735

Gerḡi aşḡāb aḡlarıdı **zār u zār** 817

Dēdi vā-veylā dirīḡā **āh u vāh** 836

Dēdi kim veylā **baṡa vü hem saṡa** 883

Vērmişidüm Ḥaḡ yolına **az u ḡoḡ** 1143

Nār içinde ḡekmege **cevr ü cefā** 1348

Böyle dëyüp zâr u feryâd edeler	1349
Hâzır olur anda cümle hâş u ‘âm	1434
Yalnız anda ķavm ü ķardeş den ırak	1440
Ağlayuban oldılar hor u hacîl	1499
Ĥayr u ihsân eyleyüp <i>leyl ü nehâr</i>	1545
Bu fikri hem cân u gönül zikridür	2012
Kisveti ķûtdan ötürü bîş ü kem	2050
Bay u yoĥsul her ne varısa ķamu	2127
Yemek içmek şehvet ü ârzü heves	2175
İşleyem sizünjile fażl u kerem	2190
Daĥı kim var evvel ü âĥir -durur	2213
Şordum aņa Ĥaķ ķatında çoĥ u az	2264
Evvel âĥir ķıldıĥuņ ĥayr u şevâb	2327
‘Âli ķaşr u köşķleri bünyâd ede	2394
Her ki vardur mezheb ü âyîn ümüz	2467
Yoldaşından ism ü resmini şorar	2529
Alurıdı aş u etmek her ta‘âm	2543
Ĥaķķıla olmışdı dün ü gün işi	2579
Bildi anda nice oldı ķîl u ķâl	2573

yâ

Kiminüj atası var yâ ķardeşi	1546
--	------

baĥlaç + kelime

a.ö.

baĥlaç + kelime

a.ö.

Niteleme yönü: —

hem ... hem ...

Azmıştı **hem devesi hem özi** 1836

kim ... kim ...

Kimini kâfir kimin mü'min eder 11

ne ... ne ...

Ne tabağ vardır öninde **ne ta'âm** 1536

Ne şu vardı **ne vahş u ne tıyūr** 1727

Ne kerâmet görelər **ne mu'cizât** 1794

yâ ... yâ ...

Kardeşi yâ uşağı yâ her nesi 1510

Yâ bakır mı yâ demür mi neyimiş 1595

Ancak bazı bağlama grupları, anlamın kuvvetlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla, tekrar edilerek bir başka büyük grubun içerisinde yer almaktadır.

Fi'li cürm ile haṭā vü işi āh 56

İşi şerr ü mekr ü hîle telbisün 201

'Arş u kürsî hem dağı **arż u semā** 451

4. IV. Tip – Kısaltma Grupları

IV. tip olarak ele alınan kısaltma gruplarında ögeler, anlam yükünü eşit olarak paylaşır. Ögelerin arasındaki bağlantıyı, durum ekleri veya iyelik ekleri sağlar. Bu türden kelime gruplarında da “yardımcı öge” ve “asıl öge” ayrımı yoktur. IV. tipte yer alan grupların diğer gruplardan bir farkı vardır. Burada adlandırma; grubu oluşturan ögelere bakılarak yapılmaz, gruptaki ögeleri birbirine bağlayan eklere göre yapılır. IV. tipteki kelime grupları şu ekleri alarak kurulur: *iyelik, ayrılma, kalma, yönelme, eşitlik, belirtme, vasıta* (Usta, 2007b: 419).

4.1. İyelik Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, iyelik ekiyle birbirine bağlanır. İyelik eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Usta, 2007a: 115).

<u>isim (iyelik eki)</u>	+	<u>isim /sıfat</u>
a.ö.		a.ö.
Niteleme yönü:	—	

Grubu oluşturan ögeler genellikle teklik durumundadır:

Rahmı çok kullara Hayy u bî-zevāl	74
Sen eli boş nite geldün n’oldı hāl	540
İçi tolu dürr-i cevher sîm ü zer	568
Aldı gider anı gönli kaygulu	596
Gerçi özi kaygulu zâr u hazîn	601
Söyledi pes Âyişe iy yüzi gül	1011
Yüzleri zîşt gözi çakır cümlesi	1257
İy adı cennet güli sen yêt bize	1333
Beñzi şaru işi âhıla figân	1533
Pâre pâre tonı cânı korçulu	1534

Bunda kaldum ben ölüp iy yüzi mäh	1552
Tüyi kızıl gözi kara hoş-likā	1610
Ĥāşılı üç nevbet ol fi' li yaman	1639
Zevcesi nisbet biri gör bu sıı	1750
Cennet içre bir ağaç adı Sehā	2232
Tahta oturdı vü gönli şādumān	2415
Dēdi kim iy fażlı çok Perverdigār	2666
Bir yüzi kara günahkār bendeyem	2668
Geldi gönli kaygulu hāli tebāh	2951
Meclis ehlinüj kamu gönli ferah	3073

Ancak ögelerden biri çokluk durumunda bulunabilir:

Yolları ırak günāhları öküş	959
Derdile yürekleri tağluyıdı	1253
Yüzleri zışt gözi çağır cümlesi	1257

Benzer şekilde grubu oluşturan ögelerden biri, kelime grubundan oluşabilir:

Elleri ayakları bağluyıdı	1253
Yüzleri aķ işleri şükr ü sipās	1531

Metinde, ögelerin yerlerinin değiştii sadece bir örneğe rastlanmaktadır:

Kaygulu gönli ' Alı döndi gerü	1104
---------------------------------------	------

4.2. Ayrılma Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, ayrılma durumu ekiyle birbirine bağlanır. Ayrılma durumu eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Usta, 2007a: 120).

isim (ayrılma durumu eki) + isim /sıfat
a.ö. a.ö.

Niteleme yönü: —

Mendilini kıldı toprakdan tolu	596
Yoğıldı anda halâyıkdan nişân	1726
Özlerini cümleden yég bileler	2689
Başınığ üstinde nürdan tâc ola	2788

Bazı örneklerde grubu oluşturan ögeler yer değiştirir:

Dağı yétmiş biğ dere oddan yaqin	857
Hem binâ eyler bir ev yâküt dan	1587

Metinde, ögelerden birinin kelime grubundan oluştuğu örneklere de rastlanır:

Gördi qumdan bir depe ol nîk-nâm	104
Nârdan yétmiş biğ şanduk dağı	860
Qızıl altundan muraşsa ‘dur tolu	1849
Haq nürından başına bir tâc ura	2092

Bir örnekte ise, grubu oluşturan ögelerin arasına başka bir sözün girdiği görülmektedir:

Gördi altundan elinde tabaq	567
---	-----

4.3. Kalma Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, kalma durumu ekiyle birbirine bağlanır. Kalma durumu eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Usta, 2007a: 119).

isim (kalma durumu eki) + isim /sıfat
a.ö. a.ö.

Niteleme yönü: —

Günde yüz kez kul hüva'llāhū aḥad 1671
Şıdķıla ' **ömrinde bir kez** bā-şafā 1673
Bizde ' âdetdür daḥı öñden şoña 1852
Günde yetmiş kerre daḥı hem yine 2873

4.4. Yönelme Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, yönelme durumu ekiyle birbirine bağlanır. Yönelme durumu eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Usta, 2007a: 119).

isim (yönelme durumu eki) + isim /sıfat
a.ö. a.ö.

Niteleme yönü: —

Adına lâyıķ bu bünyādı anuñ 703
Yoķ benüm **Şıddıķa nisbet** tākātüm 969
Görmezem ben **fażluma lâyıķ** bu dem 2522

4.5. Eşitlik Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, eşitlik ekiyle birbirine bağlanır. Eşitlik eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Sevinçli ve Özkan, 2009: 97).

<u>İsim (eşitlik eki)</u>	+	<u>isim /sıfat</u>
a.ö.		a.ö.
Niteleme yönü:	—	

Metinde ögelerin yerlerinin değiştiği bir örnek dışında başka kuruluşlara rastlanmaz:

Dağı **ķayır sağışınca** pür-kerem 2839

4.6. Belirtme Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Metinde bu gruba ait örnek bulunmamaktadır.

4.7. Vasıta Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Metinde bu gruba ait örnek bulunmamaktadır.

TRANSKRİPSİYONLU METİN

[1b]

- 1 Bi'smi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm
İbtidāsında her işüñ iy ḥakīm
- Āḥir ol-durur bitüren her işi
Ṭoğrı yola başlayan her azmışı
- Taḥrı adın ben daḥı yād eylerem
Söze andan şonra bünyād eylerem
- Ḳādir ü Ḥayy u Ḳadīm ü Zü'l-celāl
Vāḥid ü Ferd ü Ḥakīm ü bī-miṣāl
- 5 'Ālemi oldur 'ademden var eden
Yeri ḳā'im gökleri devvār eden
- Yüridendür gökyüzinde mihr ü māh
Anlaruḥçün encümi eden sipāh
- Zātı birliği şıfātı çoḳ-durur
Mişli zıddı hergiz anuḥ yoḳ-durur
- Kimse andan toğmadı ol kimseden
Cümle maḥlūḳātı oldur yaradan
- Ādemi zīnet yaratdı 'āleme
Ma'rifetle nūr vèrdi Ādeme
- 10 Cismi ḳılmışdur müşerref cān ile
Ādemi ḳılmış şerīf imān ile
- Kimini kāfir kimin mü'min eder
Kimini zāhid kimin fācir eder
- Kimine vèrür nübüvvet ḥil'atin
Kimine vèrür velāyet şevketin
- Enbiyāyı 'āleme gönderdi ol
Göstereler bilmeyene toğrı yol

- [2a] Evvelâ çün Âdem olur âhiri
Muşafâdur cümle ‘âlem serveri
- 15 Seyyid-i ‘âlem Muhammed Muşafâ
Şadr-ı bedr-i ‘âlem-i şâhib-vefâ
- Ol-durur hatm-i rüsül hayrû’l-beşer
Mu‘cizâtıdur anuñ şakku’l-ķamer
- Oldı “levlāk” ü “le-‘amrük” tâc aña
“Ķābe ķavseyn” oldı hem mir‘âc aña
- Âhirîn geldi egerçi şureti
Cümleden öñdin olupdur ħil‘ati
- Muşafâ mâh-ı ‘Acem şâh-ı ‘Arab
Ol imiş ‘âlem vücūdına sebeb
- 20 Dürlü dürlü mu‘cizât-ı enbiyâ
Her ne deñlü ger var ise evliyâ
- Cümlesi andan ķılıpdur iķtibâs
Hem şefâ‘atin ķılurlar iltimâs
- Da‘vet etti anı mi‘râca Celîl
Oldı hem Rûhü’l-emîn aña delîl
- Oldı Cebrâ’îl aña hem reh-nümâ
Tâ erişdiler ki oldur müntehâ
- Ķaldı anda Cebre’îl çün gitdi ol
Gel yukaru gidelüm dedi Resûl
- 25 Dedi Cebrâ’îl ki bundan yukaru
Yoķ-durur seyrüm işit iy mâh-rû
- Ger başam bundan yukaru bir ķadem
Cismümi eyler tecellî ke’l-‘adem
- Gitdi Aħmed ķaldı çün Rûhü’l-emîn
Ķābe ķavseyne erişdi ol emîn

Diledi ol gēce Hāqdan ümmetin
Ümmete kıotardı Hāqkıuı raımetin

Fi'l-meşel encüm cemī' -i enbiyā
Māh-ı bedr oldu arada Muştafā

30 Hem şefī' ü'l-müznibīn-i 'ālem ol
Hem cemī' -i enbiyāya hātem ol

Cānib-i Hāqdan şalātıla selām
Pāk rūhına erişsün şubı u şām

Āline evlādına aşhābına
Ehl-i beytine daıı aıhbābına

[2b] Der-Sebeb-i Nazm-ı ĩn Kitāb

Çün bugün ol Hālıka hāmd eyledüm
Hem dil ü cāndan şenāsın söyledüm

Şonra ben aldum kalem andan ele
Medı okudum Muştafāya şıdk ile

35 Āline evlādına olsun selām
Anlaruıla zeyn olur her bir kelām

Yā aıı gel göılüıi kıı müctemi'
Cān kıulağıyla baıa ol müstemi'

Verse tevfiık ol Hudā-yı müste'ān
Eydeyin bir maışdı şimdi 'ayān

Şeyh zāhid 'ālim ü 'ābid imām
Kim Muıammed bin Ebū Bekr iy hümām

Dēdi bir gün cürmümi zıkr eyledüm
Ol geıen eyyāmumu fıkr eyledüm

40 Ma'şiyet deryāsına ğark olmuşam
Öz elümle kendüm oda şalmışam

Fikr kıldum ne kılam ben iy   aceb
Ola ol benüm nec tuma sebeb

 urtara ba r-ı ma   a ıden beni
R zı ola benden ol  ayy u  ani

Bundan  zge bulmadum hi   bir sened
Kim beni  urtarma a ola meded

Ol cih n fa ri  efi    'l-m znib n
T c-ı    lem mehbi  ⁶-i R h 'l-em n

45  adr-ı Bedr-i    lem-i  ayr 'l-beşer
Lafz dery sından a  ıtmı  güher

Böyle d mi  her ki i çekse ta   ab
S nnet mi eyleye ol m nte ab

Sünnetümden kırk  adi i cem    de
 mmet m i  inde  zin  em    de

R z-ı ma  er ben a a olam  efi  
 azret-i  a  da ola  adri refi  

Şeyh eydür   n bunu gördüm yak n
Cem   kıldum pes  adi s-i erba  'n

50 Cümlesi m sned⁷ ile anu   amu
Her birini na  l kılmı  bir ulu

[3a] R viler andan riv yet eylemi 
Her birini bir  a  be söylemiş

So ra andan söyledi bilgil yine
Bir  ik yet her  adi s n üstine

Va   z u a b r u riv y t-ı  ar b
Eyledüm il h  a a ben dil v rip

⁶ 44 mehbi   : mehbet

⁷ 50 müsned : mesned

Var ümîdüm bu sebeb birle meger
Özümi kırtaram ol nâr-ı saķar

55 Çünkü şeyh öz işini kıldı tamâm
Yétđi nevbet bu fakîre iy hümâm

Bu maħalde bu faķîr ü pür-günâh
Fi' li cürm ile ĥaťâ vü işi âh

Bir niçe dîn kardeşi ile bile
Meclis içre otururken cem' ile

Araya geldi ĥadîş-i erba'în
Bir niçe söz naķl olundı iy emîn

Ba' zı kimse meclis içre söyledi
İltimâs étđi vü ilĥâĥ eyledi

60 Dédiler n'ola ķabûl étseñ nefes
Ķılasın nazmına sen bunıñ heves

Bir nice yâruñ sözün kıldum ķabûl
Buldum uş bu nazma anuñ çün vuşûl

Türki' édüp tercüme nazm eyledüm
Tâķatüm yétđükçe tibyân eyledüm

Çünkü böyle iltimâs étđi bular
Bu işi benden temennâ kıldılar

Pes muķırr oldum bunı gördüm şavâb
Eylerem bu iltimâsa ben cevâb

65 Nazmına çün meşgûl oldum ben hemân
Hem ķalem aldım ele ender-zamân

Nazm édüben Türki' kıldum tercüme
Umaram lâyıķ ola her encüme

İsti' ânet istedüm Ĥaķdan yaķîn
Meşgûl oldum bu işe ben ba' d-ez-în

Eyledüm ben şimdi maşşuda şürü
Tâ beyân ola uşul ile fürü

El- hadişü'l- evvel

[3b] Bu-durur evvel hadiş-i erba' in
Güş kılğıl şıdk ile iy pāk-din

70 Rāviler böyle rivāyet kıldılar
An' aneyle bu sözi söylediler

İstimā' etgil eyā şāhib-nazar
Bu sözi naql eyledi İbni ' Ömer

Diñle ' Abdullāh bunı böyle dedi
Fah̄r-i ' ālemden rivāyet eyledi

Dedi maħlūkuma kim ki raħm ēde
Raħm ēde yevmü'l-cezā aña Ĥudā

Raħmı çok kullara Ĥayy u Bī-zevāl
Raħm ēder dedi resūl-i Bī-miřāl

75 Kim ki Ĥaħ ħalkına kılmaz şefkati
Nice umar ol Ĥudādan raħmeti

Raħm ēdüñ siz yerde Ĥaħkuñ kulına
Tā ki raħmet ēde size bulına

Bir hikāyet istimā' et şimdi sen
Bu hadiş üstine iy ħulķ-ı ħasen

Ol ' Ömer Ĥaṭṭāb Emīrū'l-mü ' minin
Ol Medīne kūşesinde iy emin

Gördi ṭutmuş bir oğlan bir serçeyi
Eylemiş maħbūs oynadur anı

80 Raħm kıldı kuşa ol demde ' Ömer
Aldı şatun anı oğlandan meger

Alup anı ol dem āzād eyledi
Kurtarup maḥbūs iken şād eyledi

Geçdi bunun üstine bir rūzgār
Eyledi çün kim fenādan ol güzār

Bir gece bir şahş anı düşde görer
Dedi ḥālūñ nite oldı yā ‘Ömer

Ol cihānda n’oldı ḥālūñ söylegil
Nice oldı sen baña şerḥ eylegil

85 Söylegil Allāh senünle n’eyledi
Nice oldı anda bāzaruñ dedi

Pes Emirü’l-mü’minin vèrdi ḥaber
Kim işüm oldı şavāb-ender-şavāb

Ḥaḳ ta‘ālā cürmümi ‘afv eyledi
Rūḥumı raḥmet ḥonıyla toyladı

[4a] Pes yine ol şahş aña söyledi
Ne sebep oldı saña raḥm eyledi

Ḥaḳ seni cūduñ içün mi ètdi zād
Yoḥsa ‘adlūñden mi olduñ ber-murād

90 Yoḥsa zühdūñden mi bulduñ şefḳati
Kim saña oldı Ḥudānuñ raḥmeti

Dedi bu dedüklerūñ iy mäh-rū
Kılmadılar fā’ide bunlar kamu

Çün beni kabre koyuban gitdiler
Ol kara yerde beni terk ètdiler

Geldiler iki ferişte nā-gehān
Heybetinden gitdi ‘aqlum ol zamān

Çünkü bu ḥālıla gördüm anları
Ditredi yaprak gibi a‘zām varı

- 95 İkisi tutup beni kaldurdılar
Oturacak geldi karşıma bular
- Ëtmek isterken başa bunlar su 'âl
Bir nidâ geldi nâ-gehan⁸ bu maḥâl
- İy melekler kulumı siz terk edün
Anı korḳutmaḡ yanından tiz gidün
- Raḥm kılmışdı fenâda bir kuşa
Lâ-cerem 'uḳbâda raḥmet erişe
- Çünkü maḥlûḳâtuma raḥm etdi ol
Raḥmetüm ḥ'anına andan buldı yol
- 100 Raḥmet eyle sen kamuya iy Raḥîm
Ḳullaruḡa rûzi ḳıl dâru'n-na'îm

Hikâyet-i Münâsib

- Hem daḡı bir de münâsib bu söze
Bir hikâyet eydeyin⁹ şimdi size
- Varıdı bir 'âbid ü zâhid kişi
Benî İsrâ'îl idi ḫâ'at işi
- Açlık erişdi Benî İsrâ'île
Bir gün ol zâhid meger eyyâmile
- Gideriken yola bir gün ol hümâm
Gördi ḳumdan bir depe ol nîk-nâm
- 105 Böyle fikr etdi ki un olsaydı bu
Vere idüm bunu açlara ḳamu
- [4b] Ḳurtaraydum tâ ki açlıḳdan meger
Bu Benî İsrâ'îli ben ser-te-ser

⁸ 96 nâ-gehân: negâhin

⁹ 101 eydeyin : ideyin

Ol zamān peygamberine ol Ḥudā
Vaḥy kıldı var fülāna muştıla

Ol depe un olduĝunuḡ ecrini
Hem saña vèrdi yaḳın Rabbünĝ ĝani

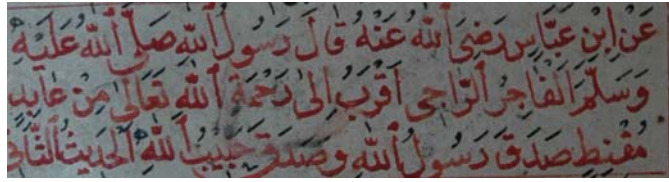
Defterine eyle yazdurdum tamām
Eylemiş ola taşadduḡ ol hümām

110 Raḥm kıldı çün benüm ḡullaruma
Derviş ü yoḡsul [u] miskinlerüme

Çünki ol ḡayr için ètmişdi ĝaraż
Raḡmet ètdüm şimdi ben daḡı ‘ivaż

Her kimünĝ kim niyyeti pes ḡayr ola
Lā-cerem Ḥaḡdan aḡa raḡmet gele

Niyyetini yā İlāhe’l-‘ālemin
ḡullaruḡuḡ ḡayra ètdürgil hemin

Bu ikincisi-durur ez-erba‘in
Diḡle bunı şıdkıla iy pāk-din

115 İbni Mes‘uddan-durur işbu ḡaber
Muştafādan naḡl èder ol mu‘teber

ḡıldı Aḡmedden rivāyet ol hümām
Bu sözüḡ isnādı andandur tamām

Muştafā dèdi ki bir fācir kişi
ḡorḡa Ḥaḡdan hem ḡayr ola işi

Raḡmetine Allāḡuḡ yaḡındur ol
Ol kişiden kim ‘ibādet ḡıla bol

Ḥalkı nevmîd êde raḥmetden müdām
Ḳullarımı ḳorḳuda her şubḥ u şām

120 Bu söze ḳuvvet Mu‘ammer söyledi
Zeyd Eslemeden rivāyet eyledi

[5a] Varıdı dēr bir kişi evvel zamān
‘Ömri geçmişdi ‘ibādetle tamām

Ṭā‘atine tekye ḳılmışdı özi
Ḥalka nā-ümmîdlik dā’im sözi

Ḳorḳudurdı ḳulları ol tünd-ḥū
Nā-ümîd êderdi raḥmetden ḳamu

Çünki naḳl êtdi fenādan ol kişi
Ḥazret-i Ḥaḳdan umardı baḥşışı

125 Pes dēdi Ḥaḳ ḥazretine iy Ḥudā
Ne yaraḳ êtdüḡ ḳatunḡa sen baḡa

Ḥaḳ ḥiṭāb êtdi ki ben êtdüm yaraḳ
Ḳılmışam saḡa cehennemde ṭuraḳ

Dēdi yā Rabbi ‘ibādātum ḳanı
İctihād birle tā‘atüm ḳanı

Ḥaḳ dēdi ki ḳullarımı sen müdām
Raḥmetümden nevmîd eyledüḡ tamām

Nevmîd êtdüm şimdi¹⁰ raḥmetden seni
Ḥalkı ḳorḳudup bil[ü]mezdüḡ beni

130 Pes gerek ḳul ḥā’if ü rācī ola
Ḥaḳ ḳatında tā ki ol nācī ola

Bunun üstine daḡı diḡle ḡaber
Böyle dēdi Bū Hureyre mu‘teber

¹⁰ 129 şimdi : şemdi

Ḥaḳ resūlinden rivāyet eyledi
Dēdi kim Seyyid ḥikāyet eyledi

Ėtmemişdi bir kişi zerre ‘amel
Eylemişdi dünyede tolu emel

Leyk Ḥaḳkı birlemiştir ol yaḳın
Allaha tevḥīd bu dest-āvīz hemīn

135 Çün ecel yaşduğına başm ḳodı
Ehline böyle vaşīyyet eyledi

Ben ölerden sonra oda urasız
Kül olunca cismümi yandurasız

Hem külümi yel güninde siz yine
Şavuruḡ baḫre ki gide ḳa‘ rına

Söyledi bunu vü bağlandı nefes
Murğ-i rüḫı uçdı boş ḳaldı ḳafeş

Dēdüđini işlediler ol zamān
Yandurup kül ėtdiler anı revān

[5b]

140 Hem külini tutuban deryā şaru
Yele şavurdılar anı sū-be-sū

Ḳabzasına aldı Allāh nā-gehān
Pes aḡa şorup dēdiler yā fülān

Kendüzüne böyle niçün eyledüḡ
Yandurup deryāya şavurduḡ özüḡ

Dēdi ḳorḳuḡdan senüḡ iy Girdgār
Kim çok olmuşdum ḳatuḡda şermsār

Nice varam ḫazrete ben rū-siyāḫ
Ḥavf ḳıldum gelmege iy Pādişāḫ

145 Ol sebebden oda yandurdum müdām
Tā vücūdum ola dēyü ke'l-‘adem

Bu sözi çünki işitdi müste‘ān
Baħr-i raħmet cūşa geldi ol zamān

Hak ta‘ālā ol kula raħm eyledi
Cürmünji cümle bağışladum dēdi

Çünki ikrār eyledün işyānuña
Kılmaduñ inkār sen tuğyānuña

Pes saña ben daħı raħmet eyledüm
Dēdi ki öz fażlumıla toyladum

150 Hem Muħammed ümmetinüñ yā Kerīm
Cürmini raħm et bağışla yā Raħīm

Hikāyet

Buñun üstine bir hikāyet söylegil
Kılbünji şāf eyle ‘ibret anlağıl

Varıdı Mūsā zamānı bir kişi
Dünyede fışk u fücür idi işi

Çün ecel érđi o şahşa nā-gehān
Dünyede naql étđi uħraya ‘ayān

Dēdiler kim fāsık idi bu ‘ayān
Anı mü‘minlerle komaqlık yaman

155 Yumağıla defnini terk étđiler
Götürüp bir mezbeleye atdılar

Mūsāya vaħy eyledi ol Müste‘ān
Eyledi bu şahşuñ aħvālin ‘ayān

Dēdi yā Mūsā öri tur şimdi tiz
Var haħībüm defn kııl yuyup temiz

- [6a] Ol gürûh-ı evliyânun biridür
Şûretâ öldi haqîkat diridür
- Anı yuyup kimse kılmadı kefen
Çomadılar çabre dağı tırma sen
- 160 Var anı yuyup kefenle sen revân
Çıl namâzın dağı defn eyle hemân
- Vardı Mûsâ isteyü gitdi anı
Oraya kim demişidi ol Ğanî
- Buluban kûy ehlini ol dem şorar
Yâ müsûlmânlar baña vèrûñ haber
- Kûyunuzda öldi mi bir ehl-i hâl
Kim veliyyu'llâh ola ol muhâl
- Dédiler ol çavm aña kim yâ Resûl
Ol şıfatlu kimsene ölmiş degül
- 165 Ölmemişdür yaqında iy pâk-dîn
Yègregin bilür İlâhe'l-âlemîn
- Pes yine Mûsâ dèdi ki her ki var
Kimsene öldi mi eyleñ âşikâr
- Dédiler dün bunda öldi bir kişi
Dünyede fişç u fücûrdı işi
- Görmedük lâyıç yuyup defn eylemek
Bundan ötrü çekmedük aña emek
- Sürüyüp yabana atmışuz anı
Bilürüz ahevâlin iy cânlar cânı
- 170 Dèdi Mûsâ baña anı gösterûñ
Nerdedür anı baña haber vèrûñ
- Mûsâya gösterdiler ol merdanı
Oldı hayrân çün baçup gördi anı

Dédi yā Rabbī baña emr eyledün
Var habībümdür anı götür dedün

Qavmi anuñ fişkıñı işbāt eder
Evliyā zümresine nice gider

Luţf édüp bildür baña aḥvālünı
Nicedür tā bilem anuñ ḥālını

175 Mūsāya vahy étđi Rabbü'l-‘ālemīn
Anlaruñ şāhidliđi ḥaḫdur yaḫīn

Anlaruñ dedüği gibi ol hemān
Diñle yaḫīnin saña edem ‘ayān

[6b] Ḥālet-i nez‘e gelicek ol kişi
Pes şefi‘ étđi özine üç işi

Ger kamu mücrimleri kılsa su’āl
Yarlığadum cümlesin bī-ḫīl u ḫāl

Kendü nefsin istedi ol ḥod hemān
Nice raḫm étmedüm aña ol zamān

180 Dédi yā Rabbi ol üç nedür dēgil
Ḥaḫ dedi şimdi ḫulağ ur diñlegil

Ölüm ericek nidā kıldı baña
Dédi kim sen ḥod bilürsin iy Ḥüdā

Fışk éderdüm gerçi ben fī külli ḥāl
Leyk cem‘ olmışdı bende üç ḫışāl

Biri bu kim fışk işe meşğül idüm
Leyk bu nefsüñ elinde ḫul idüm

Fışk éderdüm leyk ikrāh eyleyüp
Ḫıldıgum iş cümlesi şerdür dēyüp

185 Yā İlāhī fışk éden demde benüm
Varıdı yanumda hem üç hem-demüm

Bir hevā birisi yavuz hem-niṣ̄īn
Bir daḥı hem Şeytān olmışdı ḡarīn

Bu üçü şaldı beni maʿ şiyyete
Kim beni ḡomadı bunlar ṭāʿ ate

Sen bilürsin sırrı ḡod iy Pādişāh
Bu sözüme pes ne ḡācetdür güvāh

Hem ikinci fıṣḡ ēderdüm gerçi ben
Fıṣḡ içinde işleridüm herçi ben

190 Ben severdüm leyk şāliḡ ḡulları
Gönlüme ḡoş gelmişidi yolları

Anlarla ṭurup oturmaḡı ben
Yēḡ severdüm gerçi bildüḡ cümle sen

Dünyede şāliḡleri yā Müsteʿ ān
Yēḡ severdüm fıṣḡ ehlinden ʿ ayān

Gelse yanuma meger iki kişi
Biri şāliḡ birisinüḡ fıṣḡ işi

Şāliḡüḡ yaḡşı ṭutardum ḡürmetin
Bitürürdüm evvel anuḡ ḡācetin

195 ḡürmetine anlaruḡ iy Pādişāh
ʿ Afv ḡılıḡıl cürmümi sen yā İläh

[7a] Hem üçüncü şöyle bil kim yā Kerīm
Yarlıḡarısāḡ beni sen yā Raḡīm

Enbiyā vü evliyā mesrūr olur
Hem daḥı maḡhūr Şeytān ḡor olur

Yoḡ eger ḡılsaḡ ʿ azābıla cezā
ḡamlu olur enbiyā vü evliyā

Ol laʿ īn Şeytān yine ḡandān olur
Kim anuḡ ḡandānlıḡı çendān olur

200 Ben bilürem yâ İlâhî sen yaqîn
Enbiyâ vü evliyâ-yı şâdisin

Yæg seversin şâdisinden İblîsün
İşi şerr ü mekr ü hîle telbîsün

Pes bu dem cürmümi ‘afv ét yâ Raḥîm
Luṭf édüp erzânî kııl dâru’n-na‘îm

Bilgil iy Mûsâ bunı şimdi yaqîn
Kim vesîle budur ortada hemîn

Bu sebebden anı âzâd eyledüm
Luṭfumıla rûḥını şâd eyledüm

205 Dêdi yâ Mûsâ yaqîn bil bunı sen
Dilerisem ‘âlemün cürmini ben

Cümlesin ‘afv eylesem kıılsam ‘atâ
Luṭfuma inkâr eden éder ḥaṭâ

Ḥâşşa kim bir kimse suçını bile
Yüz sürüp dergâhuma zârî kııla

Özi ol cürmine ikrâr eyledi
Bildi öz suçını izhâr eyledi

Keremümle raḥmet étdüm ben aḡa
İşle yâ Mûsâ dëdügümi saḡa

210 Tır öri sen emri yérine getür
Yu temîz tut kıap revân anı götür

Defn kıılgıl kim ḥabîbümdür o kıul
Kim kııla anuḡ namâzın bilmiş ol

Yarlıḡayup cürmini ‘afv eylerem
Raḥmetüm ḡ’anından anı toylaram

Tırdı Mûsâ yudı ḡoş i‘zâzile
Kıldılar kıavmı namâzını bile

Öz eliyle kabrine qodı anı
Menziline gitdi ol cānum cāmı

[7b]

215 Hürmetine anlaruñ iy Zü'l-minen
Cürmümi ' afv eyleyüp bağışla sen

Hem olaruñ hürmetine yā Ğanī
Luţfuñıla bī-naşīb ètme beni

El-Ĥadişü's-şāliş ' An Enes Raziyallāhu ' Anhu

Diñle üçünci ĥadişi şevkıla
Tā anı nazma getürdüm zevkıla

İbni MālİK kim Enes-durur adı
Bu ĥadişi ol rivāyet eyledi

Dèdi kim buyurdu ol faĥr-i cihān
Ol şefī' -i mücrimān-ı ins ü cān

220 Luţfi ile ol Ĥudā-yı dādger
Tañ [u] aĥşām pırlere eyler nazār

Dèr ki geçdi ' ömrüñ ulaldan yaşuñ
Sünügüñ inceldi vü ditrer başuñ

Yaқın oldı hem sefer ü bī-ĥaber
Èdesin bizden yaña şimdi güzer

Tevbe kılgıl şimdi eylegil ĥayā
' Āşiliği qo recā ètgil baña

Pırligüñden ben utanuram bu dem
Pes ' azāb èdem saña cezā èdem

225 Bir ĥikāyet geldi diñlegil iy yār
Hem münāsibdür buña göñlüñ uyar

Pırleruñ gör Ĥaқ qatında hürmetin
Pādişāhuñ qapusında qurbetin

Gideridi bir gün ol Şîr-i ‘Alî
Tañ namâzına meger kim ol velî

Gördi mescid saru gider bir koca
Hoş genişçe gider ivmez zerrece

Ol pîre hürmet kı lup Şîr-i Hudâ
İlerü varmaqlığı görmez revâ

230 Koca gider işe ardınca ‘Alî
İlerü atmazdı andan ol velî

Vaqt erişdi kim toğaydı âfitâb
Mescide erişdiler min külli bâb

Koca girmez mescide ötdi gider
Ol meger Naşrânîdür pîr-i saçar

[8a] Girmedi mescide çün ol bed-liķâ
Bildi Naşrânîdür anı Murtażâ

Girdi mescide ‘Alî gördi meger
Kim rükû‘ étmiş resûl-i mu‘ teber

235 Ol rükû‘ ı eyle uzatmış Resûl
Bir kıyâmıla rükû‘ dan dağı bol

Tâ ‘Alî kıldı cemâ‘ atle namâz
Fâriğ olup kıldılar Haķķa niyâz

Dêr şaħâbe bu namâzda yâ Resûl
Niçün uzatduñ rükû‘ ı böyle bol

Görmemişdük böyle êtdüğün senün
Bize ma‘ nisin beyân eyle bunun

Dêdi ol dem ki rükû‘ êtdüm hemîn
Gündegi gibidi siz bilün yaķın

240 Diledüm başumı kalduram revân
Tâ ki Cebrâ’ il erişdi ol zamân

Ꞑodı arꞑamda ꞑanadın ol maḥāl
Ꞑomadı baş ꞑalduram bu oldu ḥāl

Ꞑünkü gitdi başumı ref eyledüm
Vāḑı' a budur ki uş size dëdüm

Dëdiler kim nite böyle ëtdi ol
Bu işi şormamışam dëdi Resül

Ḥāzır oldu yine Cebrā' il emīn
Yā Resülallah dëdi bilgil yaḑın

245 ' Alī isterdi cemā' atle namāz
Ꞑıla mescidde ëdüp Ḥaḑḑa niyāz

Yolda ta' cil gideridüm nā-gehān
Yëtdi bir fertüt pīre ol zamān

Bilmedi ki ol kişi Naşrānıdı
Ol cehennem yolına erzānıdı

Pīr olduḑına ḥürmet eyledi
Cehd ëdüp ḥaḑḑın ri' āyet eyledi

Pes baḑa emr ëtdi Allāh kim yüri
Ꞑomaḑıl ꞑılmaḑa sen peyḑamberi

250 Ꞑalmasun tā kim cemā' atden ' Alī
Gelsün ërişsün namāza ol velī

[8b] Bu ' aceb-durur eyā şāḥib-vefā
Ol-durur bundan ' aceb kim ol Ḥudā

Eyledi ol dem Mikā' ile ḥiṭāb
Ꞑoymaḑıl toḑmaḑa bir dem āfitāb

Tīz ëriş tütḑıl ꞑanaduḑla revān
Ol ' Alīnüḑ ḥürmetine bu zamān

Nitekim bir pīre ḥürmet eyledi
Ol edeb ḥaḑḑın ri' āyet eyledi

- 255 Şeyh-i Naşrānīden ötrü Girdgār
Bunca luṭf êtdi ‘ Alīye āşikār
- Qıl taşavvur özünge sen iy cüvān
Öz hayālinden bunu eyle ‘ ayān
- Bir Müsülmān pīre hürmet kılasın
Gör ki sen nice ḥasenāt bulasın
- Hürmetine pīrlerün iy Pādişāh
Şakla bizi êtme Şeytāna tebāh
- Kim bizi senden yaña irşād kııl
Hem cehennemden daḥı āzād kııl

Hikāyet

- 260 Gel yine sen müstemi‘ ol iy piser
Bu hikāyet üstine bir de ḥaber
- Ol Ebū Maşşūr şeyḥ-i nām-dār
Māturidī dērler aña āşikār
- Vêrdi üstādı dilinden ol ḥaber
Söyledi bu nev‘ ile ol mu‘ teber
- Çünkü üstādına erişdi ecel
Seksene êrmişdi ‘ ömri o maḥal
- Ol Ebū Maşşūr emr êtdi yūri
Dêdi ṭur bāzāra var iy dīn eri
- 265 Sen benümçün bir kıul iste şatun al
Bunca ola ‘ ömri anuḡ bu maḥal
- Al götür kim anı āzād eyleyem
Ben özümçün ol güne zād eyleyem
- Ṭurdı Bū Maşşūr anı kııldı ṭaleb
Gezdi ol çok yêrleri çekdi ta‘ ab

- [9a] Her kime şorsa vērürlerdi cevāb
Ol bulunmaz hiç yère kıılma şitāb
- Qandadur seksen yaşar qul bu zamān
Olmamış āzād ola ol nā-tüvān
- 270 Pes Ebū Manşūr gelüp vērđi haber
Söyledi aḥvāli aḡa ser-te-ser
- Çün işitdi secdeye qodı başın
Gözlerinden hem revān étđi yaşın
- Yüzini toprağa sürüp söyledi
Ḥālīqa ‘ arz-ı münācāt eyledi
- Dédi iy Ğaffār u Ḥayy u Zü’l-celāl
İy Kerīm ü iy Raḥīm ü bī-miṣāl
- Qullaruḡ seksen yaşar qulı yaqīn
Görmediler lāyık āzād olmadın
- 275 Dédiler qul mı olur seksen yaşar
Sen kerīmsin cümleden iy Girdgār
- Sen qamudan mihrübānsın iy Kerīm
‘ Afv edici sensin iy Berr-i Raḥīm
- Nice lāyık göresin bu dem beni
Qılmasın oddan āzād iy Ğanī
- Zārisine raḡm édüp Perverdigār
Yarlıqadum dēdi ol dem āşikār
- Ben seni luṭfumla āzād eyledüm
Raḡmetile rūḡuḡı şād eyledüm
- 280 Qullaruḡa raḡm qılğıl iy Ḥudā
Qıl ḡalāş oddan be-‘ aşq-ı Muṣṡafā
- Raḡmetüḡden bī-naşīb étme bizi
Ḥāş qullarıḡla qıl ḡaşrümizi

El-ḥadīṣü'r-rābi' an İbrāhīm ibn 'Alqama

Diñle dördünci ḥadīṣi bu zamān
'Aqluñı cem' eyle iy ārām-ı cān

Dēdi İbrāhīm işitdüm ben yaqīn
'Alqamadan bu ḥadīṣi iy emīn

Ol dañı dēdi ki 'Abdullāhdan
Böyle işitdüm ben iy ḥulq-ı ḥasen

285 Dēdi 'Abdullāh ki dēdi Muṣṭafā
Şadr-ı bedr-i 'ālem-i şāhib-vefā

[9b] Kim 'ālimden ögrene bir bāb eger
Dünyesine dīnine nef' i deger

Ādemüñ ḥalq olduğından iy emīn
Altı biñ elli yıl olmışdur hemīn

Bir kişi gündüz oruc gece namāz
Ētmış olsa Ḥālīka 'arz-ı niyāz

Qılımış olsa cümlesini Ḥaḳ ḳabūl
Biri merdūd olmaya iy pür-uşul

290 Ol ḳula anuñ şevābını Kerīm
Yazdurur aña ḳılup luṭf-ı 'amīm

Ḥikāyet

Bir ḥikāyet diñle imdi şıdḳıla
Bu ḥadīṣi uşta getürdüm dile

Muṣṭafā dēdi ki 'ilmüñ şehri-ven
Ḳapusıdır ol 'Aliyy-i Bü'l-Ḥasan

Çün işitdi ḥ'āceler¹¹ işbu sözi
Fikre batdılar gēcesi gündüzi

¹¹ 293: ḥ'āceler: ḥevāclar

Pes ʿ Aliye eyledi anlar ḥased
Ol ḥadīši ʿtmek isterlerdi red

295 Anlarıñ ulularından on kişi
Cemʿ oluban ḥanıřurlar bu işi

Dédiler buña şoralum bir su ʿāl
Ayrı ayrı her birimiz bir muḥāl

Cümlemüze gèrü vèrürse cevāb
Pes olur iři ʿ Alīnūñ bā-řavāb

Yoḥsa her bir nevʿ ile birümüze
Vère cevāb rāzı olavuz ol söze

Muřafā dèdügi gibi ol ʿ Alī
Pes ola ʿ ilmüñ ḳapısı ol velī

300 Geldi anlarıñ biri ḳıldı şu ʿāl
Yā ʿ Alī dèr ʿ ilm mi yègdür yoḥsa māl

Dèdi māldan ʿ ilm efzaldur yaḳīn
ʿ İlm efzal bilmegi yègdür hemīn

Dèdi yègligi nedendür söylegil
Gel dilile şimdi taḳrīr eylegil

Dèdi ʿ ilm oldı mīrās-ı enbiyā
Māl Ḳārūndan ḳalupdur bī-ḥafā

[10a] Hem daḥı Hāmān u ředdāddan-durur
Daḥı ol Firʿavn-ı bī-dāddan-durur

305 Ol bu söz birle rücūʿ ʿtdi hemān
Dèdügüm nedür delīlūñ ḳıl beyān

Ol daḥı ancılaym ḳıldı su ʿāl
Dèdi ʿ ilm efzal mı olur yoḥsa māl

Dèdi ʿ ilm efzal-durur māldan hemān
Dèdügüm nedür delīlūñ ḳıl beyān

Dédi sen mālā olursın pāsbān
‘İlm saña pāsbāndur bil ‘ayān

Bu cevābın aldı gitdi ol daḥı
Geldi üçüncisi ol dem iy aḥī

310 Anlaruḥ tek ol daḥı kıldı ḥiṭāb
‘İlm efzaldur dēyü vērđi cevāb

Dēr delīlūḥ bu söze nedür dēgil
Bunı sen taḥrīr édüp şerḥ eylegil

Dēr ‘Alī māl-dār olanuḥ dünyede
Çoḥ olur düşmānı bilgil iy dede

Çoḥ olur dünyāda ‘ilm ehline yār
Kim anı görse özine dost tutar

Gitdi ol dördüncisi geldi revān
Şordı ol da anlaruḥ tek der-zamān

315 Dédi kim ‘ilmile mālđan söylegil
Ḳanḳısı efzal-durur şerḥ eylegil

‘İlm efzaldur dēdi sen tutma şekk
Pes ki mālđan ‘ilmi yēg bilmek gerek

Dédi kim nedür delīlūḥ bu söze
Anı bildür tiz ‘ayān eyle bize

Dédi mālđan vėricek noḳşān olur
Vėrdüġine şāḥibi peşmān olur

Nice kim ‘ilmi taşarruf edeler
Ḳarşu artar ḥüb olur ol mu‘teber

320 Gitdi ol da ol cevābıla o dem
Geldi beşincisi şordı ol da hem

Söyledi kim ‘ilmile māl yā ‘Alī
Ḳanḳı efzaldur cevāb vēr yā velī

Dêr ‘ Alî kim ‘ ilm mâldan yêg olur
‘ Aklı olan bu sözüñ remzin bilür

[10b] Dağı hem eydür delîlün söylegil
Yêgligini bize ma‘ lüm eylegil

Dêr ‘ Alî bu söze istersen delîl
Mâl yığanı dâ’im oğurlar bağıl

325 [‘ İlm] iyesine velî dêrler kerîm
Dâ’im aña taḥsîn eylerler ‘ azîm

Gitdi ol da ol cevâbıla tamâm
Geldi altıncısı şordı iy hümâm

Anlaruñ tek vèrdi anlara cevâb
Dèdi kim göster delîlün bā-şavâb

Dèdi mâlı dâ’im uğrı aparur
Mâl gidicek şāḥibi maḥrûm ḳalur

Uğrı aṣlâ ‘ ilme hiç kâr eylemez
‘ İlm eyesi uğrılardan ğam yemez

330 Gitdi ol da geldi yèdinci durar
‘ İlm yêg mi yoḥsa mal mı dêr şorar

Dèdi yègdür ‘ ilmi yêg bilgil yaḳîn
‘ İlm yêg bilmekligün yègdür hemîn

Dèdi bu işe delîl göster baña
Tâ ki ben varam işüme ḥoş-şafâ

Dêr ‘ Alî maḥşerde mâl yığanlaruñ
Cümle isterler ḥisâbın anlaruñ

‘ İlm ehli niçeye olur şefî‘
Niçelerün menzilin eyler refî‘

335 Geldi sekizinci vü çün gitdi ol
Ol dağı şordı aña iy pür-uşûl

‘ İlm efzal mı olur dër yoḥsa māl
Dër ‘ Alī kim ‘ ilm yëgdür étme ḳāl

Dëdi göstergil delīl eyle temīz
Anı gūş édüp gidem ben tīz-be-tīz

Dëdi ger ṭursaydı māl niçe zamān
Çürüyüp tebdīl olur bilgil ‘ ayān

Çürümez ‘ ilm ebter olmaz bellü bil
Ol eger ṭursa niçe yüz kerre yıl

340 Gitdi ol geldi toḳuzıncı revān
Yā ‘ Alī dër eylegil bu dem beyān

‘ İlm mālūḡ ḳanḳısı efzal-durur
Eyle tafşīl bu baña mücmel-durur

[11a] ‘ İlm yëgdür dëdi¹² māldan lā-muḥāl
Mālı yëg bilmeklige yoḑdur mecāl

Dë delīlūḡ var mıdur söyle baña
Tā ki ben muṭī‘ olam cāndan saña

Dëdi māl ḳalbi ḳara eyler yaḳīn
‘ İlm nūr eyler cāmı iy emīn

345 Gitdi ol geldi onuncısı tamām
Anlaruḡ tek şordı ol da iy hümām

İmdi vërgil ‘ ilm ile māldan ḥaber
Ḳanḳısı efzal-durur iy mu‘ teber

‘ İlm efzaldur dëdi aña ‘ Alī
Dër delīlūḡ var mı-durur iy velī

Māl kişinūḡ göḡlünü ulu ḳılır
Hem rübūbiyyetden ol da‘ vī ḳılır

¹² 342 dëdi : dër

Ehl-i ‘ilm olur tevāzu‘ da mūdām
Vêrdi anlaruñ cevābını tamām

350 Anlara dèdi ‘Alī iy merdümān
Bilünüz kim ‘ömrüm olduqça hemān

Şorsañuz bu nev‘ ile min külli bāb
Her biriñüze vèrürem bir cevāb

Çünki anlar bunı böyle bildiler
Cümlesi turup ĩmāna geldiler

Ehl-i ‘ilmüñ ħürmetine iy Ĥudā
Bī-naşīb êtme bizi yevmü’l-cezā

Erba‘inden bu bēşincidür yine
Söyleyem ben şıdķıla dıñleyene

[11b]

355 Dêr Ebū Dêrdā Resûle söyledüm
Sen baña eyü ‘amel öğret dèdüm

Ol beni kıla cehennemden ba‘îd
Hem dañı yandurmaya nār-ı şedîd

Muştafā eydür ki kılsañ bir ħaṭā
Bir şevāb iş tâbi‘ êtgil sen aña

Ma‘şiyetden işleseñ bir fi‘li sen
İşle ardınca anuñ fi‘l-i ħasen

Yağşı fi‘lün ol yamanı mañv êder
Pes yaman yağşı gelen yêrde gider

360 Dēdi Bū Derdā dēdüm ben yâ Resûl
Bu rumûzı gel beyân eyle uşûl

Zıkr-i lâ-ilâhe illallâh hem
Ol ḥasenatdan mıdur iy pür-kerem

Muştafâ dēdi na‘ am iy ehl-i dīn
Ḥasenātuñ aḥseni oldur yaḳīn

Ḥikâyet-i Münâsib

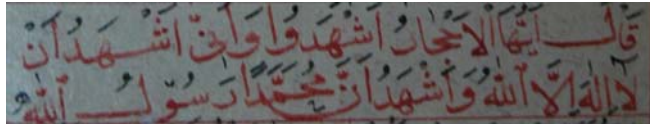
Bunuñ üstine ḥikâyet geldi uş
Cân u dilden sen bu sözi eyle gûş

Varmışdı ḥacca bir kişi meger
Gör ki nice eyledi ol mu‘teber

365 Ḥâcılar çün ‘Arafâta tırdılar
Ḥazrete kıldı münâcâtı bular

Ol kişi aldı eline yēdi taş
Zâri kıldı gözlerinden dökdi yaş

Dēdi yâ taşlar güvâh oluñ baña
Ben şehâdet ēderem birdür Ḥudâ

Hem Muḥammed ḥaḳ resûlidür anuñ
İhtiyâr ētdügi ḳulıdur anuñ

Çünkü bunı dēdi pes diñle yine
Ḥâlîḳ ol dem uyḡu vērđi gözine

[12a]

370 Çün uyudı düşde gördi ol cüvân
Nâ-gehân ḳopmış ḳıyâmet ol zamân

Maḥşer ehli çağrışur vā ḥasretā
Çünkü bunı böyle gördi ol fenā

‘ Adliçün mizān kurulmuş nā-gehān
Ḥaḳḳ u bâṭıl şorulur yaḥşı yaman

Çünkü nevbet êrdi ol şaḥşa meger
Şordılar a‘ mâlin anuḡ ser-te-ser

Müstahikḳ oldı ‘ azāba ol kişi
Āh kıldı artdı ol dem teşvişi

375 Bunı sürdiler cehennemden yaḡa
Görelüm imdi n’êder Allāh aḡa

Çün cehennem aḡzına yetürdiler
Geldi ol dem nā-gehānī bir ḥacer

Şaldı ṭamunuḡ ḳapusına özin
Vérmedi yol bunı şalmaḡa yaḳın

Leşkerine Mālik emr êtdi revān
Dêdi tiz ṭaşı ḳoparuḡ bu zamān

Leşkeri Māliküḡ ol dem geldiler
Ṭaşa çok çok zūr-ı bālā kıldılar

380 Ḳoparabilmediler ṭaşı meger
Bir ḳapuya daḡı kıldılar güzer

Geldiler ol şaḥşı yine ṭutmaḡa
Ol ḳapudan daḡı oda atmaḡa

Geldi ol ṭaşdan biri daḡı o dem
Şaldı özini ḳapuya der-ḳadem

Hem aḡa da zūr-ı bālā kıldılar
Yine andan daḡı ‘ āciz ḳaldılar

El-ḥāşılı yêdi ḳapuyı tamām
Cümle gezdürdiler anı iy hümām

- 385 Her birini kaplamış taşuñ biri
H yrete vardı mel 'ikler varı
-  unki bunu böyle gördiler hem n
Anı   ar a iletürler ol zam n
-   Arz kıldılar Hud ya h lini
D diler H kka anuñ a v lini
- H k ta' la kıldı lu fından nid 
D di y  kulum be  retd r sa a
- [12b]  ahid  td n  özüne ta ı   ay n
Kılmadı h kkuñı z yi' bu zam n
- 390 Cennete ilettiler anı bu dem
 ahidem ben da ı anı bilürem
- H k mel 'iklere emr  tdi rev n
Cennete ilt n kulumu bu zam n
- Cennete ilettiler anı bu h l
Gördi ba lu girmege yokdur ma  l
- Pes  h det  tdi ol dem  evkıla
A dı kapuyı rev n  zevkıla
- Ya' ni l -il he illallah-durur
Hem Muhammed res lu'll h-durur
- 395 Kapu açıldı rev n girdi ki i
A ıluban gitdi gönli te vi i
-  kr kıldı  n uyandı uy udan
Gönli  z d oldu ol dem kay udan
-  kr  der derg ha kim iy P di ah
Bizi tev id ehli kılduñ y  İl h
- Kılduñ  mmet Mu ta aya sen bizi
Hem anuñla eyledün ha r m zi

Hürmetine Aḥmedüñ iy Girdgār
Ḥazretün̄de kı̄lma bizi şermsār

Hikāyet

400 Zāhid-i müftī imām u seyyidī
Öz atasından rivāyet eyledi

Ṭura vardı bir gün ol Mūsā Kelīm
Pes münācāt êtdi Ḥaḳḳa iy Kerīm

Ḥalkı luṭf êdüp yaratduñ ez-‘aṭā
Terbiyet êtdün olara bā-şafā

Yaradursın aḥsen-i şüretde hem
Ādem oğlunu ḳamu iy Zü’l-kerem

Anlara vèrdün firāvān ni‘ meti
Her birine dürlü dürlü zīneti

405 Pes kıyāmetde ola reh ṭaṅla sen
Nite yaḳarsın oda iy Zü’l-minen

[13a] Vaḥy kıldı Ḥaḳ ki yā Mūsā revān
Ṭur ekin ek sen oturma bu zamān

Ṭurdı ol dem pes revān ekdi ekin
Terbiyet vèrdi şuwardı ba‘d-ez-in

Çünki biçin vaḳti êrişdi tamām
Biçdi hem dögdü vü anı ol hümām

Ḥāşılın getürdi Mūsā ol zamān
Ḥaḳ aṅa kıldı ḥiṭāb ol dem revān

410 Kim ekinün n’eyledün baṅa dègil
N’eyledüñi bilem tiz söylegil

Dèdi kim dögdüm götürdüm yā Ğanī
Dèdi der-çāh êtmişem bu dem anı

Dēdi yā Mūsā beyān ēt bīṣ ü kem
Terk ēdüp hīç nesne koyduḡ bu dem

Eytdi yā Rabbī belī terk eyledüm
Ol ki ḡayrı yoġıdı götürmedüm

Pes Hudā Mūsāya ol dem söyledi
Ben daḡı bilgil eyā Mūsā dēdi

415 Oda maḡlūḡumdan anı yaḡaram
Anda zerre olmaya ḡayr u kerem

Ol-durur ḡayr olmayan kim ez-beṣer
Birlemeklige beni ol ʿār ēder

Ḳul lā-ilahe illallah ol
ʿAr ēderdi söylemeklige o ḡul

Yā İlahī ḡullaruḡı luḡfılan
Ehl-i tevḡīd eylegil iy Zü'l-minen

Ehl-i tevḡīdden bizi kılma cüdā
Anlaruḡla ḡaṣr ḡılıḡıl iy Hudā

El-Ḳadiṣü's-Sādis

420 Uṣ bu altıncı ḡadiṣi diḡle sen
Cān ḡulaġıyla iṣidüp aḡla sen

Bu ḡaberden çünki cānuḡ ḡazṣ ala
Ṣek degülse raḡmete lāyık ola

Ol Ebū Naṣr uṣ bu nevʿ e söyledi
Vāsiṣidür ṣehrini anuḡ dēdi

Bū Duḡādan böyle iṣitdüm ḡaber
Böyle dēmiṣdür baḡa ol muʿ teber

[13b] Söyledi ki dēdi Ṣiddīḡu't-taḡī
Ol Ebū Bekr-i ʿAtīḡ u muttaḡī

- 425 Bir ‘ Arab geldi Resûle söyledi
‘ Arz ‘dübên hâlini şerh eyledi
- Dêr ‘ Arab böyle işitdüm yâ Resûl
Sen dêmişsin cum‘ a kılsa kınkı kûl
- İki cum‘ a arasında her hata
İşlese cümle kefaretdür aña
- Dağı kılsa her kişi beş vaqt namâz
Vaqtı koyup ‘tmeyüp ‘tse niyâz
- Ol namâzlar arasında her hata
İşlese cümle kefaretdür aña
- 430 Sen mi dêmişsin bunı yâ Muştafâ
Söylegil kim ola derdüme devâ
- Ben dêmişem dâdi ol fahr-i cihân
Dağı arturdu idi ol dem revân
- Cum‘ a günü varuban ğusl eylemek
Cum‘ aya varmak için çekse emek
- Cürme bunlar hep kefaretdür kamu
Pes bunı benden işit iy nîk-hû
- Cum‘ a için her kişi kim bir kadem
Yüriyüben cürmine kılsa n’edem
- 435 Ol yigirmi yıl ‘ ibâdet menzilin
Bula dâdi ol Resûlü’l-mürselîn
- Cümle hâzretde kabûl olmuş ola
Hâk ta‘ âlâ rahmet ‘de ol kıla
- Ger kebâyirden kılursa ictinâb
Hâk şâgire cürmine kılmaz ‘ itâb

Hikāyetü'l-İslām Ebū Bekir Rađiyallahu   Anhu

Bu hadīşüñ rāvisi iy mu  teber
Ol Yār-ı gār Şiddīk-durur diñle haber

Gör ki İslāmına ne düşdi sebeb
Pes bunı bilmeklige eyle taleb

440 Tāciridi Şāma gitmişdi meger
Gece yaturken na-gāh¹³ bir düş görer

Gördi uykusında kim şems ü kamer
Koynına gelüp ikisi hem girer

[14a] Alup anları eline ol zamān
Gögsine başar oluban mihrübān

Hem ridāsını olara geydürür
Uyanuban uykudan ol dem turur

Turdı yerinden şabāhın ol   azīz
Bir mu  abbir istedi vü buldı tīz

445 Ol kişiye vākı  asın söyledi
Bu düşüñ ta  birini bir bir dedi

Söyledi rāhib ne yerlūsın degil
Hem qabileñi dañı şerh eylegil

Söyledi kim Mekkedür ilüm   ayān
Hem Benī Hāşimdenem bellü beyān

Şan  atuş nedür dedi şimdi bu dem
Dedi tācirlikdür işüm dem-be-dem

Hem dedi çıkar zamānuñda senüñ
Bir kişi adı Muḥammedür anuş

450 Bil ki Hāşimden koyar ol serverī
Olur ol āḥir zamān peygamberi

¹³ 440 nagāh: nāgāh

Olmasaydı ol yaratmazdı Hūdā
‘Arş u kürsî hem daḥı arz u semā

Ne nebî yaradurıdı ne melek
Enbiyānuḡ seyyididür tıtma şekk

Sen girürsin dīnine anuḡ yaḡın
Hem vezîr olursın aḡa iy emîn

Hem ḡalîfesi olursın sen anuḡ
Vāḡı‘aḡ ta‘bîri budur uş senüḡ

455 Ben anuḡ vaşfını Tevratda ‘ayān
Daḡı İncîl ü Zebūr içre beyān

Görmişem getürmişem aḡa imān
Uş anuḡ dīnindeyem ben bu zamān

Ḳorḡuban Naşrānîlerden daḡı ben
Şaḡlaram İslāmını bil şimdi sen

Çün kim ol sözi işitdi ol ulu
Ḳalbi nerm oldı vü nūr oldı tolu

Oldı müştāḡ ol Resūli görmege
Hem everdi ḡidmetine ermege

[14b]

460 Mekkeye çün geldi Şiddîḡ ol zamān
Muştafayı istedi buldı revān

Eylemezdi ansuzın bir dem ḡarār
Geçdi bunuḡ üstine bir rûzgār

Pes Muḡammed söyledi bir gün aḡa
Bunca kim gelüp gidersin sen baḡa

Bunca kim şoḡbet ḡılursın iy ‘aceb
Sen Müsülmān olmaḡa ne sebeb

Nite bilmezsin beni sen Hax Resul
Yanuma sen kim gelurken boyle bol

465 Dedi olsañ ger nebi iy pak-zat
Sende elbetde gerekdir mu' cizat

Soyledi yetmez mi mu' ciz ol saña
Samda gordugun vaki' a hub tana

Ani rahib ta' bir eyledi 'ayan
Dedi kim ana geturmisem iman

Çun kim isitdi bu sozi ol yakin
Turdi hos iman geturdi ba' d-ez-in

Soyledi ol dem ki bir-durur Hudā
Sen resulisin anuñ ya Mustafa

470 Evvel iman ol geturdi Ahmede
Er kisilerden yakin bil dunyede

Leyk 'avratlardan imana gelen
Ol Hadice Ana yakin bil bunı sen

Hurmetine anlaruñ sen iy Hudā
Irma anlardan bizi yevmu'l-ceza

Hikayet-i Munasib

Malik-i Dinār vaqtinde meger
İki kardeş varıdı iy mu' teber

Oda taparlardı anlar şubh u şam
Biri seksen üç yaşamışdı tamām

475 Otuz üç idi kişisinün yaşı
Oda tapmağıdı bunlaruñ işi

Dedi bir gün kişisi kim iy ahi
Biz bu odı şınayalum gel ahi

- [15a] Bize hiç hürmet eder mi görelüm
Biz bu işüñ ma' nisine erelüm
- Bize dañı tapmayanlar gibi ol
Görelüm yandurmağa eder mi yol
- Ger bizi yandurmazısa bilelüm
Aña dañı yañşı hıdmet kılalum
- 480 Eyle olsun dedi kardaşı aña
Ben muñi' em her ne kim dersek saña
- Ol zamānda varup od yandurdılar
Bir sā' at karşısun alup turdılar
- Dedi kiçisi ulusuna revān
Oda evvel sen elüñ uzat hemān
- Dedi ulusı ki yok sen başlağıl
Nice ki bilürsin anı işlegil
- Kiçisi kodı elin od üstine
Barmağın yandurdu ol dem destine
- 485 Çünkü yağdı bir barmağın āh eyledi
Döndi ol dem oddan ikrāh eyledi
- Dedi ol dem otuz üç yıldur tamām
Eylerem saña ' ibādet şubh u şām
- Bu kadar kulluğumuñ haqqı kanı
Yanduruban şimdi acıtdıñ beni
- Dedi iy kardaş gel imdi gidelüm
Bir kerīm Tañrıya kulluğ edelüm
- Bêş yüz yıl incitmiş olsağ biz anı
Toğrı varsavuz yarlıgaya ol Ğanī
- 490 Geçe bizden ol bir istiğfārıla
Yarlıgaya bizi bir ikrārıla

Bir şehâdetle bizi azâd êde
Cürmümüz ‘afv eyleyüp dil-şâd êde

Eyle olsun dèdi kıardaşı dağı
Dèdi gel imdi gidelüm iy ağı

Bir kişiye varalum ki bize ol
Mürşid olup göstere ol toğrı yol

Bize ta‘lîm êde İslâm dînini
Mađv êde tâ göñlümüzün jengini

495 Fikri böyle eylediler ol zamân
Mâlik-i Dînâra varalum hemân

[15b] Bize tâ‘arz eyleye İslâmı ol
Göstere bize hağıkat toğrı yol

İkisi dağı turuban vardılar
Mâliki Başra içinde buldılar

Gördiler va‘z eylemekde ol emîr
Bağlamış hem yanına cem‘-i keşîr

Çünki gördiler bu hâlde ol emîn
Vèrdi ulusına iğvâ ol la‘în

500 Dèdi kıardaş ben Müsülmân olmazam
Kulluğunu oduğ elden kıoyamazam

‘Ömrümün bu nev‘ ile geçdi çoğı
Aşşı kıılmaz döndüğüm şimdi dağı

Ben Müsülmân olsam imdi bu zamân
Ol Muğammed dînine girsem hemân

Ehl-i beytüm cümle ta‘n eyler bağa
Serzeniş eyler kıamu döymez ağa

Ta‘nesinden anlaruğ bu dem yağın
Hem bağa yègdür cehennem iy emîn

505 Kiçisi dēdi ki iy ardaş  ayān
Ta nesi bir demdūr anlaru hemān

Unudurlar bir iki demden gēru
Sen yaın bilgil mū ebbeddūr amu

Çok aa bu nev e ilhā eyledi
Nu edūben dūrli sōzler sōyledi

Ētmedi hergiz abūl anu sōzin
Pes ayıtdı dōndūrūp andan yūzin

Dēdi sen bil iy aı ibni aı
Yok-durur cānuda çūn dīn revnaı

510 Çūn ayıtdı ol kebir gitdi revān
Geldi kiçisi ilerū ol zamān

Uaından tıfl olan daı bile
Zevcesi daı bileydi cem ile

Meclise girdi oturdı ol hūmām
Tā ki Mālik fāri oldu ez-kelām

İlerū geldi o yigit der-adem
 Arz ıldı ıasını hem o dem

Dēdi İslāmı baā  arz eylegil
Nice dēmek gerek anı sōylegil

[16a]

515 Mālik İslāmı aa  arz eyledi
av -ı rabetle ehādet eyledi

Ehl-i beyti hem Mūsūlmān oldılar
Kūfri oyup hem īmāna geldiler

ādlıdan ol cemā at cūmlesi
Alayup feryād ıldılar besī

Ṭurdu meclisden çıķup gitmek diler
Mâlik aña söyledi iy mu‘ teber

Bir dem eglen bu cemā‘ atden saña
Tâ ki ben cem‘ eyleyem ķaftan bahā

520 Bu sözi çün kim işitdi ol cüvân
Söyleme dër bu sözi iy mihrübân

Hiç gerekmez kimseden nesne baña
Ben tevaķķu‘ eyleyem Hâķdan yaña

Anuñ için gelmedüm ĩmāna ben
Halk nesne vère iy hulk-ı ĥasen

Dĩnümi dünyāya ŗatman bu zamān
Bunı dëdi gitdi yolına revān

Vardı bir vĩrāne içre ol hemān
Buldı bir ev kıldı özine mekân

525 Aç ŗusuz ol gece anda yatdılar
Ŗabr kılup Hālĩķa ŗükr ëtdiler

Ŗubĥ oldı ĥatunı dër iy kıŗi
Ėalbümü aldı bu açlık teŗviŗi

Bir iş işle bāzāra var bu zamān
Ücretiñi ŗa‘ āma vërgil revān

Pes hemān bāzāra vardı ol yigit
İŗlemege bulmadı bir iş işit

Dëdi ŗimdi ben varayın bu maĥal
Allāh için işleyem bugün ‘amel

530 Vardı ol bir mescide girdi revān
Kimse kılmazdı namaz anda ‘ayān

Vardı anı ĥoŗ süpürdi kıldı pāk
Ėomadı hem ĥār u ĥas u anda ĥāk

ıldı anda asama degin namāz
ālına eyledi  arz-ı niyāz

Menziline gitdi un kim oldu Őām
Dēdi  avrat iŐledun mi iy hūmām

[16b] Ehl-i beytine dēdi olun āgāh
Baa iş iŐletdi bugun pādīŐāh

535 İŐledum sultān iun bugun dēdi
Leyk bugun hakumı ol vērmedi

Vērmedi un tala vère ol hāce
Yatdılar hem a mazūn gece

un Őabā oldu yine ol bī-ta ab
Varuban bāzāra iş ıldı taeb

Yine iş iŐletmedi kimse aa
Dōndi gerū geldi mescidden yaa

ıldı ta at yine asama degin
Geldi aŐam Öz evine ol emīn

540  Avratı dēdi aa kim iy helāl
Sen eli boş nite geldun n'oldı hāl

Bulmadın mı sen bugun daı  amel
UŞta alaŐır uŐaın bu maal

Dēdi kim bilgil bugun daı yaın
İŐlemiŐem dūnki sultāna hemīn

Vērmedi bugun umaram tala ben
Cuma gūnidūr vère Őabr eyle sen

Ol gece daı yine a yatdılar
āla Őıınuban Őūkr ētdiler

545 un Őabā oldu yine turdı Őrū
Vardı bāzāra yine ol aygulu

Her nice kim istedi iş bulmadı
Hâkdan özge hiç ümidi kalmadı

Yine vardı mescide ol şâh-bâz
Şıdķıla kıldı iki rek'at namâz

El götürdi hoş münâcât eyledi
Hâlıkına 'arz-ı hâcât eyledi

Söyledi ki yâ İlâhî Seyyidî
Hem şefî'êtdüğ özünge Aḥmedi

550 Rûzi kıldı dîn-i İslâmı başa
Başuma kodus benüm tâc-ı hüda

İşbu dînün ḥürmetiçün yâ Ganî
Kim anuḡ birle şerîf êtdiḡ beni

Sen 'ayâlum fikrini benden götür
Anlaruḡ rızķını luḡfından yêtür

[17a] Cum'a günü ḥürmetiçün iy Ḥudâ
Luḡfuḡı göster bu demde sen başa

Ḳalbümü taldurdu fikri anlaruḡ
Ol ḡarâbe içre aç yatanlaruḡ

555 Nefsümiçün êtmezem senden su'âl
Sen bilürsin ḡâlini yâ Zü'l-celâl

Ben utanuram olardan işbu dem
Ḳorķaram şimdi olardan daḡı hem

Tâ ki tebdîl ola ḡâli anlaruḡ
Ola bu işden zevâli anlaruḡ

Nite kim dîn içre aḡlar bu muḡâl
İstiķâmet tutmamışlar hem kemâl

Bir sehel iş anları tebdîl êder
Uş bu 'âlemden yine taḡyîr êder

560 Çünkü bu nev'e münacât eyledi
Hâlıkâ hem ' arz-ı hâlin söyledi

Turdu meşgûl oldu yine tã' ate
Bağladı bēlini muhkem hîdmete

Çünkü kâ'im oldu ol dem âfitâb
Cum' aya çıktı revân ol nîk-şâb

Çünkü bunu böyle bildüñ diñle sen
Gel ' ayâli hâlinde anla sen

Açlığı ertedi uşâğınuñ hemân
Oldılar ol günde gâyet nâ-tüvân

565 Geldi bir şahş ol zamânda kapuya
Turdu bir dem muntazır hem tapuya

Kapu kağdı çıktı ' avrat taşkaru
Gördi anda bir yigit var mâh-rû

Gördi altundan elinde tabağ
Bir müzehheb yağlığ örtmiş çün varak

İçi tolu dürr-i cevher sîm ü zer¹⁴
Dağı çok ni' met yanınca bi-şümâr

Dēdi hâtûn sen bunu algıl revân
Bunu size vērdi sulţân bu zamân

570 Pâdişeh kim işlemiş zevcün ' ayân
Ücretidür uş getürdüm ben saña

Sen gelende zevcüne vērgil haber
Bu iki gün ücretidür mâ-ğazar

[17b] Söyle ki ol işde taqşîr êtmesün
Cehd kılsun dağı te' hîr êtmesün

¹⁴ 568 zer : zâr

Ol işinde yahşı kılsun ictihād
Ücretini biz de kılalum ziyād

Hāşşa kim bu günde cehd etsün katı
Pādişeh katında ola hürmeti

575 Kim ki çok işlerse anuñ hürmetin
Pādişāh bilür anuñ keyfiyyetin

Çünkü bunı dēdi ol gitdi revān
Turdı ol   avrat ayaġa der-zamān

Bir iki altun getürdi ol bile
Gitdi bāzāra revānı zevk ile

Çünkü bāzāra erişdi nıkzen
Vardı şarrāfuñ katına diñle sen

Vērdi çün şarrāfa altunuñ birin
Bunı hürde eyle dēdi nāzenin

580 Altunı aldı vü baġdı yüzine
Fikr kıldı bir zamān kendü özine

Beñzemez çün gördi bu altunlara
Şordı pes teftiş edüp ol servere

Dēdi bunı kıandan almışsın dēgil
Havf kıılma hāliñi   arz eylegil

Niçe müddetdür ki şarrāf olmuşam
Niçe niçe aķçe vērüp almışam

Böyle altun görmemişem daġı ben
Bunuñ aġvālini toġrı söyle sen

585 Kıřşaya   arz eyledi hātūn aña
Kıodı başına anuñ tāc-ı hüdā

Vērdi biñ dirhem gümüř hātūna hem
Hem bunı da eyle ġarçlık çekme ġam

Bu dükense yine gel benden yaña
Dağı in'âm eyleyem her dem saña

Bunı aldı gitdi bāzāra hatūn
Dürlü ni' metler alup anda şatun

Dağı ihtiyācı neyse aldı ol
Yine ev ışra tutuban tutdı yol

590 Çünkü bildüñ anı iy hulķı hasen
Ol kişi hālin işitgil şimdi sen

[18a] Nice oldı anı dağı söyleyem
Güş kılğıl anı da şerh eyleyem

Ƙıldı çün kim cum' aya ol muhterem
Çıkdı cāmī' den gönül pür hemm ü ğam

Yüzini tutdı göge çok ağladı
Āteş-i āhıyla bağrın tağladı

Menziline varabilmez eli boş
Nār-ı hasretten yüregi kıldı cüş

595 Mendilini oturup yere döşer
Anı toprağıla toldura meger

Mendilini kıldı toprağdan tolu
Aldı gider anı gönli kaygulu

Ehl-i beyti göre anı şād ola
Tā ki bir dem kayğudan āzād ola

Şorsalar bunı dēmege un-durur
Bunı kazandum size üç gün-durur

Menziline geldi çün bu nev' ile
Gāh feryād ēde gāhī zevķıla

600 Çünkü kapusına geldi ol cüvān
Ehl-i beyti gördi cümle şādumān

Gerçi özi kaygulu zār u hazīn
Geldi ehlinüñ güler buldı yüzün

Gördi evi toptolu raht u kumāş
Aş u etmek dürlü ni‘ met qurı yaş

Hātunından kışşayı kıldı su ’āl
Dèdi ‘ arz eyle baña kim n’oldı hāl

İşbu nice ni‘ met ü esbāb u raht
Qıandan olmışdur dègil iy nīk-baht

605 Kışşasını cümle aña söyledi
Her ne kim görmışidi şerh eyledi

Kışşayı ‘ arz eyledi çün ‘ avratı
Bildi Haq katında vardur qurbeti

Bildi cümle ni‘ meti kim ol hümām
Pes aña Hālīkı vèrmışdür tamām

Secde kıldı yüzini sürdü yere
Şükr edene şeksüzün ni‘ met vère

Secdeden baş kaldurup tırdı örü
Vardı mendile baqa ol mäh-rü

[18b]

610 Mendili eşikde qomışdı cüvān
Olmaya tā toprağ olduğı ‘ ayān

Vardı açdı mendili ol mu‘ teber
Toptolu undur anı bakup görer

Yine bir de secde kıldı hazrete
Bağladı dün gün bēlini hidmete

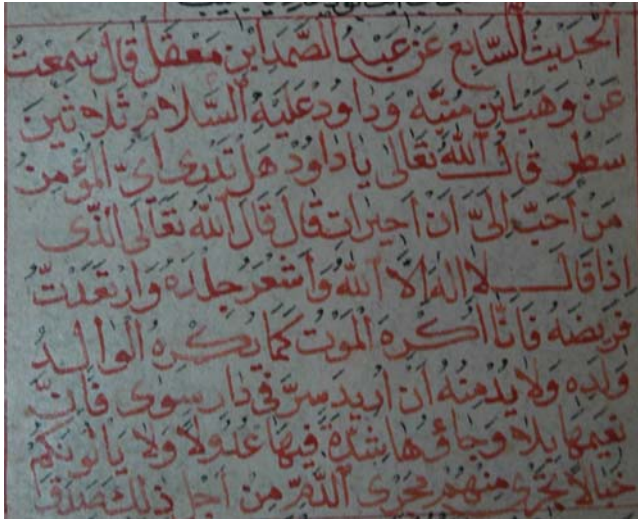
Dèdi her kim Haqqıla olur yaqın
Haq dağı anuñla olur bil hemīn

Çünkü bu nev'e merâtib buldı ol
Kıomadı elden olunca doğru yol

615 Her kıula olsa Hudânuñ rahmeti
Dâ'imâ Hâkıdan erişür ni' meti

Hürmetine doğru yol varanlaruñ
Doğru yolda hem muķim turanlaruñ

Doğru yolu bize eylegil naşib
Müstecâb et bu du'âyı yâ Mucib

Erba'inden bu yedincidür şahih
Diñle şimdi söyleyem rüşen şarih

[19a] Diñle Ma'kal oğlı ol 'Abdu's'samed
Bu hadiše andan olmişdur sened

620 Dêr Zebûruñ âhirinde görmişem
Satrı hem otuz yazılmış bulmuşam

Bunda yazmış anda yâ Dâvud sen
Hiç bilür misin ki kıankı kıulı ben

İsterem ki eyleyem 'ömrin dırâz
Dêdi Dâvud bilmezem iy kâr-sâz

Dédi beni yād êderse kıanķı kıul
Dêrse lâ-ilâhe illallâh bol

Cümle tüyi ürpere ol dem anuŋ
Ditreye a' zâları dağı anuŋ

625 Görürem eyle göre mevti aŋa
Nice kim oğlunu avudur ana

Lâzım olmış leyk anuŋ ölmegi
Ol kıuluŋ bizden yaŋa hem gelmegi

Tâ ki düşmen fitnesinden kıurtıla
Ol kıulumuŋ cümle 'aybı örtile

İsterem bir evde kıılam anı şād
Bu evüŋ ğayrı ola iy hoş-nihād

Ni' metidür bu evüŋ 'aynü'l-belâ
İçi tolu miĥnet ü renc ü 'anâ

630 Bil yakīn kim dünyenüŋ içi tolu
Ĥâş kıullarumçün olmışdur 'adū

Evlüyâyı ol cihetden ötrü ben
Ta' cil êdüp iletürem dünyeden

Kıurtılasın fitnesinden düşmenüŋ
Tâ fesād olmaya işinde anuŋ

Cennet içinde êre ni' metlere
Êre anda gün-be-gün râĥatlara

Bu ĥadışi diŋlegil iy mu' teber
İbni Mâlik ol Enes vêrdi ĥaber

635 Muştafâdan naķl kııldı ol ulu
Dêr işitdüm söyledi ol mâh-rū

Kim ki lâ-ilâhe illallâh dêye
Tâķatince ol anı medd eyleye

Dökülür cürmi kebâyirden yakîn
Ol uluş dört biş günâhı iy emîn

[19b] Hikâyet

Bir hikâyet dişle imdi zamân
Bu hadîş üstine iy ârâm-ı cân

640 İbni  Abdullâh ki adı Bekridi
Râviler bize rivâyet eyledi

Dedi ol kim pâdişehlerden biri
 Âşiyidi Tanrıya dînden beri

Tanrıyı terk eylemişidi ol kişi
Rûz u şeb putlarıyla idi işi

aşdına anuş müslmânlar negâh
Pes ğazâya ıkdılar olup âĝâh

stine leşker çekben vardılar
Leşkerin anuş ser-â-ser kırdılar

645 Kendsini çünki diri ttdılar
Anı öldrmekde çk fikr etdiler

Dediler buş ne nev ile cezâ
Verelm bu dndiĝn ez-Ĥudâ

Cümle anda fikri böyle kıldılar
Anı umuma iine şaldılar

Aĝzını anuş şuvadılar revân
Altına od urdılar ender-zamân

Çünki oduş ıssısı gedi aşâ
Gnlni dönderdi putlardan yaşâ

650 Dedi urtar yâ Hübel bundan beni
Sevdgmş ĝrmeti in seni

Dèdi yā ‘Uzzā ḥalāş eyle beni
Daḥı artuḫ ḥürmet èdem ben seni

Şıḡayup başuḡı silerdüm yüzüḡ
Şimdi gel döndürmegil benden yüzüḡ

Ben saḡa bunca ki ṭā‘ at kılmışam
Secde èdüp çoḫ ‘ibâdet kılmışam

Bu belâdan sen beni eyle ḥalâş
Kılmışam ḫulluḫ niçe yıl saḡa ḥaş

655 Her nice kim anlara eyler nidâ
Daḥı zaḥmet hem vèürdi od aḡa

Gördi çün kim yoḫ-durur andan meded
Zâri kılduḡınca od olur şeded

[20a] Çünki nevmîd oldu anlardan yaḫîñ
Döndi ol dem Şüy-ı Rabbü’l-emîñ

Bir yüce âvâzıla kıldı nidâ
Döndüm anlardan yaḡa ben bî-ḥafâ

Hem resûlidür Muḫammed Muştafâ
Dèdi kim ben şâhidem birdür Ḥudâ

660 Bir yaḡış yaḡdurdı anda ez-kerem
Ol yanan od üstine iy muḫterem

Odı söndürdi ḫamu maḥv eyledi
Gör ki şimdi Ḥâlîḫ aḡa n’eyledi

Yine bir yel vèrdi bir demde aḡa
Anı ref ètdi çü ez-şavnı hevâ

Ḳuş olup ḫumḫuma hevâya hemân
Dèrdi lâ-ilâhe illallâh ‘ayân

Vardı bir ḫavmiḡ içine düşdi ol
Taḡrıyı bilmez nedür yâḡud resûl

665 Bilmezidi anlar ĩmān dīn nice
Yāhu mezheb millet ü āyīn nice

Dağı bilmezleridi ecr ü şevāb
Bir yemek içmek bilürler zād āb

Gördiler çün düşdi gökden ol hemān
Ağzını açup çıkardılar revān

Dédiler kimsen bize toğrı dēgil
Bu ne hāletdür bize şerh eylegil

Vākı‘ olan kışşayı bir bir dēdi
Anlara kamu hālin ‘ arz eyledi

670 Pādişāhidüm dēdi alan fūlān
Bu-durur kışşam dağı bilür ‘ ayān

Çünki bunu böyle gördiler bular
Cümlesi ol dem Müsülmān oldılar

Çün Müsülmān oldılar bunlar kamu
Bildiler ki bir-durur ol ferd Hū

Her kişye kim kılursa Haq nazar
Dirilür kāfir ĩmān ile gider

Bir kulına olmasa fażlı eger
Kılsa ol biñ yıl ‘ ibādet ser-be-ser

675 Tā‘ ati eyler yüzine cümle red
Ol olur evvel yolu üstinde sed

[20b] Tā‘ ati merdūd olandan iy Hudā
Kılma bizi fażl ēdüp yevmü’l-cezā

Fażluñ olan kullarunđan eylegil
Rağmetün honıyla bizi toylağıl

İy 'azizüm cem' kııl 'aqluñı hoş
Gel sekizinci ḥadīṣi eyle gūş

Ol 'Alī ibni Ebū Ṭālib yaqın
Dēdi işitdüm Resūlden ol emīn

680 Cum' a günü dēdi çün bañ vērile
Mescide ol dem cemā' at dirile

Her kapusunda anuñ yētmiş melek
Gelüp anda oturlar tütma şek

Gözedürler mescide varanları
Adlu adıyla yazarlar anları

Bir kişi gelse namāza iy hümām
Minber üstinde oturanda imām

Olmaz ol gün anuñ ecrinden kalīl
Bunı Aḥmed buyurupdur bellü bil

685 İki cum' a arasında her ḥaṭā
İşlese cümle kefaretdür aña

Ol-durur ecri anuñ kim aḥladuñ
Anı altıncı ḥadīṣde diñledüñ

Çünkü bunı aḥladuñ iy mu' teber
Diñle şimdi vèrelüm andan ḥaber

Dēdi Allāh yā melā'ikler bilüñ
Bu işi siz cümleñüz ma'lüm kıluñ

Yeryüzinde yaraduram ben yaqın
Bir ḥalīfe kim ola anda emīn

690 Pes melekler dēdiler iy Zü'l-minen
Yeryüzinde yaradursın nişe sen

Bir gürūhı kim fesād ehli ola
Yéryüzinde an döküp  işyān ıla

Bir saa tesbī ü tehlīl ederüz
Hem daı ta zīm ü teclīl ederüz

[21a] Hıma geldi nā-gehān ol ferd-i Rab
Eyledi ol demde anlara azāb

Dēdi siz ben bildüğüm bilmezsiüz
Söylemek siz imdi uru dēdünüz

695 Pes melekler orusından ol zamān
Yēdi kez  arı avāf tdi revān

Hā ta ālā anlara emr eyledi
Yéryüzinde siz bir ev utun dēdi

Ādemün olanları ılsa atā
Yēdi kerre ol avāf tsün aa

Cürmini  afv eyleyem tā anlaru
izginüp aa avāf edenleru

Pes Hūdānu buyruını¹⁵ ıtdılar
Yéryüzinde Ka be bünyād tdiler

700 ünkü Nūa degdi nevbet iy ulu
Olmııdı  āleme ūfān olu

Nū Hādan diledi opdı ūfān
Ref ıldı Hā anı ez-āsmān

Vardı dördünci göge ıldı arār
Ol yaa dōndür dēdi Perverdigār

Beyt-i Ma mūr oldu pes adı anu
Adına lāyık bu bünyādı anu

¹⁵ 699 buyruını : buyurını

Çün yaratdı bir menâre ol zamân
Beyt-i Ma' mûruñ yanında iy cüvân

705 Ol menârenüñ uzunluğı yaķın
Beş yüz yıllık yol-durur aňla hemîn

Çünki bildüñ imdi bunı diñle sen
Göñlüñi cem' eyle yađsı aňla sen

Çünki cum' a günü ola Cebre'îl
Ol menâre üzre çıkar bellü bil

Bir yüce âvâzıla oğur ezân
Cem' olur anda melâ'ik ol zamân

Minberüñ üstinde İsrâfîl yine
Pes çıkup huþbe oğur döne döne

710 Hem Mikâ' il olur anlara imâm
Pes şalâta turup eylerler kıyâm

Çün namâzdan olıcağ anlar ferâğ
Diñle imdi ne dedı tutđıl kulağ

[21b] Ol zamânda Cebre'îl eyler huþâb
Pes eydür kim ne kadar ecr ü şevâb

Bu ezândan hâşıl olursa baña
Pes bağışladum be-' ışķ-ı Muştafa

Yeryüzinde oğuyanlara ezân
Pes yine gel diñle imdi bu zamân

715 İsrâfîl dağı eydür yine baña
Hâşıl olsa ne kadar fağl u ' ağâ

Yeryüzindeki huþiblere kamu
Dedi kim bağışladum iy mâh-rû

Hem Mikâ' il der imâmlığdan Hudâ
Ne kadar ecr ü şevâb verür aña

Cum‘ a güninde imām olanlara
Dér bağışladum oları anlara

Pes éder cümle melā ’ik bā-şavāb
Ne kadar bu cum‘ adan ecr ü şevāb

720 Bize hāşıl olsa siz bilüñ hemān
Cem‘ ate bağışladuğ cümle ‘ ayān

Cum‘ a günü kim imāmıla bile
Ol gelüp cum‘ a namāzını kıla

İşbu dénenler kamu ecr ü şevāb
Diñledüğüñ bu su’ālile cevāb

Hep Muhammed ümmetinüñdür kamu
Ġayrıya yokdur naşīb iy māh-rū

Çok şükür dergāhuña iy Dād-ger
Bizi kılduñ ümmet-i hayrū’l-beşer

725 Ol melā ’ik hürmetine yā İlāh
Kılma bizi hāzretüñde rü-siyāh

El-Ġadīşü’t-Tāsi‘

Bu toközüncü hadīşi ‘ ışkıla
Diñleriseñ ben getürdüm uş dile

Kim Ma‘ āz İbni Cebel iy ehl-i dil
Naql kıldı Muştafādan bellü bil

Dédi kim dedi Resül-ı bī-mişāl
Kim dedi Ġaffār u Ġayy u lā-yezāl

Sen iy Ādem oğlu kıl benden hayā
‘ Aşiliği terk édüp döngil baña

[22a]

730 Ben utanuram saña yevmü’l-ħisāb
Oda yandurup kılam dürlü ‘ azāb

Tevbe kıl yâ Âdem oğlı sen bu dem
Enbiyâ tek tâ kerâmetler vèrem

Yâ benî Âdem saña vèrem ‘ ayân
Çalbünji döndürme benden bir zaman

Döndürürsen çalbünji benden eger
Çılmazam nuşret saña bilgil haber

Yâ Benî Âdem eger maşşer günü
Hâzretümde sen gelende bil bunı

735 Yèr ü gök ehli şevâbını eger
Hem senünle bile olsa iy beşer

Ol senün ecr ü şevâbuñ bilmiş ol
Birisini eylemem senden çabül

Ger başa inanmayasın kim saña
Rızkıñı ben vèrürüm her dem saña

Sen beni merzûk hem râzık beni
Ger yakîn bilmez olursañ iy denî

Bilmesen ki ne ki olduçça günün
Rızkıñı yèñi çıluram ben senün

740 Bilmesen rızқан cedîd yevmen cedîd
Bu işe inkâr edenlerdür şedîd

Terk kılma tâ‘ atünji rızık için
Rızkıñı erişdürürüm gün-be-gün

Vâcib oldur kim saña kılam ‘ azâb
Oda yanduram edem dürlü ‘ itâb

Rızkıçün ger tâ‘ ati terk eylesen
Dünye için belünji berk eylesen

Yā¹⁶ benī Ādem bu bēş hāşşiyeti
Şaqlar olsañ tiz bulasın cenneti

745 Cennetümi size erzānī kılam
Hem behiştüñ sizi sultānı kılam

Hak ta' ālā kulları tā 'ib eder
Tā' atine kulları terğib eder

Sen eyā mü 'min yēme ğam rızkıçün
Rızkuñı erişdürürem gün-be-gün

Rızkuñiçün terk kıлма tã' ati
Tā ola saña Hudānuñ rahmeti

[22b] Kim buyurmışdur Hudā-yı Dād-ger
Kim kelāmı içre bunı āşikār

750 Yeryüzinde her ne kim var cānaver
Rızkı Hak üstinedür iy mu' teber

Hikāyet

Eyle kim gelmiş haberde iy ulu
Hālık u Perverdigār u ferd Hū

Bir yeşil kuş yaradupdur der-hevā
Güş kılgıl vaşfını eyedem saña

Arkasında bir cıdā nisbetlü şey
Yaradupdur ol Kadīm ü ferd Hayy

Bir anuñ tek yine qarında dañı
Yaradup-durur işitgil iy ahi

755 Hak yaratmış bañr içinde bir semek
Kılmış anuñ işini balık yemek

Arasında dişinüñ balık eti
Girübeni incidür anı katı

¹⁶ 744 Yā: Bā

Dişlerine çünki et zaḥmet vèrür
İncidür çok çok aña miḥnet vèrür

Çıkarur başını deryādan revān
Ağzını açup tırur ol bir zamān

Ol yeşil kuş ol zamān içre iner
Hem gelüp anuḡ dehānına ḳonar

760 Ol nehengün ağzına ol dem girer
Etleri dişi arasında görer

Ol eti dişi arasında ḳamu
Çıkarup yèr anı ol iy nīk-ḥū

Eḡegine ḫayanur iki cidā
Ol nehengi ḳomaz ol kuşu yuda

Dişlerini arıdur anuḡ tamām
Açuban gider hevāya şād-kām

Ḳayıdup balıḳ daḫı hem yèrine
Ḳıl ta' accüb Taḡrınuḡ taḳdīrine

765 Rızḳını ḳuşuḡ balıḳ dişinde ol
Yaradupdur yètürür her demde bol

Rāḫatınuḡ balıḡuḡ ol ferd Rab
Eylemişdür yine ol kuşu sebep

[23a] Birbirisine sebebdür bu iki
Ḥikmeti çok Ḥālıḳuḡ bunun teki

Ḳanḳı birini getüre ḳul dile
Pes gerek kim her zamān şükrin bile

Çün yètürür rızḳını her dem saḡa
Aşşısı yok ḡamm u teşvīşüḡ saḡa

- 770 Bu ḥadīṣ ʿ āşirinci oldı hem
İstimāʿ ina bunuḡ cehd èt be-hem
- Naql èder bunı Kilāb İbni Ḥuzam
Gūş kılgıl ıalmaya gönlünde ğam
- Dérken işitdüm Muḥammed Muştafa
Dèdi ol bedrü'd-dücā nūru'l- verā
- Yā kavüm siz cenneti eyleş taleb
Cehd èdüp çok çok çeküp renc ü taʿ ab

Kaçıñuz hem cehd èdüp siz nārdan
Kırtılasız tañla āh u zārdan

- 775 Her kişi kim cenneti ārzū kıılır
Gözlerine ol kaçan uyku alır
- Hem cehennemden kaçır iy nīk-nām
Pes aña olmağ gerek uyku ḥarām
- Kim nihān olmış-durur dèdi sağar
Şehvet ü lezzet içinde iy beşer
- Olmaya mağrūr olasız cennete
Aldanup māʿil olasız lezzete
- Çünkü şehvet Ḥağ işe māniʿ ola
Āhiretden ol sizi maḥrūm kııla

Ḥikāyet-i Beşāret

- 780 Bu ḥadīşde böyle dèdi Bū Saʿ id
Dér işitdüm Muştafağan ol saʿ id
- Böyle dèdi ol Şefiʿ ü'l-müznibin
Ḥağ Ḥabibi mehbıı-i Rūḥu'l-emīn
- Ol zamān kim cennet ehli cennete
Girüben erişe dürlü niʿ mete

[23b] Çağıra anda münādīler ʿ ayān
Cennet ehline dēyeler ol zamān

Eydeler vardur sizünçün bir hayāt
Görmeyiser siz dağı hergiz memāt

785 Size bir sağlq vērüpdür ol Aḥad
Dağı şayru olmayasız tā ebed

Bir yigitlik vērdi size Pādişāh
Olmayasız pīr oluban siz tebāh

Size bir niʿ met vērüpdür ol Ḥudā
Olmayasız dağı hergiz bī-nevā

Ger bunu sen bilmek isterseñ yaḳīn
Uştadur Ḳurān-ı Rabbü'l-ālemīn

Ḥikāyet-i Muğire Raḍiyallāhu Taʿālā ʿ Anhu

Bu ḥadīşi de Muğire söyledi
Muştafādan ol bunu naql eyledi

790 Dēr münācāt ètdi ol Mūsā Kelīm
Dèdi kim baña ḥaber vēr iy Kerīm

Cennete āḥir giren iy Pādişāh
Ne ḳadar bulur merātib yā İlāh

Dèdi Allāh diñle yā Mūsā ʿ ayān
Çünki şorduñ èdeyim saña beyān

Ehl-i ĩmānı cehennemden ḳamu
Kim çıḳaram ḳalmaya kiçi ulu

Od içinde zerre ĩmānlusını
Ben çıḳaram ḳomayam ḳamusını

795 Leyk bir kişi ḳala anda hemān
Çıḳaram öz raḥmetümle ol zamān

Cennetün apusına un kim gele
Girmege yol bulmaya aciz¹⁷ ala

Pes aa d yem ki girgil cennete
ar olgıl anda dürlü ni mete

Eyde kim nice girem iy Padiah
Hep saa amu ayandur ya Ilah

 z yerine her kii ılmış arar
Her kii etmi menazil ihtiyar

[24a]

800 Girmege yer almamı daı baa
Sen bilürsin baisini iy Hudah

Ben d yem razi olurısa aa
Yer ver rem cennet iinde saa

iki ultanh yerini dünyede
Kim senün un verem iy matem-zede

Eyde kim ben raziyam iy Zuil-celal
Ram edüp her ne verurse bu maal

Pes deye kim cennete gir bu zaman
Yer u gök midarını g rgil ayan

805 Ol adar kim va de ıldum ben saa
Ol adar imdi iki ılam ata

Pes aa Ha vere dört sultan yerin
Kim ne midar ola eydem her birin

Kim Horasan u Irak¹⁸ ola tamam
Hem Yemen mulkince ola Mıır u am

¹⁷ 796 aciz: acir

¹⁸ 807 Irak : Arak

Âhırine böyle in'âm edecek
Hâk aña bu nev'e ikrâm edecek

Qıl fikr evvel girenler cennete
Ol erişür niçe dürlü ni'mete

- 810 Cennetün çokdur şıfâtı iy emîn
Söylemek olmaz anuñ biñde birin

Hikâyet-i Fî-Cehennem

Şimdi lâyıq bu-durur iy mu' teber
Söleyem bir dem cehennemden haber

İstimâ' et ikisinden de iy yâr
İstegil kınsın kılursañ ihtiyâr

Ol Enes kim İbni Mâlik dediler
Bize andan böyle erişdi haber

Dedi bu âyet inende Muştafâ
Qatı ağladı dedi ol müctebâ

- 815 Hâk ta'âlâ şamuya va' de eyledi
Toldurayım seni âdemden dedi

[24b]

Ağlarıdı Muştafâ aşhâbı hem
Cümlesinüñ göñlü idi pür-elem

Gerçi aşhâb ağlarıdı zâr u zâr
N'oldı bilmez hâli anlar âşikâr

Kim ne âyet indirüpdür Cebre'îl
Ağlaşurlardı olup hayrân u zîl

Edemezdi kimsene hâli şu 'âl
Otururlardı kamu gönli melâl

820 ' Adetiydi Muşafânuñ iy ulu
Hâtırı olan maħalde kaygulu

Fâtımâyı göricek olurdı şād
Olurıdı hâtırı gamdan azād

Turdı gitdi ' Abdurrahman İbni ' Afv
Fâtımâyı kıla bu işden vaķaf

Bir rivāyetde ' Ömerdür dēdiler
Böyledür ba' zı rivāyet mu' teber

Vardı hoş ikrāmıla vērdi selām
Fâtımā aldı selāmını tamām

825 Fâtıma dēdi ki kimsin iy beşer
' Abdurrahmanam dēyi vērdi ħaber

Dēdi bunda nite geldüñ söylegil
Ĥācetüñi sen baña ' arz eylegil

' Abdurrahman dēdi yā faħrū' n-nisā
Bilmezem ben kim ne tıydı Muşafā

Bilmezem ne indürüpdür Cebre 'ıl
Ağlayup göz yaşını eyler sebıl

Fâtıma eydür gerü tur bu zamān
Egnüme raħtum alayın iy cüvān

830 Tā Resülün ĥidmetine varayın
Anuñ aħvālını bir bir şorayın

Fâtıma çün gitdi raħtını¹⁹ revān
Ne idi raħtı anuñ işit kılam beyān

¹⁹ 831 raħt : raħt

Eski Şemle pāresiydi gōnlegi
Geydi anı ol hātūnlaruñ yegi

[25a] Hūrma çöpünden aña hayrū'n-nisā
On iki yēde yamamışdı yama

Çün 'Ömer gördi bu hālile anı
Āh kıldı derdile yandı cānı

835 Pes el urdı ol mübārek başına
Ġarķ kıldı cismini göz yaşına

Dēdi vā-veylā dirīgā āh u vāh
Derdile oldı benüm hālüm tebāh

Ķayŝar u Kisrā giyer dībā harīr
Bu nice hālet-durur iy Dest-gīr

Muŝafānuñ kızına iy Zū'l-minen
Eski Őemleden verürsin pīrehen

On iki yēde yamamışdı aña
Hūrmanuñ çöpünden ol fahrū'n-nisā

840 Çün Resūl kıatına geldi Fātimā
Gördi düşmiş Muŝafā kıatı ğama

Fātima dēdi ki yā Hayra'l-beşer
Rahtumı gördi 'acebledi 'Ömer

Ol Hudānuñ haķķıçün yā beyyināt
Kim baña vērde hediyye kerremāt

Evümüzde var-durur beş yıl yaķīn
Bil 'ayān bir ķoç derisi iy emīn

Hem yēr üste dōŝegümüz gündüzin
Örtümüz ğeçe daħı oldur hemīn

845 Yaŝduğumuz bir deridür hem-çünān
Hūrma yaprağıdur içinde 'ayān

Muṣṭafā dēdi ki dēme yā ‘Ömer
Fāṭımaçün ğam yēme iy mu‘ teber

Hak anuñ etmiş ola şāyed yerin
Cennet içre bār-gāh-ı sâbıķın

Fāṭıma geldi oturdı ol zamān
Dēr aña Tañrı Hābībī mihrübān

Nişe böyle ağladuñ katı katı
Bize ma‘ lūm eylegil bu hikmeti

850 Muṣṭafā dēdi aña iy duḡterüm
Çeşmümün nūrı benüm nık-aḡterüm

Cebre ‘il āyet getürdi ol zamān
Ol cehennem vaşfını kıldı beyān

[25b] Dēr ki ŧamunuñ yēdi ŧapusı var
Her birinüñdür ‘ azābı şad hezār

Dēdi Zehrā yā nebī sen bu zamān
Bir ŧapusı vaşfını eyle beyān

Muṣṭafā dēdi ki bir dem diñlegil
Söyleyem ŧutġıl ŧulaġuñ añlaġıl

855 Gör ki ne vērdi baña dēdüm ‘ ayān
Eñ yukaru ŧapusıdur bil beyān

Var ulu ŧaġlar oddandur ŧamu
Şānı yētmiş biñ-durur iy māh-rū

Daḡı yētmiş biñ dere oddan yaķın
Yine her derede vardur sehm-ġın

Var-durur her şehr içinde bi-ġümān
Hem yine yētmiş biñ ev oddan ‘ ayān

Her dere içinde yētmiş biñ daḡı
Şehr vardur cümle oddan iy aḡı

- 860 Var-durur her evde bilgil iy aḥī
Nārdan yētmiş biḡ şanduk daḡı
- Var-durur her şanduk içre bi-ḡisāb
Daḡı yētmiş biḡ levn oddan ʿazāb
- Her birisi biri birinden biter²⁰
Bu-durur vaşfı işitdün muḡtasar
- Fāḡımā bunı işitdi destine
Āh kıldı düşdi yüzi üstine
- Dèdi veylā şümme veylā aḡa kim
Ola anuḡ meskeni nār u caḡīm
- 865 Çün cehennem vaşfını bildi ʿÖmer
Āh kıldı yaḡuban cān u ciḡer
- Dèdi n’olaydı beni iy Pādişāh
Kāşki bir çoç étmiş olsaḡ yā İlāh
- Zebḡ edüben tā yèyelerdi beni
Toḡrayalardı hem aʿ zām varını
- Toḡmasam dèdi n’olaydı anadan
Gelmiş olmasam n’ola dünyāya ben
- Yā beni n’olaydı yudsaydı sibāʿ
Kılmayaydum nār zikrīn istimāʿ
- 870 Çıkdı Selmān ol zamān eydür baḡa
Zāri kılup eyleyüp vā-veyla vā
- [26a] Ağlayu ḡitdi revān sūy-ı baḡīʿ
Kıldı zārī anda bā-şavt-ı refīʿ
- Zāri kılup seyr èder ender-ḡubūr
Ben ne kılam dèr idi yevmü’n-nüşūr

²⁰ 862 biter < bidter < bedter

Dér yüküm ağır-durur menzil ırak
Ol sebebden var-durur cānda firāk

Menzilüm hem azıgumdur key kalīl
Vay eger tañla olam ħor u ħacīl

875 Var yolumda dürlü dürlü ‘uğdeler
N’ola ħālüm bilmezem ender-sağar

Böyle dēyüp ağlarıdı zār u zār
Gözlerinüñ yaşı oldı cūy-bār

Ol bu ħālde idi çün érdi Bilāl
Dēdi yā Selmān ħaber vér n’oldı ħāl

Kim seni kaygulu gördüm bu zamān
Bunca niçündür dēgil āh u fiğān

Dēdi vā-veylā benümçün yā Bilāl
Hem senüñçün yine dañı bu muħāl

880 Muştafā vērdi cehennemden ħaber
Kim anı hergiz işitmesün beşer

Bunda geydüñ hem ħarīr ħuṭnī ketān
Tañla kim nār u sağar olur ‘ayān

Yā Bilāl oddan olursa ħil‘ atüm
N’olasıdur bilmezem ol ħāletüm

Dēdi kim veylā baña vü hem saña
Yā Bilāl tut ħulağun benden yaña

Gécelerde ħoş ferāgat nāzıla
Yaturuz döşekde yüz biñ sāzıla

885 ‘Avratıla ħoş mu‘āniğ oluban
Īoş yaturuz ħol boyuna şaluban

Tañla Şeytān ile mağrūn olavuz
Oddan ağılāl ile mağlūğ olavuz

Ger olursa şuyumuz mā' -i ḥamīm
Yëygümüz zaḳḳūm u yërümüz caḥīm

Çün işitdi bu sözi ol dem Bilāl
Zāri kıldı ol daḥı étدی melāl

Böyle anlar ḳılıcak ḥavf u ḥaṭar
Sen eyā miskīn özünge ḳıl naṣar

[26b]

890 Fıkr ḳılığıl sen ki aḥvālün nedür
Gör Ḥudāya lâyıḳ a' mālün nedür

Böyle geçürdi bular leyl ü nehār
Sen yatarsın ḥoş ferāğāt ḥ'ācezār

Yā İlāhī fi'lümüze baḳmağıl
Sen bizi tamu odına yaḳmağıl

Luṭfila ḳılığıl naṣar iy Pādişāh
Ḥışmuḡ odına bizi étme tebāh

Ḥikāyet-i Maṣūr İbni ' Ammār

Bir ḥikāyet geldi iy cān-ı peder
Bu ḥadīşün üstine ḥoş mu' teber

895 Dëdi Maṣūr İbni ' Ammār iy emīn
Nice oldı söyleyem keyfiyyetin

Ḥacca giderdüm dëdi ben bir zamān
Kūfeye erişdi yolum nā-gehān

Ol yër içre nā-gehānī bir gece
Bir işüm düşdi işitgil iy ḥ'āce

Gece yoluma giderken nā-gehān
Bir avāz oldı ḳulağuma ' ayān

Çün ḳulağum urdum anı diḡledüm
Her ne dëdüğini anuḡ aḡladum

900 ʿ İzzetün haqqı dedi iy Pādişāh
Gerçi kıldum hazretünde ben günāh

Ol günāh etmekde maqşūdum yaqın
Bu degüldi yā İlähe'l-ʿālemīn

Kim senün emrünü edem ben hilāf
Urmazıdum maʿ şiyetde dürlü lāf

Maʿ şiyet ki işleridüm iy Ğanī
Bilüridüm hem günāh olduğını

Bir haṭā-durur velīkin iy Hudā
ʿ Ārız oldı nefsum ucından baṭa

905 ʿ Afvuṇa maḡrūr olup iy pür-kerem
Hem bu yola ben daḡı başdum ḡadem

Hem şeqāvet perde olmuşdur baṭa
Ḳomadı kim ben varam senden yaṇa

Şimdi fazluḡdan umaram iy Hudā
Ḳahruṇıla beni göndürme oda

[27a] Luṭfuṇıla eylegil ʿ özrüm ḡabül
Ḳılma yā Rab sen beni nāra vuşul

Luṭf u fazluḡ olmasa iy Pādişāh²¹
Kim benüm ḡālüm ḡanı olur tebāh

910 Böyle dedi ağladı zārī ḡılup
Dökdi yaşını revān suçın bilüp

Ḳaḡ kelāmından bir āyet okudum
Ol cehennem vaşfiydi çün kim dedüm

²¹ 909 Pādişāh : Yādişāh

Kim bu āyet ma‘nisi gālib budur
Söyleyem algıl kulağa hem-çüdür

Çullara eyler hitāb ol Müste‘ān
Kim eyā mü`minler işidüñ ‘ayān

Çorkup oddan cehd edüp etmeñ günāh
Nefsünüz hem ehlünüz dēr ol İlāh

915 Tıtruğı ādem olur anuñ çamu
Dağı taşlardur dēdi ol ferd Hū

Var melekler anuñ üstinde yaq̄in
Her birisidür be-gāyet sehm-ḡin

‘Āşi olmazlar Hāq emrine çamu
Pes kılurlar her ne dērse ferd Hū

Oğudum bu āyeti çün ol zamān
Yüceden bir na‘ra urdı nā-gehān

Bir niçe hū dēdi epsem oldı pes
Gelmedi hiç dağı andan şonra ses

920 Gıtdüm andan yoluma ol dem revān
Şubh̄ erişdi ‘āleme oldı ‘ayān

Ol yere geldüm ki aḥvāli bilem
Ol ne ḥāletdür anı ma‘lūm kılam

[27b] Bir cema‘āt gördüm anda āşikār
Ağlaşurlar cümlesi ‘uryān u zār

Bir ‘acūze arada eyler bükā
Yüzini göge tūtop eyler nidā

Kim o şaḥşuḥ anası imiş meger
Göz yaşın döküp éderdi nevhalar

925 Söyleridi ağlayup ol bī-nevā
Ḥaḥ ta‘ālā göreyn vèrsün cezā

Ol kişi kim oğlum öldürdi benüm
Oda düşmiş uş yanar cānum tenüm

Oğluḥı kim öldürüpdür dèdiler
Anuḥ aḥvālīḥ bize vèrgil ḥaber

Dèdi kim tūrmışdı kılurdi namāz
Eyleridi Ḥālīḥa ‘arz-ı niyāz

Bir kişi géce içinde nā-gehān
Oḥudı bu āyeti kim ol zamān

930 Pes içi dürlü ‘azābıdı anuḥ
Miḥnet ü ḥavf u ‘itābıdı anuḥ

Ol ḥiṭābı çün işitdi āşikār
Düşdi cān işmarladı ol bī-ḥarār

Dèdi Manşūr İbni ‘Ammār bir géce
Düşde gördüm ol cüvānı kim nice

Söyledim ki Ḥaḥ senüḥle n’eyledi
Ḥālūḥı ol dem baḥa ‘arz eyledi

Dèdi Ḥaḥ vèrdi merātib kim baḥa
Kim şehīdler èrmişidi hem aḥa

935 Bedr güninde şehīd olanlara
Ol şevāb kim yazmışdı anlara

Hem beni de kıldı anlaruḥ biri
‘Āḥiliseḥ aḥlayu gör bu sırrı

Ben aña şordum yine kim ne sebab
Kim saña kıldı bu luḫfi iy ‘aceb

Dèdi kim anlar şehid oldı yaḫīn
Ḥaḫ rızāsıydı olardan kesb hemīn

Ben de Ḥaḫ rızāsın èderdüm taleb
Bu benüm ḫaḫḫuma ol oldı sebab

940 Vèr sa‘ âdet ḫullaruña iy Ğanī
Şaḫla bizi irmesün kibr [ü] menī

[28a] Ḥikâyet-i Münâsib

Güş ḫılḫıl bir dem iy ârâm-ı cân
Bir ḫikâyet èdeyin şimdi beyân

Her ki bunı güş èderse şıdḫıla
Ol gerek özini cennetlik bile

Behcedendür bu sözüñ naḫli yaḫīn
Diñle bunı şıdḫıla iy pāk-dīn

Otururdı bir gün ol faḫr-i cihân
Ol şefī‘-i mücrimân-ı ins ü cân

945 Hem Ebū Bekr ü ‘Ömer ‘Oşmân daḫı
Hem yine ol Şīr-i Raḫmân iy aḫī

Fâḫıma vü ‘Âyişe daḫı bile
Otururlardı Resūlullâhile

Ol güzīn-i enbiyâ ol dem negâh
Ṭıtdı yüzini göge bir kıldı âh

Nevha kıldı âh èdüben aḫladı
Cümle aşḫabuñ yüregiñ taḫladı

Aḫladı ol nev‘e faḫr-i cihân
Cümle aḫlatdı oları ol zamân

- 950 Gerçi ağlaşurdi bunlar da kamu
Leyk bilmezlerdi hâli iy ' amû
- Hem ne için ağladı ol dem Resûl
Ol sebebden oldılar katı melûl
- Evvel ol Şiddîk-gâr geldi ilerü
Muşafâya dèdi kim iy mâh-rû
- Ne sebebden ağladuñ katı katı
Bize ma' lûm eylegil bu hikmeti
- Hem fedâ olsun saña cânım benüm
Kim yıkıldı derdile cânım tenüm
- 955 Pes dèdi ol dem Muḥammed Muşafâ
İy benüm toğrı refîküm bâ-şafâ
- Diñlegil kim ben nice ağlamayam
Ḥasret odıyla ciger tağlamayam
- Ümmetüm öñinde var çok dürlü kâr
Anuñiçün ağlaram ben zâr u zâr
- Yükleri ağır-durur menzil ırak
Ol sebebden var-durur cânda firâk
- [28b] Yolları ırak günâhları öküş
Bilmezem ki nite olısdur iş
- 960 Dèdi ol Bû Bekr-i Şiddîk u Şafâ
Yoluña cânım fedâ yâ Muşafâ
- Ḥâıruñı hoş tutğıl yâ Resûl
Hem mübârek göñlüñi kılma melûl
- Ol zamân kim ' adl-i mîzân qurıla
Tamuya kim ' âşi qullar sürile
- Ümmetüñ ' âşîlerinüñ ol zamân
Yarı cürmin boynuma aldum hemân

Yandurular anlaruñiçün beni
Tâ edem tahfif olaruñ yüküni

965 Çün işitdi şād oldı Muştafā
Eyledi Şiddīka şıdkıla du‘ ā

Yüzini dönderdi ‘Ömere sarı
Söylegil iy kullaruñ nīk aḥteri

Ümmetümçün sen daḥı bir söylegil
Hem beni kayğudan āzād eylegil

Söyledi ‘Ömer ki iy faḥr-i cihān
Yoluna billāh fedādur baş u cān

Yok benüm Şiddīka nisbet tākatüm
Étdügi işe erişmez kuvvetüm

970 Ümmetüñ ‘āşīlerinüñ ben yaḥīn
Rub‘ cürmin ben ḳabül étdüm hemīn

‘Ömere kıldı du‘ ā ḥırdı yine
Baḳdı ‘Oşmān yüzine ol āyine

Söyle sen daḥı eyā şāhib-ḥayā
Sözünjile ola tā derde devā

Dédi ‘Oşmān ne kılam yā Muştafā
Yok ‘Ömerce tākatüm iy reh-nümā

Cürmini ümmetlerüñ ben yā Resūl
Dört bölükden birini kıldum ḳabül

975 Çün aḥa kıldı du‘ ā faḥr-i cihān
Döndü eydür yā ‘Alī eyle beyān

Sen ne işlersen ḳaḥa toḡrı dēgil
Ümmetüm ḥaḳḳında bir cūd eylegil

Aḡzın açdı ol Emīrū’l-mü ‘minīn
Yā Resūlallāh dēdi bilgil yaḥīn

- [29a] Ben dahı anda elümden geldügin
Anlaruñ çün işleyem iy pāk-dīn
- Söyledi ol demde ol Şīr-i Hudā
Dinlegil edem saña yā Muştafā
- 980 Dedi elden geldügin nedür dēgil
Gönlümü şād eyle tiz bir söylegil
- Ol zamān kim haqq u bātıl sorıla
Dūzağa kim ‘aşı kullar sürile
- Eyleyem tamu kapusunda maḳām
Ümmetüñden qomayam ben hāş u ‘ām
- Cümlesini ben gerüye döndürem
Anları dārü’n-na‘ime göndürem
- Ol zamān görsem ki yā Hayrū’l-beşer
Qomasa beni melā’ikler eger
- 985 Düşeyin gavvāş olup od içine
Çıkarayın tamuda birbirine
- Anları ben göndürüp gerü qalam
İsteyüp bir bir anı taleb kılam
- Cümle anlar çıqmayınca tamudan
Çıqmayam ben dahı iy hulqı ḥasen
- Pes aña kıldı du‘ā Hayrū’l-beşer
Fātımaya kıldı ol demde nazār
- Dedi sen de söylegil yā Fātıma
Düşmişem bu iş için qatı gāma
- 990 Ümmetüm haqqında sen de ne qadar
Sa‘y edersin söyle iy nūr-ı başār
- Pes dedi ol demde faḥrū’n-nisā
Yā Resūlallāh saña cānum fedā

Ol zamān kim ŝorıla şoru hıŝāb
Ŝorıla yaħŝı yaman cürm ü ŝavāb

Çünki hāzır olam anda ol zamān
Ben elümden geldügin edem hemān

Muŝtafā dēdi eyā çeŝmüm nūrı
Ki çeŝmüm nūrı vü göñlüm sürürı

995 Hāzır olıcağ ne işlerseñ dēgil
Dinleyem bir bir ‘ ayān et söylegil

Fātıma dēdi ki diñle yā ata
Ol zamān kim eřiŝem ben hāzrete

Ümmetüñ görem günāhın ben hemān
Ağır ola tã‘ atinden ol zamān

[29b] Ben Hāsanuñ ağılu pırāhenin
Ol dem aluram ele iy pāk-dīn

Ŝalaram anı terāzū gözine
Ger anuñla dağı olmazsa yine

1000 Hem Hüseynüñ dağı kanlu gömlegin
Koram üstine anuñ bilgil yağın

Ger anuñla dağı olmazsa tamām
Açaram başumı ol dem ve’s-selām

Dökerem ŝaçumı ol dem yüzüme
Toldurup ħasret yaşını gözüme

Yine mizānuñ gözine ol zamān
Mığna‘ amı koyaram dağı revān

Tā ola ağır olaruñ tã‘ ati
Ère anlara İlāhuñ raħmeti

1005 Döndi anda hem yine Hāyrü’l-beşer
Āyiŝeye pes revān kıldı nażar

Dédi sen ümmetlerümün anası
Ben bu işden kaygulu oldum besî

Ümmetüm ‘aşîlerine bu zamân
Sen ne dersen dê baña bu dem ‘ayân

Söyledi kim yâ nebîler serveri
Cümle ‘âlem halkınun sen bihteri

Eyle olur mı ki ol günün baña
Halk muhtâc ola mı dârem saña

1010 Dédiler muhtâc olurısa dâgil
Sen ne kılırsın baña şerh eylegil

Söyledi pes Âyişe iy yüzi gül
Söylemek anı saña lâyıq degül

Muşafâ dedi ki dâmezsen baña
Söylegil şimdi sözüñi ataña

Dédi ki dâmem aña da yâ Resûl
Ben aña da dâmegi kılmam kabûl

Pes dedi kim var ‘Alîye dê anı
Kurtara mısın görem gamdan beni

1015 Pes aña da söylemem dâ Âyişe
Muşafâ kıldı ta‘accüb bu işe

Pes dedi kim kime dârsin anı sen
Söylegil tâ kim bilem hâlünñi ben

Dédi kim anı Hudâya söylerem
Hâcetümi ben Hâka ‘arz eylerem

[30a] Bunı dedi tırdı girdi hâlvete
Yüzini dönderdi ol dem hâzrete

Mıknâ‘asın aldı başından hemân
Şaçını yüzine tağıtdı revân

1020 Hem yine geysûlerin aldı ele
Derdile hem ol zamân geldi dile

Yâ İlâhî ħazretünġden diledüm
Çıl beni mü'minler anası dëdüm

Ĥacetümi maġbûl ëtdün iy Ġani
Gönlüme Őalduŋ bularuŋ mihrini

Ĥoŝ gelür mi anaya iy Pâdiŝâĥ
Oda yana uŝaġı ola tebâĥ

Vara özi cennete yalnız gire
Yâ İlâhî bunı kim câ'iz göre

1025 Yâ İlâhe'l-âlemîn luġf işlegil
Bunlaruŋ Őuçın baġa baġıŝlaġıl

Anları göndür benümle cennete
Cennet içinde ëriŝsün ni'mete

Anlaruŋla yâ beni iy Girdġâr
Ťamuya bile ilet Perverdigâr

Pes gerekmez bu baġa kim iy Kerîm
Varup anlarsuz görem darü'n-na'im

Bunı dëdi aġladı çün ol zamân
Âĥ kıldı ëdüben zâr u fiġân

1030 Anca kıldı ol zamân feryâd u zâr
Cümle aġlaŝdı melekler bî-ġarâr

Ĥazret-i peyk ol zamân geldi yere
Ĥaġ selâmın getürüp peyġambere

Pes dëdi kim yâ Muġammed şâd ol
Ġam yëme sen ġayġudan âzâd ol

Dëdi kim Allâĥ ŝaġa vërdi selâm
Pes selâm ardınca hem oldı kelâm

Âyişe hakkında Allâh söyledi
Kıyâğı yâ Âyişe ref' et dedi

1035 Biz seni kılduğ Resûle çün helâl
Lâyık olmaya saña kim bu muhâl

Ŧamu odıyla saña vèrem cezâ
Bu saña yâ Âyişe olmaz revâ

[30b] Dağı hemîn görmezem lâyıķ anı
Hem uşğığundan cüdâ kılam seni

Gönlüñi yâ Âyişe şâd eylegil
Öziñi kıyğudan âzâd eylegil

Söyledi luğfila Rabbü'l-âlemîn
Tağla mağşer olıcağ kılgil yağın

1040 Ben seni evlâduña erişdürem
Anlarıñ birle seni görüşdürem

Göndereyim hem senüñle cennete
Anları ğarğ eyleyem ben rağmete

Cümlesine vèreyim ħür u kıusür
Cennet içre kıılalar 'ayş u sürür

Başlarına nür u tâclar urayım
Her birine ħulleler geydüreyim

Cennet içinde mü'eyyed olalar
'İşret êdüp ħoş temâşâ kıılalar

1045 Bunı işitdi Resûl Ŧurdı örü
Ħâlîķa şükr eyledi ol mâh-rû

Hem yine cümlesi şâdân oldılar
Ħurrem olup evlerine geldiler

Şükr dergâhuña kim iy Dâd-ger
Bizi kıldı ümmet-i Ħayrû'l-beşer

Yâ İlâhî rahmetile kı̄l meded
Bizi ayırma olardan tâ ebed

Luṭf kılgıl sen bize iy Pâdişâh
Bizi îmandan ayırma iy İlâh

1050 Ol zamân kim şorasın bizden ḥisâb
Dilümüze vër cevâb u bâ-şavâb

Bu Ḥazîni Ğacizi dūr eyleme
Yolına âċ mālîni nâr eyleme

El-Ḥadîşü'l-Ḥadî Ğaşerete

Güş kılgıl bu ḥadîşi iy beşer
Erbaċinden bu-durur ḥadî Ğaşer

Cağfer-i Şadık rivâyet eyledi
Dèdi kim atam ḥikâyet eyledi

Ol daḥı hem vèrdi ceddinden ḥaber
Yaċ ni ol Şîr-i Ḥudâdan iy beşer

[31a]

1055 Böyle dèdi ol Emîrû'l-müċminîn
Ol ĞAliyyü'l-Murtażâ ol pâk-dîn

Dèdi bir gün Resûl ḳatından meger
Ben eve geldüm işit iy muċteber

Fâṭıma ḳatına girdüm iĉerü
Oturur Selmânıla pes rû-be-rû

Fâṭımaya söyledüm ol dem revân
Var midur yanuḳda yèygü kılgıl Ğayân

Fâṭıma dèdi ki bi'llâh yâ imâm
Yanumuzda yoċ-durur hergiz ṭaċâm

1060 Leyk vardur altı dirhem iy emîn
Bil anı Selmân getürmişdür hemîn

Yün getürmişdür egirmekçün baña
Ücretidür bu anuñ yâ Murtażâ

Yâ ‘Alî şimdi Hasan birle Hüseyñ
Aç-durur gâyet ol iki nür-ı ‘ayn

Dilerem ki anlara yèygü alam
Anlaruñ hem yüzini hurrem bulam

Pes ‘Alî dèdi ki yâ fahrü’n-nisâ
Aķçeyi şimdi berü vèrgil baña

1065 Varayım bāzāra şimdi bu zamān
Anlara yèygü alayım ben revān

Fātıma vèrdi ‘Alīye aķçeyi
Yèygü almağa alup gitdi anı

Gideriken gördi yolda bir kişi
Gör ki ne dèdi nice oldı işi

Çağırur söyler ki kim ola bugün
Karz vère Tañrıya iy reh-nümün

Kim taşadduķ ède bā-‘ı şıķ-ı Hudā
Birine Hālīķ vère elli aña

1070 Çün ‘Alî işitdi anı ol zamān
Vèrdi ol dirhemleri aña revān

Ol kişiye aķçeyi tapşurdı hoş
Fātıma katına geldi eli boş

Fātıma gördi ki boş geldi ‘Alî
Ėamlu olup söyledi ki yâ velî

Sen eli boş nite geldüñ bu zamān
Uş Hasan birle Hüseyñ ağlar yaman

[31b] Dèdi yâ bint-i nebî sen yème Ėam
Haķ ta‘ālāya anı borç vèrmişem

1075 Fāṭıma anı işitdi oldı şād
İyü varmışsın dèdi iy hoş-nihād

Pes ʿ Alī çıkdı evinden ol zamān
Muştafā ʿatına vara tiz revān

Bir kişiyi gördi kim ol dem meger
Pes eline bir deve almış yider

Çün yakın geldi ʿ Alīnūñ ʿatına
Pes selām vèrdi ʿ Alīnūñ zātına

Ol ʿ Arab dèdi aña iy Bü'l-Ḥasan
Ger benümle bu zamān luṭf eyle sen

1080 Eksügüm vardur deveyi şataram
Al bahāsın vèr baña iy pür-kerem

Ol Emīrū'l-mü'minīn dèdi revān
Yoğ-durur nağdum elümde iy cüvān

Bir ğarībem bilgil iy Şīr-i Ḥudā
Şaklayabilmem bunı iy reh-nümā

Elde nağduñ yoğısa bilgil yaqın
Vèrürüm te'ḥīrile dağı hemīn

Al bunı benden velī bu şart ile
Vèresin ḥaqqı kaçan düşe ele

1085 Dèdi kim söyle bahāsını revān
Niçeye vèürsün anı kıl beyān

Dèdi yüz dirhem-durur iy Bü'l-Ḥasan
Ger vèürseñ tut zimānım şimdi sen

Dèdi aldum ol Emīrū'l-mü'minīn
Çün anı aldı kayıtdı ol emīn

Bir ʿ Arab uğrar yine yolda baña
Yā ʿ Alī dèr bu deveyi şat baña

Şataram dèdi ‘ Alī alsañ eger
Dèr bahāsın söylegil iy mu‘teber

1090 Dèdi üç yüz dirhemi vèrseñ eger
Bu devenüñ yuları saña deger

Dèdi aldum şaydı olda aqçeyi
Pes ‘ Alīye cümle tapşurdı anı

Pes devesini ‘ Alī teslīm eder
Nuhtesin tutdı anuñ yédüp gider

[32a] Vardı bāzāra ‘ Alī aldı ta‘ām
Ol Hasan birle Hüseyni şād-kām

Aldı anı çün eve geldi gerü
Anı gördi geldi Zehrā māḥ-rū

1095 Fāṭıma çün baqdı gördi aqçeyi
Dèdi kim kıandan getürdüñ sen bunı

Bir deve aldum dèdi ben bu zamān
Verecege dirheme dèr yüz ‘ ayān

Bil anı ben va‘de ile almışam
Gör ki bey‘ümde ne aşşı kılmışam

Ol maḥalde geldi yine bir ‘ Arab
Dinle bunı ‘ işkıla iy hoş-edeb

Vèrdüm üç yüz dirheme naqde anı
Gör işimi nice oñardı Ğanī

1100 Böyle dèdi bunı çün Şīr-i Hudā
Çıqdı gitdi yine bāzārdan yaña

Ol devenüñ şāḥibin eyler taleb
Şartı eyle kılmışıdı ol ‘ Arab

Vèresin ele düşicegez dèdi
Vardı ol ‘ ahd üstine anı istedi

İstedi çok anı bulabilmedi
Anca cehd êtdi nişânın almadı

Çaygulu gönli ‘ Alî döndi gerü
Vardı Resûl atına geld’ ilerü

1105 Muşafāya geldi çün vèrdi selām
Muşafā aldı selāmını tamām

Pes yüzine badı güldi Muşafā
Çayguı ref [êt] dèdi yā Murtażā

ışşanı şimdi senü iy Bū’l-Hasan
Sen mi vèürsin aberi yosa ben

Dèr ‘ Alî yā Muşafā sen ıl beyān
Luf u isān eylegil sen ıl beyān

Yā ‘ Alî dèr dile şimdi söyleyem
Ne idi ikmet saa ‘ arz eyleyem

1110 Ol ‘ Arab kimidi sen söyle baa
Hem deve va‘ de ile şatdı saa

Daı kimdi bilmedü mi ol ‘ Arab
Kim anı senden şatun aldı ‘ aceb

[32b] Dèdi anı ‘ Alî bilmem yā Resûl
Dèdi meger bildüresin kimdür ol

Ol ki şatdı anı Cebrā’ il idi
Hem alan bilgil ki İsrāfīl idi

Altı dirhem vèrdü Allāh yolına
Çünkü ram eyledü Allāh ulına

1115 Birisine elli vèrdi ol udā
Altısına ıldı hem üç yüz ‘ aā

Dünyede böyle ‘ aā ıldı Kerīm
Kim bile kim ala n’eyler ol Raīm

Böyle kıldı sülûk anlar müdâm
Anların bu idi vèrdi şubh u şâm

Ellerinde küt-ı yevm olsa hemân
Sâ'ile vèrür ziyâdın ol zamân

Biz kaçan bulısaruz ol menzili
Döndürürüz yüz göricek sâ'ili

1120 Vâh meger kim fazlı ile ol Hudâ
Eyleye rahmet bize yevmü'-l-cezâ

Hikâyet

‘Âyişe Hâfûn ki ümmü’l-mü'minîn
Böyle kıldı ol rivâyet iy emîn

Geldi bir ‘avrat Resûlün katına
Nice idi diñlegil hâleti ne

Kurmuşdı şağ eli anuñ yaqîn
Söyledi kim yâ Resûlü'l-mürselîn

Luţf êdüp kılğıl du‘â sen bu zamân
Kim elüm şıhhat bula iy mihrübân

1125 Muşafâ dèdi aña kim ne sebeb
N’oldu kim koluñ kurıdı iy ‘aceb

Dèdi kim gördüm düşümde bu gèce
Şöyle kim kopmış kıyâmet bu gèce

Hem cehennem kıpkızıl olmuş yanar
Bir yañadan cennet olmuş âşikâr

Cennet ehli vâşıl olmuş rahmete
Hem cehennem ehli düşmiş miñnete

[33a] Yèdi kapusını gördüm âşikâr
Birisinde anamı gördüm yanar

1130 Bir elinde varıdı bir vaşla et
Yemişidi od elinden dürlü let

Bir elinde hem eski pāresi
Ol ikisi olmuş anuñ çāresi

Anlaruñla odı özinden kırır
Hāletini görenüñ cismi erir

Söyledüm aña ki iy ana neden
Böyle yanarsın bu od içinde sen

Sen helālüne muṭī^c êdün yaḳīn
Rāzı idi daḡı senden ol emīn

1135 Olmamışduñ ^cāşī hem Allāha sen
Ṭā^c at êtdün hem ulu dergāha sen

Yā ana pes söyle ne oldı sebeb
Kim saña kılmış-durur Tañrı ğāzab

Dêdi yā kızum işitgil söyleyem
Hālümü saña hikāyet eyleyem

Ben baḡīl idüm fenāda bil yaḳīn
Anuñiçün çekerem cezā hemīn

Eylemişdür Haḡ baḡīllerüñ yerin
Bu cehennemüñ içinde bil yaḳīn

1140 Dêdüm iy ana baña eyle beyān
Ol etile eskiyi eyle ^cayān

Ḳandan almışsın buları söylegil
Vaşfını bildür baña şerḡ eylegil

Söyledi kim yā kızum bil bunı sen
Sadaḡa vemişidüm dünyāda ben

Vemişidüm Haḡ yolına az u çok
Leyk bu ikisi idi daḡı yok

Uşta anı vèrdiler baña bu dem
Özümi oddan anuñla qorıyam

1145 Pes yine dèdüm ki iy ana dègil
Qancarudadur atam bir söylegil

Dèdi kim atañ sañı idi yaqın
Qıldı rañmet aña Rabbü'l-‘ âlemîn

Ol varup cennetde kılmışdur qarâr
Uş sañiler menziline aşikâr

[33b] Ol aradan ben yine kıldum güzer
Gıtdüm atam yanına bilem haber

Yâ Resûlallâh onu gördüm ‘ ayân
Havz-ı Kevşer kırağında nâ-gehân

1150 Alurıdı Murtażâdan ol qadeh
Şu vèrürdi halkı kıldurdu ferah

Cennet ehline şu vèrür ser-te-ser
Böyle gördüm anı yâ Hayrü'l-beşer

Çünkü gördüm atamı bu işde ben
Dèdüm aña Tanrı için söyle sen

Hâtunuñ saña muti‘ idi yaqın
Râzî idi dağı Rabbü'l-‘ âlemîn

Ol cehennemde çeker dürlü ‘ azâb
Teşnelikden hod anuñ hâli harâb

1155 Sen cinân ehlin şuarursın kamu
O şusuzluqdan yanar ender-şamı

Hâq rızasıçün n’ola sen iy ata
Bir içim şu kılasın aña ‘ atâ

Dèdi yâ kızum bu sözi söyleme
Bilmedügün nesneye sa‘ y eyleme

Nite kim anañ baḥl̄ idi qatı
Ol sebebden ki çeker bu zaḥmeti

Uş baḥiller menziline iy oğul
Yanuban zaḥmet çeker nâr içe ol

1160 Muşafānuñ ḥavzı olmışdur ḥarām
Kim baḥl̄ [ü] mücrimlere iy n̄ik-nām

Dēdi iy ata bir içim şu baña
Vērgil anı kim içüp bulam şafā

Bir qadeḥ şu vērdi baña hem atam
Aluban gıtdüm anı içe anam

Vardum içürdüm hem ol şuyı aña
Qulağuma ērdi nā-geh bir şadā

Dēdi qurutsun elün̄i ol Çalap
Dünyede hem böyle olsun bu ğazab

1165 Kim şuarduñ bir baḥile bu maḥal
Muşafā ḥavzından iy ḥā 'in zāğal²²

Bunı kılmışdur aña Allāh ḥarām
Nişe şuarduñ anı ētdün̄ tamām

[34a] Çün uyandum uyqudan ben yā Resül
Qurumuş gördüm elüm iy pür-uşül

İşidüben kıldı āh ol Muşafā
Dēdi kim anañ baḥillığı saña

Dünyede²³ iken ziyānı degdi çün
Nice ol ḥāl̄i anañ pes bugün

1170 Muşafā qodı ‘ aşāsını revān
‘ Avretün̄ elinün̄ üstine ‘ ayān

²² 1165 zāğal < dağal

²³ 1169 dünyede : düynede

Dēdi iy Ğaffār u Ğayy u Z̄ü'l-celāl
İy Kerīm ü iy Raḥīm ü bī-zevāl

Pāk-zātuḡ ḡürmetiçün yā İlāh
Luṭf kılgıl bu zamān iy Pādişāh

Hem daḡı bu vāḡı' anuḡ ḡürmeti
Bu za'ıfeden gidergil zaḡmeti

Ḥaḡ ta'ālā ol du'āsımı ḡabūl
Eyledi çün kim anı kıldı Resūl

1175 Ol za'ıfenüḡ hem eli oldı ḡoş
Vēr şalavāt Muştafāya bā-ḡurūş

El-Ḥadişü's-Şānī 'Aşere

Erba'inden on ikinci uş budur
Bunı ḡulaḡıḡda şaḡla hem-çüdü

'İkrimedendür rivāyet uş bu ḡaber
Diḡle bunı şıdḡıla iy mu'teber

İbni Abbāsdan dēdi kim bir su'āl
Ben işitdüm kim şoruldu bu muḡāl

Kim bu āyet ma'nisini şordılar
Ne-durur maḡşūd bu sözden dēdiler

1180 Söyledi Furḡān içinde ol Ğafūr
Kim "neze'nā" dēdi hem "mā-fi'ş-şudūr"

İbni Abbās anlara vērdi cevāb
Dēdi kim diḡleḡ cevābı bā-şavāb

Ṭaḡla çün kim erişe maḡşer ḡüni
Mü'miniseḡ şıdḡıla diḡle bunı

Bir büyük taḡtı ḡetüreler revān
Hem kızıl yāḡūtdan ola 'ayān

Ginligi yigirmi arşun ola hem
Belki artuğ ola vü olmaya kem

[34b]

1185 Olmaya bir vaşla anda bil yaq̄in
Cümle kudretten ola iy pāk-dīn

Ol Ebū Bekri'ş-Şiddīk Yār-ı Ğār
Geçüp anuğ üstine éde qarār

Ola büyüklüğü dağı ol kadar
Geçüben otura ol tahta 'Ömer

Pes yine bir taht dağı hem-çünān
Ol yeşil yāqūtdan ola iy cüvān

Bu dağı ola yine anlarca hem
Ol dağı kimüñ-durur diñle bu dem

1190 Geçüben otura ol 'Oşmān aña
Hem dēnildi cāmi' ü'l-Ḳur'an aña

Hem yine bir taht dağı iy h'āce
Ola ol yāqūt aq̄ gāyet yüce

Ola anlarca büyüklüğü anuğ
Yağşı diñle kim şafā bula cānuğ

Ol Emīrū'l-Mü'minīn Şīrū'l-Ḥudā
Geçüben otura aña Murtażā

Bunı bildüñ şimdi sen diñle yine
Ne-durur maqşūd anı aña yine

1195 Tahtları Ḥaḳ emri ile ol zamān
Gölgesine 'arşuñ ilteler revān

Çünki varup anda eylerler qarār
Pes yine emr eyler ol dem Girdgār

Hem de gelür anda bir hayme ‘ azîm
Anı da dürden yaratmış ol Kerîm

Diñle şimdi sen büyüklüğün anuñ
Söyleyem tâ kim şafâ bula cânuñ

Ola hem ol nev‘ e ol hayme ulu
Yer gök ehli içine girse kamu

1200 Dağı her ne halk édüpdür ol Hudâ
İçine girse anuñ iy hûb-liķâ

Bir bucağında ola anuñ hemîn
Gör yine n‘eyler İlâhi‘l-‘ âlemîn

Pes gele hazretten ol dem dört kadeh
Diñle bunu kim bula cânuñ ferah

Ala Şiddîķ ol kadehüñ birisin
Ala birin hem ‘ Ömer anda yaķîn

[35a] Hem yine ‘ Oşmân ala birin dağı
Birisin de Şîr-i Yezdân iy aģî

1205 Ol kadehlerden içeler yer yerin
Şuvarurlar cennet ehlin ba‘ d-ez-în

Bu-durur bilgil bu âyetden murâd
Hem “neze‘ nâ” dedi ol Rabbü‘l-‘ ibâd

Buyurur ol demde Rabbü‘l-‘ âlemîn
Kim açalar ol cehennem kapusın

Götürile kâfir öñinden hicâb
Râfizîlerüñ öñinden de niķâb

Pes göreler baķup anlar ol zamân
Ol şaķâbe menzilin bellü beyân

1210 Dünyede bunlara inkâr eyledük
Kendümüz nâr içre bî-zâr eyledük

Anları seven bulur cennet ‘ azīm
Sevmeyenler hem yanar nār-ı caḥīm

Ṭamu ağızına çekerler yine sed
Pes yanarlar²⁴ anlar anda tā ebed

Hem dēdi Sultān-ı Cem‘ -i enbiyā
Şadr-ı Bedr-i ‘ Ālem-i Şāhib-vefā

Her kişide olsa bir zerre imān
Ben şefā‘ at eylerem aḡa ‘ ayān

1215 Ol cehennemden çıkup āzād olur
Gidüben kayğusı anda şād olur

Yā İlāhī luṭfuñıla kıl meded
‘ Āşī kullara sen iy ferd Eḡad

Qılma maḡrüm ol şefā‘ atden bizi
Anlaruñla eylegil ḡaşrumuzu

Ḥikāyet

Gel yine diñle bumı iy pāk-dīn
İbni ‘ Abbāsdan rivāyetdür yaḡīn

Kim bu āyet ma‘ nisinden söyledi
İşbu envā‘ ıla tefsīr eyledi

[35b]

²⁴ 1212 yanarlar : yazarlar

1220 Enbiyâlar cennete tâ kim gire
Menziline her birisi kim ère

Cümleden öñdin girenler cennete
Èrişe anda firāvân ni‘mete

Giriser evvel Muḥammed ümmeti
Ümmetiseñ tutma dilde ribeti

Soñra giren ṭamuya bilgil ‘ayân
Hem bu ümmetden olısdur hemân

Çünki anı bildüñ imdi diñlegil
Ne-durur maḳşüd anı añlağıl

1225 Çün ola maḳşer günü şoru ḥisâb
Kimisi raḥmet bula kimi ‘azâb

Maḳşer ehli ṭura anda mevc mevc
‘Āşīye gele elem hem fevc fevc

Süreler cümle şırâṭuñ üstine
Baḳmaya ol demde kimse dostına

Ra‘d nisbet kimisi geçer revân
Kimisi yel tek eser bilgil ‘ayân

Yügrük atlar tek kimisi geçeler
Kimisi yürüyü yürüyü geçeler

1230 Kim geçe āsanlığla ḳurtıla
Kim düşe düzaḥa hem zârî ḳıla

Pes Muḥammed ümmetinden ol zamân
Bir gürüh ola Şırâṭ üzre ‘ayân

Ol Şırâṭ üstinde bend olmış ola
Āh u feryâd eyleyüp ḳalmış ola

Çün göre baḳup oları Muştafâ
Ümmetidür bile ol şāhib-vefâ

Ol sebebden ki olar zâhir olur
Vuzûnuñ âşârı ile bilinür

1235 Çün buları tanıya ol dem Resûl
Şol mübârek hâtırı ola melûl

[36a] Ol zamânda eyde kim yâ Cebre'îl
Sen bu aĥvâli baña bir söylegil

Ne sebebden ümmetüm kalmış-durur
Hem Şırâţ üstinde ĥabs olmış-durur

Ĥaĥ meleklerden yaña êde ĥiţâb
Siz çekünĭ anlaruñ üstine ĥicâb

Görmesün tâ kim Muĥammed anları
Ol Şırâţ üstinde bend olanları

1240 Anlaruñ üstine çekilüp niĥâb
Ara yêrde ola çün kim bu ĥicâb

Görmeye bunları daĥı Muşţafâ
Anlar anda göreler dürlü cefâ

Vara çün gire Muĥammed cennete
Ërişe anda firâvân ni'mete

Çün kıyâmet ehline kıla nazâr
Eyle şana anda ol Ĥayrü'l-beşer

Cennete girdi cemî' -i ümmeti
Şâd ola anda Resûlullâĥ kıatı

1245 Lezzetine meşĥûl ola cennetün
Nedür aĥvâli ne bilür ümmetün

Ĥaĥ buyura kim zebânîler gire
Kim cehennem sarı bunları süre

Tabşura kıamu buları Mâlike
Dêr atuñ bunları nâr-ı hâlike

Çün göre Mâlik buları ol zamân
Eyde siz kimsiz baña eyleñ ‘ayân

Siz ne ümmetsiz degin toğrı baña
Ben bu dem görüp sizi kıaldum taña

1250 Yâ şakîler ben şanurdum kim dağı
Kıalmamışdur hiç kimesne dūzađı

Ne kıavümsiz siz baña vèrün ħaber
Kim görünür sizde îmandan eşer

Kim ki gelmişidi sizden ilerü
Eydeyin ħâllerini bilün kıamu

Elleri ayakları bağluyıdı
Derdile yürekleri tağluyıdı

Boyunlarında anuğ ağlâlıdı
Hem selâsiller dağı engelidi

[36b]

1255 Cümlesi Şeytânıla mağrûnıdı
Çatılu Şeytânıla mağbûnıdı

Yüzleri üzre çekerlerdi kıamu
Kıara idi yüzleri kıçı ulu

Yüzleri zışt gözi çağır cümlesi
Kim bu ħâlıla olurdı herkesi

Bu ‘alâmet sizde yoğdur ne ‘aceb
Bu kerâmete nedür sizde sebeb

Ayađıñuz elleriñüz boş kıamu
Sizde niçündür bu ‘aceb iy ‘amü

1260 Siz kime ümmet olursız söyleñüz
Ĥâliñüz baña ħikâyet eyleñüz

Eydeler kim yā Mālik şorma aḥī
Derdümüzü hem de arturma daḥı

Biz utanuruz ki senden bu zamān
Kim saña aḥvālümüz dēyek ‘ayān

Sen velīkin bu kadar olgıl agāh
Bize Qur’ān indirüpdür ol İlāh

Daḥı ol ümmetdenüz bil iy hümām
Kim ramazānı tutanlarduḡ tamām

1265 Hem ṭavāf edenleridük Ka‘ beyi
Hem bilürdük bir-durur ol Rabbi

Hem daḥı biz ol ġazā edenlerüz
Kāfiriçün ḥarbi çok kılanlaruz

Ol kavümdük kim alurduḡ dest-namāz
Hem cemā‘atle kılrduḡ biz namāz

Hem bize buyurmışdı ol ezān
Ġusl kılmak hem cenābetden ‘ayān

Mālik eydür yā şaķiler pes niçün
Siz cehennem ehli olmışsız bugün

1270 Bu ‘ameller sizi niçün söyleñüz
Ṭamudan kırtarmadı şerḥ eyleñüz

Dēyeler kıлма bize çok serzeniş
Geldi bizüm başumuza işbu iş

Bu söz üstinde iken bunlar negāh
Bir nidā erişe ez-şüy-ı İlāh

Eydeler kim ol ġürühı siz revān
Ṭamuya ulaşıdurūñ işbu zamān

[37a] Eñ yukaru ḡapusına dūzaḥūñ
Ṭiz oluñ siz bu ġürühı bıraḡūñ

- 1275 Eyde Mâlik yâ şakîler diñle siz
Bu kelâmı fehm édüben añla siz
- Fehm éder misiz bu sözi iy ‘ aceb
Hem size erişdi Allâhdan ğazâb
- Eydeler kim cümlemüz bildük ‘ ayân
Leyk mühlet vèr bize sen bu zamân
- Bir iki dem hâlümüz ağlayavuz
Cânumuz hâsretile tağlayavuz
- Nevha édüp ün çeküp zârî kı lup
Ağlaşalum bâri yanup yağı lup
- 1280 Mâlik eyde siz bu sözi söylemeñ
Olmaz işdür siz buña sa‘ y eylemeñ
- Size ben mühlet vèrebilmem yağı n
İşlemem illâ ki Tañrı buyruğın
- Mâlîke Hâğ emr éde anda nidâ
Sen olaruñ hâcetin eyle revâ
- Bir dağı zağmet çekürme anlara
Eyde vèrdüm bil ki mühlet anlara
- Ağlasun nefsinî anlar ol zamân
Rağm édüp sen anlara vèrgil amân
- 1285 Mâlik anda anlara mühlet vère
Zârî zârî ağlaşalar yèk-sere
- Cümle anlar zâr u feryâd éde
Her biri yüz nevğalar bünyâd éde
- Olalar eşnâf u eşnâf iy ‘ azîz
Birbirinden ayrılup ola temîz
- Ola bir şımf anda Kır’ân oğuyan
Bir gürühî hâcılar ola ‘ ayân

Bir gürühü ola yine g̃aziler
Tola anlardan cemî' i yazılar

1290 Bir gürühü daħı ' avratlar ola
Ağlaşa bunlar daħı şağa şola

Eydeler şimdi İlähî n'êdelüm
Nâr zaħmetine nice şabr êdelüm

Yoğıdı gün ıssısına şabrumuz
Buña nice şabr êdelüm şimdi biz

[37b] Vâh nice şabr êdelüm nîrâna biz
Vâh libâsumuz olan kaṭrana biz

Ol fenâ dârında yüz biṅ nâzıla
Dürlü ħil' atler giyerdük sâzıla

1295 Nerm ħil' atler daħı dîbâ ħarîr
Biz giyerdük iy Kerîm-i dest-gîr

Döşenüp dürlü döşek zibâ ħarîr
Uş cehennem içre etimüz erir

Uş ħarîrler yêrine ağlâl ola
Hem selâsiller daħı engel ola

Biz nice şabr êdelüm aña bu dem
Bize raħm êt iy Kerîm ü pür-kerem

Dürlü ni' metler vèrürdüṅ nefse küt
Ol fenâda iy Kâdîm-i lâ-yemût

1300 Hem şovuḳ şular içerdük her zamân
Bezm-i ' işretler kıldurduk şâdmân

Ĥâlümüzi [sen] bilürsin iy Kerîm
Uş yêrüz zaḳḳüm içerüz ħamîm

Böyle ağlaşa hemîn anlar ḳamu
Âh u veyli dèyüben kiçi ulu

Sen yeter vèrdün bulara mühleti
Geldi şimdi uş cehennem nevbeti

Her kişi öz kılduğı fi' lün̄ yaķın
Uş bugün çeksün cezāsın iy em̄in

1305 Her kişi öz va' desin görmek gerek
Cümle bunlar tamuya girmek gerek²⁵

Bu nidāyı çünki Mālik işide
Ol gürūha hem yine tefh̄im ēde

Söyleye kim yā şekāvet ehli siz
Bu sözi işitdün̄üz mi cümleñiz

Ṭuyduñuz mı bu ne ündür ne maķāl
Vāh bilür misiz ki nite oldu ħāl

Süreler tamuya anlar gireler
Ağlaşalar ol zamān zār ēdeler

1310 P̄irleri seçüp süreler ilerü
Pes yigitler süreler andan gèrü

Zārī zārī ağlaşalar bir zamān
Yine anda bir nidā ola ' ayāñ

Pes yine ' arşdan yañadan bir avāz
Eyde yā Mālik işi étme dırāz

[38a] Anlaruñ ardınca ' avratlar ola
Her biri bir nev' ile zārī kıla

Ağzına çün kim yiteler tamunuñ
Aklı başından gide çün kamunuñ

1315 Pes melekler anlara karşı çıka
Bunlaruñ yüzine heybetle baķa

²⁵ 1305 gerek : girmek

Cümlesi bî-raḥm u heybetlü ola
Cümlesi zîşt ü şalâbetlü ola

Biñ zebânî her birisini tuta
Cümle bir bir anları oda ata

Ol cemâ' at dūzaḥa çün kim gire
Her kişi kendü ' azâbını göre

Çün buları yandura od sehm-gîn
Tuta ba' zınuñ topuğına degin

1320 Ba' zınuñ dizine degin yandura
Çıkmaya yukaru hem anda tura

Ba' zınuñ gögsine erişe hem
Tırmadın yaқа buları dem-be-dem

Od bularuñ qalbine qaşd êde pes
Yüzlerin yaқmađa hem êde heves

Yine ol demde İlâhi'l' âlemîn
Mâlike eyler nidâ kim iy emîn

Sen yüzinden bunlaruñ odı gider
Yüzlerini yaқmasun nâr-ı saқar

1325 Dilleriyle qalbine hem raḥm kıl
Yaқmasun ol yerleri oda dëgil

Yüzleriyle baņa eylerdi sücüd
Anlara kılsam gerekdür luḥf u cūd

Dilile iqrâr êdüp baņa müdâm
Qalbile taşdıқ êderlerdi tamâm

Ol sebebden anlara raḥm eylegil
Oda çok te 'kid êdüben söylegil

İşideler ol nidâyı çün bular
Ol zamân zârî kılup ağlaşalar

- 1330 Muşafâyı ol zamân yâd êdeler
Ağlaşalar zâr u feryâd êdeler
- Yâ Muhammed eylegil bize meded
Nâr-ı saķar yaķdı cānı bî-‘aded
- [38b] Eydeler kim yâ Eba’l-Ķāsım amān
Sen yetiş feryādumuza bu zamān
- İy günehkârlar ümidi yet bize
İy adı cennet güli sen yet bize
- Yâ ‘aşî Ķullara olan dest-gîr
Gel bizüm feryādumuza bugün êr
- 1335 Bize iy faĶrû’l-Ķıyâmet bir meded
Cānumuza êrdi âfet bir meded
- İy sekiz cennet Ķapusın fetĶ eden
Ümmetini Ķamuda Ķoyup giden
- İy adıyla baĶlanan bāb-ı saķar
Başımuza gör bizüm geldi neler
- İy şefî‘ olan cemî‘-i mücrime
V’iy sirāc olan yine her encüme
- Êr bizüm feryādumuza yâ nebî
V’iy serā işigi Ķaste maĶlabı
- 1340 El-Ķıyâř iy faĶrû’l-‘âlem el-Ķıyâř
MefĶar-i evlād-ı Ādem el-Ķıyâř
- El-Ķıyâř iy mehbit-i RūĶu’l-emîn
Gelgil iy maĶbûb-ı Rabbi’l-‘âlemîn
- El-Ķıyâř li’llâhi fi’llâh el-Ķıyâř
El-Ķıyâř iy řāĶib-i cāh el-Ķıyâř
- İy günehkârlar penāhı el-Ķıyâř
Her dü ‘âlem pâdiřāhı el-Ķıyâř

El-ğiyâş iy haste diller merhemi
El-ğiyâş iy kimsesüzler hem-demi

1345 Başumuza senden ayru vâh neler
Geldi bizüm gel gör iy Hıyırü'l-beşer

Raḥm kılgıl ḥālümüze bu zamân
Bu ʿazâb içinde kalduḡ nâ-tüvân

Bu zaʿîf ümmetlerüñ ender-caḥîm
Bu ʿazâb içre çeker endüh u bîm

Tâkatümüz kalmadı yâ Muştafâ
Nâr içinde çekmege cevr ü cefâ

Böyle dëyüp zâr u feryâd edeler
Aḥmed adın dem-be-dem yâd edeler

1350 Mâlike anda tazarruʿ edeler
Yalvarup hem çok tevaḡḡuʿ edeler

[39a] Biz Muḥammed ümmetiyüz bil ʿayân
Ḥâlümüz olsun saña şimdi beyân

İşidüp Mâlik bulara raḥm êde
Ṭura cennetden yaña ol dem gide

Ellerin kıoya kıulağında revân
Hem müʿezzin nisbetinde ol zamân

Bir yüce ʿavâzıla edüp nidâ
Mâlik ol dem çağıra şâhib-vefâ

1355 Cennet içinde gezersin şâd-kâm
ʿİşret ü zevḡ ü şafâ edüp müdâm

Şol zaʿîf ümmetlerüñ ender-caḥîm
Uş yanarlar oluban zâr u saḡîm

Ḳalmadı oda olaruñ ṫâḡati
Kim zebün olmış-durur anlar ḡatı

Bu sözi çün kim işide Muştafa
Şadr-ı Bedr-i ‘ Ālem-i Şāhib-vefā

Şıçrayup tura yerinden bi-ķarār
İne tahtından revān bi-ihtiyār

1360 Atlana ol dem Burāķa çün nebī
Ķamçıluyuban süre ol merkebi

Dēye ‘ accil şümme ‘ accil yā Burāk
Kim za‘if ümmet çekerler ihtirāk

Şabr edemezler cehennem zaķmına
Ayaķuķı tiz revān götür yine

İşide bunı götüre ayaķın
Kim cehennem aķzına başa hemin

Bunlaruķ feryādın işide Resul
Ağlaya ol dem ola ķatı melul

1365 Muştafanuķ şavtını işideler
Yer yerin feryād u zārī edeler

Mālike eyde Muħammed ol zamān
Kim cehennem aķzını açķıl revān

Sen cehennemden çıkargıl ümmetüm
Anlaruķ çıkmaķınadur himmetüm

Eyde Mālik yā Muħammed diñlegil
Ĥālümü ‘ arz eyleyem sen anlaķıl

Tańrıdan emr olmayınca yā Resul
Ben çıkarmazam oları bilmiş ol

[39b]

1370 İşide Muħammed bunı āşikār
Döndüre andan Burākı bi-ķarār

‘ Arş ayagına gele ol dem yine
Pes revân anda Burâkından ine

Hâlıkâ ede sücûd ol dem revân
Dîne iy Sultân-ı Hayy-ı câvidân

Bu mıdı ahdüñ benümle iy Hudâ
Böyle mi ahd etmişidüñ sen başa

Ümmeti koymayayduñ tamuya
Rağm edici çünki sensin şamuya

1375 Gel benimle bu zamân luğ işlegil
Anları şimdi başa bağışlağıl

Cümlesin bağışlaya ol dem Hudâ
Muşafâya eyleye fażl u ‘ aţâ

Çıkara şamudan anları Resûl
Tâ ki ola şazrete anlar vuşul

Öñlerine düşe Aşmed ol zamân
İlete tâ anları sūy-ı cinân

Nehr-i şayvâna gire anlar yine
Şamu zaşmı tenlerinden arına

1380 Cennete varup muşalled olalar
‘ İşret edüp hoş temâşa kıllalar

Çünki kâfirler göreler bunları
Zârilik ede şamusı yer yeri

Eydeler n’olaydı kim dünyâda biz
Kim Müsülmân olayduğ cümlemiz

Pes bu âyet kim denildi âşikâr
Bu şadışüñ evvelinde herçi var

Ol-durur Şağdan ümidümüz bizi
Yaşmaya şamu odına hem sizi

El-Hadīṣü's-Şāliḥ ve'l-ʿAşerete

- 1385 Erbaʿinden on üçüncü bunı bil
Kālb-i şāfiyıla anı gūş kııl
- Bū Saʿidendür rivāyet bu ḥaber
ʿIşkıla diñle bunı iy muʿteber
- Dēdi bir gün ol Muḥammed Muştafā
Mescide girdi negāh ol bā-şafā
- [40a] Görđi söyleşir kamosı yer yerin
Cümle dünyā sözine meşgūl hemīn
- Anlara söyledi kim nʼoldı size
Bāri nʼolmuşdur sizün ʿaqlıñuza
- 1390 Görürem bu ḥāl içinde ben sizi
Başdan aparmış-durur dünyā sözi
- Hādīmüʼ-l-lezzātı edün siz kelām
Yaʿni mevt zikrini eyleñ şubḥ u şām
- Ol giderür cümle-i lezzetleri
Cāna koyar ol öküş lezzetleri
- Siz ḥaḳīḳat bilünüz iy ḥāş u ʿām
Kābrünüz söyler size her gün kelām
- Bunı dēr kim uş benem ğurbet evi
Yalnızlık menzili vaḥşet evi
- 1395 Dēr benüm adum-durur beytüʼt-türāb
Hem benem kurt kuş evi bil iy şebāb
- Daḥı dēdi ol Resūlullāh yine
Kānḳı müʼmin ḳul ki girse ḳabrine
- Ḳabri aña dēr ki ḥoş geldün şafā
Merḥabā her dem hezārān merḥabā

Arķam üstinde gezen demlerde hem
Kim severdüm ben seni iy muķterem

Ėoş bugün mihmān erişdüñ sen baña
Ne kııuram şimdi gör ben de saña

1400 Gezdüğüñ vaķtinde hem arķamda sen
Rāzı idüm senden iy Ėulķı Ėasen

Ben de elden geldüğünce bu zamān
Rāzı kıılam kim olasın şādumān

Ėabrine vüs‘at vėre anuñ Ėudā
Göz erince yol aña olur ziyā

Ėabrine cennet kıapusı açıla
Ėüriler gelüp aña mūnis ola

Mū‘minüñ sözini bildüñ diñle sen
Şimdi gel kāfir sözünü açla sen

1405 Ėabre Ėün kim kıoyalar kāfirleri
Ne dėr aña kıabri gör iy dīn eri

Dėyeler ehlā saña lā-merĖabā
İy utanmaz kāfir-i ehl-i Ėaķā

[40b] Sen gezen demlerde arķamda benüm
Yoğıdı senden yavuz ĖiĖ düşmenüm

Olmışıduñ ‘āşı Ėün Allāha sen
Allāh olmamışdı rāzı dağı ben

Ėünkü sen benden yaña geldüñ bu dem
Gör ki ben dağı saña şimdi n’ėdem

1410 Pes anuñ kıabri kıavuşa ol zamān
Şındura süñüklerin anuñ ‘ayān

GeÇe kıaburğası ol demde kıamu
Heybetinden birbirinden arķuru

Bu hadîsi söyleyen demde Resûl
Gör nice kılmış işâret anda ol

Birbirinden ellerinüñ parmağın
Kim geçürdi ol Resûlü'l-muttaķın

Söyledi ol dem yine faħr-i cihân
Ėabrine anuñ gelür yétmiş yılan

1415 Yeryüzine çıksa ger anuñ biri
Dem uraydı Ėalmaya kimse diri

Yeryüzinden bitmeye hergiz nebât
Ėalmaya hiÇ nesne ender-kâ'inât

Şancar anuñ Ėabr içinde bir yerin
Tâ kıyâmet acısı gitmez yaķın

Pes yine ol faħr-i 'âlem söyledi
Bir çemendür Ėabr-i cennetden dèdi

Hem cehennemdem daħı bir Ėufredür
Diñle bu sözüñ murâdı kim nedür

1420 Her kimün kim ola â' mâli iyü
Ėabri gülşen olur aña ne Ėayu

Her kimün kim ola â' mâli yaman
Ėabri anuñ hem cehennemdür hemân

Yâ İlâhî raħmetile Ėıl nazâr
Ėabrümüzi eyleme bizüm saķar

Ėikâyet-i Ebû Bekr İbni İsmâ'îl

Bu hadîşün üstine iy mu' teber
Diñle şimdi söyleyeyin bir Ėaber

[41a] Dèdi ol Bû Bekr İsmâ'îl ' ayân
Güş Ėıl bu sözi iy âram-ı cân

1425 Dēdi ‘Osmān İbni kim ‘Affān-durur
Şöhreti hem cāmī‘ -i Qurān-durur

Ger cehennem vaşfını işitse ol
Ağlamazdı olmazıdı hem melül

Yā kıyāmetden işitse ol haber
Ağlamazdı bil yaq̄in ol mu‘teber

Leyk kabır aşılsa yanında hemin
Söyle hikmet bunda nedür iy emin

Dêrler kim yā Emîrû‘l-mü‘minin
Söyle hikmet bunda nedür iy emin

1430 Sen cehennem vaşfın işitsen eger
Ġam yemezsin hergiz o nār-ı saķar

Dêyeler yāhud saņa maşşer sözün
İşidende hergiz olmazsın ġazın

Bir kimesne kabri aşısa aşikār
Kim sen ağlarsın hemān dem zār u zār

Söyledi pes ol Emîrû‘l-mü‘minin
Dēdi hikmet bu-durur yā Müslimîn

Ol zamānda kim kıpar yevmü‘l-kıyām
Ġāzır olur anda cümle ġaş u ‘ām

1435 Hem cehennemde daġı bilün kıamu
Ġāzır olur anda hep ehl-i kıamu

Ġalkıla bile oluram ol zamān
Anlaruġla oluram yaġşı yaman

Ëlile olan kıamu her iş ki var
Cümle maġlûķ birbirin münis êder

Olmazam ġam-ġin aņa hem ser-nigün
Ëlile olan kıara gündür düġün

Qabr içinde leyk tenhâ oluram
Yalnız vahşet içinde qaluram

1440 Yalnız anda qavm ü qardeşden ırak
Vâh anda ne mûnis var ne çeraq

Qabr içinde oluram zulmetde ben
‘Aqrab ü ilanıla vahşetde ben

Hem yine miftâhı qabrün bil yaqîn
İsrâfîl elinde olur yevm-i dîn

[41b] Kim anı açmaz eli yevmü’n-nüşûr
Ya‘ ni miftâhıdır anuñ nefî-i şûr

Bu idi anuñ sözi kim her zamân
Siz yaqîn bilün yâ merdümân

1445 Her kime kim bu cihân zindân olur
Qabri anuñ Ravzâ-yı Rızvân olur

Her kimün kim olsa dünyâ cenneti
Qabr içinde ola anuñ miñneti

Kim ki terk êtdiyse dünyâ şöhretin
Bulur ol elbette ‘uqbâ devletin

Dêdi hayrû’n-nâs oldur dünyeyi
Terk êde terk êtmedin dünyâ anı

Hâlîkı görmez öñdin ol yaqîn
Dergehe varmağı fikr êde hemîn

1450 Haq rızâsın dem-be-dem êde taleb
Tâ ola anuñ necâtına sebep

Girmedin qabrini ma‘ mûr eyleye
Tâ cehennemden özin dûr eyleye

Yâ İlâhî lutfuñıla qıl meded
‘Âşî qullara sen iy ferd ü Ehad

Sen cehennemden bizi dūr eylegil
Âhîret evinde mesrūr eylegil

El-Ḥadīṣü'r-Rābi'ü ' Aşere

Bu ḥadīṣi diñlegil iy nīk-ḥū
Erba'inden oldu on dördinci bu

1455 Ol Enes kim İbni Mālikdür adı
Mervisīdür bu ḥadīṣ böyle dēdi

Söyledi ki Cebre'ile Muştafa
Yā aḥī dēdi beyān eyle baña

Hem benüm ümmetlerüm şoru ḥisāb
Dēdi görürler mi baña vēr cevāb

Dēdi Cebrā'il ki iy faḥr-i cihān
Anlaruñ vardur ḥisābı bil ' ayān

Cümlesi görmek gerek şoru ḥisāb
Her ne kıldıysa kamu cürm ü şavāb

1460 Leyk ol Bū Bekr-i Şiddīkuñ yaḳīn
Ḥaḳ ḥisābın şormaz ancaḳ bil hemīn

[42a] Diñle çün maḥşer ola yā Muştafa
Pes Ebā Bekre dēyiserdür Ḥudā

Gelgil iy Şiddīḳ girgil cennete
Ġarḳ olḡıl dürlü dürlü ni' mete

Pes dēye Bū Bekr-i Şiddīḳ ol zamān
Girmezem ben cennete yā Müste' ān

Dünyede her kim ki sevmişdi beni
Böyle alup girmeyince ben anı

1465 Hem Enesdendür yine uş bu ḥaber
Bunuñ isnādı ile iy mu' teber

Dèdi bir gün Muştafâ yanında biz
Otururduķ cem‘ oluban cümlemiz

Geldi aşhâbdan negâhın bir kişi
Diñlegil kim nice olmışdur işi

İki ayağı dizinden yaralu
Kıpkızıl kana boyanmış iy ulu

Pes aña şordı o demde Muştafâ
Bu ne hâletdür ki uğramış saña

1470 Yâ Reşûl dèdi kulaķ ur diñlegil
Söyleyem aĥvâlini sen anlağıl

Ol fülân şahşuñ ħapusından meger
Ben geçerdüm tâ ki iy Ĥayrü’l-beşer

Kelbi anuñ ayağımı dişledi
Uşta bu işi benümle işledi

Bir zamân aña otur²⁶ dèdi Resûl
Nice olur görelüm der pür-uşûl

Geldi bir kişi daĥı ender-zamân
Ol daĥı aşhâbıdı bilgil ‘ ayân

1475 Yaralu ayakları anuñ daĥı
Kıpkızıl kana boyanmış iy aĥî

Hem aña da yine şordı Muştafâ
Nice oldu ĥâlünĥi dègil baña

Yâ Resûlullâh dèdi bilgil ‘ ayân
Gideridüm yoluma ben nâ-gehân

Ol fülân şahşuñ ħapusından yaĥîñ
Gideridüm diñlegil iy pāk-dîñ

²⁶ 1473 otur : oturur

Ayağımı dişledi yırttı iti
Vâh beni ol gâyet incitdi kıatı

[42b]

1480 Muşafâ aşhâba dèdi ol zamân
Ayağa tıruñ oturmañ siz revân

Ŧurdılar cümle ayağa ol maḥâl
Diñilegil nişe oldı ŧimdi ḥâl

Muşafâ eydür ki tıruñ varalım
Ol kişinüñ kelbini öldürelim

Cümlesi tiğim ele aldı bular
Ŧamu ol demde ayağa tırdılar

Çünki varup çevre aldılar iti
İstediler dökeler anda kıatı

1485 Bunları gördi o kelb tırdı hemân
Düşdi peygamber ayağına revân

Dile geldi söyledi ol dem meger
Baña âmân vèrgil iy Ḥayrû'l-beşer

Yazuğam luḫ eyle öldürme beni
Bilürem ben Tañrıyı daḫı seni

Yâ Resûlu'llâh getürmişem imân
Ol Ḥudâya hem saña ben bî-gümân

Tañrıyı bir bilmişem seni Resûl
Luḫ édüben redd kıılma èt kıabûl

1490 Söyledi ol demde peygamber aña
Niçün incitdüñ buları dè baña

Diñle dèdi yâ Muḥammed söyleyem
Ben saña ḥâlümi ma' lüm eyleyem

Dédi bir kelbem za‘îf ü nâ-tüvân
Dağı cin kavmindenem bilgil ‘ayân

Bu işümi sen benüm görme ğarīb
Hağ baña emr eylemişdür yâ habīb

Kim Ebū Bekrile sögse ‘Ömere
Hağ beni eyler havāle anlara

1495 Dişleyüben eyleyem anı helāk
Cânı der-düzāğ ola vü cismi hāk

Şanma kim bunı özümden işledüm
Ol Hudānuğ emri ile işledüm

Nite kim bunlar sögeler dā’imā
Şiddīkıla ‘Ömere iy mehlikā

Anlara kıldı Resül ol dem nazār
Dér bilür misiz ki uş bu it ne dēr

[43a] Ağlayuban oldılar ğor u ğacil
“Şümmü bükmün” oldılar hem münfa‘il

1500 Dédiler “estağfiru’llāhe’l-‘azīm”
Vér bize tevbe sen iy ğulğ-ı ‘azīm

Tevbe vèrdi anlara fağr-i cihān
Şād u ğurrem döndiler andan revān

Şükr dergāhuña kim iy Pādişāh
Olmaduğ biz anlaruğla kīne-ğ‘āh

Çün muğibbüz anlara ez-cān u dil
Sen olaruğ ğürmetine yâ Celil

Rağmetünğden bizi māğrüm eyleme
Dünye vü ‘uğbāda mezmüm eyleme

El-Ḥadīṣü'l-Ḥāmisü ve'l-ʿAşerete

- 1505 Diñlerisen söyleyem ez-cān u dil
Erbaʿinden on beşinci bunı bil
- Bu ḥadīṣ Sufyāndan oldı āşikār
Dêr Enes dèdi bunı iy toğrı yār
- Kim dèmişdür ol Muḥammed Muştafā
Server-i evlād-ı Ādem müctebā
- Bir kişi dünyāda kılsa bir ʿamel
Ger eyü ola vü yā kārı dağal
- Ol ulusuna olur kamu ʿayān
Nice kim dirlikde bilürdi beyān
- 1510 Ger atası ola yāḥud anası
Ḳardeşi yā uşağı yā her nesi
- Ètdügi işden kamu tutar ḥaber
Yaḥşı olsa şād oluban şükr eder
- Ger yavuz ola olur katı melül
Ḥālîka eyler münacāt ol dem ol
- Dêr Ḥudāya şimdi öldürme bunı
Toğrı yola şalmayınca yā Ġanî
- Evvel aña vër hidāyet iy muʿîn
Sen anuñ cānını alğıl baʿd-ez-în

Ez-Kelām-ı Ḥadīṣ-i Resül ʿAleyhi's-selām

[43b]

- 1515 Hem de dèdi ol Resülü'l-mürselîn
Aḥmed ü Maḥmūd İmāmü'l-muttaḳîn
- Meyyit incir ḳabrün içinde yaḳîn
Nice kim dirlikde incinür hemîn

Pes dödiler yā Resūl'ullāh dēgil
Meyyiti ne incidür şerh eylegil

Dēdi cehd ēdün kıla görmeñ haṭā
Hem daḥı kılmañ ḥuşūmet mācerā

Ḳoñşuñuzı cehd ēdün incitmeñiz
Kimse ile hem yavuzluḡ ētmeñiz

1520 Bir kişiyile ger ḥuşūmet kılasız
Birbirinñüze hücūmet ēdesiz

Sen aña sögersen ol söger saña
Yaḥşı gelmez bil ki bu işler aña

Hem ataña anaña söger daḥı
Daḥı geçmiş aḡrabāña iy aḡı

İncinür ol işden olur bil yaḡın
Yaḥşı diñle ṭutma şekk sen iy emīn

Ḥikāyet-i Münāsib

Evliyālardan biri ol mehlikā
Şābitü'l-bünyāni dērlerdi aña

1525 'Ādeti bu idi anuñ iy emīn
Cum' a gēcesi olıcaḡ ol emīn

Gideridi ol ḡabirlerden yaña
Tā münācāṭ eyleyeydi bā-Ḥudā

Uyḡu girmezdi gözine tā seḡer
'Ömri bu nev' ile geçmişdi meger

'Ādetince yine bir gēce daḥı
Varmışdı maḡbereye iy aḡı

Başını ḡomışdı dizi üstine
Anlaruñ ḡālını bilmek kaşdıma

1530 Görđi kim çıđdı negāh ehl-i ubūr
Cümlesinüñ hātırı hep pür-uzūr

Cümlesi egnine geymiş²⁷ hūb libās
Yüzleri a işleri şükr ü sipās

Her birisinüñ öñinde bir aba
Dürlü ni‘ metler içinde luf-ı Hā

[44a] Ol arada varđdı bir nev-cüvān
Beñzi şaru işi āhıla fiğān

Ser-nügün olmışdı göñli ayğulu
Pāre pāre onı cānı orulu

1535 Aıdurđı gözlerinden anlı yaş
Eyleriği ol bu nev‘ ile ma‘ āş

Ne aba vardur öñinde ne a‘ ām
Böyle mağbūn otururđı iy hümām

Döndi abr ehli ubūrına amu
Hurrem ü handān olup kii ulu

Bu yigit ġāyetde mağbūn u azīn
Şordı Şābit ol yigitden āletın

Dēdi aña bu ne āletdür dēgil
ancarudansın baña şerh eylegil

1540 Bunlara geldi öküş dürlü a‘ ām
Şād-kām olup ayıtdılar tamām

Pes aba saña niün gelmez ‘aceb
Böyle sen mağbūn ayıtduñ ne sebep

Bunlaruñ içinde sen zār u azīn
Senden özge cümle handān iy emīn

²⁷ 1531 geymiş : gitmiş

Dēdi diŋle yā İmāmü'l-mü' minīn
Ben ġarībem bunlar içinde yaŋīn

Yoŋ-durur bir kimsenem yoŋsul ġani
Ĥayr u iŋsān ēde aŋa ol beni

1545 Aŋrabāsi vardur anlaruŋ aŋar
Ĥayr u iŋsān eyleyüp leyl ü nehār

Kiminüŋ atası var yā ŋardeŋi
Kiminüŋ evlādı var ērkek diŋi

Dā'imā bunlara vērirler ŋa'ām
Yā du'ā ile aŋarlar ŋubḥ u ŋām

Bunlara cum'a ġeçesinde ġelür
Anlar'anda her ne kim iŋsān ŋılur

Bunlaruŋ çün ḥālını bildüŋ' ayān
Pes benüm ḥālümü diŋle bir zamān

1550 Ĥācı idüm ben ġelirdüm Ka'beden
Hem ġötürmiŋdüm bile anamı ben

Ka'beyi çün ŋavāf ētdük yaŋīn
Ĥayıdup yētdük bu ŋehre iy emīn

[44b] Burada ērdi baŋa ḥükm-i İläḥ
Bunda ŋaldum ben ölüp iy yüzi māḥ

Çünki bunda defn ŋıldılar beni
Diŋlegil ŋimdi sen anam ḥālını

Bir kiŋiye vardı anam iy ulu
Ĥiç beni aŋmadı ol dem ŋayġulu

1555 Vāḥ unutmıŋdur beni yād eylemez
Ĥayġudan bir laḥza āzād eylemez

Dēdi ŋābit yā yigit vērgil ḥaber
Ĥandadur anuŋ evi iy mu'teber

Varuban hālünjî aña bildürem
Hem seni añar mı anañ bir görem

Söyledi pes ol yigit kim yâ İmām
Şol fülân küşede olur bil anam

Anı vèrdi haber dañı evin
Ger saña inanmasa iy pāk-dīn

1560 Bu nişānı söylegil ol dem aña
Ol nişān birle inana ol saña

Dè ki yüz mişkāl gümüş vèrmiş aña
Ol atasından mirāş qalmış aña

Söyle haqqımdur baña vèrsün anı
Qılmasun qabr içre zārıncı beni

Dèdi Şābit vardum anı istedüm
Buldım anı oğlınuñ hālın dèdüm

Çün işitdi düşdi ‘ avrat bī-qarār
Turup ağladı revān ol zār zār

1565 Şābite tabşurdı aqçeyi revān
Dèr vekīl ètdüm seni buna ‘ ayān

Yağşı qıl bunı faqīre miskine
Hem bunı vèrdüm ben oğlum hayrına

Aldı Şābit çün ulaşdurdı anı
Oğlınuñ hayrına iy cānum cānı

Oldı çün cum‘ a gècesi iy hümām
Maqbereye gitdi yine ol imām

Vardı yine çok münācāt eyledi
Ol Hudāya arz-ı hācāt eyledi

1570 Bir zamān soñra gördi ol imām
Çıqdı qabr ehli negāh hep tamām

[45a] Ol yigidi gördi yine ol ulu
Hoş libâsıla kim olmuş tâze-rû

Yüzi nûrlu olmuşıdı göñli şād
Olmışıdı cümle kayğudan azād

Dèdi ol dem iy İmāmü'l-müslimîn
Saña raḥm etsün İlāhü'l-âlemîn

Ḥālümü gördün baña raḥm eyledün
Ben za'îfi luḥfunıla toyladun

1575 Oldı ma' lûm pes bu işden kim ulu
Yavuz iş görende olur kayğulu

Ḥayr u iḥsân eyleyicek şād olur
Dillerinde şādlık bünyād olur

El-Ḥadîşü's-Sâdisü ve'l-Şere

Bu on altıncı ḥadîşdür iy ulu
Kim bunu diñlerse olur baḥtlu

Ol Emîrû'l-mü'minîn kân-ı şehā
Böyle dèdi ol 'Aliyyü'l-murṭazā

Hem buyurmuşdur o Ḥatmü'l-mürselîn
Ṭaḥ namāzın kılıcağaz iy emîn

1580 Kim oğursa “ḳul hüva'llāhū aḥad”
Şıdḳıla on kerre anı bā'-aded

Ërmeye ol şaḥşa hiç nev'e günāh
Nice kim olursa Şeyṭān kine-ḥ'āh

Cehd êde ezdürmeye anı la'în
Kim ola ol ḥırz-ı Rabbü'l-âlemîn

Ol Abiyye İbni Ka'b êtdi yine
Oğusa bir kez anı her kimsene

Pes aña vère Hudāvend-i cihān
Yüz şehīdūñ ecrini bir hem-çünān

1585 Kim oğursa bunu üç kez iy hümām
Hatm-i Qur'ān eylemiş tekdür tamām

Her kim on bir kez oğursa bil yaq̄īn
Ol q̄ula cennetde Rabbü'l-ālemīn

Hem binā eyler bir ev yāq̄ūtdan
Şekk q̄ılma bil yaq̄īn bu sözi sen

Diñle imdi 'ışqıla iy pür-uşul
Ne sebep oldı ki bu oldı nüzul

[45b] Ne sebep oldı ki bunu ol Ehad
Gökden indürdi bize ferdü's-Şamed

1590 Dêr Abiyye İbni Ka' b iy muhterem
Dağı Cābir İbni ' Abdullāh hem

Dağı şu' be ' İkrime iy pāk-dīn
Hem yine Bü'l-Āliye dağı çünin

Böyle dēdiler olar iy māh-rū
Mekkenūñ kāfirleri kiçi ulu

Bir araya cümlesi yığıldılar
Muşafāya bu su'āli q̄ıldılar

Eytdiler Tañruñ şifātın söylegil
Ne şifatludur anı şerh eylegil

1595 Dê kızıl altun mıdur yoğsa gümüş
Yā baqır mı yā demür mi neyimiş

Kim bizüm ma' būdumuz bilgil yaq̄īn
Buncılayın nesnelerdendür emīn

Oldı peygamber biraz anda sükūt
Ne āyāt indüre dēyü lā-yemūt

Peyk-i hazret geldi gökden ol zamān
Kıldı Allāhuñ şıfātını beyān

Yā Muḥammed “kul hüva’llāhū eḫād”
Söylegil sen daḫı “Allāhu’ş-şamed”

1600 Söylegil sen ya’ nī Taḫrım bir-durur
Ol cemī’ işlere kâdir-durur

Yemez içmez kimseye muḫtâcı yok
Leyk olur ḫalk aḫa muḫtâcı çok

Lem-yelid-durur velem-yüled yaḫīn
Hem velem yekün lehü küfüven eḫād çünīn

Kimse andan toḫmamış ol kimseden
Daḫı mişli zıddı yok bil bunı sen

Hikāyet

Bir rivāyetde daḫı var bir ḫaber
Böyle dedi râviyān-ı mu’teber

1605 Ol zamān kim Şadr-ı Bedr-i Muştafā
Mekkedden çıkdı kaçup ol reh-nümā

Ḫaḫ aḫa buyurdı Medneye gide
Varuban ḫalkı dīne da’vet eḫe

[46a] Çünki kāfirler bu ḫāli bildiler
Cümle gelüp bir yere cem’ oldılar

Dédiler kaçmış Muḥammed bu gece
Pes bu tedbiri idüñ yigit ḫoca

Her kişi kim döndüre anı gerü
Aramızda ol bizüm olur ulu

1610 Yüz bidev māye vérelüm biz aḫa
Tüyi kıztıl gözi ḫara ḫoş-likā

Yüz bidev at vèrelüm yüz qaravaş
Hem bu miqdarlu dahı aqçe qumâş

Ger ele girmezse şimdi bu muhâl
Kim biliserdür ki şonra n'ola hâl

Bir kişi turdı ayağa ol zamân
Adı anuñ bil Sürâqaydı 'ayân

Dèdi kim ardından anuñ yèteyin
Öldüreyin yâhu diri tutaym

1615 Ha dèyince anı bunda yétürem
Kim budur maqşūduñuz tiz bitürem

Yer yerin hañ yazdılar aña kamu
Vermek için ol mâlı kişi ulu

Turdı ol dem atına oldı süvâr
Görelüm ki şimdi n'eyler Girdgâr

Gideridi yola ol Hayrū'l-beşer
Yoldaşı Şiddîkıdı anuñ meger

Dèdi Şiddîk yâ Resūlu'llâh dègil
Şimdi ne tedbîr edelüm söylegil

1620 Bu qar'atlu zâhir oldı bu zamân
Ardımızdan yeter imdi nâ-gehân

Kim Sürâqa nisbetidür ol süvâr
Ardımızdan yètdi bizüm âşikâr

Yâ Resūlu'llâh buyur kim n'edelüm
Biz buña şimdi ne tedbîr edelüm

Muştafâ ol demde lâ-tahzen dèdi
Ya' ni yâ Şiddîk kayırma sen dèdi

Kim bizümedür İlâhi'l-'âlemîn
Her zamân da ol bize olur mu'în

1625 Hem bular sözde iken nâ-gehân
Ol Sürâka hışmıla yêtdi revân

[46b] Çekdi tîğini revân depdi atın
Muşafânun üstine bâ-hışm u kîn

Atınun ayağı dizine degin
Yere batdı der-zamân bilgil yaqîn

Pes dèdi kim el-amân yâ Muşafâ
Tañrun içün sen başa eyle du' â

Sen beni bundan hâlâş eyle hemîn
Ëtmeyem dağı senünle buğz u kîn

1630 Kıldı anun çün du' â ol dem Resûl
Hâzret-i Haq eyledi anı kabûl

Çün hâlâş oldı yine kaşd eyledi
Muşafâyı yine urmaq diledi

Aldı tîğın yine âheng eyledi
Tâ iki bölmeklige heng eyledi

Atınun tutdı yine yer ayağın
Tâ yetince göbegine iy emîn

Çün bêline dek yere gitdi atı
Qalması deprenmege hiç tākati

1635 Muşafâdan diledi yine amân
Dêr amân yâ seyyid-i âhîr zamân

Qıl du' â bu dem yine yâ Muşafâ
'Ahdüm üzre eyleyem bu kez vefâ

Tek bu işden sen hâlâş eyle beni
Haq bilür incitmeyem dağı seni

Qıldı ol dem de du' â Şadru'l-emîn
Qodı atınun ayağını zemîn

Hāşılı üç nevbet ol fi' li yaman
Kaşd kıldı Muşafāya ol zamān

1640 Çünkü kıldı ol tamām üç nevbeti
Gördi başarmaz zebūn oldu kıatı

Şıçradı düşdi atından ol zamān
Muşafānuñ ayağın öpdi revān

Pes dēdi kim sen baña vėrgil amān
Tañrınuñ vaşfını hem eyle beyān

Nice nesnedür senüñ Tañruñ dēgil
Ne şıfatlıdur baña şerh eylegil

Kim saña buncılayın mu' ciz vėrür
Ol nice bu işlere kādır-durur

[47a]

1645 Kızıl altunda[n] mıdur söyle baña
Yā gümüş midür ' ayān eyle baña

Muşafā başını şaldı bir zamān
Kim ne āyet göndüre ol Müste' ān

Bir zamāndan şonra geldi Cebre' il
Dēdi kim yā Muşafā olma ħacil

Oğudı pes "kul hüva' llāhū Eħad"
Vėr cevābın söyle Allāhu' ş-şamed

Sözünü çün kim tamām etdi Resul
Pes Sürāka işidüp kıldı kabul

1650 Dēdi İslāmı baña ' arz eylegil
Nice dēmek gerek anı söylegil

Muşafā imānı ' arz etdi aña
Hoş müsülman oldu vü öñdin şonra

ayıdup gitdi yolına ol zamān
Muřafā da oldı yolına revān

Hikāyet-i Āhir

Yine bir dūrlū daı dıñle aber
Cānıla ol mūstemī‘ iy mu‘teber

“ul hūva’llāhū ead” fazlın yine
Söyleyem ben bir daı dıñleyene

1655 Böyle kıldılar rivāyet kim Resūl
řol Medīne apusunda pūr-uřul

Otururdu bir niçe ařābıla
a sözini aluban her dem dile

Bir cenāze gördiler geldi geer
Muřafā ol dem aa kıldı nazār

Pes Resūl avālını řordı anu
Dēdi borcı var mıdur söyle bunun

Dēdiler dōrt dirhem anu borcı var
Bu-durur borcı ki dēdük āřikār

1660 ünkü işitdi bu sözi ol emīn
Söyledi ařāba kim bilūñ yaīn

Ben bu şaşu üstine ılmam namāz
Bunuiün ētmezem aa niyāz

[47b] Dōrt direm ki borlu olsa bir kişi
Olmaya cānında anu teşvişi

Ola borlu ılmaya anı edā
Ben aa ılma namāz olmaz revā

Cebre ‘īl a azretinden ol zamān
Geldi dēdi Tarı fermānın ‘ayān

1665 Dedi kim Allāh saña vèrdi selām
Pes selām ardınca başladı kelām

Cebre ʾîl eydür işit yâ Muştafâ
Hâk anuñ borcını kılmışdur edâ

Âdemî şeklinde gönderdi beni
Tâ edâ kıldum ben anuñ borcını

Ṭur namâzın kııl anuñ sen yâ Resûl
Hâk anı mağfûr edüpdür kııl kabûl

Her kim anuñ üstine kılsa namâz
Cümle cürmin yarlıgar ol bî-niyâz

1670 Muştafâ şordı aña yâ Cebre ʾîl
Ol bu fazlı kıandan aldı söylegil

Cebre ʾîl eydür okurdu bî-‘aded
Günde yüz kez “kıul hüva’llāhû ehad”

Neden oldu bu kerâmetler aña
Dinle dañı bākîsin eydem saña

Hem kim okursa bunu yâ Muştafâ
Şıdķıla ‘ömrinde bir kez bâ-şafâ

Gitmeye dünyâdan ol kışi ‘ayân
Görmeyince yerini ender-cinân

1675 Okuyan bês kez namâzda hem bunu
Söyleyem dinle anuñ da fazlını

Ṭaňla maşşer kıurılıcaķ iy emîn
Kıavminüñ cümle günehkârın yaķîn

Şefkat edübeni Hâkıdan dileye
Cümlesin tamudan âzâd eyleye

Ol şefâ‘at ehline sen yâ Kerîm
Luṭf edüp bizi bağışla yâ Raḥîm

[48a]

Gel yine sen gönlüñi kı l müctemi^ç
Cân kulağın tüt baña ol müstemi^ç

1680 Erba^ç inden oldı on yedinci bu
Hem içi gevherdür anuñ toptolu

‘Aklıñı cem^ç eyleyüp diñle haber
Rāvisidür Bū İmāme mu^ç teber

Dēr işitdüm Muşafādan bu sözi
Böyle buyurdı Muḥammed kendüzi

Ḳanķı mü`min ḳul kim ol ḥaste düşe
Ṭāķati ḳalmaya anuñ ḥiç işe

Ḳuvveti ḳalmaya anuñ ṭā^ç ate
Şabr ḳıla ol belā vü miḥnete

1685 Pes nidā ḳıla Ḥudāvend-i cihān
Yā melekler siz yine yazuñ hemān

Şağlığında ne ḳadar ḥayr u şevāb
Ol ḳılurdı rüz u şeb min külli bāb

Yazuñ anı bilüñ andan daḥı çoķ
Luṭfumuñ deryāsınuñ pāyānı yoķ

Birine bir daḥı yazar ol ḳuluñ
Defterinüñ üstine bellü bilüñ

Hikāyet-i Diger

Bir rivāyetde dağı bir söz yine
Hoş şafādur şıdķıla dinleyene

1690 Ger düşerse ĥaste mü'min bir kişi
Ėanķı nev' olursa erkek ger dişi

Ėađ ağa eyler musallağ dört melek
Tā ki her biri bitüre bir dilek

Emr eder birine alđıl kuvvetin
Hem birine dağı ağzı lezzetin

Der birine hem gözinüğ nürin al
Şarara tā çehresi kıalmaya ĥāl

[48b] Birine dađı eder ol ferd Hū
Al götür anuğ günāhını kıamu

1695 Ger ecel yetmiş ise bī-ters ü bāk
Anadan toğma günehden ola pāk

Yetmemişse Ėađ yine verür şifā
Gör kıılır ağa niçe dürlü ' ađā

Kuvvetin alan ferişteye yine
Der ki ilet kuvvetin kıo yerine

Ol ki almıştı ağzı lezzetin
Der ağa dağı yerine kıo hemin

Gözinüğ nürin alana hem-çünān
Der ki ilet yerine kıoğıl hemān

1700 İlte çün kim yerine kıoya bular
Gör günāhını götüreren ne kıılar

Başını kıoyar sücūda ol zamān
Pes eydür ki iy Hudāvend-i cihān

Dördümüzi dört işe emr eyledün
Biz bitürdük her ne kim sen söyledün

Yine emr êtdün olara iy Hudā
Alduğını yerlü yerine qoya

Emr kılmaduñ baña hem iy Ğanī
Kim iletem yerine qoyam anı

1705 Ol zamānda baħr-i raħmet kıla cūş
İşüdüp yer ü gök ehli êde ħurūş

‘İzzetüm ħaqqı dêye ol dem Hudā
Luřf u cūdumdan benüm olmaz revā

Raħmetüm şuyıyla ağardam yüzün
Lāyık olmaya baña kim ba‘ d-ez-īn

Yüzine sürtem qarasını yine
Ol qulumuñ göñli benden incine

Ol ferişte dêye ol dem yā Ğanī
Qancaruya iltem anuñ cürmini

1710 Emr êde ol dem aña ol Zü’l-celāl
Cürmini ilet anuñ deryāya şal

Ol ferişte çün anı baħre şalur
Baħrün içinde varur timsaħ olur

Ne-durur timsāħ ya‘ ni kim neheng
Göñlüñi nerm eyle olma bağrı seng

[49a] Hikāyet

Buña beñzer diñle imdi bir ħaber
Ma‘ rifetde varısa cānda eşer

Varıdı Mūsā zamānında ‘ayān
Şol benī İsrā’il içre bir cüvān

- 1715 Kim be-gāyet fāsıkdı ol kişi
Cümle fişk olmışdı ‘ömrinde işi
- Men‘ edebilmezdi hiç kimse anı
Almazıdı ulularuñ pendini
- Çün anuñ fişkından ‘āciz kaldılar
Hāzret-i Hāḳḳa tazarru‘ kıldılar
- Hāḳ bularuñ zārisin kıldı kabūl
Diñle imdi nice oldı ol fuzūl
- Mūsaya vāhy eyledi kim yūri var
Anı ol şehriñ içinden sür çıkar
- 1720 Tā ki anuñ fişkı ucından bugün
Kim bu şehriñ üstine od yağmasun
- Çün işitdi geldi Mūsā ol zamān
Şehr içinden kovdı anı ol hemān
- Çünki çıkdı şehr içinden ḥ̄ār u zār
Yine bir kūya varup kıldı qarār
- Bir niçe gün anda çün kıldı ma‘ āş
Anda daḥı fişkı oldı yine fāş
- Yine Mūsāya Hudā emr eyledi
Var anı andan daḥı sürgil dēdi
- 1725 Kovdı çün Mūsā anı andan hemān
Bu kezin yüz tutdı zārıla ‘ayān
- Vardı bir şahraya düşdi ol zamān
Yoğıdı anda ḥalāyıkdan nişān
- Ādem anda yoğıdı hem merğ u mūr
Ne şu varıdı ne vaḥş u ne tuyūr
- Bir nice gün gezdi anda mübtelā
Tāḳati ḳalmadı oldı bī-nevā

Düşdi haste oldı pes hâli harâb
Yüzi gözi toptolu gerd ü türâb

1730 Ol zamânda hâlin anup ağıladı
Bağrını hasret odıyla tağıladı

[49b] Dêdi kim başum katında bu zamân
Anam olsa hâlümü görse ‘ ayân

Ağlayaydı hâlümü böyle görüp
Hem tutaydı başumı hâlüm şorup

Atam olsaydı benümle ger bu dem
Ol göreydi kim neler çekmekdeyem

Ger ölürsem hem temiz yuyayıldı
Kabrüme tertibile koyayıldı

1735 Ger helâlüm bunda olsaydı benüm
Yüzini yırtup kılaydı şivenüm

Bunda hazır olsa ger oğlanlarum
Ol benüm cânum içinde cânlarum

Hem cenâzem ardına düşüp olar
Ağlaşalardı benümçün zâr zâr

Zâri kırup eydelerdi iy Hudâ
Raḥmetünle atamızı yarlığa

Atamız kim ol za‘îfidi garîb
‘Âşiyidi Haḫ katında bî-nasîb

1740 Ol ki sürülmişidi yerden yere
Anı ḥor etmişdi ‘âlem yek-sere

Uş eli boş kıldı dünyâdan güzâr
Uş gider mağbûn u ḥor u şerm-sâr

Zârisine anlaruḫ şâyed Hudâ
Raḥm edeydi kendü luḫfindan baḫa

Böyle dedi Hakk'a tutdı yüzini
Hem yitürdi anda kendü özini

Söyledi kim iy Hudā-yı pür-kerem
Çün beni anlardan ayırduñ bu dem

1745 Eyledüñ maħrūm olardan sen beni
Raħmetünñden kılma maħrūm iy Ğanī

Ķalbümi yağdı olaruñ fūrķati
Cümlesinüñ ĵaldı cānda ĵasreti

Cümlesinden çün kim ol dem nā-murād
Ķıl beni Şimdi cehennemden azād

Baħr-i raħmet cūŐa geldi o zamān
Gör anuñla n'eyledi ol Zū'l-minān

İki ĵūrī ol zamān etti zuhūr
Zāhiri hem bāñınıydı külli nūr

[50a]

1750 Anası Őeklindedür anuñ biri
Zevcesi nisbet biri gör bu sırı

Dağı cennetden biraz ĵılmān aña
UŞağı Şeklinde gönderdi oña

Bir melek girdi atası Őekline
Geldi başı ĵatına ol da yine

Çevre yanında oturdılar bular
Ta' ziye ĵutup ĵamu ağlaşdılar

Çün buları gördi yanında cüvān
Ol Şıfatlar birle kim dedüm ' ayān

1755 Őād olup göñli açıldı ĵayğudan
Anı Ħağ ĵurtardı cümle ĵayğudan

Cānını ıapşurdu ol dem Hāzrete
Ġarķ oldu dürlü dürlü raħmete

Mūsaya Allāh yine vaħy eyledi
Var fülān şahrāya yā Mūsā dēdi

Dostlarumdan biri anda bu maħāl
Eylemişdür bu fenādan intikāl

Terk kıldı bu fenā külhānını
Bāķi gūlzāra ērürdi cānını

1760 Tīz yūri yuyup anı gōtür revān
Kıl namāzını daħı defn ēt hemān

Çün bunı işitdi Mūsā bī-ķarār
Yūgürüp yētdi oraya berķ-vār

Görđi Mūsā tanıdı fi'l-ħāl anı
Eytdi iy fazlı öküş Hāyy u Ġanī

Tanıdum ben ol kişidür bu hemīn
Emr kılduñ sürdüm anı iy mu'īn

Bu ne luşf olur bu ne fazl u 'ařā
Şimdi dostum dēyü eylersin nidā

1765 Hūr u ğilmān u melā'ik toptolu
Çevresin almış örü tırmış kāmı

İy Hudāvendā bunı eyle 'ayān
Ben bu sırrı görüben oldum beyān

Hāķ nidā kıldı ki yā Mūsā hemīn
Ol-durur ki tanıduñ bellü beyān

Çün vaşandan kıldum anı bī-nevā
Ehl-i beytinden daħı kıldum cüdā

[50b] Görüben ol ħālūni raħm eyledüm
Raħmetüm ħ'anıyla anı toyladum

1770 Aç şusuz kaldı dükendi tākati
Haste düşdi zahmeti oldu katı

Cümlesinden nā-ümīd oldu yakīn
Döndi ol dergāhuma tutdı yönin

Ağladı kıldı tazarru‘ bī-girān
Ol sebebden ‘afv kıldum bil ‘ayān

Oldı çün bī-kes ğarīb ü bī-nevā
Ata ana ehl-i beytinden cüdā

Bir ğarīb étse cihāndan intikāl
Ağlar aña yer ü gök ehl-i lā-muḥāl

1775 Çünkü maḥlūk anuñ için ağlaya
Raḥm édüp āhıla bağrın tağlaya

Ben kamulardan raḥīmem bil ‘ayān
Sehl işidüp yarlığaram bī-gümān

Bir bahāne isterem cüd étmege
Bendemi ferḥunde mes‘ūd étmege

El-Ḥadişü’s-Şāminü ve’l-‘Aşerete

Erba‘inden on sekizinci ki bu
Bunu diñle şıdķıla iy nīk-ḥū

İbni ‘Abbāsdan-durur işbu ḥaber
Muşafādan naql eder ol mu‘teber

1780 Söyledi kim dedi bir gün Muşafā
Ol cihānuñ faḥri şāh-ı enbiyā

Kimün ĩmānı ‘acebdür söyleñüz
Kullarında Tañrınuñ şerḥ eyleñüz

Dedi aşḥābı ‘acebdür yā Resül
Ol melā’ikler imānı pür-uşül

Kim Hudāya eyle inanmış bular
Zerre şekk étmezler iy Hayrū'l-beşer

Muştafa dèdi ki söylen ne sebeb
Kim olur imānı anların ' acerb

1785 Dère Haq nūrını bunlar bî-hicāb
Bî-hicāb olur olara hem hitāb

Nice şekk éder ola pes Taşrıya
Pes Haqun emrin olar nice şaya

[51a] Pes dèdiler enbiyādur enbiyā
Anların imānı olur bî-riyā

Kim ' acāyib anlar imānı-durur
Hālka Allāhı hem anlar bildürür

Her ne emri kim buyurur ol Celil
Enbiyāya iltür anı Cebre 'il

1790 Pes ' acerb olmaz olarda da imān
Haqdan olur anlara her iş ' ayān

Dèdiler anlar yine kim yā Habīb
Ola pes aşhābuñ imānı ' acīb

Her ne emri sen dèsen yā Muştafa
Cümle şıdkıla inanuruz aña

Dèdi anlara Resul ol dem revān
Dèdi anlardır beni görmez ' ayān

Ne kerāmet göreler ne mu' cizāt
İnmeye gökden olara beyyināt

1795 Lākin imāna geleler şıdkıla
Haqka kul olup inana şıdkıla

Her rivāyet benden işitse olar
Cān kulağıyla anı gūş édeler

Dîn içinde ardeşim-durur olar
Hem şefî' em anlara rûz u şûmâr

Fî-Beyân-ı Mu' cizât-ı Resûl ' Aleyhi's-Selâm

Bunuğ üstine hikâyet dinlegil
Hem Resûluğ mu' cizâtın anlağıl

Mekkenüň kâfırları bir gün meger
Ol Ebû Cehlüň evine girdiler

1800 Meşveret kıılmağa gitdiler amu
Muştafâ fikrindedür kiçi ulu

Dêdiler buņa ne tedbîr êdelüm
Nice hîle nice tedbîr êdelüm

Olavuz şerrinden anuğ tâ emîn
Tîzrek yemek gerek anuğ ğamın

Bu söz üstinde idi bunlar amu
Târiķ²⁸ adlu bir kişi girdi içerü

Dêdi öldürmek anı âsân ola
Ger amuņuz ben dêdügümi ıla

[51b]

1805 Dêdiler cümle muğı' olduğ saņa
Pes eger bir çâre eylerseņ aņa

Dêdiler anı nice öldüresin
Sen bizi şâd eyleyüp güldüresin

Söyledi her gün görürdüm kim varup
Ka' benüň dîvârına ara vêrüp

Oturur ol nîk cânân bî-aber
Rûzgârı işbu nev' ile geçer

²⁸ 1803 Târiķ : Târiķlık

Ṭursa varsa bir kişi işbu zamān
Ka' benüñ üstine çıksa nā-gehān

1810 Bir büyük taşu alup gitse bile
Şalsa anuñ başu üzre çarbıla

Ol taşuñ çarbından ol ola helāk
Yeryüzi şerrinden anuñ ola pāk

Çünki bu sözi kamu işitdiler
Cümlesi ol fikre taşın êtdiler

Dêdiler kim şimdi bunda kim ola
Varuban başına anuñ taş şala

İçlerinde bir kişi de varıdı
Kim Şehābıdı anuñ bellü adı

1815 Dêdi destür vêrseñüz bu dem başa
Cānını yoğ êdeyin şimdi saña

Şād olur cümle dêdiler yüri var
Anı öldür bizi kayğudan çıkar

Vardı bir pinhān yerden ol zamān
Ka' benüñ üstine pes çıkdı revān

Ḳudreti yêdükçe bir taş aldı ol
Bilesince götürüp hem geldi ol

Ṭaşı boyunca götürdi ol yine
Tā ki şalaydı Resülün üstine

1820 Çün taşu şaldı aşāğa ol kişi
Gör ki nice oldu taqdirün işi

Ka' be dīvārından ol dem nā-gehān
Bir ulu taş çıkdı ol dem der-zamān

Ṭutdı ol taşu havāda bir zamān
Tā yerinden tırdı ol fahr-i cihān

Çün yèrinden Muştafâ kıldı güzèr
Hoş geñince yère düştü ol hâcer

[52a] Ka' be taşu gitdi yine yèrine
Kıl ta' accüb Tañrınun taqdîrine

1825 Çün Şehâb ol mu' cizi gördi 'ayân
Düşdi peygamber ayağına revân

Geldi Târık dağı anuñla bile
Ol dağı oldı Müsülmân şıdķıla

Niçe bunun gibi mu' ciz gördiler
Anlar imâna gücile geldiler

Bu zamânda pes yaķın bilgil 'ayân
Şıdķıla her kim getirürse imân

Kendüzini Haķķun emrine vère
Ol kâpuda yüzini yère süre

1830 Bunun imânu olardan hûb olur
Haķ katında tã' ati mergüb olur

El-Hadişü't-Tâsi' ve'l-'Aşerete

On toķuzıncı hadiş budur şahiñ
Hem 'Alîdendür rivâyet hoş şariñ

Dèdi kim bir gün Resûlu'llâhıla
Otururduķ cümle yanında bile

Dîn-i İslâmıñla olmışdı zuhûr
'Aleme yayılmışdı işbu nûr

Kim ki gelmişdi imâna şıdķıla
Oturalardı Resûlu'llâhıla

1835 Bir kişi oldı negâhın âşikâr
Bir cemâze-mâyeye olmuş süvâr

Azmışdı hem devesi hem özi
Toza bulaşmışdı yüzi gözi

Bildük anuñ biz ırakdan geldügin
Bilmedük ammâ ne kişi olduğın

Yanımızda çünki tırdı bir zamân
Söze geldi ba^c d-ez-ân açdı zübân

Pes dèdi kim siz baña toğrı dèñüz
Kim Muhammed kaçınuzdur söyleñüz

1840 Uş benem dèdi Muhammed bellü bil
Bende neyse hâcetüñ ^c arz eylegil

Söyledi ki sen mi eylersin beyân
Tañrınuñ emrin baña işbu zamân

[52b] Yoğsa ben putlar sözini söyleyem
Ne buyurmuşdur saña ^c arz eyleyem

Dèdi peygamber aña kim yâ yigit
Ben dèyem Allâh sözini sen işit

Şarç-ı imâni beyân ètdi Resûl
Rükn-i İslâmı fûrû^c ı hem uşûl

1845 Çün tamâm ètdi sözini Muştafa
Sırruñı sen de beyân eyle baña

Ne buyurmuşdur saña put yâ aħî
Cümlesin bir bir beyân èt sen daħı

Diñle dèdi yâ Resûl ben söyleyem
Sergüzeştümi saña ^c arz eyleyem

Bil ki Ğassân İbni Mâlikdür adum
^c Āmiri kaçvindenem bellü dèdüm

Var-durur bir haçımız bizüm ulu
Kızıl altundan muraşsa^c dur tolu

1850 Hem aña qonmış-durur la‘l ü güher
Putlar içre yoğdur bundan mu‘ teber

Hem receb ayında ‘ âdetdür bize
Her ki var ulu kiçi cümlemize

Eylerüz her kişi bir qurbân aña
Bizde ‘ âdetdür dağı öñden řoña

Qarşusunda secde kılup yer öpüp
Dürlü ĥâcet dilerüz aña şapup

Yâ Resül çün böyle bildük bu işi
Adı ‘ Aşşâm bizde vardur bir kişi

1855 Vardı bir gün eyledi qurbân aña
Hem řapu kıldı biraz andan yaña

Dédi qurbân eyledüm çün kim aña
Put içinden bir avâz geldi baña

Dédi iy ‘ Ařřâm imân oldu zuhûr
Gitdi zulmet âşikâra oldu nûr

Kâfirüñ qanı döküldi bi-şumâr
Küfr ehli cümle oldu târumâr

Dîn-i İslâm zâhir oldu uş bugün
Bil ki oldu cümle putlar ser-nigün

1860 Çünki ‘ Aşşâm andan işitdi sözi
Na‘ ra urdı yaşıla şoldı gözi

[53a] Geldi bize ĥâlini vërdi ĥaber
Oldı göñli cümleñüñ zîr ü zeber

Bir niçe günden işitdük nâ-gehân
Mekke de bir kimse olmışdur ‘ ayân

Dédiler eyler nübüvvet da‘ visin
Enbiyânüñ ĥâtemiyem dër yağîn

Bir niçe gün geçdi bunun üstine
Târiķ adlu bir kişi geldi yine

1865 Vardı ol da aña kurbân eyledi
Kıldı secde dürlü ihsân eyledi

Put içinden geldi yine bir avâz
Dêdi kim yâ Târiķ oldu iş dirâz

Göndürüldi toğrı peygamber bugün
Tâ ki halk içinde ola reh-nümün

Vahy göndermişdür aña ol Celîl
Hâmil-i vahyidür anuğ Cebre'îl

Bu sözi işitdi Târiķ anda çün
Zârî kıldı kaygulu oldu zebûn

1870 Geldi bize anı ma' lüm eyledi
Her ne söz kim put demişdür söyledi

Hem senüğ çavuş dağı çıkdı kavî
Dêdiler kim çıkdı şâh-ı ma' nevî

Kimi eydür toğrıdur kimi yalan
Bir iki gün böyle geçdi hem-çünân

Ben dağı tırdum yine yâ Muştafâ
' Âdetümce eyledüm kurbân aña

Çünkü ben kurbânı kesdüm ol zamân
Oldı bir âvâz hem anda ' ayân

1875 Dêdi yâ Ğassân ki Hâķ oldu zuhûr
Âşikâre oldu ' âlem içre nûr

Bir yüce âvâzıla dêdi şariĥ
Diğledüm anda anı rûşen faşîĥ

Hâķ nebî geldi cihâna uş bugün
Hâşimidür Mekkedendür reh-nümün

Dostları anuñ selâmetlik göre
Düşmenine çok nedâmetler ère

Ola dünyâda hidâyet pîşesi
Dîne da' vet ola hep endîşesi

[53b]

1880 Ol kıyâmetde şefî' ola yine
Evvel âhîr cümle îmân ehline

Bunu dèdi kıpdı yèrden ol zamân
Düşdi yère ser-nigün oldu nihân

Böyle gördüm çünkü ol dem bî-ķarâr
Bir devenüñ üstine oldum süvâr

Bunca zahmetler çeküp geldüm saña
Sergüzeştüm uş budur yâ Muştafâ

Çün Resûlu'llâh bu sözi kıldı güş
Hâķ ta' âla'llâh bunu kıldı ħurüş

1885 Dèdi Ğassân yâ Muĥammed işbu dem
Bir sözüñ var leyk destûr isterem

Zîra üç beyt ètmişem medĥ ben saña
Dilerem ki söyleyem ben řapuña

Vèrdi peygamber i'câzet ol zamân
Dèdi üç beyt ol 'Arabca ĥoş 'ayân

Pes aña îmânı 'arz ètdi Resûl
Turdı şıdkıla Müsülmân oldu ol

El-Ḥadīṣ ve'l-‘İşrūn

Bu yigirminci ḥadīṣi diñle sen
Cānuña raḥmet eřiṣe añla sen

1890 Rāvisidür İbn-i Mes‘ūd bu sözün
Cān kulağıyla işit devşür özün

Söyledi ki Muştafā bir gün dēdi
Cümle aşḥābına böyle söyledi

Ḥazret-i Ḥaḫdan dēdi kılun ḫayā
Kendü ḫaḫkınca be-gāyet müntehā

Biz dēdük ki yā Resūlu’llāh ḫamu
Eylerüz Ḥaḫdan ḫayā kiçi ulu

Muştafā dēdi dēdügüm bu degil
Bil ki bilmem söyledigim bu degil

[54a]

1895 Leyk her kim Tañrıdan eyler ḫayā
Şaḫlaya başını ez-kibr ü riyā

Ḳarnını dañı ḫarāmdan dūr ēde
Kīni gönünden çıḫara nūr ēde

Gēce gündüz hem ölümün yād ēde
Hem belā vaḫtinde gönlin şād ēde

Kim ki ister ise ‘uḫbā devletin
Dünyenün terk ēde külli şöhretin

Her ki bu ḫaşletleri işler müdām
Ol ḫayā etmiş olur Ḥaḫdan tamām

1900 Hem yine dēdi Muḫammed Muştafā
Bil ki cüz ’īdür imānuñ hem ḫayā

Her kişinün kim ḫayāsı olmaya
Ehl-i İmānam dēse düz gelmeye

Bu ḥadīse hem münāsibdür yine
Ḥoş naşīḥatdur bunı dinleyene

Muṣṭafā ƙatında bir gün bir ḥaṭūn
Āh êdüben nefesi olmış tütün

Ağlayurak söyledi yâ Muṣṭafā
Bir ulu cürm êtmişem ƙılığıl devā

1905 Bilmeyüben eylemişem bir günāh
Ḥazretinde Ḥaƙƙuñ oldum rû-siyāh

Muṣṭafā eydür yüri var tevbe ƙıl
Cürmüñi ‘afv êde Cabbār u Celīl

Dêdi tevbe eylesem ben yâ Resûl
Bilürem Ḥaƙ tevbemi eyler ƙabûl

Yeryüzinde eylemişem bir günāh
Ol günāhuma benüm olmuş güvāh

Şāhid olur ol baña rûz-ı şümār
Yâ Muḥammed ƙıl devā oña bu ƙār

1910 Pes aña ol dem yine dēdi Resûl
Şād tutğıl göñlüñi olma melûl

Şāhid olmaz ol saña rûz u şümār
Hem kelāmında dēmişdür Girdgār

[54b] Rûz-ı maḥşer cümle tebdîl ola yêr
Gördügüñ bir bir özünge ola yêr

Yine ol ḥaṭūn ƙişi dēdi revān
Yâ Muḥammed bir dağı bundan yaman

İşbu gökler ki mu‘allāƙdur havā
Ṭurur üstümde benüm yâ Muṣṭafā

- 1915 Bu günāhumı bilüpdür hem olar
Şāhid olurlar baņa rüz u şümār
- Yine peygamber dēdi kim ğam yēme
Gök bu envā' ile almaz o deme
- a ta' ālā gökleri ol dem dürer
Bir sicil mişlinde iy ehl-i nazār
- Dēdi hātūn kim Kirāmān Kātibin
Cürmümi anlar yazupdur iy emīn
- Defterime yazılıpdur ser-be-ser
Çāre nedür buņa yā ayrū'l-beşer
- 1920 Ğam yēme dēdi anu çün sen daı
Söyleyem dermānın anu iy aı
- a kelāmında yine vērür aber
Kim şevāb işler günāhın ' afv ēder
- Hem yine dēdi Muammed Muştafā
Kim ki tevbe ılsa bā-şıd u şafā
- Kim tazarru' eyleyüp zārı ıla
Tevbe ēdüp dönse aa şıdıla
- Ol günāhı ētmemiş gibi olur
Lufila a yarlıar mağfūr olur
- 1925 Dēdi ' avrat anda bil sen yā Resūl
Bir işiçün daı olmuşam melūl
- Mela 'ıkler bilürler ālūmi
İşledüğüm ayr u şer ef' ālūmü
- Şāhid olurlar kıyāmetde baņa
Yā Resūlu'llāh ne dērsin buņa
- Dēdi feriştehler unudur amu
Öglerinden giderür ol ferd Hū

Eyle kim gelmiş hadîşde bu şahîh
Muştafâ kavli-durur işbu şarih

1930 Kankı kul kim tevbe eyler şıdķıla
Tevbesinde hem tazarru' çok kıla

[55a] Tevbesini Haķ anuñ eyler kabul
Hem bunı böyle buyurmuşdur Resul

Hafızıdı ol melekler kim aña
Kim bilürler işini öñden şoña

Haķ bularuñ hâtırından gidere
Unudalar cürmin anuñ yek-sere

Hem dër a' zâlarına ol dem Hudâ
Sırrını örtüñ bunuñ yevmü'l-cezâ

1935 Dedi ' avrat bu dedügüñ yâ Resul
Luḡ edüben söyledüñ kıldum kabul

Leyk diñle ol zamânda haşr ola
Cümle maḥlûkât ol dem neşr ola

Anda biñ dürlü hacâletler gelür
Bendeñe yüz dürlü hâletler gelür

Hâzret-i Haķķa varanda yâ Resul
Nice tâķat kılam anda ben fuḡul

Şerm-sâr olup kalam ben rû-siyâh
Ol günüçün aḡlaram ben âh u vâh

1940 Nite kim işitmişem senden yaķin
Bu hadîşi iy güzünü'l-mürselin

Her kaçan olsa kıyâmet sâ' ati
Ba' ş ede Haķ ol cemî' -i milleti

Anda mücrimler günâhın yâd ede
Âh edüp yüz zârilik bünyâd ede

Utanalar Tañrıdan ol dem amu
Ol acāletle olalar ser-fürū

Başlarından der gele hem Şu kimi
Dört yanında mevc ura hem cū kimi

1945 Őu kimisinūñ boğazına çıa
Ol acāletler beni oda yaa

Böyle dēdi zārī ılup ağladı
Bağrını asret odıyla tağladı

İy müsülmānlar öñüni yād ēdūñ
Tevbe ēdūñ nāle vū feryād ēdūñ

Ĝāfil olmañ ol zamāndan zīnhār
Yolumuzda nie dürlü ‘ude var

[55b] El-ĜadīŐū’l-Ĝādī ve’l- ‘İŐrūn

Cān ulađıyla yine gūŐ eylegil
Dünye Őuđlını ferāmūŐ eylegil

1950 Erba‘īnden bu yigirmi bir olur
Devlet anuğdur ki bundan az alır

İbni ‘Abbāsdan ēriŐdi bu aber
Ol-durur rāvīsi bunuñ mu‘teber

Söyledi kim dēdi bir gün MuŐtafā
Mefar-i evlād-ı Ādem müctebā

Dēdi bir ŐaŐa ēriŐse bir kişi
Olsa ol ŐaŐ anuñ dīn ardeŐi

Bir sözile göñlini Őād eyleye
Őādlı göñliñde bünyād eyleye

1955 Göñlini bir vech Őād ētse anuñ
Ĝātrın hoŐ tusa hem ol kimsenūñ

Ol ferahdan yaradur ol ferd Hū
Bir güzel şūret ki ola nīk-ḥū

Dünyede āfātı andan def' ěde
Her mazarrat kim ěrişe ref' ěde

Rūz-ı maḥşerde yine olur ḳarīn
Bile yanınca gider iy merd-i dīn

Dēye kimsen söylegil toḡrı baḡa
Nite kim 'acaba ḳaldum ben saḡa

1960 Dēye ben ol şādıyam iy nīk-ḥ'āh
Kim fūlān rencūdeye varup nigāh

Sen fūlānuḡ göḡlini şād eyledüḡ
Şol yıkuk göḡlini ābād eyledüḡ

Bil seni andan yaratmıḡdur Ḥudā
Mūnis olam tā bu demde ben saḡa

Ḥikāyet

Bir ḥikāyet diḡle imdi iy ulu
Hem iḳi dūrlū naşihatdūr ḡolu

Ol ekābirden birisi kim adı
Kim Mübārek İbni 'Abdullāhıdı

1965 Girdi bāzār iḳre bir gün ol emīn
Bir kişi bir at şatar iy merd-i dīn

[56a] Dēdi her kim vērse ḳırḳ dirhem baḡa
Ben bu atı vērürem elbet aḡa

Anda pes İbni Mübārek söyledi
Nite şatarsın bunı ucuz dēdi

Ol kişi eydür bunuḡ ḳoḳ 'aybı var
Söyleyem bir bir iştigil āşikār

Dédi ‘ aybın söyle bunun dinleyem
Hem hikâyet nite-durur anlayam

1970 Dedi ger düşmânıla ceng eyleyem
Hem anı kovmağa âheng eyleyem

Anca durur haşımı kurtulup kaçar
Buncılayın yerde çok kanum içer

Yâ ‘ adūdan kaçmağa kılsam taleb
Depinüp turur yerinde bî-sebeb

Tâ başa düşmân erişür darb eder
Pes bununla kişi nice harb eder

Bir ulu ‘ aybı dağı budur yine
Her kişi bir şuya girüp gizlene

1975 Oğranur kişner on eder bî-mahâl
Anda vardur bunca bu kâr-ı dağâl

Yine dedi kim ‘ Abdullâh iy cüvân
Bu kadar ‘ aybı ki sen kılduğ beyân

Bu bahâya ol girân ola henüz
Anı alana ziyân ola henüz

Hâşılı ol demde ‘ Abdullâh atı
Aldı şâkird için ol tuhfe atı

Geçdi andan sonra birkaç rûzgâr
Harb u darb oldu nigâhın âşikâr

1980 Çün gazâya gitdiler ol dem meger
İşled’ol at anda çok dürlü hüner

Ol atıla ol beş meydân ara
Key bahâdırlık kılar cevân ura

Haykırup cevân ura ceng eyledi
Heybetiyle düşmeni deng eyledi

Dedi şäkird yine ʿ Abdullāh revān
Bunda hikmet ne-durur eyle beyān

Olmadı bir ʿ aybı anda āşikār
Çok hünerler kıldı bunda bī-şümār

[56b]

1985 Ol kişiden çünki aldum bunı ben
Gör kulağına ne dedüm diñle sen

Söyledüm ki tevbe kıldum ben Hāğa
Her günāhı terk kıldum mutlakā

Tevbe kıldum döndüm Allāhdan yağa
Olmayam ʿ āşī dahı öñden şoğa

Sen dahı terk eylegil hem bu zamān
Ol ʿ ayıblar ki olur sende ʿ ayān

Bu sözi çün kim ben ağa söyledüm
Bu şıfatlar bile taqrir eyledüm

1990 Başı ile ol işāret eyledi
Hāl diliyle ol muṭīʿ oldum dedi

Başını taḥrīk kıldı üç kez in
Añladum remzile dedügi söz in

Bildüm anı bağa dil-şād oldı ol
Terk-i ʿ işyān etdügümi bildi ol

Pes bunı bildüm ki noḡsānlıq ḡamu
Atuñ ayasında olur iy ulu

Şāhibi çün günāhlu bile ol
Pes hüner in ne yüzile ḡıla ol

1995 Her ki küfrile ola ata şuvār
Atı anuñ laʿ net oḡur āşikār

Arkasından düşen degin hemîn
La‘ net oğur kâfire bilgil yağîn

Pes olaruñ ‘āşî olduğı hemân
Şâhibinüñ ola cürminden ‘ayân

Şâhibi ger şâlih olsa şād olur
Hem muṭî‘ olup aña münkād olur

Bu sebebden şādlığı ol Huzā
Şûret êdüp gönderür yevmü’l-cezā

2000 Hem gelür ol şâhibi ol zamân
Yoldaş olup cennete iltür revân

El-Ĥadîşü’s-Şâni ve’l-‘İşrûn

Güş kılgıl imdi bir dem şıdķıla
Tā getürdüm bir hādîş dağı dile

Bu yigirmi ikidür ez-erba‘în
Diñle bunı şıdķıla iy pāk-dîn

[57a] Kim Sa‘îd İbni Müsebbib söyledi
Hem ‘Aliden ol rivāyet eyledi

Dêr ‘Alî İbni Ebî Ṭâlib meger
Çıkdı evinden şabâh kıldı güzer

2005 Yolda nâ-gâh uğradı Selmân aña
Hem selâm êtdi revân ez-cân aña

Ĥâlini şordı ‘Alî anuñ revân
Dêdi aĥvâlüñ nedür eyle beyân

Söylegil nice şabâha dek bugün
Ĝamlu mısın yâ fezāyî reh-nümün

Dêdi Selmân yâ Emîre’l-mü’minîn
Ne şorarsın ĥâlümü iy pāk-dîn

Bu şabâh tırdum yêrimden yâ emîr
Dört ğamuñ ara yêrinde nâ-güzîr

2010 Dêr Emîrû'1-mû 'minî ol dört nedür
Çekdüğün endîşe birle dert nedür

Ğammumuñ evvelkisi fikr ü ' ayâl
Anlar ister kıtî benden mâh u sâl

Dağı Allâh kırkısunuñ fikridür
Bu fikri hem cân u göñül zikridür

Emr êder tã' ate beni rûz u şeb
Tıtmasam hâlüm n'ola emrin ' aceb

Bir dağı Şeytân okur ma' şiyete
Varmağa kımaz beni ol tã' ate

2015 Kırkaram Hađdan beni dūr eyleye
Ol beni mağbûn u maħrûm eyleye

Bir yañadan dağı ' Azrâ 'il ğamı
Cânuma ol şaldı dürlü mâtemi

Cânumuñ kışındadur eyler taleb
Ol sã' atde n'olisar hâlüm ' aceb

Uş bu dört ğam birle dil-teng olmuşam
Bu cihetden kıtî bed-reng olmuşam

Her birinde var-durur bir mertebe
Uğraduñ bu işde yaħşı meksebe

2020 Dêdi Selmâna beşaretdür saña
Uş bu ğamlar hûb işaretdür saña

Sen teki ben dağı bir gün nâ-gehân
Muştafâ yanına vardum bil ' ayân

[57b] Yâ ' Alî dêr nicedür hâlün senün
Söylegil tâ bilem aħvâlün senün

Nice tırımışın yeründen bu şabâh
Ġamlu mısın yoħsa bulduġ mı felâh

Ben dedüm ki diñle yâ Ĥayrũ'l-beşer
Tırımışam dört ġammıla ben bu seħer

2025 Biri budur yoħdur evümde çoġ az
Şudan özge nesne ola kũt u saz

Bir ġamum hem tã' ati Ĥaħdur yaħĩn
' Āķıbet fikri-durur bir de hemĩn

Daħı ' Azrã' il ġamıdur bir ġamum
Bilmezem ki nice ola ol demüm

Dedi peyġamber beşâret yâ ' Alĩ
Kılma ġam-ġĩn ġöñlüñi sen yâ velĩ

Hem ĥicâb olur oda ġammı ' ayâl
Perde olur oddan aña külli ĥâl

2030 Ġammı tã' at fikr olur saña amân
Bil yaħĩn maħşer ' azâbından ' ayân

' Āķıbet fikri ġazâdur bil yine
Bu ġamuñ içinde şâdĩ kıl yine

Yetmiş yıllık tã' atinden bil yaħĩn
Efđal olur ' āķıbet fikri hemĩn

' Azrã' il ġammı kefaretdür yine
Kıldıġuñ cürmi zünubuñ cem' ine

Yâ ' Alĩ bil ħullaruñ rızķı hemân
Ĥaħ ta' âlâ üstine bellü beyân

2035 Nef' -i đarrı yoħ-durur ġammuñ saña
Rızķıçün bu kıldıġuñ hemmüñ saña

Yoħ-durur vardur saña ecr ü şevâb
Andan ötrü yazılır min külli bâb

Şâkir ol Hakkâ vü sen hem ol muṭî^ç
Hakk katında menzilin ola refî^ç

Pâk olgıl olasın Hakkâ şadîk
Raḥmetine tâ seni kıla ğarîk

Dêr Müsülmân olduğuñ çün şükr kııl
Sen özüñe işbu şükri farz kııl

2040 Ben dëdüm ki yâ muṭî^ç olmağ nedür
Söyle tâ kim bilem ol söz nitedür

[58a] Dëdi “lâ-ḥavle velâ” dëgil müdâm
Ḥavl-i kuvvet cümle andandur tamâm

Pes dëdüm dëmek murâdı yâ Resûl
Söyle tâ bilem nedür iy pür-uşûl

Dëdi çün kim göñlüñe gele ğazâb
Yuda görgil sen anı bâ-luṭf-ı Rab

Kim ğazâb yudmağ yağîn bil yâ ‘Alî
Tanrı ḥışmın söndürür bil yâ velî

2045 Ağır eyler hem terâzûñı ‘ayân
Kim saña rûzı kıılur dârü’l-cinân

Dëdi Selmân yâ Emîrû’l-mü’minîn
Def kılsun Hakk senüñ göñül ğamın

Olmışdum ben bu ğamlardan zebûn
Şâd kılduñ sen beni iy reh-nümün

Ḥaşşa kim fikri ğamı ehl ü ‘ayâl
Teng-dil êtmişdi beni hem bî-mecâl

Dëdi yâ Selmân işitdüm ben yağîn
Muşafâdan bu ḥadîşi hem-çünîn

2050 Kim ‘ayâl issi yemezse hemm-i ğâm
Kisveti kıtndan ötürü biş ü kem

Bil ki cennetden saña yokdur naşīb
Böyle buyurmuş-durur bunı Ḥabīb

Dèdi Selmān dèmemiş ola Resūl
Bu ḥadīsi pes eyā şāhib-usūl

Kim ‘ ayāl issi olan bulmaz felāḥ
Tā ebed bulmaz dèmiş-durur necāḥ

Pes ‘ Alī dèdi ki yā Selmān işit
Ol degüldür iş anı sen fikr ét

2055 Anda ol kim ola pes kesbün ḥarām
Ger ḥelāl olsa ne ğam iy nīk-nām

Pes ‘ ayāl rızķı için ğam yèye
Hem cinān müştāk olur ol kimseye

Kesb éderse her kişi mālī ḥelāl
Raḥmet eyler aña Ḥayy u Zū’l-celāl

Ḥikāyet

Bunuḡ üstine ḥikāyet var iy cān
Diñle imdi söyleyem ben bu zamān

[58b] Muştafa ḳatına geldi bir kişi
Söyleyem ki nice olmışdı işi

2060 Yā Resūlallāh dèdi ol bī-nevā
Bir günāḥ étdüm baña ḳılğıl devā

Muştafa eydür günāhuḡ söylegil
Göreyim var mı devā şerḥ eylegil

Söyleyebilmem dèdi ben yā Resūl
Eylerem senden ḥayā iy pür-uşul

Dèdi nite utanursın bu zamān
Cürmünji dèmeklige sen yā fülān

ılmağun sen niun Allāhdan ĥayā
Ol gūnāhı iřledūn iy mūbtelā

2065 Őāni‘ūn her dem gōre urur seni
Niun ol cūrmi ılurđun iy denī

urma yanumda ıķ bu dem hemīn
Yađmaya tā ūstūmūze od yaķīn

urđı kişi ıķdı gitdi orķudan
Ağladı nevmīd oluban ayđudan

Ol zamānda geldi Cebre‘īl emīn
Sōyleđi ki yā Resūlū‘l-muttaķīn

Niun ol ‘āřiye nevmīd eyledūn
orķudup sen bunca te‘kīd eyledūn

2070 Ol gūnāhuđ var-durur keffāreti
Ol ulum uş benden incindi atı

Nie ki oķ ētmiř olsa ol gūnāĥ
Var kefāret olmaya pes rū-siyāĥ

Muřtafā dēđi aĥa yā Cebre‘īl
Ne-durur aĥa kefāret sōylegil

Dēđi ki bir oğlı var anuğ řabī
Ger evine varđuđı dem yā ebī

arşusına gelse ol oğlan hemān
Ger yūzini ōpse anuđ ol zamān

2075 Daĥı bir nesne eline vērse hem
ılsa řādī ĥātırından gitse ĥam

Yēmiř olsa yoĥsa ĥayrı nesne ne
řād olup gōnli anuğla eglene

Ol řabīcūķ un kim andan řād ola
Gōnli anuğ ayđudan āzād ola

[59a] Cürmine bilgil kefaretdür anuḡ
Cânına bundan beşâretdür anuḡ

İmdi bilgil uşağı şād eylemek
Hem anuḡ rızkı için kayḡu yemek

2080 Hem zünüb için kefaretdür kamu
Daḡı oddan kırtarur iy nîk-ḡū

Hem kelâmında buyurmuşdur Çalap
Ol daḡı nêye beşâretdür ‘aceb

Ni‘ met ü esbâb u milk ü mâlıḡuz
Daḡı evlâd-ı şemer timsâliḡüz

Siziḡiçün fitnedür dēdi Kerîm
Leyk Ḥaḡ kıatındadır ecr ü ‘azîm

El-Ḥadîşü’s-Şâliḡ ve’l-‘İşrûn

Hem yigirmi üç erba‘înden bu-durur
İçi ḡolu güher ü inci-durur

2085 İbni Mâlikden rivâyetdür yine
Ḥoş ḡaberdür şıdkıla diḡleyene

Dēr Enes kim dēdi ol Ḥayrû’l-beşer
Enbiyâ ḡatm-ı resûl-ı mu‘teber

Ümmetümden her kişi ḡurup şabâḡ
Uyḡusından uyanup bolsa felâḡ

Āyete’l-kürsî oḡusa bā-şümâr
On iki kez bā-sükûn u bā-vaḡâr²⁹

Şaḡlar anı şerr-i Şeyḡândan Çalap
Azdurabilmez nice kılsa taleb

2090 Cevr-i sulḡândan yine ola emîn
Böyle dēmişdür Resûl-ı pāk-dîn

²⁹ 2088 bā-veḡâr : bā-viḡâr

Ol kadar v r r Őev b aŐa Cel l
Őatm-i Çur'an  tmiŐola eyle bil

R z-ı maşŞer  unki  abrinden  ura
ŐaŐ n rından başına bir t c ura

Şu' le v re ehl-i d ny ya tam m
N r ola ŐevŐinden anuş  aŐ u'  m

Pes d di  bni Enes kim y  Res l
Her gün oŐunmaŐ gerek mi söyle ol

2095 Muştafa d di ki her cum'a güni
On iki kez her kim oŐursa bunu

[59b]  aŐıl olup ol Őev b aŐa yaşın
Bu yaŐınd r  tmaŐıl Şekk iy em n

Őik yet

Dişle imdi iy MuŐammed  mmeti
Bir  ik yet gide g nluŐ k rbeti

ŐoŐ beŐ retd r bu siz mü'minlere
MuŐtafanuŐ ümmetine y k-sere

Nitekim evvelki peyŐamberleruŐ
Ümmeti evvel geçen serverleruŐ

2100 Kim olurdu 'aŐlı hem fehmi  al l
Bu söze ger isteseŐ  oŐdur del l

Enbiy ya pes inanmazlarıdı
Sözlerini  oŐrı Őanmazlarıdı

Görmeyince dürlü dürlü mu' ciz t
Niçe  y t la dürlü beyyin t

Eyle ki söylerdi M s   mmeti
Hem anı g m-gün  derlerdi  atı

Dêrleridi Tañrıyı bize ‘ ayān
Göster iy Mūsā bize bellü beyān

2105 Hem yine bir gün dēdiler ki dēgil
Hīç uyur mı Tañrı bize söylegil

Varıdı Tevrāt içinde yazılı
Tañrı uyumaz ımızganmaz dēyü

Anlara Mūsā haber vērdi meger
Gördügin Tevrāt içinde mu‘ teber

Dēdiler niçün uyumaz iy ‘ aceb
Uyumaduğın’ anuñ nedür sebeb

Hağ ta‘ ālā Mūsaya vahy eyledi
Var elüñe iki şīşe al dēdi

2110 İkinin de şuyıla tıldur anuñ
Her birin tıt bir eliñde şīşenüñ

Vardı Mūsā aldı iki şīşeyi
Tılduruban şuyıla tıtdı anı

Vērdi uyku Hağ ta‘ ālā çeşmine
Nice oldı hāli sen diñle yine

Şındı ol dem şīşeler düşdi yere
Hağ hitāb ētdi yine ol servere

[60a] Ümmetüñe sen yüri var söylegil
Bu mişāli anlara şerh eylegil

2115 Söyledi ki şirk gey aşğardur riyā
Kim riyālu kul yaramaz Tañrıya

Tañla çün ola kıyāmet sâ‘ ati
Ortaya gele olaruñ tã‘ ati

Çünkü muhlişler oları göreler
Gülüşüp anlara ta‘ na uralar

Yâ İlâhî lutfuñla kııl meded
Hem bizi kırtar riyâdan iy Şamed

Eyle muhliş kıllaruñla hem-nişin
Rûz-ı maşşer yâ İlâhe'l-âlemîn

El-Ĥadişü'l-Ĥâmis ve'l-İşrûn

2120 Erba'inden bil ki budur bist ü penc
La' l ü gevherdür ser-â-ser dürlü genc

Bunı Ĥassân oğlı ol 'Abdu's-şamed
Eyledi Süfyân-ı Şevrîden sened

Dedi Süfyânun kıatına bir gece
Ĥâzır oldum diñle imdi sen nice

Mağribi kılduğ anuñla bile
Ĥağ sözini aluban her dem dile

İhtiyâr êtdüm ben anuñ ĥalvetin
Hem ġanîmet bildüm anuñ şoĥbetin

2125 Pes dedüm kılsun saña Ĥağ raĥmeti
Görmegil hergiz ġamıla miĥneti

N'ola ger luğf êyleyüp iy yüzi mâh
Ĥalk arasına çıķasın ġâh ġâĥ

Ĥidmetüñe êrişe kıçi ulu
Bay u yoĥsul her ne varısa kıamu

Muşafâdan nağl êdesin sen ĥaber
Nice buyurmışdur ol Ĥayrü'l-beşer

İşidüp senden alalar fâ'ide
Açasın ĥon-ı keremden mâ'ide

2130 Muşafânun sözlerin yâd êdeler
Özlerine ol ġüni zâd êdeler

Bunu işitdi dēdi Süfyān baḡa
Bu ḡadīṣi naḡl ēdeyim dēr saḡa

[60b] Dēdi nice kiṣidūr evvel dēgil
Kim senün ḡālünḡe Maṣṣūr söylegil

Ben dēdüm ki bir imāmdur ol emīn
Piṣṣvādur ümmete ḡaḡ ol pāk-dīn

Dēdi İbrāḡīm daḡı söylegil
Nice kiṣidūr baḡa ṣerḡ eylegil

2135 Pes yine ben söyledüm ki ol ḡümām
Piṣṣvādur ümmete ol imām

Dēdi kim bilür misin sen yā aḡī
‘Alḡama İbni Mes‘ūdı daḡı

Nice kiṣidūr olar vērgil ḡaber
Hem ḡayālīḡde senün iy mu‘teber

Ben dēdüm ki diḡlegil iy ṡoḡrı yār
Olur aṣḡabuḡ ulusından olar

Pes dēdi Süfyān-ı Ṣevri diḡlegil
Eydeyim maḡṣūdı ṣimdi aḡlaḡıl

2140 Kim baḡa Maṣṣūr vērmiṣdūr ḡaber
Ol da İbrāḡīmden işitmiṣ meḡer

‘Alḡamadan dēdi İbrāḡīm daḡı
Ben işitdüm Muṣṡafādān iy aḡī

‘Alḡama daḡı dēdi kim hem-ḡünān
İbni Mes‘ūddan işitdüm ben ‘ayān

Dēdi ‘Abdullāḡ Bin Mes‘ūd yaḡīn
Muṣṡafādān naḡl ēdüp ol pāk-dīn

Muṣṡafā dēdi ḡudā-yı Zü’l-celāl
Cennet-i ‘adni yaratdı bī-miṣāl

2145 Cebre ʿîle emr kıldı ol Celîl
Söyledi kim yûri var yâ Cebre ʿîl

Cennet-i ʿ adne varup kılgıl nazâr
Vaşfını bilgil anuñ diñle haber

Kullarumçün ne yaratdum anda ben
Var temâşâ eyleyüp fikr eyle sen

Cebre ʿîl çün vardı girdi cennete
Uğradı anda firāvân niʿ mete

Hûrilerden birisi çıkdı negâh
Pes görendi Cebre ʿîle hem-çü mâh

2150 Kıldı hânde Cebre ʿîli gördi çün
Diñle imdi sen yine iy reh-nümün

[61a] Dişlerinüñ şuʿ lesinden nâ-gehân
Toldı cennet nûrdan ol dem revân

Gördi anı secde kıldı Cebre ʿîl
Anı şandı kim meger nûr-ı Celîl

Yine ol hûrî aña kıldı nidâ
Yâ Eminallâh dèye söyler aña

Başuñı kıldur dèdi sen bu zamân
Cebre ʿîl başını kıldurdı hemân

2155 Dèdi Sübhâneʿl-kağim ü Züʿl-celâl
Kim senüñ hüsñüñ yaratmış bî-mişâl

Pes dèdi ol hûri anda iy emîn
Kim bilür misin ki Rabbüʿl-ʿ âlemîn

Kimünçiçün halk edüpdür ol beni
Luţf u ihsânı öküş Hayy u Ğanî

Dèdi kimünçün yaratmışdur dègil
Hem bunı bildür baña şerh eylegil

Pes dēdi ki diŋlegil yā Cebre’īl
Kim beni hāḫ eylemişdür ol Celīl

2160 Ol kişi için ki ol leyl ü nehār
Eyleye Hāḫḫuḫ rızāsın ihtiyār

Terk ēdüp nefsi hevāsını kıoya
Cān u dilden Hāḫḫuḫ emrine uya

Muṣṭafādan kııldılar bir dem su ’āl
Cennetün keyfiyyetinden bu muhāl

Dē neden oldı bināsı cennetün
Söyle vaşfını o dār-ı raḫmetün

Söyledi ol demde ol faḫr-i cihān
Diŋlegil ben söyleyem yā mü ’minān

2165 Nuḫredür bir kerpüci biri kıızıl
Balçığıdır müşg ü ’anber bellü bil

Za’ ferāndur toprağı taşı güher
Hem daḫı yāḫūt u aḫmer tüt ḫaber

El-Hadiş-i Hikāyet-i Qāsım

Yine bir āḫir ḫaberde iy emīn
Böyle işitdüm yaḫīn bil hem-çünīn

Bir kişi geldi Resūlün ḫatına
Ol kitābilerden idi bil yine

[61b] Yā Eba’l-Qāsım dēyüben söyledi
Bir su ’ālüm var-durur şerḫ ét dēdi

2170 Ehl-i cennet hiç yemek yer mi dēgil
Şu içer mi hem baḫa bir söylegil

Muṣṭafā dēdi ki yer anlar ta’ām
Şu içerler daḫı bilgil iy hümām

Pes asem yād eyledi ol dem Resūl
Ol Hūdānu haıūn iy pūr-uūl

Kim elindedūr benūm nefsum anu
Dinle Şıdıla ki Őād ola cānu

Cennet ehlinū birisine Hūdā
Yūz kiŐinū uvvetin eyle ‘atā

2175 Yemek imek Őehvet ũ arzū heves
Her birinde yūz kiŐice ola pes

Yer ier ol bu adar eyler Őafā
Bevl ũ gāiden aa ermez azā

Kim yeŐe ise yaūd ılsa cimā‘
Terlemekde hāceti ıl istimā‘

Ter dōkūlūp ūnki cisminden aar
Misk ũ ‘anber tek anu teni oar

MuŐafa dēdi yine ehl-i cinān
Yūz yigirmi Őaf olur bilgil ‘ayān

2180 Ūmmetūmden olıŐardur sekseni
Őek getūrmez bu sōze illā denī

Ūzge ũmmetlerden olur ır Őafı
‘Al ehline bu sōz olmaz haı

Her Őafu uzunluı bil iy emīn
Marib ũ maŐrı arasında yaın

Dūnye inince ola ini anu
Bōyle-durur sōylesem ini anu

Pes yine dēdi nebiyyū’l-MuŐafa
Cennet ehline nidā eyler Hūdā

2185 aıra yā ehl-i cennet ol alap
Eydeler “lebbeyk” eyā ma‘būd u Rab

Pes eyde yā kullarum tođrı deňüz
Rāzı olduđuz mı benden söyleňüz

Eyde anlar rāzıyuz biz yā Ğafūr
Olmıřuz in‘ āmuđa ‘ abden řekūr

[62a] Bōyle ni‘ met ki bize kılduğ ‘ atā
Kim ola olmaya rāzı iy Ğudā

Pes dēye ol Pādiřāh-ı bī-zevāl
řād oluğ iy kullarum siz bu muđāl

2190 Size bundan dağı yēđ ni‘ met vėrem
İřleyem sizüňile fađl u kerem

Eydeler yā Rab bize řerđ eylegil
Ne olur bundan ulu ni‘ met dēgil

Ğağ dēye yā ehl-i cennet ba‘ d-ez-İN
Size Rığvanı mubāđ eğdüm yağİN

Ğılmazam řimden ğėrū size ğazāb
Ğör nice in‘ ām eğer ol ferd Rab

Pes münādīler kıla ol dem nidā
Eydeler yā ehl-i cennet merđabā

2195 Size bir dirlik vėripdūr ol Eđād
Kim ölüm ğörmeyisersiz tā ebed

Size bir sađlık vėrūpdūr ol Kerīm
Olmayasız dağı ma‘ düm u sağİM

Bir yigitlik vėrdi size Zū‘l-celāl
Olmaya pīrlige dağı intiđāl

Size bir ni‘ met vėripdūr Pādiřāh
Eksilūp olmaya dađı ol tebāh

Bunı bilmek isteseğ iy mu‘ teber
Var bu āyet ma‘ nisine kıl nazār

2200 Pes yine ol dem Hūdā-yı Müste‘ān
Dēye şālīḥ ḳullarumçün bil ‘ayān

Cennet içre bir yaraḳ olmış-durur
Anda ni‘ met ol ḳadar ḫolmuş-durur

Kimse bir anuḡ gibi görmiş degül
Kimse vaşfını anuḡ vèrmiş degül

Daḫı anı kimse işitmiş degül
Kimsenüḡ ḳalbinden ol geçmiş degül

[62b] İstesey ki bulasın bunı ‘ayān
Oḳuḡıl bu āyeti ol şādumān

2205 Böyle dēdi hem yine faḫrū’l-enām
Cennet içre ol ḳadar olsa maḳām

Ḳamçısını anda ḳosa bir kişi
Ol ḳadar olsa hem anuḡ ülüşü

Olur ol efḫal bu dūnyādan ḳamu
Daḫı dūnyāda ne vardur iy ‘amū

Ger bunı sen ḳılmaḳ isterseḡ yaḳīn
Ḳıl naḫar bu āyete iy nāzenīn

Cennet içre bir aḡaç vardur yine
Vaşfın anuḡ söyleyem diñleyene

2210 Bir kişi aparsa atın yz yıl
ıkamaz anuğ glgesinden eyle bil

Ol ağacuğ glgesinden ıkmaya
Anı koyup zge yere bağmaya

Ben zmden sylemem bunu amu
İşbu yet ma‘ nisidr iy ulu

Ĥalıkuđ ullara fağlı bol-durur
Dağı kim var evvel  ĥir-durur

Hem buyurdu yine ol Faĥr’l-cihn
Ol Ĥabb-i Ĥađ Resli kn fe-kn

[63a]

2215 Ol kişi ki şonra gire cennete
Cmledenđ ğdn eşişr ni‘ mete

Olmaya andan naşbi kem dağı
Syleyem vaşfin anuğ da iy aĥ

Ol kişi ĥalka zıyfet eyleye
demi ol ni‘ metile toylaya

Ol kişi ol işde ‘ ciz almaya
Ni‘ met olur mu ki anı bulmaya

Ydre amuya drl ni‘ meti
Ni‘ meti ki vaşfa gelmez lezzeti

2220 Cmle esbbn mheyy eyleye
İlleri yz tertibile dileye

ĥirine byle olıcağ ‘ aĥ
Evveline gr ne fağl eyley Ĥud

Yā İlāhī rahmetüñi kıılma kem
Kıullarunđan iy Kerim ü pür-kerem

El-Ĥadıŝü's-Sādis ve'l-İŝrün

Gūŝ kıılğıl ez-ĥadıŝ-i erba' in
Bu yigirmi altısıdur iy emin

'Āyiŝedendür rivāyet bu ŝariĥ
Hem Resūlu'llāh buyurmuşdur ŝaĥiĥ

2225 Dēdi bir gün ol nebiyyü'l-Muştafa
Seyyidi's-sādāt-ı Ĥatmü'l-enbiyā

Kim ŝaĥi kıul cennete olur ĥarib
Hem ĥalāyıqlar kıatındadır ĥabib

Ehl-i cennetden-durur hem ol sa'id
Hem cehennemden daĥı olur ba'id

Taŝrıdan ıraĥ olur dēdi baĥil
Hem ĥalāyıqlar kıatındadır zelil

Meskeni anuĥ yine hem nār olur
Nār içinde içi āh u zār olur

2230 Kıanķı cāhil kim ŝaĥādur pişesi
Kim ŝaĥāvetdür anuĥ endişesi

Sevgülüdür Ĥaĥ kıatında şöyle bil
Kıanķı 'ālimden kim ol ola baĥil

Hem yine söyler Muĥammed Muştafa
Cennet içre bir aĝaç adı Seĥā

[63b] Yayılıpdur ŝaĥı dünyāya anuĥ
Açla maĥŝüdü nedür daĥı anuĥ

Kim anuĥ bir budāĝına yapıŝa
Ya' ni kim eyler saĥāveti piŝe

- 2235 Ol budağ ol kulu yider cennete
İletür anı firāvān ni' mete
- Hem baḥīl daḥı cehennemde yaḳīn
Bir ağaçdur dēr Resūl-ı pāk-dīn
- Yayılpdur şāḥı dünyāya tamām
Bir tutar anuḡ budağın iy hümām
- Yider anı iletür ol şūy-ı nār
Hem cehennem içre ıalır ḡor u zār

Ḥikāyet

- Bir ḡikāyet eydeyim diḡle yine
Söyleyem ben bu ḡadıḡūḡ üstine
- 2240 Diḡle Behrām-ı Mecūsīden ḡaber
Ḥaḡ katında nice oldı mu' teber
- Şol Mübārek oḡlı ' Abd'ullāḡ be-nām
Ḥac ēderdüm dēdi bir yıl iy hümām
- Ben maḡām-ı İbraḡīmde bir gēce
Uyumuşdum gör ki iş oldı nice
- Düşde gördüm ol Resūlu'llāḡı ben
Ol münevver yüzi bedr-i māḡı ben
- Pes dēdi ol dem baḡa Ḥayrū'l-beşer
Ṭuruban Baḡdāda ger kılsaḡ sefer
- 2245 Eyle Behrām-ı Mecūsīyi ṡaleb
Şol fülān ḡüşe içinde bī-ta' ab
- Var aḡa benden ērişdürgil selām
Ḥālını ikrāmıla şorḡıl tamām
- Şöylekim rāzı-durur senden Ḥudā
Rāzıdur daḡı Muḡammed Muḡṡafā

Pes uyandum uykudan ol demde ben
Bu düşüçün kıatı kıaldum ğamda ben

Söyledüm bu vâkı‘a Şeytānidür
Böyle düşi kim dēye Raḥmānidür

2250 Ol zamānda tırdum aldum dest-namāz
Ḥālīka kıldum namāzıla niyāz

[64a] Ka‘ beyi daḥı tavāf êtdüm yine
Ḥaḳkıla kıldum çü bāzārum yine

Bir yere geldüm yine kıldum karar
Çeşmüme uyku bıraktı Girdgār

Düşüme girdi yine Ḥayrū‘l-beşer
Dēdi peygāmumdan olma bi-ḥaber

Pes uyanup yine “lā-ḥavle” dēyüp
Fikre batdum bu düşüçün ğam yēyüp

2255 Bu fikirle uykuya vardum yine
Gördüm üç kerre bunu döne döne

Gönlüme düşdi benüm işbu ḥayāl
Tā bilesin nicedür aşl-ı maḳāl

Ḥaccı itmām eyleyüp döndüm gerü
Ḳāfile Bağdāda êrdi iy ulu

Ben anı Bağdādda kıldum taleb
Güşelerde isteyüp çekdüm ta‘ ab

Gördüm anı oturur Şeyḥ-i Kebīr
‘Ömri uzanmış daḥı ğayetde pīr

2260 Buldum anı çün aḥa vêrdüm selām
Pes selām ardınca başladum kelām

Ben anuḥla söz açup şordum ḥaber
Dēdüm iy şeyḥ-i büzürgi hem mu‘ teber

Söyle Behrām-ı Mecūsī sen misin
Şol Mecūsiler ulusu sen misin

Pes cevāb vèrüp dèdi ki ol ne‘ am
Bil ki Behrām-ı Mecūsī hem benem

Şordum aña Hāk katında çoğ u az
Ne kılupsın hayr anı söyle yaz

2265 Söyledi ki bir ulu hayr ètmişem
Hem şevābına anuñ göz tıtmışam

Halka borc vèrmek-durur işüm benüm
Hem de hayr ètmekde teşvîşüm benüm

Dağı nedür fi‘ lün anı söylegil
Özge varısa dağı şerh eylegil

Var gümānum yine bir hayra dağı
Anı dağı söyleyem bil iy ağı

Var-durur bir koşumuz hātün kişi
Diñle imdi kim nice oldu işi

[64b]

2270 Ehl-i İslāmdur tutar sizün dīni
İşit imdi söyleyem ben hālını

Otururdum evde ben hātır-ferāg
Geldi od yandırmāğa bizden çerāğ

Pes çerāğın yandırıp döndi revān
Söndürüp geldi kapudan ol zamān

Yine yandırıp anı döndi gerü
Kapuya çün kim erişdüm yügürü

Yine söndürüp revān girdi içerü
Geldi yandırdı çerāğın kayğulu

2275 ayıdup apuda sndrdi yine
Fikr ıldum ben anu avline

Söyledüm ben ki ne idr ıldı bu
Bu haylile revn urdum r

Söyledüm ki bu meger css ola
Anuın ol baar aa ola

Gnderpdr urular beni  ayn
Anuın izginp bunda hemn

ıdum ardınca yridm gzley
nki girdi apusından ier

2280 Varuban urdum apuda bir zamn
T anu avlini bildüm beyn

Varımı anu iki c ız  ayl
Cümlesi olmı be-gyet a b-hl

Ddiler bize getürdün mi a m
Tatmz gitdi alıdan tamm

n anasın gördi anlar cümlesi
Alayup feryd ıldılar bes

abrumuz almadı y ana bizüm
Döndi ek-i emmz ana bizüm

2285 ızlarından n iitdi bu sözi
h ıldı yaıla oldı gözi

Ddi iy ualarum ıldum hay
adan zge kimseden dem ric

a ta ldan utandum b-mecl
Anı oyup zgeden dem su 'l

a andan kim ola a dmeni
abr ödün iy uzılar oyu beni

[65a] Eyleyince ol Mecûsîden su'âl
Ölmegümüz yêg-durur bi-ķîl u ķâl

2290 Çünki ben anuñ sözini dinledüm
Cümle aĥvâlin ser-â-ser anladum

Dönüben evüme vardum ol zamân
Bir tabaķ aldum ele ol dem revân

Dürlü ni' metden anı kıldum tolu
Anlara anı getürdüm iy ulu

Pes dèdi İbni Mübârek kim aña
Uş ĥayr için beşâretdür saña

Gördügi düşi aña şerĥ eyledi
Muştafâ her ne dèmişdür söyledi

2295 Aĥmedüñ vèrdi selâmını aña
Ĥaķ rızâsınuñ kelâmını aña

Çünki Behrâm bu sözi bildi yaķın
Dèdi kim zehî ĥaķîķat toĥrı dîn

Dèdi zihî mu' cizâtı çok Resûl
Gör benüm ĥayr ètdügümi bilmiş ol

Pes ki dîni Muştafânuñ ĥaķ-durur
Her sözi anuñ ĥamu muṭlaķ-durur

Çünki ĥatm oldu bu arada kelâm
Dönüben îmâna geldi ol hümâm

2300 Ĥaķ aña çün kim hidâyet eyledi
Tav' -ı raĥbetle şahâdet eyledi

Ya' ni "lâ-ilâhe illallâh" dèdi
Hem "Muĥammedün Resûlu'llâh" dèdi

Şıdķıla çünki Müsülmân oldu ol
Küfri ĥoyup ehl-i îmân oldu ol

Bu sözün üstinde bağlandı nefes
Cân kuşu seyr etdi boş kaldı kafes

Seyr kıldı murğ-ı rûhı cennete
Garğ oldı dürlü dürlü ni' mete

2305 Pes dèdi İbni Mübârek ol zamân
Yuyuban kıldum namâzını hemân

Öz elümle defn kıldum ben bunı
Vâsıl oldı cennete Hâkka cânı

[65b] Tañrınun kullarına rahm eyleyen
Ol-durur rahmetle cânın toylayan

Pes dèdi İbni Mübârek ki yaqîn
Tañrınun halkına rahm edün hemîn

Her ki Tañrı kullarına rahm eder
Dirilüp düşmân dost olup gider

2310 Niceler dünyâda kâfir gezdiler
Ehl-i imân oldılar vaqt-i sefer

Hâyır u şerre dünyede yoqdur qarâr
Hâtımeğe olısar pes i' tibâr

İy Hudâ yâ rahmet eyle kamuya
Şalma mü'min kullarunı tamuya

Hâtımesin kullarun sen iy Hudâ
Hayra hatm eyle bi-hâkq-ı Muştafâ

El-Hadîsü's-Sâbi' ve'l-'İşrûn

Bist ü heftüm erba'inden uş budur
Kulağa almalu dürdür işbudur

2315 'İkrimedür bu hadîşi söyleyen
Uş bu sözi ol-durur naql eyleyen

İbni ‘Abbāsdan-durur hem bu haber
Böyle buyurmuş yine ol mu‘teber

Dêr işitdüm Muşafādan bu sözi
Hem haber vêrdi baņa dêr kendüzi

Dêdi ola çün kıyāmet sâ‘ati
Maḥşerüñ hem heybeti ola katı

Her kuluñ kim şora ef‘ālin İlāh
Gör anuñla ne kıılır ol Pādişāh

2320 Halkıla anuñ arasına çeker
Bir hicābı ol Hudā-yı Dād-ger

Kimsenüñ hālını kimse bilmeye
Tā anuñ hālını kimse gülmeye

Pes şevābınuñ kitābın ol zamān
Çıkarup şunar eline nā-gehān

Pes kitābında görür a‘mālını
Ḥayr işden kılduğı ef‘ālını

Ḥaḳ şorar ki bu kitābuñda dēgil
Ne görüñdi gizleme şerḥ eylegil

[66a]

2325 Ḥaḳ eyde ki toğrı söyle yozlama
Var mıdur nokşānı anı gizleme

Ḳul eyde ki yā İlähe’l-‘ālemīn
Ḳılduğum ḥayr u şevābumdur yaḳīn

Evvel āḥir kılduğuş ḥayr u şevāb
Zerre mişḳālınce ol fī külli bāb

Var mı kim yazılmamış ola buña
Toğrı söyle sözüñi şimdi baņa

Eyde kim yā Rabb nokṣān olmamış
Ḳalmamışdur ḥayr işüm yazılmamış

2330 Hem günāhınuḡ kitābını şunar
Eyde ki algıl buḡa ḳılğıl nazar

Aluban çün kim nazar ḳıla aḡa
Göre anda ḳıldıḡı cürm ü ḥaṭā

Ḥaḳ eyde ki bu kitābuḡda dēgil
Ne görürsin anı da şerḥ eylegil

Dēye ḳıldıḡum günāhdur hep ḳamu
Cümlesi yazılmış anda şū-be-şū

Ḥaḳ eyde ki ḳulluḡuḡda bîş ü kem
Ḥiç ziyāde var mı anı söyle hem

2335 Pes yine bir nev'e daḡı Girdgār
Şunuban eydür oḳı gör ne var

Aluban çünki aḡa ḳıla nazar
Göre anda çok şevāb ol mu' teber

Eyde yā Rabbī buḡa çok çok şevāb
Yazılıpdur görürem min külli bāb

Ḥaḳ eyde kim bu kitāb içindekin
Tanıyabilür misin söyle yaḳīn

Pes eyde bu nāmede her ne ki var
Ḥiç birisin tanımaz iy Girdgār

2340 Bu şevābuḡ birisini ḳılmadum
Daḡı ḳanda yazılıpdur bilmedüm

Ḥaḳ ta' ālā kendü luṭfindan aḡa
Eyde kim ben söyleyem şimdi saḡa

Ol-durur kim zulmıla senden anı
Aluban çok incidürlerdi seni

Hem dögerlerdi seni çok zecrile
Eyleyüp rencide yüz biñ hecrile

[66b] Dağı uğrı aparın mālun ki var
Gideridi senden ol bî-ihtiyār

2345 Bilmezidün kimsenün olduğunu
Hem senün böyle ‘amel kılduğın

Cümlesi budur ki uş yazdurmışam
Kim senün didāruñı ben tırmışam

Qılmamışam zerre hiç zāyi‘ kamu
Hem kitābuñda yazılmış şū-be-şū

Hikāyet-i İbrāhim İbni Edhem

Bu hadiṣün üstine iy mu‘teber
Diñle İbrāhim Edhemden haber

Yetmiş iki kulı varıdı meger
Cümlesi zer-ṭaḳiye simin kemer

2350 Qamusını çün kim āzād eyledi
Anı aḫiret için zād eyledi

Qullarunuñ biri bir gün nā-gehān
Ḥamr içüben esrimiş idi ‘ayān

Dēdi ki yūri öñümce bu zamān
Sen beni tiz eve yetürgil revān

Söyledi kim hoş ola gelgil berü
Kim evünji göstereyin rü-be-rü

Düşdi öñine anı aldı gider
Diñle İbrāhim anuñıla n’ēder

2355 Yüriyüp öñince ḳat‘ etdi yolu
Maḳbereye aldı gitdi ol kulı

Çünkü kabri gördi esrük ol zamân
Acığı geldi dèdi kim yâ fülân

Ben dèdüm ki sen beni ilet eve
Kabre iltürsin beni ive ive

Dèdi iy ‘ aklı kem bed-ef ‘âl sen
Kim haqîkat ev budur bilmez misen

Özge evler bil mecâzîdür yaqîn
Cümlesi fânî-durur bil hem-çünî

2360 İbrahimden kul işitdi bu sözi
Acığından kanıla taldı gözi

Başladı dökmeklige çün kim anı
Diñle h‘ace ile kul aḥvâlini

[67a] Anı ururdu çomağıla katı
Gel sen imdi diñlegil bu ‘ibreti

Her nice kim ururdu kul anı
Dèrdi ki yarlıgasun Haq seni

Ol urur darbıla bu eyler du ‘â
Hem bu hâlile ederler mâcerâ

2365 Uş bular bu hâl içinde nâ-gehân
Bir kişi geldi dèdi kim yâ fülân

Hîç bilür misin ne işdür işledüñ
Özüñi oda elüñle tuşladuñ

Bu senüñ Mevlâñ-durur kim iy denî
Kuliken âzâd kılmışdur seni

Tanımadı kul meger Mevlâsını
Ol kişiden çün kim işitdi anı

Dèdi bu kimdir baña söyleñ revân
Bileyin aḥvâlini édüñ ‘ayân

2370 Dēdi İbrāhīm Edhemdūr yaq̄in
Kim senūñ Mevlāñ-durur bilgil hemīn

Çünki bu sözi işitdi ol ğulam
Düşdi atdan ‘ aklı maḥv oldı tamām

Ayağına düşdi hem öpdi elin
Dēdi ‘ afv ét cürmümi iy pāk-dīn

Tanımadum ben saña kıldum sitem
Luḫfuñıla ‘ afv kııl iy muḫterem

Söyledi ol kıula İbrāhīm o dem
‘ Afv kıldum çekme anuñ çün nedem

2375 Kıul dēdi var ḫidmetünđe bi su ’al
Vērgil iy ḫāce cūvānum bī-muḫāl

Ben uruban inciden demde seni
Yād ēderdünñ sen du ’āyıla beni

Her çomağ urduqça sen dērdünñ revān
Kim seni Ḥaḫ yarlığasun yā fülān

Ne sebebden pes du ’ā kılduñ baña
Ben işiñi görüben kıaldum taña

Dēdi İbrāhīm Edhem pes aña
Nite kılmayam du ’ā ol dem saña

2380 Kim beni urduqça yüz ecr ü şevāb
Yazılır divānuma min külli bāb

[67b] Ol şevāb iltür beni çün cennete
Ġarq ēder çün dürlü dürlü ni ’mete

Bu kıadar müzde çün olasıñ sebeb
Ben du ’ā kıılsam saña olmaz ‘ aceb

Dünyede böyle sülük ētdi bular
Anuñiçün Ḥaḫkıa kıurbet buldılar

Raḥmet isterseñ şabr ét zaḥmete
Şabr édenler tîz érişür raḥmete

2385 İsterisen Ḥaḳ rızāsını iy yār
Rāḥatı ҡo zaḥmeti ҡıl iḥtiyār

Ol rızā ehli ḥaḳiçün iy Kerīm
Eyleme yerümüzi nār u cahīm

El-Ḥadişü's-Şāmin ve'l-İşrūn

Bist ü heştüm bu-durur ez-erba'ın
Diñle bunı şıdķıla iy pāk-dīn

Bunı bir ḥātūn dēdi Esmā adı
Kim 'Amişüñ ҡızı-durur ol dēdi

Dēr işitdüm Muştafādan iy emīn
Lafz deryāsından anuñ bil yaḳīn

2390 Dēdi yavuz ҡul odur ki éde ğūr
İşi anuñ dā'im ola cebr ü zūr

Unuda Cebbār-ı a' lāyı daḥı
Қul ki eyle ola olur dūzaḥı

Daḥı yavuz ҡul odur ki kibr éde
Yola serkeşlik ḥayāliyle gide

Ol kebīrū'l-āliyi yād étmeye
Қorқusın göñlünde bünyād étmeye

Daḥı yavuz ҡul oldur dünyede
'Āli ҡaşr u köşķleri bünyād éde

2395 Unuda ҡabri ölümün şanmaya
Ġaflet uyқusından ol uyanmaya

Bir de ҡuluñ yavuzı bī-bāk ola
Ḥalka zūlm étmekligi çālāk ola

Unuda maḥşer ‘ azābını kamu
Olmaya ol günleriçün kırkulu

Daḥı yavuz kul oldur dünyede
Dinden éde dünyeyi ol güzide

[68a] Hem daḥı yavuz demişdür ol kıla
Dünyenüñ lezzetine meşgöl ola

2400 Daḥı yavuz kul oldur dünyede
Günāh işine tama‘ édüp gide

Ol-durur kıllarda yavuz ki hevā
Azdurup egri yola éde kuvā

Daḥı yavuz kul oldur ki ola yād
Ḥalkı kaygulu görende ola şād

Ḳuvveti ola anı şād étmege
Anı ol kaygudan āzād étmege

Ḳılmaya anı ḥalāş ol kaygudan
Baqmaya olursa renc ü miḥneden

2405 Olmaya andan yavuz kıllarda bir
Bunda ḥ‘āce ola vü anda faḳīr

Ḥaḳ Muḥammed ümmetini dün ü gün
Fi‘ l-i bedden lutfi ile şaḳlasun

Ḥikāyet

Bir ḥikāyet diñle iy ehl-i temīz
Kim ḥalīfeydi meger ‘ Abdü’l‘ azīz

Ol ḥilāfet mesnedindeyken meger
Kāfiridi milk-i Rūm iy mu‘ teber

Seçdi leşker ol şaḥābeden meger
Rūm ehliyle ğazā éde olar

- 2410 Rūma çün leşker çeküben gitdiler
 ayşeri Rūmiyle cenk tdiler
- Başdı İslām leşkerin ol kīne-ḥāh
 ālīb oldu leşker-i kāfir negāh
- Oldı çün kim anda çok kimse şehīd
 Oldılar maġfūr u mebrūr u sa‘īd
- Oldı çün kim anda çok çok dār u ġir
 Oldı aşḥabuḡ yigirmisi esīr
- Leşker-i İslām hezīmet buldı çün
 ayşer-i Rūmiye ‘īd oldu düġün
- 2415 Bār-gāhın dikdi pes anda revān
 Taḥta oturdı vü göḡli şādumān
- Ol müsülmānlar ki olmişdı esīr
 Yanına yıġıldı çün mīr ü vezīr
- [68b] Ḥāzır tdiler oraya cümlesin
 ayşerüḡ ii oludur buġz u kīn
- Bunları cellāda ister apşura
 Cümlesinüḡ tıġıla boynın ura
- Birisine söyledi ayşer revān
 Gel benüm dīnüme girgil bu zamān
- 2420 Secde eyle putlara bī-ters ü bāk
 İsteriseḡ olmayasın sen helāk
- Gel sücüd eyle benüm dīnüme gir
 Bir ulu şehre seni dem vezīr
- Vereyin kūs u naāre hem ‘alem
 Daḡı çok ni‘ met bile iy muḥterem
- Eyleyem daḡı seni begler begi
 Leşkerümde olmaya senden yēgi

Yohsa ger dīnūmi kılmazsañ kabūl
Öldürürem kılcıla bilmiş ol

2425 Söylerem cellāda şimdi bī-dirīğ
Hem helāk eyler urup boyununja tīg

Dēdi sen bil her ne işlersen başa
Dīn yolına cānumı kıldum fedā

Dīnūmi dünyādan ötrü şatmazam
Sen işün bitür sözüñi tutmazam

Cānumı vèrdüm Muḥammed ʿaşkına
Var iken bu özgenün pes ʿaşkına

Şad hezārān cānum olsa bī-ḥaṭā
Eylerem dīn yolına anı fedā

2430 Bu sözi işitdi Kayşer ol zamān
Hışmıla cellāda emr ètdi hemān

Dēdi ur bu yanın aqıtğıl kanını
Kıl cüdā cisminden anuñ cānını

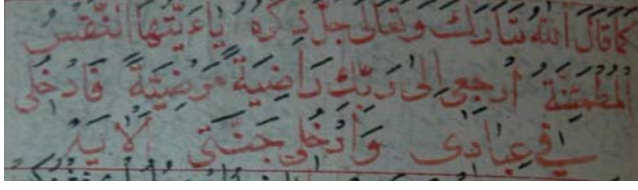
Pes ayağa tırdı cellād-ı pelīd
Urdı boynunu anı kıldı şehīd

Başı çün ki oldı cisminden cüdā
Üç keret devr eyledi meydān ara

Yaʿ ni kim nefsine vèrdi ol zamān
Ḥaḳḳa dön bulğıl ḥayāt-ı cāvidān

2435 Dāḥil olğıl Ḥālīkuñ kıllarına
Müttefiḳ ol anlaruñ yollarına

[69a] Tā giresin anlarla cennete
Èresin anda firāvān niʿ mete

Çünkü Kayşer bunu işitdi yaq̄in
Acıġı tıtdı vü oldı hışm u k̄in

Pes birisin daħı getürdi ilerü
Söyledi yine aña da rü-be-rü

Dèdi kim gel d̄inümi eyle q̄abül
Putlara eyle sücüd iy pür-uşül

2440 Eyleyem begler begi kim ben seni
Kılmamış olam senüñ tek kimseni

Yok dèriseñ buyuram cellâda ben
Başuñı eyler cüdâ şimdi zi-ten

Seni daħı yoldaşuñ tek öldürem
Başuñ üstine kişiler güldürem

Dèdi kim dünyāya şatmazam d̄ini
İşle işüñ daħı incitme beni

D̄in yolına cānumı kıldum fedā
Başumı vèrem be-^c aşq-ı Muştafa

2445 Başuma geçer senüñ hükümüñ hemān
D̄inüme hod hükümüñ olmaz yā fülān

Başumı cismümden eylerseñ cüdâ
Kim cüdâ eyler d̄inümi iy gedâ

İşidüp Kayşer bunu emr eyledi
T̄ur bunuñ da boynımı urġıl dèdi

T̄urdı cellād boynunu urdı revān
Başı çün meydāne düşdi ol zamān

Oğuyup bu āyeti ol da yine
Geldi tūrdı ol da ol baş yanına

[69b]

2450 Ya' ni ol dem Hāḡ rızāsı çün şehīd
Ehl-i cennetden olup oldum sa' īd

Cennetūḡ ' ayşı ile rażı olam
Hāzret-i Hāḡdan yine ' izzet bulam

Tūrdı ol başıla çün kim ol daḡı
Hışma geldi pes yine ol dūzaḡı

Dēdi kim ol birisin de getürūḡ
Bu siyāset meydānına yētürūḡ

Şordı pes Ḳayşer aḡa daḡı yine
Pes girūr misin dēdi bizüm dīne

2455 Bir ulu şehre seni ḡılam emīr
Hem muḡarreb olmayasın teki bir

Nā-gehān Şeytān aḡa buldı mecāl
Pes şekāvet ērişüp şa' b oldı ḡāl

Vesveseyle oldı çün kim bī-ḡarār
Dünyeyi dīn üstine ḡıldı iḡtiyār

Pes dēdi kim dīnūḡı ḡıldum ḡabūl
Nice kim ḡükmündür eyle olsun ol

Çün şekāvet tūtdı ol yüz la' nete
Kāfir oldı vü sücūd ētdi pūta

2460 Pes dēdi Ḳayşer vezīrine revān
Tīz buḡa ḡil' āt getürūḡ bu zamān

Ol fülān şehre bunı ēdūḡ emīr
Hem vērūḡ tūḡ u naḡāre vü nefīr

Pes vezîr eytdi aña iy Pâdişâh
Bir sözüm var söyleyem olğıl agâh

Dèdi bunı kılğıl evvel tecribe
Şonra vèrelüm buña bir mertebe

Dèdi Kayşer tecribe nedür dègil
Kılduralum biz buña sen söylegil

2465 Dèdi gerçek oldısa dînden beri
Ben ne dèrsem işlesün tursun öri

Tursun ursun yoldaşınun boynunı
Bilelüm gerçektür anun oynunı

Tâ bilem gerçek tıttıdır dînümüz
Her ki vardur mezheb ü âyînümüz

Turdı ol mağbûn u mel'ün ol zamân
Yoldaşınun urdı boynın dökdi kıan

[70a] Pes vezîrün sözi ile ol pelîd
Urdı bir yoldaşını kıldı şehîd

2470 Dèdi pes Kayşer vezîre şimdi tır
Buña çok hil'ât getürsünler buyur

Dağı yazğıl sen bunı begler begi
Beglerümde olmaya bundan yègi

Pâdişâha pes yine dèdi vezîr
Söyleyem bir söz anı diñle emîr

Dèdi kim bir kışi öz yoldaşınun
Kim ri'âyet³⁰ ètmeye haqqın anun

Bile toğmışdur yine gitmiş bile
Gör aña pes n'èyledi bu hâlile

³⁰ 2473 ri'âyet : ra'âyet

2475 Kılmadı yoldaşına³¹ çünkü vefâ
Ol vefâ kaçan kılsardur saña

Olmaya bunu büyötmek ‘ aql işi
Pes ölüp yoğ olsa yëgdür ol kişi

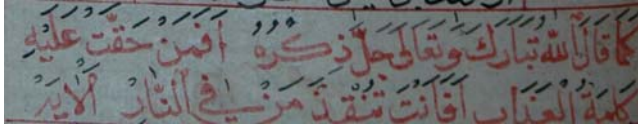
Pâdişâha çün bunu dëdi vezîr
İşidüp gördi müvecceh dil-pezîr

Pes yine cellâda emr êtdi revân
Dëdi ur boynunu dökgil yere kan

Vardı cellâd urdı boynunu anuğ
Tîğine dëdi ki ‘ ömrin kes bunuğ

2480 Düşdi meydâna anuğ başı meger
Ol dağı geldi aralıkda gezer

Üç keret devr eyledi meydân ara
Oğudı bu âyeti Kur’an ara

Âyetüñ mefhûmı budur gâliba
Bir işaretdür dënilür tälibe

Kim eger hağ oldısa nâr-ı sağâr
Kim-durur kim anı oddan men‘ êder

Oğudı bu âyeti pes hem-çünin
Gelmedi ol başlara hergiz yağın

[70b]

2485 Vardı bir yerde dağı kıldı qarâr
Oldı kâfir gitdi mağbün şerm-sâr

³¹ 2475 yoldaşına : boldaşına

Ehl-i İmān gezdi dünyāda meger
Gıtdügi vaqt oldı fī-nār-ı saḡar

El-Ḥadīṣü's-Şāni' ve'l-İşrūn

Bu yigirmi toḡuzuncı oldı çün
Erba'inden bil yaḡın iy merd-i dūn

Bunı ol 'Abdü'l'azīz İbni Vahāb
Dēdi işitdüm Enesden kılma rayb

Kim Enes dēdi ki günlerde meger
Bir cenāze nā-gehān geldi geçer

2490 Bir niçe şaḡş anuḡ ardınca tırup
Ḥayr sözler dēdiler canḡı kırıup

Yaḡşılıḡın söyleyüp aḡa du'ā
Hem kılurlardı aḡa medh ü şenā

Çün işitdi bu sözi anda Resūl
Pes dēdi kim vācib oldı bu ḡabūl

Bu söz üste bir cenāze de 'ayān
Geldi geçdi ol arada hem-çünān

Pes anuḡ yavuzlıḡından söyleyüp
Hem yürürlerdi anuḡ şerriḡ dēyüp

2495 Dēdi Aḡmed vācib oldı bu daḡı
Pes 'Ömer şordı Resūlden iy aḡı

Yā nebī dēdi nedür vācib olan
Bu sözüḡ remzin bize eyle beyān

Ol ki ḡayırdan anı yād ētdüḡüz
Yaḡşı sözler aḡa bünyād ētdüḡüz

Pes Resūlu'llāh dēdi ki diḡlegil
Söyleyem remzini anuḡ aḡlaḡıl

Vācib oldı cennete hūr u kuşūr
Bil yaq̄in ol kuliçün yevmü'n-nüşūr

2500 Ol cenāze kim anuñ ardınca siz
T̄urubanı şerlū sözler dēdiñiz

Pes cehennem vācib oldı ol kula
Olmasa Haq̄ fazlı kaçan kurtıla

Taḡrınuñ şāhidlerisiz çünki siz
Eyle olur kim şehādet kıldıñız

[71a] İbni Esved Erbīlī söyledi
‘Ömer-i Haṭṭābıla bir gün dēdi

Muṣṭafā yanına varmışduq meger
Böyle dēdi anda ol Ḥayrū'l-beşer

2505 Bir kişi ölse dēdi bilün yaq̄in
Üç kişi olsa güvāh aña hemīn

Pes şehādet vērseler şālih dēyü
Vācib eyler cenneti ol ferd Hū

Ben dēdüm ki yā Resūlu'llāh dēgil
İki kişinün güvāhın söylegil

Ol zamānda pes yine dēdi Resūl
Olur ikinün sözi daḡı kabūl

Pes ‘Ömer dēdi Resūlden şormadum
Bu işün taḡkīkine ben ermedüm

2510 Şāhid olsa bir kişi nice olur
Bilmedüm ki Muṣṭafā ne buyurur

El-Ḥadişü ve's-Şelāşün

Bu otuzuncı ḡadiş oldı ‘ayān
Gūş kılgıl sen bunı ez-dil ü cān

‘ Āmirī İbni Rabī‘ a söyledi
Muştafādan ol bunı naql eyledi

Muştafā dēdi ki bir kişi eger
Fevt olsa dünyeden kılsa güzer

Hak anuñ şer işlerinüñ cümlesin
İşlemezden ilerü bilür yaqın

2515 Aña mü ’mīnler şehādet eylese
Şālihīdi dēyü beni söylese

Ger anuñ hayrına şāhid olsalar
Aña bu nev‘ e şehādet kılsalar

Bildügin Hak işlerinüñ şer işin
‘ Afv eder cürmini anuñ cümlesin

Yā melā ’ikler işidüñ dēr Hudā
Ol kulumuñ³² cürmini kıldum ‘ aṭā

Qullarum çün kim anuñ hayr işine
Uş şehādet vėrdiler dōne dōne

2520 Anlaruñ şāhidliğine bī-muḥāl
Yarlıgādum cürmini bī-kīl u kāl

[71b] Şer işini zerre zerre bilürem
Anlaruñ söziyle rahmet kıluram

Görmezem ben fazluma lāyık bu dem
Anlaruñ şāhidliğin zāyi‘ kılam

Hikāyet-i Tarrār

Bunuñ üstine hikāyet geldi hem
Güş kılgıl söyleyem saña bu dem

Bir kişi varıdı bil öñdin zamān
Hīle ile dirilürdi der-cihān

³² 2518 kulumuñ : kululumuñ

2525 Hîle ile eyleridi ol ma'âş
Adı tarrârlığıla olmışdı fâş

Böyle olmuşdı anuñ adı 'ayân
Dêrleridi aña tarrâr-ı fülân

Buydı 'ömrinde anuñ 'âdeti
Böyle geçerdı anuñ her sâ'ati

Çünkü bāzāra varurdı ol kişi
Aldamağ olur idi hālķı işi

Çünkü bāzāra varur köylü görer
Yoldaşından ism ü resmini şorar

2530 Hem şorardı atasınuñ adını
Mevlidini yerini bünyādını

Varuban vērüridi aña selām
Eyeleridi şad hezārān ihtirām

Hem görüşürdi şorardı hālını
Rūzgārını kamu aḥvālını

Eydüridi tanımazısañ beni
Tanıram ben aşl-ı fer' ile seni

Yağşı dostıduğ atañıla senüñ
Yağşılığın görmüşüz hayli anuñ

2535 Ol eydürdi ben seni tanımazam
Hem atañ ne kişi idi bilmezem

Aña tarrâr eydüridi gel berü
Tanımışam ben seni iy mäh-rü

Yağşılık çok kılmış atañ atama
Şükr Hāğķa kim erişdüñ bu deme

Bāşed unutmışsın olasın bizi
Tā ölince biz unutmazuz sizi

[72a] Gidelüm bāzāra alalum ʿāṁ
Ēdelüm ḥidmet saṅa iy nīk-nām

2540 Kılduğunuz eylügen biñde birin
İsterem kılam saṅa iy merd-i dīn

Çünki işitdi yemek adın kişi
Er gerek kim uçmaya ʿaqlı kuşu

İletür çün anı āş-pezhāneye
Çok ʿāṁ olur anuñ içün yeye

Alurıdı aş u etmek her ʿāṁ
Eydürıdı yaḥşıca ye iy hümām

Bitürebilmem senüñ ben ḥidmetüñ
Bundan artuğdur ʿatunñda ḥürmetüñ

2545 Ol yemeği yērdi ikisi bile
ʿÖzr-hʿahlık eyleyüp teklīfile

Ṭoyururđı ʿarnını çünki tamām
Bir iki loğma ʿalanadağ ʿāṁ

Ṭoyurup ʿarnını ṭururđı örü
Çıkarıdı ḥīle ile ʿaşkaru

Şehr içinde buyıdı ʿādet yaḳīn
Yemeği yemedin almazlar ḥaḳın

Şād u ḥurrem gideridi işine
Daḥı ʿonağun ʿatında işine

2550 Bir zamāndan şonra ṭururđı ʿonak
Ṭaşkaru çıḳmağa başardı ayak

Ṭutarıdı anı āş-pezh bu zamān
Yēdügün niʿ met bahāsın vēr revān

ʿĀciz olup eydürıdı ol kişi
Ben özümden ʿomamışam bu işi

Bunda ben mihmān oluban gelmişem
Ol ta'āmı şanma kim ben almışam

Ben ta'ām almazıdum senden dēdi
Bir kişi bunda beni ağırladı

2555 Dēdi āş-pez tanımazam ben ıkonak
Aķçeyi vēr taşkaru başğıl ayak

Alurıdı aķçeyi her bābıla
Gideridi yola yüz 'ādātıla

'Ömri bu nev' ile olmışdı tamām
Hıle ile işi anuı şubı u şām

[72b] Nā-gehān bir gün aıa ērdi maraz
Gör ki imdi n'eyledi niçe ğaraz

Çün yaķın bildi ki ērişdi ecel
Yine bir dürlü daıı düzdi ğiyel

2560 Çağırup iki kişiye söyledi
Bir niçe söz anlara 'arz eyledi

Vereyin her birünüze bir dinār
Bu işe eyleı benümle i'tibār

Eytdi ol dem ki baıa ēre ecel
Kim cenāzem götürüp giden maıal

Siz cenāzemün öjinde gidünüz
Yaışı şālih kişi dēdi dēyünüz

Şālihidi zāhid idi mutaķķı
Lāyıkıdı Taırıya her revnaıı

2565 Söyleünüz siz pes bu nev' ile kelām
Defn ēdeler beni ıabrüme tamām

Bir zamāndan şonra kim ērdi vefāt
Şavdı başından anı ol bī-şebāt

Èdüben techîzini anuñ hemân
Defnine meşgûl olıcağaz revân

Geldi ol iki kişi ol dem meger
Çün kim anuñ öldüğini bildiler

Ol cenâze götrülüp oldu revân
Düşdiler öñine anuñ ol zamân

2570 Dêdiler kim şâlihidi bu kişi
Hâkķıla olmışdı dün ü gün işi

Tâ anı defn eyleyince kabrine
Böyle dêdiler bunu döne döne

Çün anı defn eyleyüp kayıtdılar
Pes gelüp menzillerine yêtdiler

Anda varıdı meger bir ehl-i hâl
Bildi anda nice oldu kıl u kâl

Geldi kabrine anuñ iki melek
Ne getürdüñ dêdi dünyâdan be-lek

2575 Dilediler êdeler aña su'âl
Bir nidâ geldi negâhın bî-muḥâl

Dêdi hâtif ki kulumı terk êdüñ
Hiç su'âl şormanñ aña gelüñ gidüñ

[73a] Dünyede çün ḥîle idi pişesi
Halkı aldamağ idi endişesi

Ḥîle ile geldi uḥrâya yine
Vây anuñçün kim aña kimse dine

Yarlıgadam cürmini anuñ 'ayân
İki şâhid ḥürmetine bu zamân

2580 İki şâhid ki tütulmuş ücrete
Fikr kılğıl şimdi sen bu kudrete

Fikr kılgıl Girdgāruñ luḫfını
Gör ne işden raḫmet eyler ol Ğanī

El-Ḥadīşü'l-Ḥādī ve's-Şelāşün

Erba'inden bu otuz birincidür
Diñlegil kim iki 'ālem gencidür

Rāvisidür İbn-i 'Abbās iy' azīz
Güş kılgıl bu sözi edem temīz

İbni 'Abbās söyledi kim Muştafā
Buyurupdur Şadr-ı Bedr-i enbiyā

2585 Ümmetüme kim iner Ḥaḫdan ğazāb
Gör ki red olduğına nedür sebep

Ol kişiler kim kıılır dün gün namāz
Dā'imā işi olur 'arz-ı niyāz

Pes olaruñ ḫürmetine Dād-ger
Kılmayanlardan belāyı def' eder

Ger ḫamusu eylese terk-i niyāz
Cümlesi kılmaz olurısa namāz

Ḥaḫ ta'ālā anlara kılmaz naẓar
Cümlesini eyleye zīr ü zeber

2590 Ümmetümden kim vērürse zekevat
Hem vèreler edüben 'ahde şebāt

Ḥürmetine anlaruñ ol Pādişāh
Vermeyenlere daḫı eyler negāh

Yoḫsa kim ḫamu zekātın vermeye
Hergiz anlar Ḥaḫ rızāsın görmeye

Anlara hergiz naẓar kılmaz Ḥudā
Gökden anlara iner dürlü belā

Dağı ol ümmetlerüm şâ'im ola
Kim İlähuñ emrine kâ'im ola

[73b]

2595 Anlara hürmet kılpup ferd ü Ehad
Tutmayanlara dağı olur meded

Yoğsa ger kamusı şâ'im olmaya
Emrine Hağkuñ mülâyim olmaya

Qılmaya hergiz nazâr ol Pâdişâh
Qahra vèrüp cümle eylerdi tebâh

Dağı ol ümmetlerüm ki hac êde
Allâhuñ emrini tutup yol gide

Haccı kılmayanlara dağı Hudâ
Hürmetine anlara vèrmez belâ

2600 Ger kamu ümmetlerüm hac êtmeye
Allâhuñ emrini tutup gitmeye

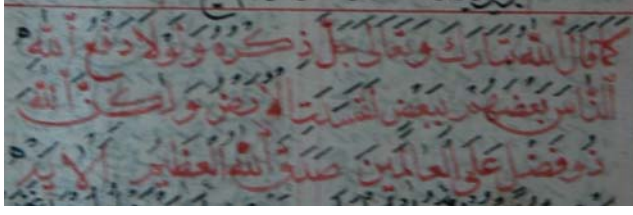
Ümmetüme ol Hudâ-yı Dâd-ger
Tarfetü'l-^ç ayn içre kılmaya nazâr

Dağı ol ümmetlerüm ki cum^ç aya
Varuban emre itâ^ç at eyleye

Hürmetine anlaruñ hem ol Ğanî
Hem belâdan kırtarur kılmayanı

Ümmetüm ger varı cum^ç a kılmaya
Tağrıdan anlar inâyet bulmaya

2605 İşbu âyet mâ^ç nisidür bu şahîh
Buyurupdur Muştafâ rüşen şarih

Ba' zısınınuñ kullarınun ol Çalap
Ba' zısıyla sevmez olursa ğazab

Yeryüzinde eksük olmazdı fesād
Ol fesāddan olmayaydı kimse şād

Hikāyet-i Fuḫayl İbni 'Ayāz

[74a] Bir hikāyet diñle imdi şıdķıla
Kıalbüne vērüp şafā rüşen kııla

Gör Fuḫayl İbni 'Ayāzun ħālını
Diñle imdi nice oldı ħālını

2610 Gör ne fi' lile cihānda gezdi ol
Tevbesi āħir nice oldı kabūl

Rāvilerden böyle gelmişdür ħaber
Kim ħarāmiydi Fuḫayl iy mu' teber

'Ādeti idi anuñ kaḫ' -ı ḫarīķ
Olmışdı baħr-ı 'işıyāna ğarīķ

Kārbān urup işin ħūn eylemek
Hem müsūlmānları mağbūn eylemek

Dérmişdi üstine leşker öküş
Özine yol urmağı kılmışdı iş

2615 Yollar üstinde gezerdi rüz u şeb
Kārbān urmağa eylerdi ḫaleb

Buyıdı 'ömrinde anuñ pişesi
Bundan özge yoğıdı endişesi

Şalmışdı il içine tağdağa
Kaçaradı kârbân tağdan tağa

Bir gèce ol leşkeri ile meger
Bir pusu yerinde atdan indiler

Qulunu çağırdı ol dem yanına
Tâ meger kim rahmet ola cânına

2620 Qodı hem başını dizi üstine
Uyuyuban rāhat olmağ qaşdına

Geldi andan gitmege bir kârbân
Gördiler bunda Fuḫaylı nā-gehân

Fikr kıldılar ki imdi n'êdelim
Cümle ol tedbîrde el bir êdelim

Leşkerini uşta kılmışdur kemîn
Oldılar bu işde gâyet sehm-gîn

Cem^ç olup bir yere tedbîr êtdiler
Cümle ol tedbîrde el bir êtdiler

2625 Varıdı ol kârbânda üç kişi
^ç Aql u tedbîridi anlaruñ işi

Dêdiler ki siz bize verüñ rızâ
Her birimüz atalum bir oğ aña

[74b] Yolumuzda êdelüm biz de şürü^ç
Ola kim ol oğıla êdüp rücü^ç

Birisi yayına oğın gizledi
Bağladı hoş uz atuban gözledi

2630 Dönmese ol biz dönüben qaçalum
Dağı şahrâya düşüben geçelüm

Uş bu âyetdür ki atdı ol oğı
Ma^ç nisini fikr êdüp sen de oğı

Atdı çün kim Tañrınıñ oqın aña
Pes Fużayl işidüben kıldı ıaña

Na' ra urup çağırur bî-ihtiyār
Oynadı ' aklı başından bî-karār

Çünki bu hālını gördi kul ' ayān
Mużtarib kıldı vü oldı nā-tüvān

Eyle şağından ki degdi oq aña
Pes elin gezdürdi anda dört yaña

2635 Tañr' oqıdur ki degen baña bu dem
Degmemişdür özge oq çok çekme ğam

Birisi de atdı hem bir oq yine
Ya' ni bu āyet-durur oqı yine

Oquğıl kim Tañrınıñ oqu budur
İsteriseñ āyeti oqu budur

Āyeti çün kim oqudı ol kişi
Gör Fużayluñ nice oldı hem işi

Çün fefirrü āyetini oqudı
Eyle degdi kim şanasın oqudı

2640 Nevha urdı yine feryād eyledi
' Aklı başından revān yād eyledi

[75a] Yine oq degmiş şıgındı ol ğulām
İstedi endāmını anuñ tamām

Çün anuñ cisminde çün oq bulmadı
Cesedine ne toqıandı bilmedi

Pes Fuzayluñ ‘ aklı başından yine
Cismi ğarqı oldı gözinüñ yaşına

Hem yine ol dem kılına söyledi
Kim baña Tañrı oqı degdi dèdi

2645 Bu sözüñ üstinde idi nâ-gehân
Birisi dağı yine atdı revân

Oqıdı bu âyeti ol dem meger
Na‘ ra urdı ol zamân ol şîr-i ner

Oqıdı çün kim enîbū âyetin
Gel gör imdi ol Hūdānuñ kudretin

Āyetüñ ma‘ nāsı bu kim Tañrıya
Oluban peşimān dönüñüz Tañrıya

Na‘ ra urdı işidüp bî-ihtiyār
Gitdi ‘ aklı ol dem oldı bî-ķarār

2650 Bir iki dem geçdi çün ol dem yine
Pes Fuzāyluñ geldi ol dem başına

Tañrıdan çün ğavf erişdi cānına
Leşkerin çağırdı ol dem yanına

Pes dèdi kim şāhid oluñ siz baña
Tevbe kıldum döndüm Allāhdan yaña

Tevbe eyleñ siz dağı dönüñ ğerü
Cürmüñüzi ‘ afv ède ol ferd Hū

Ķılduğum işe peşimān olmuşam
Ķatı bed-ĥāl ü perişān olmuşam

2655 Cānuma düşdi İlähuñ korqısı
Raḥmetini kesdi cürmüm kayğısı

Tevbe kıldı şıdķıla ol pehlevān
Ka' be qaşdıñ eyleyüp oldı revān

Ka' beye çün kim teveccüh étđi ol
Bir niçe menzil meger kim gitđi yol

[75b] Geldi Bağdāda yaķın çün ol sa' id
Qarşuladı anı Harūnu'r-reşid

Pes aña ikrāmıla vėrdi selām
Dėr saña olsun beşāret iy hümām

2660 Tā Fuzāylı uyķuda gördüm bu dem
Bir münādī çağırurđı der-ķadem

Taņrıya döndi Fuzayl oldı sa' id
Oldı aḥlāķ-ı zemimi nā-bedid

Taņrınınuñ ḥavfı erişdi cānına
Āyet-i raḥmet erişdi şānına

Ḥidmetini kıldı Ḥaķķuñ iḥtiyār
Ḥaķ ķatında oldı kendü baḥtiyār

Oldı Allāhdan yaña hem ol qarīb
Oldı maḥbūb u muḥibbi hem ḥabīb

2665 Dost edüp anı ki Ḥaķķa dost-durur
Şimdi bu dem bil ki mağz-ı post-durur

Urdı na' ra ol Fuzayl-ı nām-dār
Dėdi kim iy fazlı çoķ Perverdigār

Bu elṭāf u keremdür iy kerim
Bu ne fazl olur bu ne luṭf u 'amim

Bir yüzi ķara günahķār bendeyem
Qatı şerm-sār u 'aşı bendeyem

Şimdi kırk yıl oldu ki ‘ işyânıla
Kulluğundan kaçmışam tuğyânıla

2670 Rū-siyāhum geldüm imdi hıdmete
Tıtdum uş şimdi yüzümi hāzrete

Yā İlāhī uş benem bir ‘ āşi kul
Şimdi geldüm kulluğa eyle qabūl

Çün bu sözi söyledi pes ba‘ d-ezān
Ka‘ benüñ yolın tıutup oldu revān

Bāri çün kim Ka‘ beyi kıldı tavāf
Pes hālāş olup günāhdan oldu şāf

Çün ère tevfiķ Hāqdan bir kula
‘ Āşi iken āhıri maqbūl ola

2675 Kullarınuñ āhırin iy Zü’l-minen
Sen ‘ ināyet eylegil tevfiķilen

[76a] El-Hādīşü’s-Sānī ve’s-Selāsūn

Bu hādīşe kıl nazār iy ehl-i dīl
Erba‘ inden otuz ikincisi bil

Gūş kılgıl şıdkıla añla hāber
Rāvisidür Bū Hureyre mu‘ teber

Dēdi kim dēdi Resūl-i ins ü cān
Maqşad-ı maqşūdı cümle kün fe-kān

Ümmetümünñ yahşısıdur ol kişi
Hoş şehādet söylemek ola işi

2680 ‘ Ādeti ola şehādet söylemek
Tañrıyı peygamberi yād eylemek

Şād ola hem kılduğı demde şevāb
Hem beşāretle èrişe feth-i bāb

Cürm edicek daħı istigfâr ede
Ġamlu olup tevbeyi tekrâr ede

Hem namâzın kaçır ede kılsa sefer
Yeye orucın bi-emr-i Dâd-ger

Ümmetüm içinde anlardır güzîn
Vere bu haşletlere ol kendüzin

2685 Daħı dedî Muştafâ vü müctebâ
Aħmed-i Muhtâr-ı ħatm-i enbiyâ

Ümmetümün şerlüsi-durur olar
Özlerin ni' met içinde göreler

Ola dâ'im ni' mete himmetleri
Yemek içmekle ola ülfetleri

Yeyeler mağrûr olup dürlü ta'âm
Yemek ü içmek ola işi müdâm

Söz deyicek maşharalık kıllalar
Özlerini cümleden yeg bileler

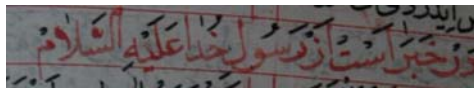
2690 İşleri yüricek kibrile ola
Şalunuban seyr ede anlar yola

Ķatı söylemek ola hem pişesi
Ĥalka cevri etmek ola endişesi

Bu gürûhlar kim Muħammed Muştafâ
Vaşf kıldı her birini bi-ħafâ

Birine medħile taħsîn eyledi
Şoñraya eşrâr u nefrîn eyledi

[76b] Ümmetin taħriş ederdi ta' ate
Tâ olar meşgûl olalar ħidmete

2695 Bir de geldi Aḥmed-i Ḥayrū'l-beşer
Kim receb ayı idi anda meger

Geçmişidi gecenüñ nişfi yaḳîn
Çıkdı evden ol Resûl-i pâk-dîn

Gitdi mescidden yaña kıldı nazar
Göre kim hiç uyanık var mı beşer

Mescidüñ ḳapusına yètdi meger
İstimâ' a tıtdı yüzün pür-hüner

Gördi kim Bū Bekr-i Şiddîḳ Yâr-ı Ğâr
Kim namâz içinde ağlar zâr zâr

2700 Ḳaşdı bu Ḳur'ânı ḥatm êde tamâm
İki rek' at-ı namâzda ve's-selâm

Çünkü Şiddîḳ oḳudı bu âyeti
Bir dem anda ağladı ḳatı ḳatı

Ma' nisi bu âyetüñ kim ol Ğanî
Toğrı mü 'minlerden alur nefsinî

Mâlinı hem anlaruñ alur yine
Cenneti erzânî êder mü 'mine

Mâl u nefsiñ anlaruñ şatun alur
Kim bahâsını anuñ cennet kılor

2705 Oḳuyup bu âyeti ağlarıdı
Ḥasretiyle bağrını tağlarıdı

Gözlerinüñ yaşı olurdı revân
Dökülürdi ol ḥaşîr üzre 'ayân

Bir zamān kıldı tevaḳḳuf Muṣṭafā
Anuḡ aḥvālını bildi bī-ḥafā

Bir bucaḡda hem yine gördi ‘ Alī
Kim namāz içinde aḡlar ol velī

[77a] Ol da ister Ḳur’ānı kim ḥatm êde
İki rek‘ at-ı namāzda iy dede

2710 Oḡudı bunı ki ḡul “hel yestevī”
Oḡuyup bu āyeti aḡlar ḡavī

Bu āyet ma‘ nisi budur iy emīr
Bilürile bilmeyen olur mı bir

Bunı daḡı çünki bildi Muṣṭafā
Gördi bir bucaḡda ol kân-ı şafā

Hem Ma‘ az anda ḡıllurıdı namāz
Eyleridi aḡlayup Ḥaḡḡa niyāz

Ol daḡı Ḳur’ānı ḥatm êtmek diler
Ol iki rek‘ at namāz içre meger

2715 Sūreyi leylī oḡumazdı tamām
Nişfin oḡur daḡı şül[ü]şin ol hümām

Oḡurıdı anda bu tertibile
Cân u dilden aḡlayup terḡibile

Dökilür anuḡ daḡı yaşı yine
Ḳatre ḡatre ol ḡaşirün üstine

Hem yine gördi Resül-i bī-miṣāl
Bir bucaḡda ṡurmuşıdı hem bilāl

Aḡlarıdı ol daḡı ḡıllup namāz
Ḥazret-i Ḥaḡḡa êder ‘ arz-ı niyāz

2720 Bunların ağladuğın gördi Resûl
Kendü dahı ağladı ol pür-uşûl

Çün namâzdan fâriğ oldılar kamu
Kayıdup gitdi eve ol mâh-rû

Böyle gördi bunları çün Muştafa
Şâd buldı gamdan ol kân-ı şafa

Bilmedi bunlar Resûlün geldiğın
Bunların ağladuğını bildügin

Çün şabâh oldu yine Fağr-i cihân
Mescide geldi erişdi ol zamân

[77b]

2725 Tağ namâzın kıldılar anlar kamu
Muştafa ardınca hep kiçi ulu

Çün Resûl ardınca kıldılar namâz
Okuyup da' vet edüp ' arz-ı niyâz

Çün namâzıla du' â oldu tamâm
Tutdı aşhâba yüzini ol hümâm

Pes Ebû Bekre dedi ol dem Resûl
Toğrı söyle şimdi iy şâhib-uşûl

Okuyanda sen bu âyeti degil
Niçün ağlardun beyân et söylegil

2730 Söyledi Bû Bekr-i Şiddik bu zamân
Niçün ağlardum işit bunı ' ayân

Yâ Resûlu'llâh niçün ağlamayam
Âh edüp cân u ciger tağlamayam

Hak buyurdu kullarımın nefsinin
Şatun almışam dedi Hayy u Gani

Zâhir olsa bir kuluñ ‘aybı eger
Müşterisi şâhibine redd eder

Ger alandan sonra ‘aybı biline
Şâhibine redd olur ol kul yine

2735 Korkaram cürmüm olanın Haq bilür
Hazretine varmamışken redd kıılır

Çünkü kılmaya kabül ol Girdgâr
Redd olandan sonra olam ehl-i nâr

Bundan ötrü ağılaram ben zâr u zâr
Budur ahvâlüm ki kıldum âşikâr

Bu sözün üstinde geldi Cebre’îl
Hâmil-i vahy-i Hudâ peyk-i Celîl

Pes dedi kim yâ Muhammed söylegil
Ol Ebû Bekre bunı ‘arz eylegil

2740 Müşterisi bilse kuluñ ‘aybını
Küllü ‘aybıla kabül kılsa anı

Anı dağı redd edebilmez yaqîn
Lâzım olur ki ala anı hemîn

Qullarınun ‘aybını ol ferd Hû
Pes yaratmadın bilüridi kamu

İlerüden çün anun ‘aybuñ bile
Pes kabül eyler anı ‘aybı ile

[78a] Şer‘ içinde böyledür bilgil yaqîn
Söyleyem şimdi işitgil iy emîn

2745 Bir kişi şatun alıcağ on kulı
Bunda gör kim nicedür şer‘ ün yolu

Toğuzı ma‘yüb sağ olsa biri
Anları redd edebilmez müşteri

Onını dağı kabûl êtse gerek
Yohsa döndermek gerekdür tütma şek

Yağşısın alup yamanın şalmağı
Şer‘ câ’iz görmez eyle kıлмаđı

Çün adem katında olmadı revâ
Pes anı lâyıķ görür mi ol Hüdâ

2750 Hâzret-i Hâķķa nice lâyıķ olur
Hâķ katında bu nice bayıķ olur

Kim cemî‘ kılları alup bile
Yağşısın alup yamanın red kıla

Enbiyâyı evliyâyı ol Hüdâ
Hem şehidlerin dağı ol reh-nümâ

‘ Āşi kıllarıla almışdur bile
Dinlegil bu nükteyi hoş şıdķıla

‘ Āşileri redd êdicek ol Şamed
Anları dağı gerek kim êde red

2755 Anları ĥod redd kıılmaķlık muĥâl
Pes kabûl eyler ķamuyı ķîl u ķâl

Bunı işitdi Resûl-i pāk-dîn
Şâd olup ref‘ eyledi göñli ġamın

Hem yine şâd oldu aşĥâbı ķamu
Orada ĥâzır olan kiçi ulu

Muştafa döndü ‘ Alîye söyledi
Söylegil sen niçün ağladuñ dedi

Pes dedi kim anuñiçün ağladum
Bağrumı ĥasret odiyla tağladum

2760 Hâķ buyurdi ki bilürile yaķîn
Bilmeyen olmaz berâber iy emîn

Atamız Ādem Şafıyyu'llāh ki var
Ꞑamulardan ol bilici iḥtiyār

Bizde anuḡ gibi ꞑudret yok-durur
'İlmi anuḡ ꞑamulardan çok-durur

[78b] Pes anuḡla biz nice bir olavuz
Lāzım oldu ki biz taḑṣīr olavuz

Cebre 'īl dēdi yine yā Muṣṭafā
Olmasun ġam-ġīn bu işden Murtaẓā

2765 Bil ki āyet ma' nisi eyle degül
Kim ' Alī fikr eylemişdür yā Resül

Kim bu āyetden murād iy pāk-dīn
Mü 'minile kāfir oldu bil yaḑīn

Bilmeyenler bil ki kāfirler-durur
Dünye vü 'uḑbāda ebterler-durur

Ṭaḡla maḡşerde olar iy pāk-dīn
İkisi olmaz berāber bil yaḑīn

Nite kim küffār ꞑavmi ser-te-ser
Kim ḑoyarlar cümle ḡāc öñinde ser

2770 Ḥāca ṭapmaḑdur olaruḡ pişesi
Putperestlik oldu pes endīşesi

Taḡrıya çün kim inanmaya olar
Daḡı maḡşere münker olalar

Mü 'min olan ꞑulluḑ eyler Taḡrıya
Gece vü gündüz ꞑamusı bī-riyā

Ṭurmadın dilinde zıkrallāh ola
Vērdi lā-ilāhe illallāh ola

Ḥayr işleyende çün şād olalar
Ḥayḡudan ol demde āzād olalar

2775 Hem günâh édende istiğfâr éde
Hem nedâmetlerle âh u zâr éde

Yarlığar maḥşerde anı bî-zevâl
Her kişide kim olursa bu hıṣâl

Lâ-cerem pes kâfirile bil yaqîn
Ehl-i İslâm olmaya bil iy emîn

Anlaruḡ yèri olurıdı ṭamu
Ehl-i cennet ola mü'minler ḡamu

2780 Cümle mü'min ḡullaruḡ sen yâ İlâh
Cennet eyle meskenin iy Pâdişâh

El-Ḥadîşü's-Şâliṣ ve's-Selâşün

Erba'inden otuz üçüncü budur
Hem ḡulağa almaludur işbudur

[79a] Ḳıldı Meḥkûlden rivâyet ol yine
Raḡmet eyler şıdḡıla diḡleyene

‘Abdurraḡman râvisidür bu sözüḡ
Yaḡşı diḡle açıla göḡlüḡ gözüḡ

Dèdi Meḥkûl kim Resûl'ullâh dèdi
Ol ḡamu aşḡâba bunı söyledi

2785 Ğusl ḡılsa cum‘a günü bir kişî
Ol ya érkek ola yâḡud dişi

Cisminüḡ tüḡini şu kim işladur
Rûz-ı maḡşer nûr oluban berḡ urur

Cism-i nûrı rûz-ı maḡşer berḡ ura
Ola ḡayrân maḡşer ehli çün göre

Başınuḡ üstinde nûrdan tâc ola
Her kişî anı göre muḡtâc ola

Pes gelüp karşına vère selām
Ol ‘aleyk alup revān éde kıyām

2790 Deye sen kimsin başa bir söylegil
Tanımazam ben seni aduñ dēgil

Bu güzel şūret ki imdi sende var
Görmemişem sen teki iy şehr-yār

Gelmişem yoldaş olam saña bu hāl
Hem senünle olmağa fī külli hāl

Eyde ben ol cum‘ ayam ki anda ben
Ġusl édüp kılduñ namāz iy Bü’l-Ĥasan

Ĥaḡ katında şāhid olam ben saña
Raḡmet éde tā Ĥudā bu dem saña

2795 Pes varam vère şehādet ol zamān
Raḡmet éde ol Ĥudā-yı Müste‘ ān

Vāşıl ola cennete ol ḡul yaḡīn
Dürlü raḡmet kıla Rabbü’l-‘ālemīn

Hem dēyüpdür Muştafā vü Müctebā
Ol cihān faḡri nebī Ḥayrū’l-verā

Cum‘ a günü her kişi ḡusl eyleye
Pāk édüp cümle libāsını giye

Çün çıḡup evden yola düşüp gide
Cum‘ aya varmaḡlığıün sa‘ y éde

2800 Cum‘ a içün her adım ki ada ol
Gör ne müzde erişür uḡrāda ol

[79b] Yazar aña bir yılıñ Ĥaḡ tã‘ atin
Zāyi‘ étmemiş ola her sã‘ atin

Gündüz oruc gècesi kıla namāz
Eylemiş ola Ĥudāya çok niyāz

Vérüp ol kula şevābunı anuñ
Yahşısı diñle kim şafā bula cānuñ

Dèdi yine Aħmed-i faħr-i cihān
Şāfi‘ -i maħşer ümīd-i mücrimān

2805 Cum‘ a günü ki iki rek‘ at namāz
Kılubanı eylese Hāķķa niyāz

Ol iki rek‘ at namāz içre eger
“Sūre-yi Kehf” oķusa iy mu‘teber

Dikile mescid içinde bir direk
Nūrdan ola ol direk sen tıtma şek

Varuban ol nūr erişe Mekkeye
Er gerek kim buni cāndan diñleye

Mekkedden hem Beyt-i ma‘ mūra ‘ayān
Bir direk dikile nūrdan ol zamān

2810 Ol diregün üstine bil iy hümām
Kim niçe yüz biñ melek éde kıyām

Oķuyalar cümle tesbīħ ü du‘ ā
Daħı tekbīrile tehlīl ü şenā

Tā gelen cum‘ a günine dek bular
Dèdi kim nev‘ ile tesbīħ édeler

El-Hādīşü’r-Rabī‘ ve’ş-Şelāşūn

Erba‘ inden bu otuz dördüncidür
Dīn erinüñ bu haķīķāt gencidür

Rāvisi-durur ‘Alī Zeyne’l-‘ibād
Güş kılğıl hātırıñı eyle şād

2815 Atasından kim Hüseyn-i Kerbelā
Ol rivāyet eyledi andan molā

Hem Hüseyn eytdi ‘ Alīden bu sözi
Ol ‘ Aliyyü’l-Murtaẓadan kendüzi

Muṣtafadan hem ‘ Alī kıldı yine
Dinleyüben vèr şafâ cân u tene

Dèdi kim dèdi Resûl-i Zü’l-celâl
Kıanķınuzda kim olursa dört hıṣâl

[80a] Özgenüñ kim çün baña hoş gelmeye
Kim ola dünyâda ‘ âri olmaya

2820 Ben revâni tîz anı terk eyledüm
Togruluğa göñlümi berk eyledüm

Bir dañı kim içmemişem bâde ben
Vèrmedüm ‘ ömri anuñla bâda ben

Anuñiçün kim hâlâyık dem-be-dem
Cümle ister olmaya aqlında kem

Dem-be-dem ister ola ‘ aklı ziyâd
‘ Aklı olanlar bulur dâ’im murâd

‘ Aklı noķşân oldı kim nüş eyledi
Bildüñin cümle ferâmüş eyledi

2825 Çünki gördüm ‘ aklı noķşân eyler ol
Kim içerse ehl-i hüsrân eyler ol

Güldürür halkı özine her zamân
Sözi hezeyân olur işi ziyân

Andan ötrü anı dañı içmedüm
Kim içerse çevresinden geçmedüm

İşbu nev‘ ile geçer hâlüm benüm
Vird ü şuğlüm cümle ef’âlüm benüm

Geldi hâzretten hem ol dem Cebre’îl
Muṣtafanuñ kıatına peyk-i Celîl

2830 Dēdi Cebrā' il Reşūle ol zamān
Toğrı söyler dēdi Ca' fer bil ' ayān

Ol üç işden çünki yığdı nefsin
Bu kerāmātı aña vērdi Ğanī

Hürmetine anlaruñ sen iy Hudā
Eylegil ĩmānı sen bize ' aṭā

El-Ḥadīşü'l-Ḥāmis ve's-Selāşün

Bu otuz beşincidür ez-erba' ĩn
Diñlerisen söyleyem yā müslimīn

Bu ḥadīşüñ rāvisidür Bū Sa' ĩd
Şıdķıla diñle bunı sen yā sa' ĩd

2835 Muşafādan naķl kıldı ol daḥı
Muşafā böyle buyurmuş iy aḥī

Döşegine her kişi kılsa karar
Bu du' āyı oķusa iy Şehr-yār

[80b] Gerçi tekrār oķusa üç kez bunı
Yarlıgaya Tañrı anuñ cürmini

Ol kişinüñ cürmi olursa eger
Hem deñizler köpügünce ser-be-ser

Ger ağaçlar yaprağınca ola hem
Daḥı kayır sağışınca pür-kerem

2840 Dār-ı dünyā günlerinüñ sağışın
Cürmi olsa yarlıgana iy emīn

Hem Sa' ĩd oğlı Muḥammed söyledi
Ol daḥı eyle rivāyet eyledi

Cāmi' inde dēr Buḥāranuñ meger
Bir mu' arrif varıdı iy mu' teber

Bir ulu şālih kişiydi müttakī
Varıdı cānında dīnūñ revnākı

Dèdi bir gèce düşümde iy emīn
Tā ki gördüm Muştafāyı ol emīn

2845 Hem yüzi on dört gecelik ay gibi
Berķ urup rüşen kııurdı ‘ālemi

Şağ yanında hem yine gördüm iy yār
Ol Ebā Bekrū’ş-Şiddīķ Yār-ı Ğār

Şol yanında ben yine gördüm meger
Oturur hem yine ol ‘ādil ‘Ömer

Muştafāya pes selām étdüm revān
Öpdüm anuñ ayağını ol zamān

Pes yine Bū Bekrū’ş-Şiddīķūñ dağı
Ben elini öpdüm ol dem iy ağı

2850 ‘Ömerūñ öpdüm elini ben yine
Cümleye ikrām édüp döne döne

Pes Resūlu’llāha şordum ol zamān
Dédüm iy Tağrı Ğabībī mihribān

Bu Ğadīşi naql kılmış Bū Sa‘īd
Kim işitmişdür anı İbnü’l-Velīd

Böyle buyurmuş-durur kim her kişī
Döşegine girse érkek ger dişi

Bu du‘āyı oğusa ol dem revān
Yarlığar anı Ğudā-yı Müste‘ān

2855 Gerçi olsa cürmi anuñ iy ulu
Yèdi deryānuñ köpügünce kıamu

[81a] Dağı dünyā kıumu sağışınca hem
Olurısa yarlığar ol Zū’l-kerem

Yaprağınca hem ağaçların yakın
Cürmi olsa yarlığaya ol mu'ın

Pes dedüm ki yâ Resûl'ullâh dëgil
Sen mi demişsin bunu bir söylegil

Pes işâret kıldı başıyla Resûl
Ben demişem dedi ol şâhib-uşûl

El-Ĥadişü's-Sâdi ve's-Şelâşün

2860 Bu otuz altıncıdur ez-çihl-i genc
Güş kılgıl görmeyesin derd ü renc

Râvisi bunun 'Aliyyü'l-Murtażâ
Söyledi ol kim buyurdu Muştafâ

Fâtiĥayla Āyete'l-kürsî iy cân
İki 'âyet Āl-i 'imrândan andan 'ayân

Birisidür şehidallâh anuĥ
Şıdķıla diñle şafâ bula cânuĥ

Hem ħulillâhümmedür biri daĥı
Diñle kim nedür işâret iy aĥî

2865 Ķulları çün kim Ĥudâvend-i cihân
Ķâdir ü Ķehhâr u Ĥayy u Câvidân

Diledi ki yeryüzine indüre
Ķullarını tã'atine ħındura

'Arşa yapışdı ħamusı yêr yêrin
Dêdiler ki yâ İlâhe'l-âlemîn

Bizi isterseñ bu dem iy Pâdişâĥ
Yeryüzine indüresin yâ İlâĥ

'Āşî ħulların dilinde biz tamâm
Ërte gèce oħunavuz şubĥ u şâm

2870 Hâk dēdi ‘izzüm celâlüm hâkķiçün
Kudretüm şun‘ -ı kemâlüm hâkķiçün

Sizi her kim ki oķursa rûz u şeb
Her namâzuñ âhîrinde bî-ta‘ ab

Cenneti mesken kılam ben ol kula
Vâh ne cennet belki dîdârum bula

Günde yetmiş kerre daħı hem yine
Hem nazâr kılam aña döne döne

[81b] Günde yetmiş hâcetin edem revâ
Ola ğufrân kiçisi hem Muştafa

2875 Hem ‘adūsını anuñ maķhûr edem
Dünye vü ‘uķbâda hem eyle kılam

Yâ İlâhî bize Kûr’ân hürmeti
Dünye vü ‘uķbâda kılğıl rahmeti

Hikâyet-i Der Devr-i ‘İsâ ‘Aleyhi’ş-Şalavat ve’s-Selâm

Diñle imdi bir hikâyet mu‘teber
Ol Vehab İbni Münebbihden ğaber

Söyledi kim ‘İsa-yı Meryem ‘ayân
Rûzgârınuñ içinde bir zamân

Ol ğavârîden birine söyledi
Fâris ıķlîmine sen varğıl dēdi

2880 Var oları dîne da‘vet eylegil
Dîn yolu şaru hidâyet eylegil

Nevf dēnilür cihânda ad aña
Böyle ad vērmişidi üstâd aña

Çünkü ‘İsâ böyle buyurdı sözi
Nevf tûrdı ayağa ol kendüzi

Ṭuruban oldu revān ol dīn eri
Geldi bir şehre erişdi āhiri

Pādišāhuş şehri idi ol meger
Bir kişiden şoruban aldı haber

2885 Görđi şehrūñ kapusunda ol ulu
Her yaña oynar uşaklar şu-be-şu

Geldi havvārī bularuñ katına
Nāzır oldu bunlaruñ hālātına

Çün bularuñ lu' bına kıldı nazır
Der-zamān öğrendi anı nāme-ver

Görse her kim oynasa ğālib gelür
Her birinden cümle kırk tenge olur

Dēdi iy oğlanlarum bilüñ ' ayān
Oynaram sizüñle ben de bu zamān

2890 Oynarısāñ ilerü gel dēdiler
Oynayalum nice kim göñlüñ diler

[82a] Kim re'is oğlı kimi ibni vezīr
Anlaruñla oynadı şeyh-i kebīr

Cümlesini utdı aldı aqçesin
Cümle kıldı anları hor u hazīn

Bir vezīrūñ oğlı anda varıdı
Hüsñ ü hulqı hūb hem-girdārıdı

Dēdi iy baba benümle gel berü
Bize mihmān ol bugün iy māh-rū

2895 Dēdi havvārī yūri var iy cüvān
Dile gel destūr atañdan bu zamān

Ger izin vērse senüñle varalum
Maşlahat ne olsa anda görelüm

Vardı oğlan atasına söyledi
Ŗeyhn ağvlını ma' lm eyledi

Ddi Ŗehrn ıapusunda bu zamn
Kim uŖađlar oynarıduğ biz ' ayn

Hzır oldu anda bir pr iy ata
Gr anuğla hlmz oldu nite

2900 Gelüp oynadı bizümle iy ulu
Cmlemzi kıldı anda ıayđulu

Utdı bizüm cmlemzi b-ta' ab
Görüben ağvlını kıldum ' aceb

Ddi ağa gel bizmile bile
Gidelüm bu güce bizüm menzile

Ddi izin al atağdan iy oğul
Vre destr ödeyin sözin ıabl

znn olursa varayın bu zamn
lteyin evden yağa anı revn

2905 Pes vezr eytdi ki var anı getür
Ne kiŖidr görelüm bunda ytr

Çığdı oğln evlerinden ygr
Vardı Ŗeyhe ddi kim iy mh-r

Vrdi destr uŖ atam iy muğterem
Tr ayağa eylegil rence ıadem

Ŗeyh trdı ayağa çn gitdiler
Ol vezrn eŖigine ytdiler

ıapuya ıodı ayağın ol kerm
Ddi bi'smi'llhi'r-rağmani'r-rağm

[82b]

2910 TlmıŖıdı ev içi Ŗeytnıla
Hem dağı cinn  per tgynıla

Tağıluban cümlesi kıldı firār
Oldı şeytānlar orada bî-ķarār

Şeyhe ikrām eyledi anda vezīr
Dèdi kim hoş geldün iy şeyh-i kebīr

Pes buyurđı geldi ortaya ta‘ām
Şofra geldi cümle esbāb-ı tamām

Ortaya ķonulđı çün kim mā-ķazar
Görgil imdi gör ki şeytānlar n’èder

2915 Yèr yèrin uşdı şeyātın ol zamān
Ol yèmekden yèmek isterler ‘ayān

Böyle idi dā’imā ‘ādetleri
Bunlarıñla varıdı ülfetleri

Yèmege şeyh çünki iķdām eyledi
Pes elin uzattı bi’smi’llāh dèdi

Pes yine tağıldı şeytānlar ķamu
Ķaçubanı çıķdı cümle taşķaru

Birinüñ zehresi yok-durur iy yār
Tam içinde eyleye bir dem ķarār

2920 Çün şeyātın gitdi yèdiler ta‘ām
Fāriğ oldılar yemekden çün tamām

Söyledi anda vezīr-i kār-dān
Dèdi iy şeyh-i büzürg ü pehlüvān

Ben senüñ işünđe ħayrān ķalmışam
Bu ħayāl içre perişān olmışam

Ben ‘aceb gördüm senüñ aħvālünđi
Gizleme eytgil baña sen ħālünđi

Ol zamān kim sen eve başduñ ķadem
Ev içi ħolmışdı şeytāndan o dem

2925 Sen gelenden sonra tağıldı kamu
Her biri bir yaña gitdi şū-be-şū

Hem ta‘āma bulmadı anlar sebīl
Tağıluban oldılar ħor u ħacīl

Senden öñdin ortaya gelse yemek
İş vèrirlerdi bize olmaz dèmek

Bize vèrmezlerdi yemekden mecāl
Böyle geçer günümüz fī külli ħāl

[83a] Bizümile her zamān anlar ta‘ām
Yèmedin olmazlarıdı iy hümām

2930 Var-durur bir ħāl anda iy ‘azīz
Gel ħaber vérgil bize eyle temīz

Gel bize eyle ‘ayān aĥvālünjī
Gel yaşurma şimdi bizden ħālünjī

Çılmağıl iy şeyĥ ħālünjī nihān
Söylegil rüşen eylegil ‘ayān

Şeyĥ dèdi ki ħālūmi ‘arz eyleyem
Sergüzeştümi nicedir söyleyem

Leyk bu şartıla kim iy mu‘teber
Vèrmeyesin kimseye hergiz ħaber

2935 Ol zamān ki ben size destūr vèrem
Fāş èdesin sen baña iy muĥterem

‘Ahd kıldı şeyĥile ol dem vezīr
Dèdi ħālünjī söyle iy şeyĥ-i kebīr

Şeyĥ ol dem perdeyi ref‘ eyledi
Ĥālīni ol dem vezīre söyleydi

Dèdi kim ‘İsā nebī iy pür-uşul
Beni sizden yaña gönderdi Resūl

Sizi Hâkdan yaña ben irşâd êdem
Sizi İslâm dîni ile şâd êdem

2940 Sizi ‘İsâ dînine da‘ vet êdem
Ehl-i İslâmıla hem-millet êdem

Gelmişem sizden yaña kim iy vezîr
Terk êdüp şirki dêyesiz Hâkķı bir

Hâk ta‘ âlâya tevekkül kılasız
Anı bir bilüp ‘ibâdet kılasız

Putları oda yaķasız ser-te-ser
Bir-durur Hâkdan bilesiz ĥayr u şer

Cümle putlardan olup bizâr siz
Eyleyesiz Tañrıya ikrâr siz

2945 Terk êdüp küfri Müsülmân olasız
Hem ĥaķıķat ehl-i îmân olasız

Dilde lâ-ilâhe illallâh dêyüp
Yok şerîki bir-durur Allâh dêyüp

Çün bunu işitdi vezîr bî-mecâl
Geldi îmâna revân bî-ķıl ü ķâl

[83b] Ehl-i beyti hem Müsülmân oldılar
Küfri ķoyup ehl-i îmân oldılar

Sırrıla îmâna geldi cümlesi
Gezdiler bunlar bu ĥâlile besî

2950 Geçdi bu ĥâlile birķaç rûzgâr
Ķıldılar bunlar bu ĥâlile ķarâr

Pâdişehden hem vezîr bir gün negâh
Geldi gönli ķayġulu ĥâli tebâh

İzţrâbıla ķatı gönli melûl
Ķatı ġâm-ġin nâ-tüvân aşüfte ol

Şeyh şordı ol vezîre iy emîn
Ne sebebdendür ' aceb göñlüñ ħazîn

Söylegil ki böyle ġām-ġîn nite siz
Hem çeker siz fikrile endîşe siz

2955 Söyledi şeyhe vezîr kim iy ulu
Vardı bir atı şāhuñ sevgülü

Bir atı vardı leyk cümleden
Yêġ severdi anı şāġ ez-cân u ten

Cümle mâlı bir yaña ol bir yaña
Atı binüp seyr êderdi dört yaña

Öldi nâ-geh ol bidev atı anuñ
Göñli ġām-ġîndür bu dem ħatı anuñ

Topıolu göñli anuñ teşvîşile
Oturupdur ol hezâr endîşile

2960 Ķayġudan göñli açılmaz bu zamân
Bir belâdur kim êrişdi nâ-gehân

Şehr ehli cümlesi kiçi ulu
Ol sebebden oldu cümle ħayġulu

Şeyh dâdi kim turgıl imdi iy vezîr
Pâdişâhı eylegil benden ħabîr

Söylegil kim bir ħonuk geldi bize
Bir niçe gündür ki mihmân hem bize

Dâdi ger şultân muṭî' ola baña
Bir kerâmet göstereyin ben aña

2965 Ger benüm sözümi eylerse ħabûl
Her ne kim ben söyleyem fer' -i uşûl

Ben anuñ atın yine ħılam diri
Ola ħayrân kim işitse bu sırı

[84a] Çün vezîr bunı işitdi oldı şād
Bî-tevâtür şanasın buldı murād

Yügürüben gitdi şulţāndan yaņa
Dêdi iy şulţān beşāretdür saņa

Bizüm evde bir konuĸ var bu zamān
Oldı andan çoĸ ta‘accüb iş‘ayān

2970 Kışsasından şeyhün aņa söyledi
Ne kim andan görmişidi hep dēdi

Sözümü şulţān ĸabūl êtse eger
Atını diri ĸılam dēr der-naĸar

Pādişāh işitdi şād oldı ‘azīm
Dēdi kim anı getürgil göreyim

Her ne kim dērse ĸabūl ĸıldum anı
Ancaĸ olsun kim sevündürgil beni

Pes revān döndi vezîr gitdi yine
Yügürüben geldi şeyhün yanına

2975 Dēdi ki şulţān muţī‘ oldı yaņa
Var getür dēdi anı benden yaņa

Her ne söylersenĸ anı eyler ĸabūl
Gel şād eylegil anı iy pür-uşūl

Şeyh ayaĸa tırdı gitdi der-zamān
Pādişāh eşigine yētdi revān

Girmek istedi ĸapudan çün o dem
Dēdi bi’smi’llāh pes başdı ĸadem

Yine cinnīler şeyţānīler ĸamu
Pādişāhuĸ evlerine toptolu

2980 Şeyhi gördi çün taĸıldı cümlesi
ĸalmadı şeyţānuĸ anda kimsesi

Ayağa tırdı melik şeyhi görüp
Dürlü ikrām eyledi hālin şorup

Dèdi iy şeyh-i kebîr-i mu‘ teber
Kim baña sizden èrişdi bir haber

Sizi dèrler ölüyü diri kılar
Bu işüñ muhtâcıyam tapuñ bilür

Zâtuñuzda varısa ger bu kemāl
Hoş demidür bize göster bî-muḥāl

2985 İki gündür bir atum ölmüş-durur
Ḥâtırım andan melûl olmuş-durur

[84b] Ger baña dèdi muṭî‘ olsañ şehā
Ben seni èdem bu ğamlardan rehā

Allāh izniyle kılam anı diri
Añlayasın tîz ola kim bu sırı

Dèdi şultān ne buyurursan baña
Ben muṭî‘ em emrüne öñden şoña

Şeyh dèdi kim var mı evlāduñ senüñ
Dañı ata ana ecdāduñ senüñ

2990 Dèdi şultān yok-durur oğlum kızum
Bir atam var bir hatunum bir özüm

Bu ikiden ğayrı yokdur kimsenem
Ehl-i beytüm ol ikiden bir benem

Dèdi şeyh anları ḥâzır eylegil
Hem ra‘ iyyet dañı gelsün söylegil

Pâdişāh anları çağırdı revān
Hem ra‘ iyyet dañı geldi ol zamān

Çünkü ḥâzır oldu anda ḥaş u ‘ām
Oldı ol yèrde bir ulu izdihām

2995 Şeyh tırdı geldi ol dem ilerü
Tıtdı atıñ bir ayağın iy ulu

Dèdi lâ-ilâhe illallâh revân
Kıldı taḥrîk ol ayağ ender-zamân

Dèdi şultâna yine kim söylegil
Ḥâṭunıñla atana emr eylegil

Her biri tıtsun atıñ bir ayağın
Birisini dağı sen tıtgıl hemîn

Şeyh nice dèdiyse eyle ètdiler
Her birisi bir ayağın tıtdılar

3000 Pes buyırdı pâdişâha ol zamân
Söyle lâ-ilâhe illallâh revân

Dèdi lâ-ilâhe illallâh pes
Ol ayağ kıldı taḥrîk der-nefes

Dèdi atasına sen de söylegil
Şimdi lâ-ilâhe illallâh dègil

Ol dağı tevḥîd kıldı şıdkıla
Ol ayağ deprendi hem kudretile

‘Avrata dağı buyırdı söylegil
Şimdi lâ-ilâhe illallâh dègil

[85a]

3005 Ol dağı tevḥîdi çün kim söyledi
Dört ayağı cümle taḥrîk eyledi

Dört ayağdur deprenür cism-i ölü
Dèdi bir iş dağı geldi iy ulu

İmdi buyırgıl kamu kavm ü ḥaşem
Böyle dèsunler olar dağı o dem

Çün bunı kavmün kamu diye bile
Tağrınuñ emriyle atıñ dirile

Qavmine şũltān revān emr eyledi
Cümle lâ-ilāhe illallāh dēdi

3010 Tağrı emriyle ayağa tırdı at
Zāhir oldı anda bu hoş mu' cizāt

Ulu kiçi hep Müsülmān oldılar
Cān u dilden ehl-i ĩmān oldılar

Mu' cizāt ehl-i haķiçün iy Hūdā
Şoñ nefesde kıł bize ĩmān ' aṭā

El-Hadışũ's-Sābi' ve'ş-Şelāşũn

Erba' ĩnũñ gelgil iy ārām-ı dil
Bu otuz yēdincisini gũş kıł

Bũ Hüreyre rāvisi oldı bunıñ
Dinleñil sen kim şafā bula cānuñ

3015 Bũ Hüreyre dēdi ol şāhib-vefā
Böyle buyurđı Muḥammed Muşṭafā

Meclis olup oturasız siz kaçan
Söyleyesiz ortada yaḥşı yaman

Böyle lāyıḳdur size yā müslimĩn
Yērũnũzden tırmayasız siz yaḳĩn

Tā ki üç kez bu du' āyı ēdesiz
Oḳuyup andan çıķasız gidesiz

Meclisũñ şoñında üç kerre eger
Oḳusa bil müzdini iy mu' teber

[85b]

3020 Meclisi hayır ger olsa iy hümām
Ya' ni söylenmişise yahşî kelām

Bu du' ā mühri olur anuñ yaqın
Eyle buyurdı Resülü'l-mürselîn

Meclisi şer olsa ol diñle yine
Ya' ni anda fuşş u ğaybet söyleye

Bu du' ā olur kefarete ol söze
Yahşî diñle kim beşâretdür size

Ħikâyet-i Ħazret-i Şeyh Bâyezîd-i Bestâmî

Bir Ħikâyet var-durur yâd eyleyem
Güş ederseñ cân u dilden söyleyem

3025 Ħâleti içinde bir gün Bâyezîd
Diñlegil kim nice kıldı ol sa' id

Ħazrete dürlü münâcât eyledi
El götürdi ' arz-ı Ħacâte eyledi

Ħalbi arıtdı olup şevki ziyâd
Diñlegil kim nice işler kıldı yâd

Perde götürüldi ref' oldı Ħicâb
' Arşa seyrân eyledi min külli bâb

Cân göziyle kıldı çün ' arşa nazâr
Bî-ķarâr olup dedı ol şîr-i ner

3030 Bu maķâm maķmüddur dedı ' ayân
Aķmede Ħaş eyleyüpdür Müste' ân

Şâyed ol Ħayy u Ħadîm ü Zü'l-celâl
Ol Ħudâvend ü Ħadîm ü bî-zevâl

Rüz-i maķşer cennet içre ol Ħanî
Eylese ķoñşu anuñ birle beni

Cennet içinde anuñla yār olam
Her bir işde mūnis ü ğām-hār olam

Dèdi bunı mest ü medhūs oldı çün
Geld'özine nā-gehān ol reh-nümūn

3035 Ol zamānda geldi hātifden nidā
Bir yūce āvāzıla dèdi aña

Dèdi diñle sözümi iy Bāyezīd
Çoñşuñı dèyem ola fahrūñ mezīd

Ol fülān şehriñ içinde bir ulu
Şeyh vardur kim odur yūzi şulu

[86a] Bil ki ol şeyhūñ bir ulu kulı var
Çoñşuñ ol olsa gerek iy bī-ķarār

Ola hem-sāye saña cennetde ol
Ol-durur çoñşuñ haķīķat bilmiş ol

3040 'Aķlı çün başına geldi nā-gehān
Şeyh tırdı ayaĝa hem ol zamān

Göreyin dèr varup ol hem-sāyeyi
Bāşed ola alam andan vāyeyi

Ṭuruban andan hemān-dem 'azm-i rāh
Eyledi ol dem tevekkül ber-İlāh

Gitdi yüz fersah yolu ol dīn eri
Geldi pes şehre erişdi āhiri

Uĝradı şehriñ ķapusında meger
Bir cemā'at oturur şordı ħaber

3045 Ķandadur dèdi fülān şeyhūñ kulı
Andan ötrü gelmişem bunca yolu

Hācetüm vardur ķatında şorayın
Ne buyurur ol baña bir göreyin

Dédiler anı n'édersin iy kişi
Kanda var anuğ sağa yarar işi

Bir řarāb-ħor u dağı fāsık-durur
şormağ anı size ne lāyık-durur

Bir münāfık ki işi řeytānidür
İstemez her kim anı Raħmānidür

3050 Sende var sīmāsı çün řālihlerün
Āřināsı olmağıl tālilhlerün

Çün yüzünde nür ĩmān görünür
Baıkıcağ āyāt-ı Raħman görünür

Hayf ola yād edesin adın anuğ
Ağmağıl řo resm-i bünyādın anuğ

Çün olardan řeyħ işitdi bu sözi
Hayrete vardı hemān-dem kendüzi

Gönli ğam-ġin oldu kaldı dil-figār
Bu nice ħāldür eyā Perverdigār

3055 řeyħ bu işden pes ' aceb kaldı tağa
Vāh dēdi řeytāni ola bu bağa

Kaşd kıldı oradan ġerü döne
Pes evi yolın tıutup gide yine

[86b] şonra fikr ētdi dēdi kim varayın
Anuğ ađvālin ġözümle ġoreyin

Bunca yol kesdüm besī çekdüm ta' ab
Ben anı ġörmeklige kıldum taleb

Bu kadar zaħmet çeküp ġeldüm ağa
ġörmedin dönmeğ anı olmaz revā

3060 řeyħ ġeldi şehre ġirdi ol zamān
Tā bile ađvālini anuğ ' ayān

Şordı şehrlinden anuñ menzilin
Dèdi kim vèrüh haber yâ müslimîn

Gösterüh anuñ maķâmını baña
Ben bu hâli işidüp qaldum taña

Vèrdiler anuñ maķâmını haber
Dèdiler ki diñle iy ehl-i nazâr

Oturup meyhânedede mest ü harâb
Gece gündüz nüş édüp câm-ı şarâb

3065 Bir niçe özi gibi fâsık dahı
Hem-nişin olmışdur aña iy ahî

İşleridür bâde içmek rûz-ı şeb
Dem-be-dem ‘ayş u temâşâ hem-ţarab

Gitdi andan dahı yine bi-ķarâr
Muţtarib olup be-gâyet dil-figâr

Gitdi gezdi güşede ol nâm-ver
Her kime kim uğradı şordı haber

Anca gezdi buldı anuñ menzilîn
Diñle ahvâlin sen anuñ ba‘d-ez-în

3070 Şeyh çün girdi qapudan içerü
Gördi anda ol ğulâmı rû-be-rû

Bilesince kırk kişi mest ü harâb
Ara yerde şahid ü şem‘ ü şarâb

Qarşularında muğannî sâz èder
Çeng ü ney qânûnıla âvâz èder

Meclis ehlinüh qamu göñli ferah
Elde sâķi yürüdür göñli ğulgün qadeh

Şeyh bu hâli görüben döndi gèrü
Muţtarib oldu qatı ol mâh-rû

3075 Gördi bunı aygulu oldu  azım
Toldı gönlü uşsa vü teşvîş ü bîm

[87a] Şeyhün avâlini gördi ol sa id
Ayaa urdu eydür yâ Bâyezîd

Bu adar yol zametin çekdün ki tâ
Gör saa hem-sâyei iy mehlikâ

Ne revâdur ki bizümle iy ulu
ılmayasın bir iki dem üft-i ü

açma bizden gelgil iy ârâm-ı cân
Edelüm şöbet senünle bir zamân

3080 Çün bunı işitdi şeyh-i rûzgâr
Yine ayıtdı hemân-dem bî-arâr

Vardı girdi ol ulâmu atına
Çok ta accüb ıldı ol hâlâtına

Şeyh girdi ol ula vèrdi selâm
Birbirine eyledi inâm uâm

Şoruşurlar birbirinün hâlîni
Rûzgârını amu avâlini

Ehl-i meclis bunlara ayrân olur
Bunlaru işinde sergerdân olur

3085 Pes ulâma şordı ol dem Bâyezîd
Bu ne hâletdür baa dè iy sa id

Kim haber vèrdi saa beni dègil
Hem bu hâlâtı baa şerh eylegil

ul eydür bizi saa her kim dèdi
Pes seni daı baa ol söyledi

Hem bu hâlî daı dinle söyleyem
Bunda ikmet nicedür şerh eyleyem

Geldi hâtifden nidâ bir gün baña
Bâyezîd konyşu olur dâdi saña

3090 Ol-durur cennetde hem-sâyeñ senüñ
Olsun anuñ ‘ışkı sermâyeñ senüñ

Fıkr kıldum ben özümle iy sa‘îd
Çün baña hem-sâye olur Bâyezîd

Bu nice himmet ola dâdüm hemân
Cennete yalnız girem iy pehlevân

Bir niçe kişi gerek ola refîk
Çün dinledi “er-refîk şümme’t-‘arîk”

Meclis ehli kim görürsin iy ulu
Oturupdur mest-i lâ-ya‘ kıl kamu

[87b]

3095 Bunlarıdı evvelâ seksen kişi
Böyle idi anlarıñ cümle işi

Çırkıñı kıldum bu işden ben felâh
Uş olupdurlar kamu ehl-i şalâh

Tevbe kıldılar elümde cümlesi
Hem merâtib dağı buldılar besî

Hağğa tâ‘ at eylemekdür işleri
Hağ rızâsıdur kamu teşvîşleri

Bu kalan kırkı senüñçün komyşam
Anuñçün sen gelince küymişem

3100 Bunlara sen tevbe vârgil iy ‘azîz
İşleri tâ kim şalâh ola temîz

Bu ikisi söyleşürler rû-be-rû
Çevrede anlar baqarlar şû-be-şû

Bunların aḥvālünü çün bildiler
Cümlesi ol dem ayğa geldiler

Bildiler ki budur ol şulṭān-ı dīn
Bāyezīd ol ma' den-i şıdḳ-ı yaḳīn

Cām şındı yere döküldi şarāb
Tevbe kıılmağa éderlerdi şitāb

3105 Çeng ü ney gitdi hemān-dem aradan
Anlara tevḳīk vèrdi Yaradan

Bāyezīdüñ karşıısına geldiler
Cümlesi ol demde tevbe kııldılar

Anlara vèrdi hidāyet Girdgār
Gūşe-yi zühd étdi cümle ihtiyār

İşlerine hep nedāmet kııldılar
Dīn içinde istikāmet kııldılar

Himmet-i merdānı gör iy pür-uşül
İki iken seksen iki oldı ol

3110 Seksen iki kişi-durur kim bular
Cennet-i a' lāda çoñşı oldılar

Kāmilile her kim ola hem-nişīn
Ol kemālinden eşer bular yaḳīn

Pes onların hürmetine yā İlāh
Kılmağıl maḥşerde bizi rü-siyāh

[88a] El-Ḥadişü's-Şāmin ve's-Selāsün

Erba'ından otuz sekizinci bu
Güş kılgıl şıdḳıla iy nīk-ḥū

Ol Sa' id İbni Ebī Bürde iy Yār
Rāvisidür bu ḥadişüñ güşdār³³

³³ 3114 güşdār : güşvār

- 3115 Atasından gūş eder ol da ‘ayān
Bu daḡı naql ètdi ez-faḡr-i cihān
- Dèdi ki dèdi Resūl-i Girdgār
Dūzaḡ içre cem‘ olanda ehl-i nār
- Dūzaḡa kim gire kāfirler ḡamu
Na‘ ra vū zārī ḡırlarlar sū-be-sū
- Ehl-i İslāmuḡ daḡı ‘āşīlerin
Hem bıraḡurlar ḡamuya yer yerin
- Kāfir ol günde Müsülmāna dèye
Bunda niçün siz gelüpsiz söyleye
- 3120 Siz müsülmānlarduḡuz pes iy ‘aceb
Oda yanmaḡuḡuza imdi ne sebep
- Eydeler kim biz müsülmānlar idük
Ḥaḡ bilür kim ehl-i ĩmānlar idük
- Eydeler kim pes sizüḡ ĩmānuḡuz
Ehl-i İslām söylenen ol nāmuḡuz
- Sizi oddan nite ḡurtarmadı pes
Size ĩmān uymadı mı hiç bes
- Eydeler bilüḡ Müsülmānuḡ ḡamu
Biz ḡaḡīḡat ehl-i ĩmānuḡ ḡamu
- 3125 İşlemişdüḡ leyk biz bī-ḡad günāḡ
Ḥaḡ ḡatında olmışıduḡ rū-siyāḡ
- Şimdi anuḡ bu cezāsıdur bugün
Nār elinde olmuşuz böyle zebūn
- Bunlaruḡ sözin işide çün İlāḡ
Luḡf ile raḡm ède ol Pādişāḡ
- Mālike emr ède ol dem Girdgār
Var cehennemden imān ehlin ḡıḡar

Çün imān ehli cehennemden çıka
Küfr ehli bunlara qarşı baqa

3130 Zār u efgān êde anda cümlesi
Qıla bu nev' e temennā her kişi

[88b] N'ola olsayduq Müsülmān biz dağı
Olmayayduq tā ebed biz dūzađı

Bunlaruğla biz çıqayduq nārdan
Qurtılayduq böyle āh u zārdan

İşbu söz bu āyetüđ tefsīridür
Hem buyurmuşdur anı ol sözidür

İsteye anlar Müsülmān olmağı
Küfri qoyup ehl-i imān olmağı

3135 Leyk sūd êtmez çü vaqt êtmiş-durur
Çün imānsuz dünyeden gitmiş-durur

Fī Ḥadīř-i Āđer-i Reşul ' Aleyhi's-Selām

Yine bir āđer ḥaberde geldi bu
Muřafādan hem yine naql oldı bu

Ol zamānda pes qopa yevmü'l-qıyām
Fı' linüğ göre cezāsın ḥaş u 'ām

Maḥřer ehlinüğ içinde Cebre'ıl
Tırmadın řavāf êde kırk biğ yıl

Qulağına êre anuğ her zamān
Bir avāz kim çağıra dā'im amān

3140 Dēye yā Ḥannān u yā Mennān dağı
Zārisi zār êde ehl-i dūzađı

Çağıra ol dem yine yâ Zü'l-celâl
Bu ola vèrdi dilinde mäh u sâl

Ümmetümden ola ol dèdi Resûl
Söyleyem vaşfını olmazsañ melûl

Cebre 'îl çün bu nidâyı işide
Muştafâ ile diler bir iş éde

‘Arşa seyrân éde açup bâl u per
‘Arşa érende kıoya sücûda ser

3145 Dèye iy Ğaffâr u Ğayy u Zü'l-celâl
V'iy Kerîm ü Pâdişâh-ı bî-mişâl

Kırk biñ yıldur işidürem ben yaqîn
Kim gelir bir ün cehennemden hazîn

[89a] Sözi bu Ğannân u Mennân her zamân
Kırk biñ yıldur bu-durur vèrdi hemân

Ger Muḡammed ümmetiyse yâ Ğanî
Sen baña luḡ eyle bağışla anı

Yâ İlâhî sen bilürsin ḡâlümi
Ol Muḡammedden benüm ahvâlümi

3150 Aramızda niçe dostluḡ var-durur
Hem benümle nicesi ol yâr-durur

İsterem ümmetünüñ ḡaḡkında ben
İşleyem bir yaḡşılıḡ iy Zü'l-minen

Dostluḡumuz arada ola ‘ayân
Râzı ola benden ol Faḡr-i cihân

Sen baña bağışla anı yâ İlâh
Aḡmede ben tâ ki olam nîk-ḡâh

Dèye ḡaḡ kıldum ana seni şeffîc
Var çıkargıl olmasun kimse meniç

3155 Ol kulumı ben saña bağışladum
Hâcetüñ buyısa anı işledüm

Yüri var Mâlik katına bu zamân
Kim çıkarğıl anı düzahdan revân

Saña tapşura iletgil cennete
Anı cennetde erişdür ni‘ mete

Vara çün Mâlik katına Cebre’îl
Eyde yâ Mâlik sözümi diñlegil

Şol fülânı Haq baña bağışladı
Uş beni senden yaña hem ündedi

3160 Şimdi anı tur çıkarğıl nârdan
Kurtar anı hem bu âh u zârdan

Gire Mâlik hem cehennem içine
Araya biñ yıl anı döne döne

Şonra biñ yıldan gele çün taşkaru
Eyde Cebre’île kim iy sevgülü

Söyleye yâ Cebre’îl bilgil ‘ ayân
Ol cehennem ehlinüñ hâli yaman

Cüş édüp kaynar cehennem şû-be-şû
Dağı kızmışdur demür nisbet şamu

3165 Hem demir dağı taşa dönmiş hemîn
Âdemi kızmış demür nisbet yağîn

[89b] Gezdüm od içinde biñ yıldur tamâm
Anı bulabilmedüm iş oldu hām

‘ Arşa gide yine ol dem Cebre’îl
Secde éde dēye yâ Rabb-i Celîl

Dēye iy Cabbâr-ı Mâlik ol kulu
Bulmadı gerçi geçürdi biñ yılı

Nêrdedür anuñ mekânı yâ Kerîm
Anı bildürgil bize sen yâ Raḥîm

3170 Pes dèye iy fazlı çok Perverdigâr
Sen yûri ol Mâliküñ ḳatına var

Ol fülân ev ki cehennemde hemân
Var-durur Mâlik bilür anı revân

Hem od içre ol fülân çâhuñ yine
Mâlike söyle ki varsun ḳa' rına

Ol ḳuyu içre fülân bucaḳ ki var
Söylegil ki anda ḫutmuşdur ḳarâr

Eyde yâ Mâlik ta' allül eyleme
Var çıkar anı te'emmül eyleme

3175 Var anı oddan çıkarğıl bu zamân
İşide Mâlik ola ol dem revân

Çün vara ol menzile anı göre
Luḫfıla hem anuñ aḫvâlin şora

Başı aşığa görür kim ḳaygulu
Cismi ' aḳrebdür yılandan toḫtolu

Daḫı boynında anuñ aḫlâl ola
Hem selâsil ü daḫı enkâl ola

Bir yanından ḫuta çün Mâlik anı
Göre ḳapḳara kömür olmuş teni

3180 Anı taḫrîk ède çün silke revân
Dökile ol ' aḳreb ü mâr u yılan

Silke Mâlik bir daḫı anı gèrü
Gide aḫlâl ü selâsiller ḳamu

Ol zamânda baḳa Mâlik yüzine
ḫoldura ḫasret yaşını gözine

Eyde yâ Mâlik niye geldün dëgil
Geldüğüni bileyim bir söylegil

Sen kıllur mısın benüm çün feth-i bâb
Yoħsa arturmağa mı geldün ʿazâb

[90a]

3185 Eyde Mâlik ki bunu ben bilmedüm
Ben saňa bil ki özümden gelmedüm

Söyleye kim Cebre ʿîl ister seni
Seni çıkarmağa göndermiş beni

Bunu dëyüp pes elin tuta revân
Cebre ʿîl katına ilte ol zamân

Cebre ʿîl tuta elini hem yine
Pes getüre anı ʿarşuñ yanına

Bunu her kim ki görürse söyleye
Halk içinde böyle maʿ lüm eyleye

3190 Eyde ol bu kişidür kırk biñ yıl
Kim cehennem içre olmuşdur zelîl

Oda yanup cigeri biryân idi
Sözi yâ Hännân u yâ Mennân idi

ʿArş yanında kıla çün bir dem karar
Ola Cebre ʿîl aña münis ü yâr

Hâzret-i ʿizzet nidâ ede aña
Yâ kulum eyde kulağ tutğıl baña

Ben size göndermemiş miydüm kelâm
Sen anı işitdün mi şubh u şâm

3195 Size göndermemiş miydüm resûl
Dëmemiş miydi size ferʿ -i uşûl

Emr-i ma' rûf etmemiş miydi dëgil
Nehy-i münker etmedi mi söylegil

Eyde yâ Rab etmişidi cümlesin
Şermsâruz yâ Îlâhe'l-' âlemîn

Şûm nefsum zûlm kıldı hem baña
Kim ' ibâdet kılmadum iy Hâk saña

İki ismüñ hürmetiçün iy Ğanî
Kırk biñ yıldur ki aņaram ben seni

3200 Çağıruram nâr içinde inleyüben
Dilde yâ Hânnân u yâ Mennân dëyüben

Luţf edüp bağışla cürmüm yâ İlâh
Hâzretünde gerçi oldum rû-siyâh

Yarlıgadum dëye ol dem ol Ğanî
Cebre 'ile hem bağışladum seni

Çün saña kıldı şefâ' at Cebre 'il
Seni bağışladum aña şöyle bil

[90b] Cebre 'il elini tuta ol zamân
Anı cennetden yaña ilte revân

3205 Nehr-i hayvâna varuban ğusl ede
Dûzaĥî sîmâsı cisminden gide

Cebre 'il tuta yine anuñ elin
Muştafâya ilte ol Rûhu'l-emîn

Ol Hâsan Başrî imâmü'l-müslimîn
Bu hadîşe çün nazar kıldı yaĥîn

El götürdi dëdi iy Perverdigâr
Yazmış olsañ sen beni ger ehl-i nâr

Ol kişi kılgıl beni kim iy Ğanî
Kırk biñ yıl oda yaķarsañ sen beni

3210 Kırk biş yıldan şonra raħm edüp baġa
Gönderersin beni cennetden yaġa

Raħmetünle yâ İlähe'l-âlemîn
Nâr-ı düzahdan bizi kılğıl emîn

El-Hadişü't-Tâsi' ve's-Selâsün

Cân u dilden güş kıl iy ehl-i dîl
Erba'inden otuz toġuzuncı bil

Râvisi-durur Mücâhid mu'teber
Ol daġı Selmândan işitmiş ġaber

Dedi Selmân ki buyurdı Muştafa
Faħr-i âlem-i şâhib-i tâc-ı livâ

3215 Ümmetümden her kişi der ol Resûl
Şaklasa bu kırk hadisi bilmiş ol

Dâhil olur cennete ol şeksizin
Ĥaşr olur ol enbiyâlarla hemîn

Dedi Selmân biz dedük kim yâ Resûl
Luġf edüp bildür bize kim nedür ol

Dedi ki ben söyleyem tutuġ ġulaġ
Bir zamân eyleġ göñül gözin uyaġ

Evvelâ ol kim getüresiz imân
Ĥaġ ta'âlâya ki Ĥayy u câvidân

3220 Yoġ-durur anuġ şeriki bir-durur
Ol cemî'-i işlere ġâdir-durur

Hem şeriki yoġdur anuġ bî-naẓîr
Cümle ġalmışlara olan dest-gîr

[91a] Hem bilesiz Ĥaġ-durur yevmü'l-cezâ
Hem melâ'ik hem kütüb-i enbiyâ

Hem yine Hâkdan bilesiz hayr u şer
Hayr u şer Hâkdan olur bil iy beşer

Hem dilinüzde şehâdet dem-be-dem
Tâ ölince cehd edüñ olmaya kem

3225 Hem ikinci kılasız beş vaqt namâz
Eyleyesiz Hâlîka dün gün niyâz

Cümle erkânın şerâ'îtin kamu
Vaқtlü vaқtinde kılasız iy 'amû

Hem üçinci mâliñuz olsa zekât
Hem véresiz edesiz 'ahde şebât

Dağı dördinci oruc ayın tamâm
Tutasız Hâk râzı ola iy hümâm

Yine beşinci bu-durur kim yaқın
Mâliñuz olsa eger yâ müslimîn

3230 Hâk ta'âlâ evini hac edesiz
Turasız andan cinâna gidesiz

Bu-durur altıncısı bunuñ yine
Söyleyelüm hem anı diñle yine

Qıla her gün on iki rek'at namâz
Hâzret-i Hâkқа edüp zâr u niyâz

Sünnetümdür dedi anı Muştafa
Şadr-ı Bedr-i 'Âlem-i Şıdқ-ı Şafâ

Vitr oldı üç rek'at dağı
Diñle bunı şıdқıla sen iy ağı

3235 Bu-durur yêdincisi ata ana
Râzı ola senden iy ehl-i şafâ

Sekizincisi yemeye mâl-ı yetim
Anı yemekde haţâ vardur 'azim

Söyledi hem toquzuncı Muştafa
Ol-durur kim yemeye māl-ı ribā

Hem onuncı bu-durur hamr içmeye
Hamr içenüñ çevresinden geçmeye

On birinci içmeye andı yalan
Qalmaya tā dūzaḡ içre cāvidān

3240 On ikinci şahid-i zūr olmaya
Tā ki cennetden o gün dūr olmaya

[91b] On üçüncü kılmaya eyle ‘amel
Olmaya anda hevāyıla zaḡal

On dördüncü demeye ğıybet sözün
Öz eliyle oda atmaya özin

On beşinci ol-durur iy dīn eri
Sögmeye ol muhsine ḡatunları

Muhsine ya‘ ni nedür iy mu‘ teber
Pāk-dāmān şāliḡa seng ü güher

3245 Oldur on altıncı iy ārām-ı dil
Bir Müsülmānı sözile incitmegil

Bilmeziken bāḡının bir kimsenüñ
Eyleme rencide sen göñliñ anuñ

Oldur on yedinci lu‘ b u lehvile
Vermeye ‘ömrini bāda sehvile

On sekizinci hem oldur kimseye
Boyuñ uzun yā kışadur demeye

On toquzuncı odur hezl etmeye
Hem temerrüd edüben incitmeye

3250 Ol-durur yigirmisi iy muḡterem
Aḡa Allāhuñ ‘azābını o dem

Olmaya Hakkun ʿikābından emīn
Tamu korkusıyla ola dil hazīn

Ol-durur yigirmi bir diñle yine
Hob naşihatdur bunı diñleyene

İki kardeş arasında söz dēye
Böyle hūyı varısa terk eyleye

Ol-durur yigirmi iki Tañrıya
Cümle işde şükr ēde ol bī-riyā

3255 Niʿ met ü miñnet muşibetde kamu
Şākir ola Tañrıya ol bahtlu

Hem yigirmi üçü bu-durur saña
Yaşşı dēye hem saña vü hem baña

Bil budur yigirmi dördü iy saʿ id
Kesmeye hiç nevʿ e rahmetden ümid

Hem yigirmi beşi budur bilesin
Ger kazādan sen hazer çok kılasın

Çünki taqdir bil ki bir nesne yaza
Hile ile eylemez hergiz haṭā

[92a]

3260 Ger saña bir nesne taqdir olmaya
Bil seni ol isterise bulmaya

Uş yigirmi altısı budur ʿaziz
Bunı dañı öğrenüp kılgıl temiz

Eyleye Hakkun rızasını taleb
Cehd ēde hulquma gelmeye gāzab

Gayr için Haq rızasın koyasın
Nefsile Şeytāna taḥkik uyasın

Ol-durur yigirmi yêdinci iy yâr
Dünyâyı ‘ uqbâdan êtme ihtiyâr

3265 Ol-durur yigirmi sekizi anuñ
Diñle bunı kim şafâ bula cânuñ

Bir Müsülmân kardeşün gelse eger
Bir hâcet için saña iy mu‘ teber

Hâcetini êdesin andan revâ
Hâk rızâsı çün degül ola riyâ

Ol-durur yigirmi toköz diñlegil
Söyleyem anı dañı hoş anlağıl

Dîn içinde ger özün den yuğaru
Göresin gözle anı iy mâh-rû

3270 Cehd kılgıl kim sen aña yêtesin
Tâ ki andan da ilerü ötesin

Dünyelikde kim ki senden dūn ola
Hâli teng ü hañırı mañzūn ola

Bağ anuñ hâline artur şükrünji
Kıl müdâvim dilde Hâkka zıkrünji

Otuzuncısın dañı bilgil ‘ ayân
Cehd êde gör söyleme hergiz yalan

Oldur otuz biri lâyıq her kula
Görse şeytân işin andan dūr ola

3275 Eyleye şeytân işinden ihtiyât
Kılmaya fışk ehli ile ihtilât

Oldur otuz ikisi kim her kişi
Cehd êde kim kılmaya bâtil işi

Küllî bâtil işini terk eyleye
Kılbini hâk işlere berk eyleye

Oldur otuz üçü kim iy mu‘ teber
Örtmeye haq sözi işitse eger

[92b] Bilgil otuz dördüncü keyfiyyetin
Yaşşı diñle ehl-i beyti sîretin

3280 Anlara ta‘ lîm êde ol nesneyi
Haq ta‘ âlâ pes kıla nezdîk anı

Ehl-i beytine vère her dem edeb
Anlaruñ ola necâtine sebeb

Ehl-i beytüñ râzı ola hem senüñ
Anlara êrişe ihsânüñ senüñ

Diñle otuz bêşini hem söyleyem
Ne-durur anı dañı ‘ arz eyleyem

Çoñşuñı cehd eyle hoşnûd êdesin
Özüñi Haqqa sen mes‘ûd êdesin

3285 Anlağıl hem şılayı raħm iy‘ azîz
Akrabâñı görmege var tîz tîz

Gel otuz altıncısın diñle yine
Anı dañı söyleyem diñleyene

Tañrınuñ halkından ol bir kimseye
La‘ net adını getürüp sögmeye

Ol-durur otuz yêdincisi dañı
Eyleye tesbîh ü tehlîl iy aħî

Dañı taħmîd eyleye tekbîrile
Olmasun bu işde taqşîr eyleye

3290 Ol-durur otuz sekizi ki müdâm
Çırâ‘at-ı Çur‘ânıla ola şubħ u şâm

Gel otuz toquzımı iy ehl-i dîl
Dileriseñ söyleyem bil anı çîn

Kim kıla her dem cemā' atle namāz
Hālîka êde dün gün kıla 'arz-ı niyāz

Qıla bēş vaqti cemā' atle bile
Hālîka êde tazarru' şıdķıla

Cum' aya dağı yine hāzır ola
'İdinüğ dağı namāzını kıla

3295 Müstemi' olğıl baŗa hem iy hümām
Eydeyim kırķıncısın saŗa tamām

Bir kimesne ger saŗa bir söz dēye
Yā senüğ haķķında bir iş işleye

Rence olur hātırıuđ andan senüğ
Acığında acıya cān u tenüğ

[93a] Kimseye sen dağı anı söyleme
Gönlüği anuğ perişān eyleme

Gel yine diñle şevābını anuğ
İşidende tā şafā bula cānuđ

3300 Dēdi Selmān ki dēdi faŗr-i cihān
Eyledüğ bu kırķ hadīşi çün beyān

Gel bunuğ şimdi şevābın söylegil
Luţf édüben cümle taķrır eylegil

Ol zamān da pes yine Hāyrü'l-beşer
Açdı ağızın harc édüp dürlü güher

Ol Hāķuđ 'izz ü celāli haķiçün
Kim beni kıldı cihāna reh-nümün

Kim bunuğla kılsa dünyāda 'amel
'Ömrini kılsa bunuğla māh u sal

3305 Hāķ ta'ālā ol kuluğ haşrın kıla
Enbiyālar dağı 'ālimler bile

Kim ki işbu kırk hadîsi ögrene
Halka ta' lîm eyleye anı yine

Ol kadar eyler sevâbın ol Ğanî
Hak yolına vère dünyâ mâlını

Hem yine dedi Muhammed Muştafâ
Şadr-ı³⁴ Bedr-i ' Âlem-i Şâhib-vefâ

Her kişi bu kırk hadîsi hıfz êde
Hem yine mü'minlere de ögrede

3310 Hak ta' âlâ ol kula rûz u şümâr
Boynuna nûrdan anuñ bir tavk urar

Maşser ehli cümle hayrân olalar
Kim bunu görüp ta' accüb kıllalar

Görelér hûsn ü cemâlini anuñ
Ol kerâmetle kemâlini anuñ

Görelér anuñ yüzini rû-be-rû
Hem aña hasret aparalar kamu

Hem yine bu kırk hadîsi her kişi
Ögrenüp olsa ' amel kılmak işi

3315 Menzilini Hak anuñ eyler refî'
Hem de kırk biñ kişiye eyler şefî'

Cümlesi ola ' azâba müstahak
Anları bağışlaya ol şahşa Hak

Çünkü sen bu kırk hadîsi dinledün
Cümlesin ne olduğunu anladun

[93b] Yine ol kırk biñ kişinin her biri
Ola kırk biñ şefî' iy dîn eri

³⁴ 3308 Şadr-1 : Şad

Anların da her birisi hem-çünân
Ola kırk biçe şefî' iy dostân

3320 Dağı kim bu kırk hadîsi hıfz ede
Uhrâya bu 'amelile ol gide

Halk eder Haq anuñın biñ melek
Mü'miniseñ tutmayasın buña şek

Bu melekler mahşer olunca aña
Cennetün içinde eylerler şenâ

Ède bünyâd köşkler ü şehr ü kuşûr
Anuñ içi toptolu ğilmân u hûr

Hem ağaçlar dikileler anuñın
Meyvesi elvân u elvân gûn-e-gûn

3325 Muşafâ bunun şevâbını 'azîm
Çok buyurmuşdur egerçi ol Kerîm

Nazm içinde leyk kıldum muhtaşar
'Âkile bir harf işâretdür yeter

El-Hadîşü'l-Erba'ün

Gel yine gönlüñi kılğıl müctemi'
Cân kulağıyla baña ol müstemi'

İşbu kırkıncı hadîsi diñlegil
Nazma gelsün anı dağı añağıl

İbni 'Abbâsdan rivâyet oldu bu
Muşafâdan nakl eder ol nîk-hû

3330 Söyledi ki dedi Hatmü'l-mürselîn
Sâkî-i Kevşer Şefî'ü'l-mü'minîn

Ol zamân ki erişe âhir zamân
Ola bir kavm ümmetüm içre 'ayân

Gerçi ola yüzleri âdem yüzi
Söyleyeler gerçi âdem tek sözi

Qalbi ola bunların şeytânveş
Bil ki anlar ola Şeytâna hoş

Dâyeler gördüklerini gör ki var
Sünnet ehlini edeler hor u zâr

3335 Dillerinde zerre rahmet olmaya
Dağı anlarda mürüvvet olmaya

[94a] Dün gün ola işleri hün eylemek
Hem müslmânları mağbün eylemek

Yaşşı işden dâ'imâ dūr olalar
Hem kabâ'ih işe meşgûl olalar

Meclisinde oturanda bir kişi
Yaşşı söz demek ola anuñ işi

Hem aña yüz dürlü taḥsîn edeler
Şad hezârân 'özü ü temkîn edeler

3340 Yanlarından gâ'ib olsa bir zamân
Gaybet edüp dediler yüz biñ yaman

Yanlarında ger emânet koyasın
Bu işüme sen emîn ol dâyesin

Aña elbetde hıyânet edeler
Dağı yüz dürlü ihânet edeler

Hem uşakları ola bed-baht u şüm
Nef i kim ola olaruñ şerri büm

Hem yigitleri ede fiş u fücür
Dâye süst bid' ate hoş pür-ḥuzūr

3345 Pîrleri şer' ü tarîkat bilmeye
Emr-i ma'rûf nehy-i münker kılmaya

Her kişi kim emr-i ma' ruf eyleye
Cür'et edüp nehy-i münker eyleye

Aralarından ola ĥor u za' if
Bulmaya üzerine kimse ĥarif

Döne sünnet işlerinden bid' ate
Cümle bid' atler döne hem sünnete

Bu 'alâmetler ola çün aşikâr
Anlara ede musallaĥ Girdigâr

3350 Bir yavuz cabbâr zâlim pâdişâh
İşleri ola dün ü gün zâr u âh

Çoĥ kıllalar ĥazrete gerçi du' â
Yüz biñinde olmaya biri revâ

Hem yine buyurdu bir de Muştafâ
Şâfi' -i yevmü'l-cezâ Ĥayrü'l-verâ

Tiz ola kim ümmetüm üzre 'ayân
Kim geliser dër ĥaĥikat bir zamân

Sünnetümi terk edüben kıoyalar
Nërde kim bir bid' at olsa uyalar

[94b]

3355 Sünnetüme meyl ederse bir kişi
Dem-be-dem ĥavf u ĥaĥar ola işi

Ol arada ĥaluban ĥor u ĥarib
Özine bir kimse bulmaya ĥarif

Kim ki bid' atkâr u hem fâsik ola
Yüz muştahib özine her gün bula

Ĥazrete bir gün şahâbe şordılar
Yâ Resûlü'llâh bize vërgil ĥaber

Şonra bizden ümmetün içre dëgil
Eyle kimse hîç gelür mi söylegil

3360 Dîn içinde bizden efzal ola ol
Luţf êdüp bunı beyân êt yâ Resûl

Muştafâ dëdi ki ol bir bir ol[ur]
Bu cihâna sizden efzal mi gelür

Dëdiler bize beyân eyle bunı
Yâ Resûlu'llâh görürler mi seni

Hem dağı vağy iner mi ol zamân
Anlara gökden bize eyle 'ayân

Dëdi görmezler beni bilün yağın
Vağy dağı gelmez anlara hemîn

3365 Dëdiler kim ol zamân içre bular
Nice dirilür bular vërgil ħaber

Dëdi kim nice ki şu içinde tuz
Eydeler yüz zârî birle sâz u söz

Eriye ħalbi olaruğ tıtma şek
Nicesi kim ola şu içre nemek

Dëdiler anlar nice anlar ma' aş
Ol zamân içinde bize eyle fâş

Muştafâ dëdi size vërem ħaber
Ol zamânda eyle dirilür olar

3370 Sirke içine düşe bir cânaver
Nice ola anda ol zîr ü zeber

Bu dağı eyle dirilür bî-gümân
Belki andan şa' b u ter bilgil 'ayân

Dëdiler îmânı anlar ol zamân
Nice sağlar yâ Resûl eyle beyân

Muṣṭafā dēdi ki diñleş söyleyem
Nicedür anı dahı şerḥ eyleyem

[95a] Avcına od ala dēdi bir kişi
Nice olur ḥāli artar teşvişi

3375 Ger elinde tutsa yandurur elin
Şalsa elden ḥod düşer söner hemīn

Dīn işde böyle olmışdur hemīn
Dīni ḳosa kāfir olur bil yaḳīn

Ḳomayup ḥod şaḳlasa ger dem-be-dem
Her taraftan erişür yüz dürlü ğam

Şādıḳü'l-ḳavl ol Muḥammed Muṣṭafā
Böyle buyurmuşdur ol Ḥayrū'l-verā

Ol zamān budur ki uş biz gelmişüz
Ne ḳatı bed-rūzgāra ḳalmışuz

3380 Rağbetile bir varan yoḳ dīn yolın
Bir kişi yoḳ kim yēye maḥşer ğamın

Bāb-ı dīnde bir kişi söz söyleye
Yüz kişi aña ḥaḳāret eyleye

‘ Ālem içre toptoludur şūr u şer
Gün gele ḳarşu ola yevmü'l-beter

Fī Ḥātimetü'l-Kitāb

Şimdi gel iy rızāsın isteyen
Ḥālıḳuñ fazl u ‘ aṭāsın isteyen

Ḥayra düriş cehd edüp dünyāda sen
Ġafletile ‘ ömri vërme bāda sen

3385 Irmağıl göñlüñi Ḥaḳdan bir nefes
Andan özge nesneye ḳılma heves

Terk kı1 Һırş-ı hevāyı zinhār
Dünyeyi Һo   uĸbāyı kı1 ih̄tiyār

Dünyeyi sevmek Һisābın vērmege
Degmez anuĸ bir   azābın görmege

Dünye için dīni elden şalmaĸıl
Aldanup rengine maĸrūr olmaĸıl

Bu fenānuĸ sevgüsün terk eylegil
Gönlüĸi Allāhıla berk eylegil

3390 Terk kılmayınca dünyā şöretin
Bulmaĸ olmaz bil ki uĸrā devletin

Bu Һitābı şanma ĸayra söylerem
Cümle öz Һālüm-durur   arz eylemem

[95b] Ne dēyem ben ĸayra ki ol bende yok
Kim-durur benden Һaĸāsı ola çok

Һırşa maĸrūr oluban dünyāda ben
Vāh Һayf ki   ömri vērüm bāda ben

Dilde pes tesbīĸ ü tehlīl ola pes
Tıptolu gönlüm benüm Һırş u heves

3395 Ƙavlüme fi  lüm muvāfiĸ olmadı
Emr-i Һaĸĸa nefse dāfiĸ olmadı

Gerçi a  mālümde süstem Һaĸ bilür
İ  tiĸādumda dürüstem Һaĸ bilür

Һaĸĸa lāyık yokdur a  mālüm benüm
Tıĸla maĸşerde n'ola Һālüm benüm

Һaĸ meger tevĸidüme Һürmet kıla
Ben Ƙulına raĸm ēdüp raĸmet kıla

Fazlı olmazsa Һudānuĸ ger bize
Tıĸla maĸşerde Ƙara günler bize

- 3400 Muşafānuñ ħürmetine ol Ğanī
Yarlıgaya cümle ĩmān ehlini
- Ümmetüm dèyüp şefā‘ at eyleye
Cānumuzı raĥmetile toylaya
- Ol zamānda kim kılam cürmümi yād
Tamu ħavfindan olur derdüm ziyād
- Yok şevābum çok günāĥum bī-‘ aded
Ĥaĥdan èrişe meger bize meded
- Şermsāram ĥazretünġe yā İlāh
Rū-siyāham ĥāşılum cümle günāh
- 3405 Bu ‘āciz ħuluñ cihānda derdi bu
Yarlığa fazluñıla iy ferd Hū
- Vāh meger ki baĥr-i raĥmet ède mevc
Men tek olsa şad hezārān fevc fevc
- Ol deñizden ger ola bir ħaĥre şu
Yüzlerin ağarda ol ħaĥre ħamu
- Men‘ ħılma yā İlähe’l-‘ ālemīn
Raĥmetünġ ħaĥresinünġ bir ħaĥresin
- Pāk-zātuñ ĥaĥkıçün iy Zü’l-minen
Fazluñıla cürmümüz ‘afv eyle sen
- 3410 Cümle taĥşīr eyle iy Girdigār
Ümmet olduĥ Muşafāya her ki var
- [96a] Muşafānuñ ħürmetine iy Ĥudā
Şoñ nefesde eyle ĩmānı ‘aĥā
- Bu Ĥazīnī bir kemīne ĥāksār
Ehl-i ‘ilm ayağı altında ġubār
- Çün ĥadīş-i erba‘īni ben ġarīb
Türki ħıldum terceme uş dil vèrüp

Ṭāḳatümce sa‘y edüp nazm eyledüm
Uş şikeste beste bunı söyledüm

3415 Özi tek bir nice ‘āşī mübtedī
Buña baḳup fā’ide alsun dēdi

Mübtedī olanlar için āşikār
Nazm edüp ḳodum cihānda yādigār

Ehl-i dillerden temennā eylerem
‘Arz edüp ḫidmetlerinde söylerem

Luṭf edüp her kim nazār ḳılsa buña
Nazmına fikr etse bunıñ her yaña

Bula ger nazmında bunıñ bir saḳam
Çekmeye buña vü‘afv ede raḳam

3420 Yāḫu ma‘nāsında bula bir ḫalel
‘Aybın örtüp müşkilini ede ḫal

Luṭf edüben yañlışın ıslāḫ ede
Kim-durur kim kāmīl ola dünyede

Ḳanḳı meclisde oḳunsa bu kelām
Bir du‘ā-durur temennā ve’s-selām

Üç biñ oldı hem sekiz yüz beyt bu
Ḥatme eřişdi bi‘avn-i ferd Hū

Muştafanıñ ḫicretinden iy hümām
Kim toḳuz yüz otuz yıl geçdi tamām

3425 Nazma geldi çün tamā oldı kitāb
Pes dēdüm Vallāhu a‘lem bi’ş-şavāb

فتا الكتاب يعون الله الملك الوهاب على يد عبد الضعيف الخفيف
قليل الاحسان كثير العصيان الفقير الحفيظ ورويس محمد ابن
معار الطوسى عفا الله له ولوالديه واحسن اليهما اجمعين

SONUÇ

Bu yüksek lisans tezinde, Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinde yer alan kelime gruplarını incelemek için metnin transkripsiyonu yapılmış ve metindeki kelime grupları tek tek fişlenmiştir. Tez danışmanım Prof. Dr. Halil İbrahim Usta'nın 2007 yılındaki *Kelime gruplarını nasıl tasnif edelim?* adlı bildirisine göre metinde bulunan örnekler; her bir bölüm altında ele alınmış, farklılıklar ve benzerliklere göre sınıflandırılmıştır.

Bu tezde, genel olarak bakıldığında I. tip - düz (kurallı) kelime grupları ile II. tip - ters (kural dışı) kelime gruplarında, III. tip - eş değerli kelime gruplarına oranla daha çok örneğin bulunduğu görülmüştür. IV. tip - kısaltma gruplarında ise diğerlerinden çok daha az örnek yer aldığı tespit edilmiştir. Tezde, aynı örneğin farklı beyitlerdeki bütün kullanımlarına yer verilmemiş, sadece birkaç örnekle konuya değinilmiştir. Eğer aralarında ses ve/veya görev bakımından az da olsa farklılık bulunuyorsa örneklere mutlaka yer verilmiştir.

I. tip - düz (kurallı) kelime grupları için manzum eserdeki örneklerden belirlenen bulgular şu şekildedir:

Belirtili isim tamlamasında:

- Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan tamlamalarda:

- Tamlamanın iki mısraya yayılıp beyit boyunca devam ettiği,
- Bir mısradan birden fazla belirtili isim tamlamasının bulunduğu,
- Yardımcı öge ve/veya asıl ögenin, bir kelime grubundan oluştuğu,
- Ses değerleri birbirine benzeyen hecelerden birinin bazen düştüğü ve vezin gereği ögelerin yer değiştirdiği veya arasına başka sözlerin girdiği,
- Yardımcı ögesi ayrılma durumu eki alarak tamlamanın kurulduğu,
- Yer değiştirmiş yardımcı öge veya asıl ögenin bir kelime grubundan oluştuğu, bazen arasına başka ögelerin girdiği,
- Pekiştirme, abartma gibi anlamları karşılamak üzere kullanıldığı,
- Vurgulama, abartma veya pekiştirme amacıyla tamlayan ekinin düşürülüp kullanıldığı örnekler görülmüştür.

- Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan tamlamalarda:
- Asıl görevinde kullanılarak kalıplaşmaya uğramadığı,
 - Tamlamanın, ilk mısranın sonunda başlayıp ikinci mısranın başında tamamlandığı,
 - Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği örnekler görülmüştür.

Belirtisiz isim tamlamasında:

- Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan tamlamalarda:
- Asıl görevinde kullanılarak cins ismi oluştuğu,
 - Yardımcı öge ile asıl ögenin bir araya gelerek zaman kavramına karşılık olduğu, mekân bildirdiği, bir topluluğa ait olma kavramı ifade ettiği,
 - Yardımcı ögenin özel isimden oluştuğu ve tamlamanın belirlilik ifade ettiği,
 - Tamlamanın terim olarak kullanılan kavramları karşıladığı,
 - Belirtisiz isim tamlaması kuruluşunda olmakla beraber, belirtili isim tamlamasından eksilti yoluyla ortaya çıkmış izleniminde örnekler görülmüştür.

- Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan tamlamalarda:

- Asıl görevinde kullanılarak kalıplaşmaya uğramadığı,
- Kalıplaştığı örnekler görülmüştür.

Sıfat tamlamasında:

- Yardımcı ögenin pekiştirilmiş bir kelimedenden veya bir kelime grubundan, belirsiz sıfattan, soru sıfatından, sıra sayı sıfatından veya asıl sayı sıfatından oluştuğu,
- Asıl ögenin çokluk eki aldığı veya yardımcı ögenin ek aldığı,
- Yardımcı öge asıl ögenin arasına başka sözlerin girdiği veya yerlerinin değiştiği örnekler görülmüştür.

Ünlem grubunda:

- Asıl ögenin özel isim veya unvandan ya da bir kelime grubundan oluştuğu, bazen de Türkçe ek aldığı,

- Yardımcı ögesi “iy” veya “eyā” ünleminden oluşmuş grupların bazen kişi zamiri kullanılarak pekiştirildiği,
- Yardımcı ögesi “iy” ünleminden oluşmuş gruplarda, başka bir ünlem ifadesinin saklandığı örnekler görülmüştür.

II. tip olan ters (kural dışı) kelime grupları için manzum eserdeki örneklerden belirlenen bulgular şu şekildedir:

Edat grubunda:

- *bile, birle, gibi, degin, dek / dak, gèrù, içre, için / çün, öjdin / öjdün, ötrü, özge, şöjra, tek, üste, üzre, yaña ve yukaru* kelimeleriyle edat grubu kurulduğu,
- *bile, birle, gibi, degin, dek / dak, içre, ötrü, şöjra* ve *üzre* kelimeleriyle kurulan gruplarda, asıl ögenin bir kelime grubundan oluştuğu,
- *şöjra* ile kurulan edat grubunda, yardımcı öge ile asıl ögenin yer değiştirdiği örnekler görülmüştür.

Unvan grubunda; *Hadice Ana* ve *‘Ayşe Hâtün* örnekleri dışında Hazînî, bu türden kelime gruplarına ihtiyaç duymamış ve kullanmamıştır. Bu durum sonucu; tarihsel söz dizimi çalışmalarında bu konuya dikkat edilmesinin, sebepleri ve sonuçları üzerinde çeşitli incelemelerin yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Birleşik fiil grubunda:

- İsim + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu:

- *al-, bat-, çık-, düş-, ét-, eyle-, gel-, kal-, ko-, oku-, ol-, tur-, tut-, ur-, vèr-* ve *yèt-* kelimeleriyle birleşik fiil grubu kurulduğu,
- *çek-, düş-, ét-, eyle-, gel-, kıl-, ko-, kop-, oku-, ol-, tut-, vèr-, yèt-* kelimeleriyle kurulan birleşik fiil grubunda yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği,
- *çık-, ét-, eyle-, kıl-, ol-, tur-* kelimeleriyle kurulan birleşik fiil grubunda yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl ögenin arasına başka ögeler girdiği,

- Türkçenin ilişkide bulunduğu dillerden “kopyalama” yoluyla üretilen ve bu birleşikleri oluşturan fiil ögesinin sadece olumsuz çekiminin bulunduğu,
- Grubu oluşturan isim ögesi ile fiil ögesinin eş sesli köklere sahip olduğu,
- Ögelerden birinin ilk mısradaki, diğer ögenin ise ikinci mısradaki bulunduğu,
- Bir mısradaki birden çok birleşik fiil grubunun olduğu örnekler görülmüştür.

- Fiil + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubunda:

- Ulaçlı birleşik fiiller şeklinde kurulduğu,
- Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği,
- Azerbaycan Türkçesinde yaygın olarak görülen ve yeterliliğin olumsuz çekimini ifade eden “-A bilme-“ ile kurulduğu örneklerle birlikte Türkiye Türkçesinde bulunan yeterliliğin olumsuz çekimi ile ilgili örnekler de görülmüştür.

- Fiil + fiil yapısında çekimli fiillerle kurulmuş birleşik fiil grubunda, *geldi geçer* ve *geldi geçdi* örnekleri görülmüştür.

III. tip olan eş değerli kelime grupları için manzum eserdeki örneklerden belirlenen bulgular şu şekildedir:

Tekrar grubunda:

- Aynı kelimenin tekrarıyla, zıt veya yakın anlamlı kelimelerle grubun kurulduğu,
- Aynı eki almış veya farklı ekler almış kelimelerle grubun kurulduğu,
- Sadece bir ögenin ek aldığı, bazen çekim ekiyle pekiştirilerek grubun kurulduğu,
- İki den çok ögeyle grubun kurulduğu,
- Beyit içerisinde birbirini tamamladığı örnekler görülmüştür.

Bağlama grubunda:

- *birle, dağı, hem, ile, u/ü/vü, yâ, hem... hem..., kim ... kim..., ne... ne..., yâ... yâ...* ile grubun oluştuğu,

- Grubun, anlamın kuvvetlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla tekrar edilerek bir başka büyük grubun içerisinde yer aldığı örnekler görülmüştür.

Sayı grubunda:

- Kültürel ilişkiler bakımından edebî gelenekte yaygın olarak adı geçen sayı gruplarına yer verildiği,
- Baştaki ögenin, sıfat tamlamasından oluştuğu örnekler görülmüştür.

IV. tip olan kısaltma grupları için manzum eserdeki örneklerden belirlenen bulgular şu şekildedir:

İyelik ekiyle kurulmuş gruplarda:

- Ögelerin genellikle teklik durumunda olduğu, bazen ögelerden birinin çokluk durumunda bulunduğu,
- Ögelerden birinin kelime grubundan oluştuğu,
- Ögelerin yerlerinin değiştiği örnekler görülmüştür.

Ayrılma ekiyle kurulmuş gruplarda:

- Ögelerin yer değiştirdiği veya ögelerden birinin kelime grubundan oluştuğu,
- Ögelerin arasına başka bir sözün girdiği örnekler görülmüştür.

Kalma ekiyle kurulmuş gruplarda *günde yüz kez*, *‘ömründe bir kez*, *bizde ‘âdet ve günde yetmiş kerre* örnekleri görülmüştür.

Yönelme ekiyle kurulmuş gruplarda *adına lâyık*, *Şiddîka nisbet* ve *fâzluma lâyık* örnekleri görülmüştür.

Belirtme ekiyle ve vasıta ekiyle kurulmuş gruplarla ilgili hiçbir örnek metinde görülmemiştir. Bu durum sonucu; tarihsel söz dizimi çalışmalarında bu konuya da dikkat edilmesinin, sebepleri ve sonuçları üzerinde çeşitli incelemelerin yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Hazîni'nin Kırk Hadis Tercümesinin Ön Kapağı	342
Ek 2. 1a	343
Ek 3. 1b	344
Ek 4. 3a	345
Ek 5. 5b	346
Ek 6. 96a	347
Ek 7. Hazîni'nin Kırk Hadis Tercümesinin Sonu	348

<p>ابتداسندك هر آيشك اى حكيم طوغرى يولباشلين هر از مشى سوره اندنضكره بنياد ايلكرم واحد و فرد و حكيم و نى مثال برى قايم كوكبرى دوار ايدن انلر خون انجمي ايدن سياه مثل صيدى هرگز انك نوقدر جمله مخلوقاتى اولد ياردين معرفته نوز و يردى ادمه ادى قلمش شريف ايمانله كيمي را هدا كمين فاجر ايد كمنه ويرر ولايت شوكتين كسترر بامينه طوغرى يول</p>	<p>بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اخر اولدور بتور شاه نشى شكرى دين بندخى يا دايكرم قادر و حى قديم و ذوالجلال عالى اولدور عدمتن وار ايدن يويدي نلن كوك يوزنه مهر و ماه ذات برلىكى صفاتى جو قدر كسه اندن طمعه اولد كسه دن ادى زينت برتلى عالمه جسم قلمش دستر جانله كيمي كافور كمين مؤمن ايدن كمنه ويرر نبوت خلعتين انبياي عالمه كوندردى اولك</p>
---	--

رَاوِيلَ أَنْتَنْدَرِ وَايْتِ آيَلِشْ
 صُكْرَهْ أَنْتَنْدَنْ سُوَيْلِدِي يَلِكَلِ يَنْتَهْ
 وَعَظْ وَأَخْبَارُ وِرِ وَايَاتِ وِعَرِيبْ
 وَاذَامِيَهْ بُوَسَبَبِ بَرَلَهْ مَكْرُ
 چُونَكِهْ شَيْخِ أَوْزِ ايشِي قَلْدِي قَامْ
 بُوَحَلَكْ بُوَفَقِيرُ وِرِ بُرُكْنَاهْ
 بَرِ بِيخَهْ دِينِ قُورْدِشِي آيَلَهْ بِيَلَهْ
 آرِيَهْ كَلْدِي حَدِيثِ آرِ بَعِينِ
 بَعْضِ كِمْسَهْ مَجْلِسِ اِيچْرَهْ سُوَيْلِدِي
 دِيْدِي لَرْنُولَهْ قَبُولِ اِتْسَكْ نَفْسِ
 بَرِ بِيخَهْ يَارَكْ سُوَيْزِينِ قَلْدَهْ قَبُولِ
 تَرْكِي اِيْدُوْبِ تَرْجَمَهْ نَظْمِ اَيْلِدَهْ
 چُونَكِهْ بُوَيْلَهْ اَلْتِمَاسِ اَيْتْدِي بُوَلْتَرِ
 پَسِ مَقْرُ اَوْلَدَهْ بُوَيْقِي كُورْدَهْ صَوَابِ
 نَظْمِنَهْ چُونِ مَشْعُولِ اَوْلَدَهْ بِنِ هَمَانِ
 نَظْمِ اَيْلِدَهْ كِي قَلْدَهْ تَرْجَمَهْ
 اِسْتِعَانَتِ اِسْتِ اَيْتْدِي
 اَيْلَهْ بِنْدَهْ مَشْعُولِ اَوْلَدَهْ بُوَيْلَهْ فُرُوعِ

الحديث الأول

هَرِ بَرِي بِي بَرِ صَحَابَهْ سُوَيْلِشْ
 بَرِ حِكَايَتِ هَرِ حُدَيْتْكَ اَوْسِنْتَهْ
 اَيْلِدَهْ اَلْحَاخِ اَكَا بِنِ دِلِ وِرِ بِي
 اَوْزِمِي قُورْدَهْ اَوْلِ تَارِ سَقْرُ
 يَتْدِي نَوَيْتِ بُوَفَقِيرَهْ اِي هَمَامْ
 فِعْلِ وِعَرِ مِيَلَهْ خَطَا وَايشِي آهْ
 مَجْلِسِ اِيچْرَهْ اَوْتُورْدِكُنِ جَمْعِلَهْ
 بَرِ بِيخَهْ سُوَيْزَنْقَلِ اَوْلَدِي اِي اَمِينِ
 اَلْتِمَاسِ اَيْتْدِي وَاَلْحَاخِ اَيْلِدِي
 قِيلَهْ سِنِ نَظْمِنَهْ سِنِ بُوَيْكْ هُوَسِ
 بُوَلْدَهْ اَوْشِ اَوْشِ بُوَفَقِيرَهْ اَنْكُونِ
 طَاقَمِ يَتْدِي جَهْ تَبْيَانِ اَيْلِدَهْ
 بُو ايشِي بِنْدَانِ مَنَا قَلْدِ لَرِ
 اَيْلِيمِ بُو اَلْتِمَاسَهْ بِنِ جَوَابِ
 هَمِ قَلْدَهْ اَلدَرِ اَلَهْ اَنْدَرِ زِمَانِ
 اَوْ مَرْمَلَايِقِ اَوْلَا هَرِ اَلْجَمْعَهْ
 مَشْعُولِ اَوْلَدَهْ بُو اَيْشَهْ بِنِ بَعْدَانِ
 تَابْيَانِ اَوْلَهْ اَوْصُولِ اَيْلَهْ فُرُوعِ

<p> يَبْلَهُ صَاوُودِيْلَرَاخِي سُوَيْسُو يَكْسُ كَا صُوْرُبِ دِيْلَرِي يَا قُلَانِ يَنْدُوْبُ دِيْلَايَه صَاوُورْدُو لُوْرُو كُوْرُوْقُوْ اَوْلَشِدَه قُوْلُوْ كَه سُرْمَا خُوْفُ قَلْدَه كَلْمَه اِي يَادِشَاه تَاوُ جُوْدَه اَوْلَه دِيْيُو كَالْعِدَامِ نَهْرُ نَهْرُ جُوْشَه كَلْدِي اَوْلِ زَمَانِ جُوْرُ كِي مَلَه بَغِشَلَا دَمُ دِي قَلْمَلَرَا اِنْكَارِ سُرْ طَغْيَا اِنْكَ سُرْمَا اَوْلِ فِضْلِيْلَه طُوْبَلَه بَغِيْرِي رَحْمَايْتِ بَغِشَلَه يَادِجِيْم </p>	<p> هَمَّ كَلْبِي طُوْتُوْنِ دَرِيَا صَارُو قَبِيْضَه سَيْنَه اَللّٰهِ نَاهَاَنْ كَنْدُوْرُوْ كَه بَعِيْلَه يَنْجُوْنِ اَيْنَاكْ دِيْلِيْ قُوْرُوْ كَلْمَه اِي كُرْدِيْ كَارُ يَنْجَه اَوْلِ مَحْضَرَه بَهْرُ رُوْ سِيَاه اَوْلِ سَبِيْلَتِ اَوْلَه يَنْجُوْنِ مَدَامِ بُوْ سُوْرِيْ جُوْرُ كَه اِسْتِنْدِيْ سَمَانِ خُوْقُوْ تَعَالَى اَوْلِ قُوْلَه رَحْمَتِ اَوْلِ جُوْرُ كَه اِقْرَارِ اَللّٰهِ عِصْمَانِ يَكْسُ سَا اِنْدَاخُوْمُ اَللّٰهِ هَمَّ كَلْمَه اَسْمُوْ اَللّٰهِ </p>
---	--

<p> اَوْلَا اَبِيْرْتِ اَكْلَغَلِ وَجُوْرُ اَيْدِيْ اَشِي دِيْلَرِي اَنْدِيْ اَخْرَابَه عِيَانِ سُرْمَا اَوْلِ مَقْلُوْ يَمَانِ كُوْرُوبِيْرُ مَرْبَلِيَه اَنْتِ دِيْلَرُو اَيْلُدِيْ بُوْ شَخْصُكْ اَحْوَالِنِ عِيَانِ وَارْحِيْمِيْمُ دَفِيْنِ قَلْبُوْبِيْ تَمِيْنِ </p>	<p> بُوْنُكْ اَوْلِ مَقْلُوْ اَكْلَغَلِ وَارْدِيْ مَقْلُوْ اَكْلَغَلِ جُوْرُ اَوْلِ مَقْلُوْ اَكْلَغَلِ سُرْمَا اَوْلِ مَقْلُوْ اَكْلَغَلِ بُوْ مَعِيْلَه دَفِيْنِيْ تَرْكِ اَيْتِ دِيْلَرُو مُوْسَلِيَه رَحْمَتِيْ اَيْلُدِيْ اَوْلِ مُسْتَعَانِ دِيْلِيْ يَامُوْسَى اَوْرِيْ طُوْرُ شَمْعِيْ يَمِيْنِ </p>
---	--

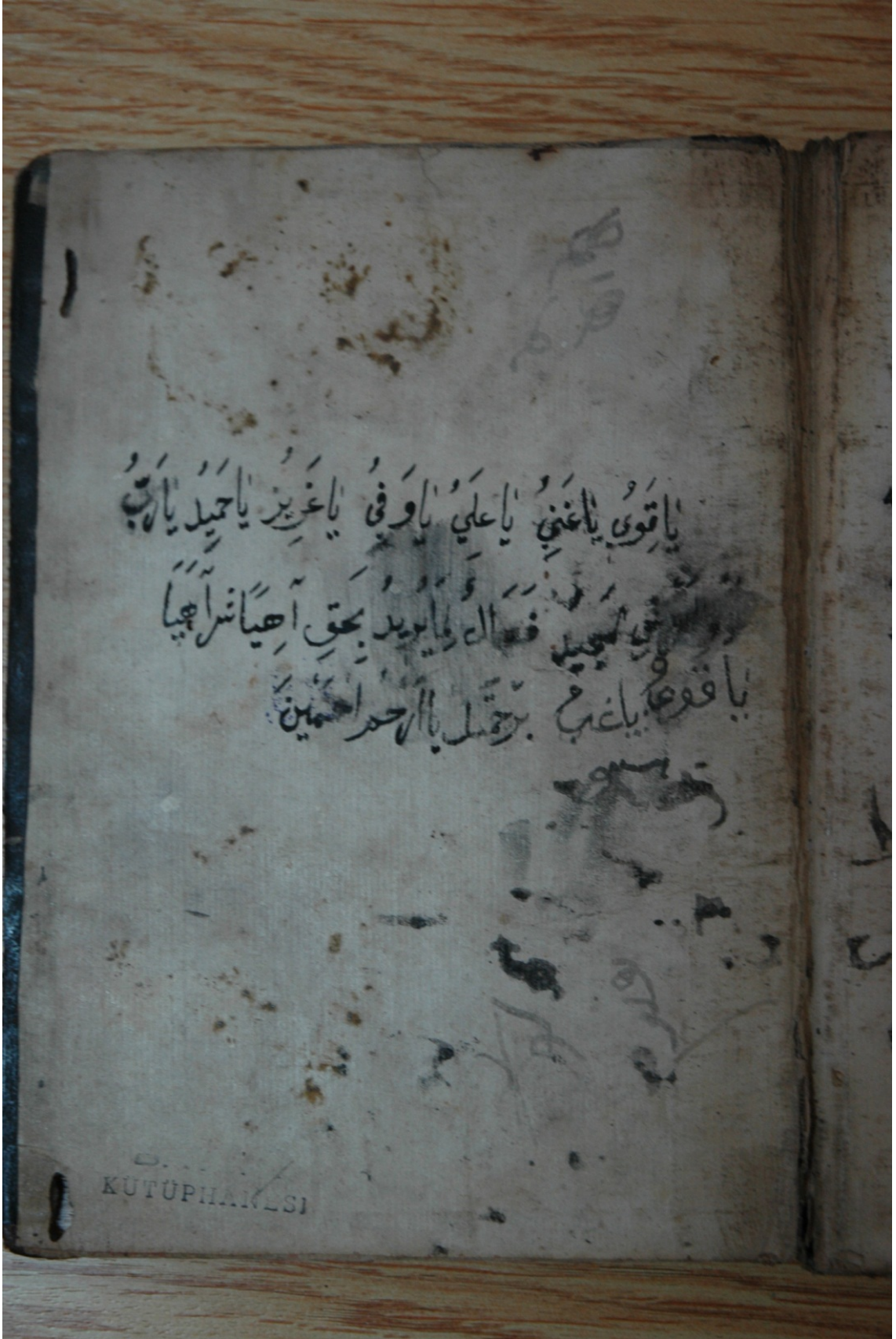
اول

مصطفى بالبحر ممتينه اى خدا
 بو خزينى بر كمينه خاكسار
 چون حديثى ار يعينى بن غور
 طاقتجه سعي ايدب نظر ايلدم
 اوزى تك بر نجه عامى مبتدى
 مبتدى اولنر ايجون اشكار
 اهل دلزدن نمتا ايلرم
 لطف ايدب هر كى نظر قلسه بوكا
 بوله كر نظمندك بونك بر سقم
 ياخومعنا سنده بوله بر خلل
 لطف ايدوبن يكيشين اصلاح ايد
 قنقى مجلسده او قنسه بوللام
 اوج بيك اولدى هم سكر يوز نيت
 مصطفى نك هو تيدن اى همام

صوك نفسده ايله ايمانى عطا
 اهل علم ايعى التند غيار
 تركي قلده ترجمه اوشردل وير
 اوش شكسته بمتنه بونى سويلدم
 بوكه باقوب فائده السنون درى
 نظم ايدب قوم جهانده يادكار
 عرض ايدب خدمت نده سويلرم
 نظمنه فكر الله بونك هر نيك
 چكويه بوكا وعقوا يده رقم
 عيين اورتوب مشكلى ايد حل
 كمدرد كر كامل اولاد دنده
 برد عا در نمتا والسلام
 حقه ايرشدي يعون فرده هو
 كر طقود يوز اوتوريل كجى قام

عدد ابیات
 ۳۸۰۰
 ۹۳۰

نظمه گلدى چون تمام اولدى كتاب
 يس ديدم و الله اعلم بالصواب
 تمت الكتاب يعون الله الملك الوهاب على يد عبد الضعيف الخفيف
 قليل الاحسان كثير العصيان الفقير الحقير الحافظ درويش محمد ابن
 معمار الطوسي عفا الله له ولو البديه واحسن اليهما اجمعين

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Atabay, N.; Özel, S.; Çam, A. (1981). *Türkiye Türkçesinin sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Beserek, A. (1991). *Türkçede cümle yapısı*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bilgegil, K. (1963). *Türkçe dilbilgisi (edebiyat bilgi ve teorilerine giriş)*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Bozkurt, F. (1995). *Türkiye Türkçesi*. İstanbul: CemYayınevi.
- Delice, H. İ. (2003). *Türkçe sözdizimi*, İstanbul: Kitabevi.
- Deny, J. (1943). *Türk dili grameri* (Çev: A. U. Elöve). İstanbul.
- Ediskun, H. (2003). *Türk dilbilgisi (sesbilgisi, biçimbilgisi, cümlebilgisi)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (2002). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Dağıtım.
- Gülsevin, G. ve Boz, E. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hatiboğlu, V. (1972). *Türkçenin sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, A. (1991). *İslâm-Türk edebiyatında kırk hadis*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Karahan, L. (2008). *Türkçede söz dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Koç, N. (1990). *Yeni dilbilgisi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri (şekil bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kükey, M. (1975). *Türkçenin sözdizimi*. Ankara: Kardeş Matbaası.

Şimşek, R. (1987). *Örneklerle Türkçe sözdizimi*, Trabzon: Kuzey Matbaacılık.

Tekin, T. ve Ölmez, M. (2003). *Türk dilleri / Giriş*. İstanbul: Kitap Matbaası.

Timurtaş, F. K. (2005). *Eski Türkiye Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özkan, M. (2000). *Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özkan, M. ve Sevinçli, V. (2009). *Türkiye Türkçesi söz dizimi (kelime çözümlemeli)*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

Usta, H. İ. (2007a). *Eski Anadolu Türkçesi söz diziminde sintagmatik yapılar*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Sözlükler

Devellioğlu, F. (2003). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Altın Kitabevi.

Türk Dil Kurumu. (1983). *Tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Bildiriler, Makaleler, E-kaynaklar

Erdem, M. ve Sarı, M. (2010). Sözcük türlerinin sözcük öbekleriyle ilişkisi. *Turkish Studies*. (Volume 5/4). 321- 335.

Ertane Baydar, A. S. ve Baydar, T. (2001). Türkiye Türkçesinde kelime grupları. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (16). Erzurum, 27-47.

Gökdayı, H. (2010). Türkiye Türkçesinde öbekler. *Turkish Studies*. (Volume 5/3). 1297-1319.

Özkan, F. ve Musa, B. (2004). Yabancı dillerin Türkçenin söz dizimi üzerindeki etkisi. *Bilig* (30). Ahmet Yesevi Üniversitesi, 95- 139.

Usta, H. İ. (2000). Türkiye Türkçesinde kelime grupları ile ilgili bir sınıflandırma. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* (579). 209-216.

Usta, H. İ. (2007b). Kelime gruplarını nasıl tasnif edelim? *İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK 2007*. İstanbul Kültür Üniversitesi, 413-421.

Üstünova, K. (2005). Ad tamlaması-iyelik öbeği ayrımı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* (641). Ankara: TDK Yayınları, 418-425.

<http://www.tdk.gov.tr/>

Tezler

Avcı, İ. (2007). *Hazîni'nin Manzum Şerh-i Hadîs-i Erbaîn Tercümesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.